COLUMBIA LIBRARIES OFFSITE
CU55120075
87OS;IE38 Ovids Metamorphosen

Digitized by Google

COLUMBIA UNIVERSITY
THE
LIBRARIES
IN THE CITY OF NEW YORK
GENERAL
LIBRARY

Digitized by Google

COLUMBIA UNIVERSITY
THE
LIBRARIES
IN THE CITY OF NEW YORK
GENERAL
LIBRARY

Digitized by Google

Digitized by Google

Ovids Metamorphosen

im Auszuge.

Zum Gebrauche auf Schulen

von

A. C. Meineke.

Dritte Auflage,

durchgesehen und berichtigt

von

Dr F. G. Schneidewin,

Professor in Göttingen.

Braunschweig,

Verlag der Schulbuchhandlung.

1838.

Digitized by Google

Encyclopädie der lateinischen Classiker.

Erste Abtheilung.

Dichtersammlung.

Herausgegeben von

Joh. Heinr. Just Köppen.

Dritter Theil.

Ovids Metamorphosen.

Zum Gebrauche auf Schulen bearbeitet von

A. C. Meineke.

Dritte Auflage, durchgesehen und berichtigt von

Dr F. G. Schneidewin, Professor in Göttingen.

Braunschweig, Verlag der Schulbuchhandlung.

1838.

Digitized by Google

8705
I.E 38

Digitized by Google

30 JT8

P. OVIDII NASONIS

METAMORPHOSEON

LIBER PRIMUS.

*) In nova fert animus mutatas dicere formas
Corpora: di, coeptis (nam vos mutastis et illas)
Adspirate meis, primaque ab origine mundi
Ad mea perpetuum deducite tempora carmen.
Ante mare et terras, et, quod tegit omnia, coelum,
Unus erat toto naturae vultus in orbe,
Quem dixere Chaos: rudis indigestaque moles,
Nec quicquam, nisi pondus iners, congestaque eodem
Non bene iunctarum discordia semina rerum.
Nullus adhuc mundo praebebat lumina Titan;
Nec nova crescendo reparabat cornua Phoebe,
Nec circumfuso pendebat in aëre tellus
Ponderibus librata suis, nec brachia longo
Margine terrarum porrexerat Amphitrite;

*) In dem Proömium macht der Dichter auf den Hauptgegenstand seines ganzen Gedichts aufmerksam, und ruft die Götter an, ihn in seinem Vorhaben zu begünstigen, v. 1—4. Hierauf beschreibt er das Chaos als den Grundstoff der vier Elemente, und deren Entwicklung v. 5—31.

79883

Digitized by Google

Quaque fuit tellus, illic et pontus et aër.
Sic erat instabilis tellus, innabilis unda,
Lucis egens aër: nulli sua forma manebat.
Obstabatque aliis aliud, quia corpore in uno
Frigida pugnabant calidis, humentia siccis,
Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.
Hanc deus et melior litem Natura dirimit:
Nam coelo terras, et terris abscidit undas,
Et liquidum spisso secrevit ab aëre coelum.
Quae postquam evolvit caecoque exemit acervo,
Dissociata locis concordi pace ligavit.
Ignea convexi vis et sine pondere coeli
Emicuit summaque locum sibi legit in arce.
Proximus est aër illi levitate locoque;
Densior his tellus elementaque grandia traxit
Et pressa est gravitate sui; circumfluus humor
Ultima possedit solidumque coërcuit orbem.

*) Sic ubi dispositam, quisquis fuit ille deorum,
Congeriem secuit sectamque in membra redegit;
Principio terram, ne non aequalis ob omni
Parte foret, magni speciem glomeravit in orbis.
Tum freta diffundi, rapidisque tumescere ventis
Iussit, et ambitae circumdare litora terrae.
Addidit et fontes, et stagna immensa lacusque,
Fluminaque obliquis cinxit declivia ripis,
Quae diversa locis, partim sorbentur ab ipsa,
In mare perveniunt partim, campoque recepta
Liberioris aquae pro ripis litora pulsant.
Iussit et extendi campos, subsidere valles,
Fronde tegi silvas, lapidosos surgere montes.
Utque duae dextra coelum totidemque sinistra
Parte secant Zonae, quinta est ardentior illis;
Sic onus inclusum numero distinxit eodem

*) Fernere Ausbildung des Erdballs. Absondrung der Gewässer. Die fünf Zonen. Die vier Hauptwinde. Der Sternenhimmel. Fische, Vögel und der Mensch sind die Gegenstände des Abschnitts vom v. 32—88.

Digitized by Google

Cura dei, totidemque plagae tellure premuntur:
Quarum quae media est, non est habitabilis aestu:
Nix tegit alta duas; totidem inter utramque locavit,
Temperiemque dedit mixta cum frigore flamma.
Imminet his aër, qui quanto est pondere terrae
Pondus aquae levius, tanto est onerosior igni.
Illic et nebulas, illic consistere nubes
Iussit, et humanas motura tonitrua mentes,
Et cum fulminibus facientes frigora ventos.
His quoque non passim mundi fabricator habendum
Aëra permisit: vix nunc obsistitur illis,
Cum sua quisque regat diverso flamina tractu,
Quin lanient mundum: tanta est discordia fratrum!
Eurus ad Auroram Nabataeaque regna recessit:
Persidaque et radiis iuga subdita matutinis;
Vesper et occiduo quae litora sole tepescunt,
Proxima sunt Zephyro; Scythiam Septemque trionem
Horrifer invasit Boreas; contraria tellus
Nubibus assiduis pluvioque madescit ab Austro.
Haec super imposuit liquidum et gravitate carentem
Aethera, nec quicquam terrenae faecis habentem.
Vix ita limitibus dissepserat omnia certis,
Cum, quae pressa diu massa latuere sub ilia,
Sidera coeperunt toto effervescere coelo.
Neu regio foret ulla suis animantibus orba:
Astra tenent coeleste solum formaeque deorum;
Cesserunt nitidis habitandae piscibus undae;
Terra feras cepit; volucres agitabilis aër.
Sanctius his animal, mentisque capacius altae
Deerat adhuc, et quod dominari in cetera posset.
Natus homo est, sive hunc divino semine fecit
Ille opifex rerum, mundi melioris origo,
Sive recens tellus, seductaque nuper ab alto
Aethere, cognati retinebat semina coeli.
Quam satus Iapeto, mixtam fluvialibus undis,
Finxit in effigiem moderantum cuncta deorum.
Pronaque cum spectent animalia cetera terram,
Os homini sublime dedit, coelumque tueri

Digitized by Google

Iussit et erectos ad sidera tollere vultus.
Sic, modo quae fuerat rudis et sine imagine, tellus
Induit ignotas hominum conversa figuras.

*) Aurea prima sata est aetas, quae vindice nullo,
Sponte sua, sine lege fidem rectumque colebat.
Poena metusque aberant, nec verba minantia fixo
Aere ligabantur, nec supplex turba timebat
Iudicis ora sui, sed erant sine iudice tuti.
Nondum caesa suis, peregrinum ut viseret orbem,
Montibus in liquidas pinus descenderat undas,
Nullaque mortales praeter sua litora norant.
Nondum praecipites cingebant oppida fossae;
Non tuba directi, non aeris cornua flexi,
Non galeae, non ensis erat; sine militis usu
Mollia securae peragebant otia gentes.
Ipsa quoque immunis rastroque intacta, nec ullis
Saucia vomeribus, per se dabat omnia tellus;
Contentique cibis nullo cogente creatis,
Arbuteos foetus montanaque fraga legebant,
Cornaque et in duris haerentia mora rubetis,
Et quae deciderant patula Iovis arbore glandes.
Ver erat aeternum, placidique tepentibus auris
Mulcebant Zephyri natos sine semine flores.
Mox etiam fruges tellus inarata ferebat:
Nec renovatus ager gravidis canebat aristis.
Flumina iam lactis, iam flumina nectaris ibant,
Flavaque de viridi stillabant ilice mella.

Postquam, Saturno tenebrosa in Tartara misso,

*) Die gewöhnliche Vorstellung von der Herrlichkeit *vergangener*, und von dem geringern Werthe *gegenwärtiger* Zeiten gab zu einem Mythus (Dichtung) von vier besonderen Zeitaltern Anlass. Diese zeichnet der Dichter mit den reizendsten Farben, und benennt sie, wie man schon lange vor ihm gethan hatte, bildlich, nach den vier vorzüglichen Arten der Metalle, das *goldene, silberne, eherne* und *eiserne* Zeitalter. v. 89—150.

Digitized by Google

Sub love mundus erat; subiit argentea proles,
Auro deterior, fulvo pretiosior aere.
Iupiter antiqui contraxit tempora veris:
Perque hiemes aestusque et inaequales autumnos,
Et breve ver spatiis exegit quatuor annum.
Tum primum siccis aër fervoribus ustus
Canduit, et ventis glacies adstricta pependit.
Tum primum subiere domos: domus antra fuere
Et densi frutices et vinctae cortice virgae.
Semina tum primum longis Cerealia sulcis
Obruta sunt, pressique iugo gemuere iuvenci

Tertia post illas successit ahenea proles,
Saevior ingeniis, et ad horrida promtior arma,
Nec scelerata tamen. De duro est ultima ferro.
Protinus irrupit venae peioris in aevum
Omne nefas; fugere pudor verumque fidesque;
In quorum subiere locum fraudesque dolique
Insidiaeque es vis et amor sceleratus habendi.
Vela debant ventis, nec adhuc bene noverat illos
Navita; quaeque diu steterant in montibus altis,
Fluctibus ignotis insultavere carinae.
Communemque prius, ceu lumina solis et auras,
Cautus humum longo signavit limite mensor.
Nec tantum segetes alimentaque debita dives
Poscebatur humus; sed itum est in viscera terrae:
Quasque recondiderat Stygiisque admoverat umbris,
Effodiuntur opes, irritamenta malorum.
Iamque nocens ferrum, ferroque nocentius aurum
Prodierat: prodit bellum, quod pugnat utroque,
Sanguineaque manu crepitantia concutit arma.
Vivitur ex rapto: non hospes ab hospite tutus,
Non socer a genero; fratrum quoque gratia rara est.
Imminet exitio vir coniugis, illa mariti;
Lurida terribiles miscent aconita novercae;
Filius ante diem patrios inquirit in annos.
Victa iacet pietas; et Virgo caede madentes,
Ultima coelestum, terras Astraea reliquit.

Digitized by Google

*) Neve foret terris securior arduus aether:
Affectasse ferunt regnum coeleste Gigantas:
Altaque congestos struxisse ad sidera montes.
Tum pater omnipotens misso perfregit Olympum
Fulmine, et excussit subiecto Pelion Ossae.
Obruta mole sua cum corpora dira iacerent;
Perfusam multo natorum sanguine Terram
Immaduisse ferunt calidumque animasse cruorem,
Et, ne nulla suae stirpis monumenta manerent,
In faciem vertisse hominum. Sed et illa propago
Contemtrix superum saevaeque avidissima caedis
Et violenta fuit: scires e sanguine natos.

**) Quae pater ut summa vidit Saturnius arce,
Ingemit et, facto nondum vulgata recenti,
Foeda Lycaoniae referens convivia mensae,
Ingentes animo et dignas Iove concipit iras,
Conciliumque vocat: tenuit mora nulla vocatos.
Est via sublimis, coelo manifesta sereno;
Lactea nomen habet; candore notabilis ipso.
Hac iter est Superis ad magni tecta Tonantis
Regalemque domum. Dextra laevaque deorum
Atria nobilium valvis celebrantur apertis.
Plebs habitat diversa locis; a fronte potentes
Coelicolae clarique suos posuere penates.
Hic locus est, quem, si verbis audacia detur,
Haud timeam magni dixisse Palatia coeli.

---

*) Die Giganten (eine Riesenart übermenschlicher Wesen) wollen die Wohnungen der Götter stürmen. Jupiter schleudert sie durch seinen Blitz zu Boden. Aus ihrem Blute, das die Erde benetzt, entstehen Menschen, — boshafte, und Verächter der Götter, wie jene, v. 151 — 162.

**) Unwillen Jupiters über dieses boshafte Menschengeschlecht. Veranstaltete Versammlung der Götter deswegen. Vortrag Jupiters in derselben, die Vertilgung des Menschengeschlechts betreffend, und darin eingeflochtene Geschichte der Verwandlung des grausamen Lycaon's in einen Wolf, v. 163 — 243.

Digitized by Google

Ergo ubi marmoreo Superi sedere recessu,
Celsior ipse loco sceptroque innixus eburno
Terrificam capitis concussit terque quaterque
Caesariem, cum qua terram, mare, sidera mouit.
Talibus inde modis ora indignantia solvit:
»Non ego pro mundi regno magis anxius illa
Tempestate fui, qua centum quisque parabat
Iniicere anguipedum captivo brachia coelo:
Nam, quanquam ferus hostis erat, tamen illud ab uno
Corpore et ex una pendebat origine bellum.
Nunc mihi, qua totum Nereus circumsonat orbem,
Perdendum est mortale genus. Per flumina iuro
Infera, sub terras Stygio labentia luco,
Cuncta prius tentata: sed immedicabile vulnus
Ense recidendum est, ne pars sincera trahatur.
Sunt mihi Semidei, sunt rustica numina Nymphae,
Faunique Satyrique et monticolae Silvani:
Quos quoniam coeli nondum dignamur honore,
Quas dedimus, certe terras habitare sinamus.
An satis, o Superi, tutos fore creditis illos,
Cum mihi, qui fulmen, qui vos habeoque, regoque,
Struxerit insidias notus feritate Lycaon?«
Contremuere omnes, studiisque ardentibus ausum
Talia deposcunt. Sic, cum manus impia saevit
Sanguine Caesareo Romanum exstinguere nomen,
Attonitum tanto subitae terrore ruinae
Humanum genus est totusque perhorruit orbis.
Nec tibi grata minus pietas, Auguste, tuorum,
Quam fuit illa Iovi. Qui postquam voce manuque
Murmura compressit; tenuere silentia cuncti.
Substitit ut clamor, pressus gravitate regentis,
Iupiter hoc iterum sermone silentia rupit:
»Ille quidem poenas (curam hanc dimittite) solvit;
Quod tamen admissum, quae sit vindicta, docebo.
Contigerat nostras infamia temporis aures;
Quam cupiens falsam, summo delabor Olympo,
Et deus humana lustro sub imagine terras.
Longa mora est, quantum noxae sit ubique repertum,

Enumerare: minor fuit ipsa infamia vero.
Maenala transieram, letebris horrenda ferarum,
Et cum Cyllene gelidi pineta Lycaei;
Arcados hinc sedes et inhospita tecta tyranni
Ingredior, traherent cum sera crepuscula noctem.
Signa dedi venisse deum, vulgusque precari
Coeperat; irridet primo pia vota Lycaon,
Mox ait, »Experiar, deus hic, discrimine aperto,
»An sit mortalis; nec erit dubitabile verum.«
Nocte gravem somno nec opina perdere morte
Me parat: haec illi placet experientia veri.
Nec contentus eo, missi de gente Molossa
Obsidis unius iugulum mucrone resolvit:
Atque ita semineces partim ferventibus artus
Mollit aquis, partim subiecto torruit igni.
Quos simul imposuit mensis; ego vindice flamma
In dominum dignosque everti tecta Penates.
Territus ipse fugit, nactusque silentia ruris
Exululat frustraque loqui conatur: ab ipso
Colligit os rabiem, solitaeque cupidine caedis
Vertitur in pecudes; et nunc quoque sanguine gaudet.
In villos abeunt vestes, in crura lacerti;
Fit lupus, et veteris servat vestigia formae:
Canities eadem est, eadem violentia vultus,
Idem oculi lucent, eadem feritatis imago.
Occidit una domus; sed non domus una perire
Digna fuit: qua terra patet, fera regnat Erinys;
In facinus iurasse putes. Dent ocius omnes,
Quas meruere pati (sic stat sententia) poenas.«

*) Dicta Iovis pars voce probant, stimulosque frementi
Adiiciunt; alii partes assensibus implent.

*) Jupiter will durch Feuer die Erde verheeren; allein einige Umstände bestimmen ihn, es durch eine Wasserfluth zu thun. In kurzer Zeit ist der Erdball ein Meer; und von so vielen Tausenden werden nur zwei erhalten, der rechtschaffene Deucalion mit seiner frommen Gattin

Est tamen humani generis iactura dolori
Omnibus, et, quae sit terrae mortalibus orbae
Forma futura, rogant; quis sit laturus in aras
Tura? ferisne paret populandas tradere gentes?
Talia quaerentes (sibi enim fore cetera curae)
Rex Superum trepidare vetat, subolemque priori
Dissimilem populo promittit origine mira.
Iamque erat in totas sparsurus fulmina terras;
Sed timuit, ne forte sacer tot ab ignibus aether
Conciperet flammas, longusque ardesceret axis.
Esse quoque in fatis reminiscitur: affore tempus,
Quo mare, quo tellus correptaque regia coeli
Ardeat et mundi moles operosa laboret.
Tela reponuntur manibus fabricata Cyclopum.
Poena placet diversa, genus mortale sub undis
Perdere et ex omni nimbos dimittere coelo.
Protinus Aeoliis Aquilonem claudit in antris
Et quaecunque fugant inductas flamina nubes,
Emittitque Notum. Madidis Notus evolat alis;
Terribilem picea tectus caligine vultum.
Barba gravis nimbis, canis fluit unda capillis:
Fronte sedent nebulae, rorant pennaeque sinusque.
Utque manu late pendentia nubila pressit,
Fit fragor: hinc densi funduntur ab aethere nimbi.
Nuntia Iunonis varios induta colores,
Concipit Iris aquas alimentaque nubibus affert.
Sternuntur segetes, et deplorata colonis
Vota iacent longique perit labor irritus anni.
Nec coelo contenta suo est Iovis ira; sed illum
Caeruleus frater iuvat auxiliaribus undis.
Convocat hic amnes: qui postquam tecta tyranni
Intravere sui; »Non est hortamine longo
Nunc, ait, utendum: vires effundite vestras, —

Pyrrha. Jetzt verlaufen sich die Gewässer wieder. Sonderbare Schöpfung neuer Menschen. Deucalion nämlich und Pyrrha werfen Steine hinter sich, und Sterbliche beiderlei Geschlechts werden dadurch hervorgebracht, v. 244—415.

Digitized by Google

Sic opus est — aperite domus, ac mole remota
Fluminibus vestris totas immittite habenas. *
Iusserat: hi redeunt, ac fontibus ora relaxant,
Et defrenato volvuntur in aequora cursu.
Ipse tridente suo terram percussit; at illa
Intremuit motuque vias patefecit aquarum.
Exspatiata ruunt per apertos flumina campos,
Cumque satis arbusta simul pecudesque virosque
Tectaque, cumque suis rapiunt penetralia sacris.
Si qua domus mansit potuitque resistere tanto
Indeiecta malo; culmen tamen altior huius
Unda tegit, pressaeque latent sub gurgite turres.
Iamque mare et tellus nullum discrimen habebant:
Omnia pontus erat; deerant quoque litora ponto.
Occupat hic collem; cymba sedet alter adunca
Et ducit remos illic, ubi nuper ararat;
Ille super segetes aut mersae culmina villae
Navigat; hic summa piscem deprendit in ulmo.
Figitur in viridi (si fors tulit) ancora prato,
Aut subiecta terunt curuae vineta carinae.
Et, modo qua graciles gramen carpsere capellae,
Nunc ibi deformes ponunt sua corpora phocae.
Mirantur sub aqua lucos urbesque domosque
Nereïdes, silvasque tenent delphines, et altis
Incursant ramis agitatăque robora pulsant.
Nat lupus inter oves, fulvos vehit unda leones:
Unda vehit tigres, nec vires fulminis apro,
Crura nec ablato prosunt velocia cervo.
Quaesitisque diu terris, ubi sistere detur,
In mare lassatis volucris vaga decidit alis.
Obruerat tumulos immensa licentia ponti,
Pulsabantque novi montana cacumina fluctus.
Maxima pars unda rapitur; quibus unda pepercit,
Illos longa domant inopi ieiunia victu.

Separat Aonios, Oetaeis Phocis ab arvis,
Terra ferax, dum terra fuit; sed tempore in illo
Pars maris et latus subitarum campus aquarum.

Digitized by Google

Mons ibi verticibus petit arduus astra duobus,
Nomine Parnasus, superatque cacumine nubes.
Hic ubi Deucalion (nam cetera texerat aequor)
Cum consorte tori parva rate vectus adhaesit;
Corycidas Nymphas et numina montis adorant
Fatidicamque Themin, quae nunc oracla tenebat.
Non illo melior quisquam nec amantior aequi
Vir fuit, aut illa metuentior ulla deorum.
Iupiter ut liquidis stagnare paludibus orbem,
Et superesse videt de tot modo millibus unum,
Et superesse videt de tot modo millibus unam,
Innocuos ambos, cultores numinis ambos;
Nubila disiecit, nimbisque Aquilone remotis
Et coelo terras ostendit, et aethera terris.
Nec maris ira manet, positoque tricuspide telo
Mulcet aquas rector pelagi, supraque profundum
Exstantem, atque humeros innato murice tectum
Caeruleum Tritona vocat, conchaeque sonanti
Inspirare iubet fluctusque et flumina signo
Iam revocare dato. Cava buccina sumitur illi
Tortilis, in latum quae turbine crescit ab imo,
Buccina, quae medio concepit ubi aëra ponto,
Litora voce replet sub utroque iacentia Phoebo.
Tunc quoque, ut ora dei madida rorantia barba
Contigit et cecinit iussos inflata receptus,
Omnibus audita est telluris et aequoris undis,
Et quibus est undis audita, coërcuit omnes.
Iam mare litus habet, plenos capit alveus amnes:
Flumina subsidunt, collesque exire videntur.
Surgit humus, crescunt loca decrescentibus undis.
Postque diem longam nudata cacumina silvae
Ostendunt limumque tenent in fronde relictum.

Redditus orbis erat. Quem postquam vidit apertum,
Et desolatas agere alta silentia terras,
Deucalion lacrimis ita Pyrrham affatur obortis:
»O soror, o coniux, o femina sola superstes,

Quam commune mihi genus et patruelis origo,
Deinde torus iunxit, nunc ipsa pericula iungunt,
Terrarum, quascunque vident occasus et ortus,
Nos duo turba sumus: possedit cetera pontus.
Haec quoque adhuc vitae non est fiducia nostrae
Certa satis: terrent etiam nunc nubila mentem.
Quid tibi, si sine me fatis erepta fuisses,
Nunc animi, miseranda, foret? quo sola timorem
Ferre modo posses? quo consolante dolores?
Namque ego, (crede mihi) si te quoque pontus haberet,
Te sequerer, coniux, et me quoque pontus haberet.
O utinam possem populos reparare paternis
Artibus, atque animas formatae infundere terrae!
Nunc genus in nobis restat mortale duobus,
(Sic visum Superis) hominumque exempla manemus.«
Dixerat, et flebant. Placuit coeleste precari
Numen, et auxilium per sacras quaerere sortes.
Nulla mora est; adeunt pariter Cephisidas undas,
Ut nondum liquidas, sic iam vada nota secantes.
Inde ubi libatos irroravere liquores
Vestibus et capiti; flectunt vestigia sanctae
Ad delubra deae, quorum fastigia turpi
Squalebant musco, stabantque sine ignibus arae.
Ut templi tetigere gradus, procumbit uterque
Pronus humi gelidoque pavens dedit oscula saxo,
Atque ita »Si precibus, dixerunt, numina iustis
Victa remollescunt, si flectitur ira deorum;
Dic, Themi, qua generis damnum reparabile nostri
Arte sit, et mersis fer opem, mitissima, rebus.«
Mota dea est, sortemque dedit: »Discedite templo,
Et velate caput cinctasque resolvite vestes,
Ossaque post tergum magnae iactate parentis.«
Obstupuere diu, rumpitque silentia voce
Pyrrha prior iussisque deae parere recusat,
Detque sibi veniam, pavido rogat ore, pavetque
Laedere iactatis maternas ossibus umbras.
Interea repetunt caecis obscura latebris

Digitized by Google

Verba datae sortis secum inter seque volutant.
Inde Promethiades placidis Epimethida dictis
Mulcet et »Aut fallax, ait, est sollertia nobis,
Aut pia sunt nullumque nefas oracula suadent.
Magna parens terra est, lapides in corpore terrae
Ossa reor dici: iacere hos post terga iubemur.«
Coniugis augurio quanquam Titania mota est,
Spes tamen in dubio est: adeo coelestibus ambo
Diffidunt monitis. Sed quid tentare nocebit?
Discedunt, velantque caput, tunicasque recingunt;
Et iussos lapides sua post vestigia mittunt.
Saxa (quis hoc credat, nisi sit pro teste vetustas?)
Ponere duritiem coepere suumque rigorem,
Mollirique mora, mollitaque ducere formam.
Mox, ubi creverunt naturaque mitior illis
Contigit, ut quaedam sic non manifesta videri
Forma potest hominis, sed, uti de marmore coepta,
Non exacta satis, rudibusque simillima signis.
Quae tamen ex illis aliquo pars humida succo,
Et terrena fuit, versa est in corporis usum;
Quod solidum est flectique nequit, mutatur in ossa:
Quae modo vena fuit, sub eodem nomine mansit:
Inque brevi spatio Superorum numine saxa
Missa viri manibus faciem traxere virorum:
Et de femineo reparata est femina iactu.
Inde genus durum sumus experiensque laborum,
Et documenta damus, qua simus origine nati.

*) Caetera diversis tellus animalia formis
Sponte sua peperit.
Te quoque, maxime Python,
Tum genuit, populisque novis, incognita serpens,
Terror eras: tantum spatii de monte tenebas.

*) Die übrigen Geschöpfe erzeugte die Erde von selbst. Unter andern erzeugte sie eine ungeheure Schlange, Python, welche Phoebus Apollo erlegte. Daher die Pythischen Spiele. v. 416 — 430. (416 — 451.)

Digitized by Google

Hanc deus arcitenens, et nunquam talibus armis
Ante nisi in damis capreisque fugacibus usus,
Mille gravem telis, exhausta paene pharetra,
Perdidit, effuso per vulnera nigra veneno;
Neve operis famam posset delere vetustas,
Instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia de domitae serpentis nomine dictos.
His iuvenum quicunque manu pedibusve rotave
Vicerat, aesculeae capiebat frondis honorem.
Nondum laurus erat, longoque decentia crine
Tempora cingebat de qualibet arbore Phoebus.

Digitized by Google

METAMORPHOSEON

LIBER SECUNDUS.

*) Regia Solis erat sublimibus alta columnis,
Clara micante auro flammasque imitante pyropo:
Cuius ebur nitidum fastigia summa tenebat,
Argenti bifores radiabant lumine valvae.

*) Phaëthon und Epaphus, zwei Jünglinge von gleichem Alter, und beide von Göttern erzeugt, dieser vom Zeus und der Io, jener vom Apollo und der Clymene, waren beide, einer nicht weniger als der andere, stolz auf diese ihre Abkunft. Einst brüstete sich Epaphus gegen den Phaëthon, und leugnete ihm den Vorzug eines Göttersohns ab. Deine Mutter, sprach er zu ihm, sagt dir eine Unwahrheit, wenn sie behauptet, dass du ein Sohn des Phoebus seyst! Das verdross den Phaëthon: er klagte es seiner Mutter, und auf derselben Rath stieg er selbst zum Phoebus hinauf, um die Wahrheit zu erfahren. Er kam also in die Burg der Sonne, und trug seinem Vater sein Anliegen vor. Der Gott, nachdem er die Wahrheit bekräftigt hatte, fügte, nur zu schnell, die Erlaubniss hinzu, dass Phaëthon sich von ihm etwas ausbitten möge, wodurch sein Götteradel dem Epaphus bewiesen werden könne. Zugleich schwur er den unwiderruflichsten Eid; und nun bat Phaëthon nichts Geringeres, als einen Tag lang den Sonnenwagen fahren zu dürfen: eine Sache, der doch nur Phoebus allein gewachsen war. Da gereuete den Vater seine so unwiderrufliche Zusage. Er stellte dem Sohne mit der innigsten Vaterliebe die

Digitized by Google

Materiam superabat opus: nam Mulciber illic
Aequora caelarat medias cingentia terras,
Terrarumque orbem, coelumque quod imminet orbi.
Caeruleos habet unda deos, Tritona canorum,
Proteaque ambiguum, balaenarumque prementem
Aegaeona suis immania terga lacertis,
Doridaque et natas, quarum pars nare videntur,
Pars in mole sedens virides siccare capillos;
Pisce vehi quaedam. Facies non omnibus una,
Nec diversa tamen: qualem decet esse sororum.
Terra viros urbesque gerit silvasque ferasque
Fluminaque et Nymphas et cetera numina ruris.
Haec super imposita est coeli fulgentis imago,
Signaque sex foribus dextris, totidemque sinistris.
Quo simul acclivo Clymeneia limite proles
Venit et intravit dubitati tecta parentis;
Protinus ad patrios sua fert vestigia vultus,
Consistitque procul: neque enim propiora ferebat
Lumina. Purpurea velatus veste sedebat
In solio Phoebus claris lucente zmaragdis.
A dextra, laevaque Dies et Mensis et Annus
Saeculaque et positae spatiis aequalibus Horae,

Unmöglichkeit und die Folgen dieser Sache vor. Doch der Jüngling, taub gegen Alles, war nicht von seinem Vorhaben abzubringen. Phoebus gab ihm also nur einige Regeln, wie er die Sonnenrosse lenken, den Wagen fahren, und sich in Acht nehmen sollte; — und so bestieg er den Wagen mit jugendlicher Unbesonnenheit. Da schwebten die Rosse unaufhaltsam dahin. Furcht bemächtigte sich des jungen Göttersohnes. Himmel und Erde geriethen in Brand, und es würde Alles durch Feuer verheert worden seyn, wenn nicht Jupiter ihn durch den Blitz vom Wagen herabgeschleudert hätte. Und so stürzte er, gleich einem dahinfliegenden Stern, in den Fluss Eridanus hinab. Die Naïaden begruben ihn. Sein Vater, vom tiefsten Schmerze durchdrungen, bekümmerte sich einen ganzen Tag nicht um sein Sonnengespann, und seine Mutter vergoss häufige Thränen um ihn. v. 1 — 339. Der Dichter hebt mit einer Beschreibung der Sonnenburg an.

Digitized by Google

Verque novum stabat cinctum florente corona:
Stabat nuda Aestas et spicea serta gerebat;
Stabat et Autumnus calcatis sordidus uvis,
Et glacialis Hiems, canos hirsuta capillos.
Inde loco medius rerum novitate paventem
Sol oculis invenem, quibus adspicit omnia, vidit,
»Quaeque viae tibi causa? quid hac, ait, arce petisti,
Progenies, Phaëthon, haud inficianda parenti?«
Ille refert: »O lux immensi publica mundi,
Phoebe pater, si das huius mihi nominis usum:
Pignora da, genitor, per quae tua vera propago
Credar, et hunc animis errorem detrahe nostris.«
Dixerat. At genitor circum caput omne micantes
Deposuit radios propiusque accedere iussit,
Amplexuque dato »Nec tu meus esse negari
Dignus es et Clymene veros, ait, edidit ortus.
Quoque minus dubites, quodvis pete munus, et illud
Me tribuente feres. Promissi testis adesto
Dis iuranda palus, oculis incognita nostris.«
Vix bene desierat; currus rogat ille paternos
Inque diem alipedum ius et moderamen equorum.
Poenituit iurasse patrem, qui terque quaterque
Concutiens illustre caput »Temeraria, dixit,
Vox mea facta tua est. Utinam promissa liceret
Non dare! Confiteor, solum hoc tibi, nate, negarem.
Dissuadere licet. Non est tua tuta voluntas.
Magna petis, Phaëthon, et quae nec viribus istis
Munera conveniunt, nec tam puerilibus annis.
Sors tua mortalis: non est mortale quod optas.
Plus etiam, quam quod Superis contingere fas est,
Nescius affectas. Placeat sibi quisque licebit:
Non tamen ignifero quisquam consistere in axe
Me valet excepto. Vasti quoque rector Olympi,
Qui fera terribili iaculatur fulmina dextra,
Non agat hos currus: et quid Iove maius habemus?
Ardua prima via est et qua vix mane recentes
Enitantur equi: medio est altissima coelo;
Unde mare et terras ipsi mihi saepe videre

Fit timor, et pavida trepidat formidine pectus.
Ultima prona via est et eget moderamine certo.
Tunc etiam, quae me subiectis excipit undis,
Ne ferar in praeceps, Tethys solet ipsa vereri.
Adde, quod assidua rapitur vertigine coelum;
Sideraque alta trahit celerique volumine torquet.
Nitor in adversum, nec me, qui cetera, vincit
Impetus, et rapido contrarius evehor orbi.
Finge datos currus. Quid ages? poterisne rotatis
Obvius ire polis, ne te citus auferat axis?
Forsitan et lucos illic urbesque deorum
Concipias animo delubraque ditia donis
Esse. Per insidias iter est formasque ferarum.
Utque viam teneas nulloque errore traharis;
Per tamen adversi gradieris cornua Tauri,
Haemoniosque arcus violentique ora Leonis,
Saevaque circuitu curvantem brachia longo
Scorpion, atque aliter curvantem brachia Cancrum.
Nec tibi quadrupedes animosos ignibus illis,
Quos in pectore habent, quos ore et naribus efflant,
In promtu regere est: vix me patiuntur, ubi acres
Incaluere animi, cervixque repugnat habenis.
At tu, funesti ne sim tibi muneris auctor,
Nate, cave, dum resque sinit, tua corrige vota.
Scilicet ut nostro genitum te sanguine credas,
Pignora certa petis: do pignora certa timendo,
Ex patrio pater esse metu probor. Adspice vultus
Ecce meos: utinamque oculos in pectora posses
Inserere et patrias intus deprendere curas!
Denique, quicquid habet dives, circumspice, mundus:
Eque tot ac tantis coeli terraeque marisque,
Posce bonis aliquid: nullam patiere repulsam.
Deprecor hoc unum, quod vero nomine poena,
Non honor est. Poenam, Phaëthon, pro munere, poscis.
Quid mea colla tenes blandis, ignare, lacertis?
Ne dubita; dabitur (Stygias iuravimus undas)
Quodcunque optaris: sed tu sapientius opta.«

Digitized by Google

Finierat monitus. Dictis tamen ille repugnat:
Propositumque premit flagratque cupidine currus.
Ergo, qua licuit, genitor cunctatus, ad altos
Deducit iuvenem, Vulcania munera, currus.
Aureus axis erat, temo aureus, aurea summae
Curvatura rotae; radiorum argenteus ordo;
Per iuga chrysolithi positaeque ex ordine gemmae
Clara repercusso reddebant lumina Phoebo.
Dumque ea magnanimus Phaëthon miratur opusque
Perspicit; ecce vigil rutilo patefecit ab ortu
Purpureas Aurora fores et plena rosarum
Atria. Diffugiunt stellae quarum agmina cogit
Lucifer, et coeli statione novissimus exit.
At pater, ut terras mundumque rubescere vidit,
Cornuaque extremae velut evanescere Lunae,
Iungere equos Titan velocibus imperat Horis.
Iussa deae celeres peragunt, ignemque vomentes,
Ambrosiae succo saturos, praesepibus altis
Quadrupedes ducunt: adduntque sonantia frena.
Tum pater ora sui sacro medicamine nati
Contigit et rapidae fecit patientia flammae.
Imposuitque comae radios, praesagaque luctus
Pectore sollicito repetens suspiria dixit:
»Si potes his saltem monitis parere parentis
Parce, puer, stimulis, et fortius utere loris:
Sponte sua properant; labor est inhibere volentes.
Nec tibi directos placeat via quinque per arcus.
Sectus in obliquum est lato curvamine limes,
Zonarumque trium contentus fine polumque
Effugito australem iunctamque aquilonibus Arcton:
Hac sit iter; manifesta rotae vestigia cernes.
Utque ferant aequos et coelum et terra calores,
Nec preme nec summum molire per aethera currum:
Altius egressus coelestia tecta cremabis,
Inferius terras; medio tutissimus ibis.
Neu te dexterior tortum declinet ad anguem,
Neve sinisterior pressam rota ducat ad aram:
Inter utrumque tene. Fortunae caetera mando;

Digitized by Google

Quae iuvet et melius, quam tu tibi, consulat, opto.
Dum loquor, Hesperio positas in litore metas
Humida nox tetigit; non est mora libera nobis;
Poscimur, et fulget tenebris Aurora fugatis.
Corripe lora manu, vel, si mutabile pectus
Est tibi, consiliis, non curribus, utere nostris,
Dum potes et solidis etiam nunc sedibus adstas;
Dumque male optatos nondum premis inscius axes.
Quae tutus spectes, sine me dare lumina terris.«
Occupat ille levem iuvenili corpore currum:
Statque super manibusque datas contingere habenas
Gaudet, et invito grates agit inde parenti.
Interea volucres Pyroeis, Eous et Aethon,
Solis equi, quartusque Phlegon, hinnitibus auras
Flammiferis implent, pedibusque repagula pulsant.
Quae postquam Tethys, fatorum ignara nepotis,
Reppulit, et facta est immensi copia mundi;
Corripuere viam, pedibusque per aëra motis
Obstantes scindunt nebulas, pennisque levati
Praetereunt ortos ĭsdem de partibus Euros.
Sed leve pondus erat, nec quod cognoscere possent
Solis equi, solitaque iugum gravitate carebat;
Utque labant curvae iusto sine pondere naves,
Perque mare instabiles nimia levitate feruntur:
Sic onere assueto vacuos dat in aëra saltus
Succutiturque alte similisque est currus inani.
Quod simulac sensere, ruunt tritumque relinquunt
Quadriiugi spatium, nec, quo prius, ordine currunt.
Ipse pavet, nec qua commissas flectat habenas,
Nec scit qua sit iter, nec, si sciat, imperet illis.
Tum primum radiis gelidi caluere Triones,
Et vetito frustra tentarunt aequore tingi.
Quaeque polo posita est glaciali proxima Serpens,
Frigore pigra prius nec formidabilis ulli,
Incaluit sumpsitque novas fervoribus iras;
Te quoque turbatum memorant fugisse, Boote,
Quamvis tardus eras et te tua Plaustra tenebant.
Ut vero summo despexit ab aethere terras

Digitized by Google

Infelix Phaëthon penitus penitusque iacentes;
Palluit, et subito genua intremuere timore:
Suntque oculis tenebrae per tantum lumen obortae.
Et iam mallet equos nunquam tetigisse paternos:
Iam cognosse genus piget, et valuisse rogando:
Iam Meropis dici cupiens, ita fertur, ut acta
Praecipiti pinus Borea, cui victa remisit
Frena suus rector, quam dîs votisque reliquit.
Quid faciat? Multum coeli post terga relictum,
Ante oculos plus est: animo metitur utrumque,
Et modo, quos illi fatum contingere non est,
Prospicit occasus, interdum respicit ortus;
Quidque agat ignarus, stupet, et nec frena remittit
Nec retinere valet, nec nomina novit equorum;
Sparsa quoque in vario passim miracula coelo
Vastarumque videt trepidus simulacra ferarum.
Est locus, in geminos ubi brachia concavat arcus
Scorpios, et cauda flexisque utrimque lacertis
Porrigit in spatium signorum membra duorum.
Hunc puer ut nigri madidum sudore veneni
Vulnera curvata minitantem cuspide vidit;
Mentis inops, gelida formidine lora remisit.
Quae postquam summo tetigere iacentia tergo,
Exspatiantur equi, nulloque inhibente per auras
Ignotae regionis eunt, quaque impetus egit,
Hac sine lege ruunt, altoque sub aethere fixis
Incursant stellis rapiuntque per avia currum,
Et modo summa petunt, modo per decliva viasque
Praecipites spatio terrae propiore feruntur.
Inferiusque suis fraternos currere Luna
Admiratur equos, ambustaque nubila fumant;
Corripitur flammis, ut quaeque altissima, tellus,
Fissaque agit rimas, et succis aret ademtis;
Pabula canescunt, cum frondibus uritur arbos,
Materiamque suo praebet seges arida damno.
Parva queror: magnae pereunt cum moenibus urbes:
Cumque suis totas populis incendia gentes
In cinerem vertunt. Silvae cum montibus ardent;

Ardet Athos Taurusque Cilix et Tmolus et Oete,
Et tunc sicca, prius celeberrima fontibus, Ide,
Virgineusque Helicon et nondum Oeagrius Haemos;
Ardet in immensum geminatis ignibus Aetne,
Parnasusque biceps, et Eryx, et Cynthus, et Othrys,
Et tandem Rhodope nivibus caritura, Mimasque
Dindymaque et Mycale natusque ad sacra Cithaeron;
Nec prosunt Scythiae sua frigora: Caucasus ardet,
Ossaque cum Pindo maiorque ambobus Olympus,
Aëriaeque Alpes et nubifer Apenninus.
Tum vero Phaëthon cunctis a partibus orbem
Adspicit accensum, nec tantos sustinet aestus,
Ferventesque auras velut e fornace profunda
Ore trahit, currusque suos candescere sentit.
Et neque iam cineres eiectatamque favillam
Ferre potest, calidoque involvitur undique fumo;
Quoque eat aut ubi sit, picea caligine tectus
Nescit, et arbitrio volucrum raptatur equorum.
Sanguine tunc credunt in corpora summa vocato
Aethiopum populos nigrum traxisse colorem;
Tunc facta est Libye raptis humoribus aestu
Aridă; tunc Nymphae passis fontesque lacusque
Deflevere comis: quaerit Boeotia Dircen,
Argos Amymonen, Ephyre Pirenidas undas.
Nec sortita loco distantes flumina ripas
Tuta manent: mediis Tanaïs fumavit in undis,
Peneosque senex Teuthranteusque Caïcus
Et celer Ismenos cum Psophaeo Erymantho,
Arsurusque iterum Xanthus flavusque Lycormas,
Quique recurvatis ludit Maeandros in undis;
Mygdoniusque Melas et Taenarius Eurotas.
Arsit et Euphrates Babylonius, arsit Orontes,
Thermodonque citus Gangesque et Phasis et Ister;
Aestuat Alpheos; ripae Spercheïdes ardent;
Quodque suo Tagus amne vehit, fluit ignibus aurum;
Et, quae Maeonias celebrarant carmine ripas,
Flumineae volucres medio caluere Caystro.
Nilus in extremum fugit perterritus orbem,

Digitized by Google

Occuluitque caput, quod adhuc latet: ostia septem
Pulverulenta vacant septem sine flumine valles.
Fors eadem Ismarios, Hebron cum Strymone, siccat
Hesperiosque amnes, Rhenum Rhodanumque Padumque,
Cuique fuit rerum promissa potentia, Thybrin.
Dissilit omne solum, penetratque in Tartara rimis
Lumen et infernum terret cum coniuge Regem.
Et mare contrahitur, siccaeque est campus arenae,
Quod modo pontus erat, quosque altum texerat aequor,
Existunt montes et sparsas Cycladas augent.
Ima petunt pisces, nec se super aequora curvi
Tollere consuetas audent delphines in auras.
Corpora phocarum summo resupina profundo
Exanimata natant. Ipsum quoque Nerea fama est,
Doridaque et natas tepidis latuisse sub antris.
Ter Neptunus aquis cum torvo brachia vultu
Exserere ausus erat: ter non tulit aëris ignes.
Alma tamen Tellus, ut erat circumdata ponto.
Inter aquas Pelagi contractosque undique fontes,
Qui se condiderant in opacae viscera matris,
Sustulit omniferos collo tenus arida vultus,
Opposuitque manum fronti, magnoque tremore
Omnia concutiens paulum subsedit et infra,
Quam solet esse, fuit, siccaque ita voce locuta est:
»Si placet hoc meruique, quid o tua fulmina cessant,
Summe deûm? Liceat perituraе viribus ignis,
Igne perire tuo, clademque auctore levare.
Vix equidem fauces haec ipsa in verba resolvo.«
(Presserat ora vapor.) »Tostos en adspice crines,
Inque oculis tantum, tantum super ora favillae.
Hosne mihi fructus, hunc fertilitatis honorem
Officiique refers, quod adunci vulnera aratri,
Rastrorumque fero, totoque exerceor anno?
Quod pecori frondes, alimentaque mitia, fruges,
Humano generi, vobis quoque tura ministro?
Sed tamen exitium fac me meruisse: quid undae,

Quid meruit frater? Cur illi tradita sorte
Aequora decrescunt et ab aethere longius absunt?
Quod si nec fratris, nec te mea gratia tangit;
At coeli miserere tui. Circumspice utrumque:
Fumat uterque polus; quos si vitiaverit ignis,
Atria vestra ruent. Atlas en ipse laborat,
Vixque suis humeris candentem sustinet axem.
Si freta, si terrae pereunt, si regia coeli;
In chaos antiquum confundimur. Eripe flammis,
Si quid adhuc superest, et rerum consule summae.
Dixerat haec Tellus; neque enim tolerare vaporem
Ulterius potuit nec dicere plura; suumque
Rettulit os in se propioraque manibus antra.
At pater omnipotens Superos testatus et ipsum,
Qui dederat currus, nisi opem ferat, omnia fato
Interitura gravi, summam petit arduus arcem,
Unde solet nubes latis inducere terris:
Unde movet tonitrus vibrataque fulmina iactat.
Sed neque, quas posset terris inducere, nubes
Tunc habuit, nec, quos coelo demitteret, imbres.
Intonat, et dextra libratum fulmen ab aure
Misit in aurigam, pariterque animaque rotisque
Expulit, et saevis compescuit ignibus ignes.
Consternantur equi, et saltu in contraria facto
Colla iugo eripiunt abruptaque lora relinquunt.
Illic frena iacent, illic temone revulsus
Axis, in hac radii fractarum parte rotarum,
Sparsaque sunt late laceri vestigia currus.
At Phaëthon, rutilos flamma populante capillos,
Volvitur in praeceps longoque per aëra tractu
Fertur, ut interdum de coelo stella sereno,
Etsi non cecidit, potuit cecidisse videri.
Quem procul a patria diverso maximus orbe
Excipit Eridanus, fumantiaque abluit ora.
Naïdes Hesperiae trifida fumantia flamma
Corpora dant tumulo, signantque hoc carmine saxum:
Hic situs est Phaëthon, currus auriga paterni;
Quem si non tenuit, magnis tamen excidit ausis.

Digitized by Google

Nam pater obductos, luctu miserabilis aegro,
Condiderat vultus; et si modo credimus, unum
Isse diem sine Sole ferunt. Incendia lumen
Praebebant, aliquisque malo fuit usus in illo.
At Clymene, postquam dixit quaecunque fuerunt
In tantis dicenda malis, lugubris et amens
Et laniata sinus totum percensuit orbem,
Exanimesque artus primo, mox ossa requirens,
Repperit ossa tamen peregrina condita ripa,
Incubuitque loco, nomenque in marmore lectum
Perfudit lacrimis et aperto pectore fovit.

*) Nec minus Heliades fletus et, inania morti
Munera, dant lacrimas, et caesae pectora palmis
Non auditurum miseras Phaëthonta querelas
Nocte dieque vocant, adsternunturque sepulcro.
Luna quater iunctis implerat cornibus orbem:
Illae more suo (nam morem fecerat usus)
Plangorem dederant. E quîs Phaëthusa, sororum
Maxima, cum vellet terrae procumbere, questa est
Diriguisse pedes; ad quam conata venire
Candida Lampetie, subita radice retenta est;
Tertia, cum crinem manibus laniare pararet,
Avellit frondes; haec stipite crura teneri,
Illa dolet fieri longos sua brachia ramos.
Dumque ea mirantur, cortex humerosque manusque
Ambit, et exstabant tantum ora vocantia matrem.
Quid faciat mater, nisi, quo trahat impetus illam,
Huc eat atque illuc, et, dum licet, oscula iungat?
Non satis est: truncis avellere corpora tentat
Et teneros manibus ramos abrumpere; at inde
Sanguineae manant tamquam de vulnere guttae.

*) Auch die Schwestern des Phaëthon härmten sich so sehr über den Tod ihres Bruders, dass sie in Bäume verwandelt wurden, welchen bis jetzt noch, gleich Thränen, ein Harz oder Gummi entquillt, das in den Fluss Eridanus tröpfelt, und zu Bernstein wird. v. 339 — 364.

Digitized by Google

»Parce, precor, mater,« quaecunque est saucia, clamat:
»Parce, precor: nostrum laniatur in arbore corpus.
Iamque vale.« Cortex in verba novissima venit.
Inde fluunt lacrimae, stillataque sole rigescunt
De ramis electra novis, quae lucidus amnis
Excipit et nuribus mittit gestanda Latinis.

*) Affuit huic monstro proles Stheneleïa Cycnus,
Qui tibi materno quamvis a sanguine iunctus,
Mente tamen, Phaëthon, propior fuit. Ille relicto
(Nam Ligurum populos et magnas rexerat urbes)
Imperio ripas virides amnemque querelis
Eridanum implerat silvamque sororibus auctam:
Cum vox est tenuata viro, canaeque capillos
Dissimulant plumae, collumque a pectore longe
Porrigitur digitosque ligat iunctura rubentes,
Penna latus velat; tenet os sine acumine rostrum.
Fit nova Cycnus avis; nec se coeloque Iovique
Credit, ut iniuste missi memor ignis ab illo:
Stagna petit patulosque lacus: ignemque perosus,
Quae colat elegit contraria flumina flammis.

**) Squalidus interea genitor Phaëthontis, et expers
Ipse sui decoris, qualis, cum deficit orbem,
Esse solet, lucemque odit, seque ipse diemque,
Datque animum in luctus, et luctibus adiicit iram,

*) Cycnus wird in einen Schwan verwandelt. v. 365—378, (367—380.)

**) Phoebus, betrübt und unwillig über den Tod Phaëthons, weigert sich, den Sonnenwagen wieder zu fahren. Endlich bewegen ihn die Bitten der Götter und Jupiters Drohungen, und seitdem *leuchtet er wieder den Sterblichen, leuchtet den Göttern.* Jupiter untersucht Himmel und Erde, ob etwa irgend ein Schaden geschehen sei, und bessert wieder aus, was das Feuer vernichtet hatte. v. 389—405.

Digitized by Google

Officiumque negat mundo. »Satis, inquit, ab aevi
Sors mea principiis fuit irrequieta, pigetque
Actorum sine fine mihi, sine honore, laborum.
Quilibit alter agat portantes lumina currus.
Si nemo est, omnesque dei non posse fatentur;
Ipse agat, ut saltem, dum nostras tentat habenas,
Orbatura patres aliquando fulmina ponat.
Tum sciet, ignipedum vires expertus equorum,
Non meruisse necem, qui non bene rexerit illos.«
Talia dicentem circumstant omnia Solem
Numina, neve velit tenebras inducere rebus,
Supplice voce rogant. Missos quoque Iupiter ignes
Excusat, precibusque minas regaliter addit.
Colligit amentes et adhuc terrore paventes
Phoebus equos, stimuloque domans et verbere saevit:
Saevit enim, natumque obiectat et imputat illis.
At pater omnipotens ingentia moenia coeli
Circuit et, ne quid labefactum viribus ignis
Corruat, explorat. Quae postquam firma suique
Roboris esse videt; terras hominumque labores
Perspicit. Arcadiae tamen est impensior illi
Cura suae; fontesque, et nondum audentia labi
Flumina restituit, dat terrae gramina, frondes
Arboribus, laesasque iubet revirescere silvas.

*) Semifer interea divinae stirpis alumno
Laetus erat, mixtoque oneri gaudebat honore.
Ecce venit rutilis humeros protecta capillis

*) Der Dichter hatte in dem vorhergehenden Stücke, welches wir ausgelassen haben, der Coronis, einer Nymphe, und ihres mit dem Phoebus erzeugten Sohnes, des Aesculapius, Erwähnung gethan, und da letzterer dem Chiron zur Erziehung anvertrauet war, so führt ihn dies auf die Ocyrhoë, die Tochter des Centauren Chiron, und auf ihre wunderbare Verwandlung in ein Pferd: weil sie zu weissagen sich unterfangen hatte. Diese Begebenheit beschreibt Ovid in dem Abschnitte von v. 407—449. (633—675.)

Digitized by Google

Filia Centauri, quam quondam Nympha Chariclo
Fluminis in rapidi ripis enixa, vocavit
Ocyrhoën. Non haec artes contenta paternas
Edidicisse fuit: fatorum arcana canebat.
Ergo ubi fatidicos concepit mente furores,
Incaluitque deo, quem clausum pectore habebat;
Adspicit infantem »Totique salutifer orbi
Cresce puer, dixit: tibi se mortalia saepe
Corpora debebunt: animas tibi reddere ademptas
Fas erit; idque semel dîs indignantibus ausus,
Posse dare hoc iterum flamma prohibebere avita,
Eque deo corpus fies exsangue deusque,
Qui modo corpus eras, et bis tua fata novabis.
Tu quoque, care pater, non iam mortalis, et aevis
Omnibus ut maneas, nascendi lege creatus,
Posse mori cupies tum, cum cruciabere dirae
Sanguine serpentis per saucia membra recepto;
Teque ex aeterno patientem numina mortis
Efficient, triplicesque deae tua fila resolvent.«
Restabat fatis aliquid: suspirat ab imis
Pectoribus, lacrimae genis labuntur obortae,
Atque ita »Praevertunt, inquit, me fata, vetorque
Plura loqui, vocisque meae praecluditur usus.
Non fuerant artes tanti, quae numinis iram
Contraxere mihi; mallem nescisse futura.
Iam mihi subduci facies humana videtur,
Iam cibus herba placet, iam latis currere campis
Impetus est: in equam cognataque corpora vertor.
Tota tamen quare? Pater est mihi nempe biformis.«
Talia dicenti pars est extrema querelae
Intellecta parum, confusaque verba fuere:
Mox nec verba quidem, nec equae sonus ille videtur,
Sed simulantis equam; parvoque in tempore certos
Edidit hinnitus, et brachia movit in herbas.
Tum digiti coëunt, et quinos alligat ungues
Perpetuo cornu levis ungula; crescit et oris
Et colli spatium: longae pars maxima pallae
Cauda fit; utque vagi crines per colla iacebant,

Digitized by Google

In dextras abiere iubas, pariterque novata est
Et vox et facies; nomen quoque monstra dedere.

*) Flebat, opemque tuam frustra Philyreïus he- 450
ros (676)
Delphice, poscebat: nam nec rescindere magni
Iussa Iovis poteras, nec, si rescindere posses,
Tunc aderas: Elin Messeniaque arva colebas.
Illud erat tempus, quo te pastoria pellis
Texit, onusque fuit dextrae silvestris oliva, 455
Alterius dispar septenis fistula cannis.
Dumque amor est curae, dum te tua fistula mulcet,
Incustoditae Pylios memorantur in agros
Processisse boves. Videt has Atlantide Maia
Natus, et arte sua silvis occultat abactas. 460
Senserat hoc furtum nemo, nisi notus in illo
Rure senex: Battum vicinia tota vocabant.
Divitis hic saltus herbosaque pascua Nelei
Nobiliumque greges custos servabat equarum.
Hunc timuit blandaque manu seduxit, et illi 465
»Quisquis es, hospes, ait, si forte armenta requiret
Haec aliquis, vidisse nega; neu gratia facto
Nulla rependatur, nitidam cape praemia vaccam.«
Et dedit. Accepta voces has reddidit hospes:
»Tutus eas: lapis iste prius tua furta loquetur.« 470
Et lapidem ostendit. Simulat Iove natus abire:
Mox redit et, versa pariter cum voce figura,
»Rustice, vidisti si quas hoc limite, dixit,
Ire boves, fer opem furtoque silentia deme:
Iuncta suo pretium dabitur tibi femina tauro.« 475
Ast senior, postquam merces geminata, »Sub illis

*) Chiron flehete den Phoebus in Rücksicht seiner so unglücklich verwandelten Tochter um Hülfe an: allein theils konnte er nicht helfen, theils war der Gott fern, in den Gefilden von Elis, wo er eine Stierheerde weidete. — Diese trieb ihm Mercur heimlich weg, und bei dieser Gelegenheit die Verwandlung des geschwätzigen Battus in einen Stein. v. 450 -482. (676—707.)

Digitized by Google

Montibus, inquit, erunt. « Et erant sub montibus illis,
Risit Atlantiades, et, » Me mihi perfide prodis?
Me mihi prodis? « ait, periuraque pectora vertit
In durum silicem, qui nunc quoque dicitur Index,
Inque nihil merito vetus est infamia saxo.

Digitized by Google

METAMORPHOSEON

LIBER TERTIUS.

---

*) Iam —
— — — pater ignarus Cadmo perquirere raptam
Imperat, et poenam, si non invenerit, addit
Exsilium, facto pius et sceleratus eodem.
Orbe pererrato (quis enim deprendere posset
Furta Iovis?) profugus patriamque iramque parentis
Vitat Agenorides, Phoebique oracula supplex
Consulit et, quae sit tellus habitanda, requirit.
»Bos tibi, Phoebus ait, solis occurret in arvis,
Nullum passa iugum curvique immunis aratri.
Hac duce carpe vias et, qua requieverit herba,
Moenia fac condas, Boeotiaque illa vocato.«

---

*) Es hatte sich zugetragen, dass Jupiter die Europa, eine Tochter Agenors, Königs in Phoenicien, entführt hatte. Da ihr Vater, welcher sie sehr liebte, nicht wusste, wo sie geblieben sei, so trug er seinem Sohne Cadmus auf, seine Schwester wieder zu suchen, mit dem harten Zusatz: Ohne sie nicht wieder zurückzukehren. Er fand sie nicht, und da er also sein Vaterland fliehen musste, so liefs er sich in Boeotien nieder. — Abenteuer hieselbst mit einem grofsen Drachen, aus dessen Zähnen Männer entstehen, welche zum Theil sich unter einander wieder aufreiben. Einige bleiben übrig und helfen dem Cadmus Theben erbauen. v. 1—128. (3—130.)

Digitized by Google

Vix bene Castalio Cadmus descenderat antro:
Incustoditam lente videt ire iuvencam,
Nullum servitii signum cervice gerentem.
Subsequitur pressoque legit vestigia gressu,
Auctoremque viae Phoebum taciturnus adorat.
Iam vada Cephisi Panopesque evaserat arva:
Bos stetit et, tollens spatiosam cornibus altis
Ad coelum frontem, mugitibus impulit auras,
Atque ita, respiciens comites sua terga sequentes,
Procubuit, teneraque latus submisit in herba.
Cadmus agit grates, peregrinaeque oscula terrae
Figit et ignotos montes agrosque salutat.
Sacra Iovi facturus erat: iubet ire ministros
Et petere e vivis libandas fontibus undas.
Silva vetus stabat, nulla violata securi,
Est specus in medio, virgis ac vimine densus,
Efficiens humilem lapidum compagibus arcum,
Uberibus fecundus aquis: ubi conditus antro
Martius anguis erat, cristis praesignis et auro;
Igne micant oculi, corpus tumet omne veneno;
Tresque vibrant linguae, triplici stant ordine dentes.
Quem postquam Tyria lucum de gente profecti
Infausto tetigere gradu, demissaque in undas
Urna dedit sonitum; longo caput extulit antro
Caeruleus serpens; horrendaquo sibila misit.
Effluxere urnae manibus, sanguisque reliquit
Corpus et attonitos subitus tremor occupat artus.
Ille volubilibus squamosos nexibus orbes
Torquet, et immenso saltu sinuatur in arcus,
Ac media plus parte leves erectus in auras
Despicit omne nemus, tantoque est corpore, quanto,
Si totum spectes, geminas qui separat Arctos.
Nec mora; Phoenicas, sive illi tela parabant
Sive fugam, sive ipse timor prohibebat utrumque,
Occupat: hos morsu, longis complexibus illos,
Hos necat afflati funesti tabe veneni.

Fecerat exiguas iam Sol altissimus umbras:

Digitized by Google

Quae mora sit sociis miratur Agenore natus,
Vestigatque viros. Tegimen derepta leoni
Pellis erat, telum splendenti lancea ferro
Et iaculum, teloque animus praestantior omni.
Ut nemus intravit, letataque corpora vidit,
Victoremque supra spatiosi corporis hostem
Tristia sanguinea lambentem vulnera lingua;
»Aut ultor vestrae, fidissima corpora, mortis,
Aut comes, inquit, ero.« Dixit, dextraque molarem
Sustulit, et magnum magno conamine misit.
Illius impulsu cum turribus ardua celsis
Moenia mota forent; serpens sine vulnere mansit,
Loricaeque modo squamis defensus et atrae
Duritia pellis, validos cute reppulit ictus.
At non duritia iaculum quoque vicit eadem:
Quod medio lentae fixum curvamine spinae
Constitit, et totum descendit in ilia ferrum.
Ille, dolore ferox, caput in sua terga retorsit
Vulneraque adspexit, fixumque hastile momordit,
Idque, ubi vi multa partem labefecit in omnem,
Vix tergo eripuit; ferrum tamen ossibus haesit.
Tum vero, postquam solitas accessit ad iras
Causa recens, plenis tumuerunt guttura venis,
Spumaque pestiferos circumfluit albida rictus,
Terraque rasa sonat squamis, quique halitus exit
Ore niger Stygio, vitiatas inficit herbas.
Ipse modo immensum spiris facientibus orbem
Cingitur; interdum longa trabe rectior exstat.
Impete nunc vasto, ceu concitus imbribus amnis,
Fertur, et obstantes proturbat pectore silvas.
Cedit Agenorides paullum, spolioque leonis
Sustinet incursus, instantiaque ora retardat
Cuspide praetenta. Furit ille, et inania duro
Vulnera dat ferro, figitque in acumine dentes.
Iamque venenifero sanguis manare palato
Coeperat, et virides adspergine tinxerat herbas;
Sed leve vulnus erat, quia se retrahebat ab ictu
Laesaque colla dabat retro, plagamque sedere

Cedendo arcebat nec longius ira sinebat:
Donec Agenorides coniectum in gutture ferrum
Usque sequens pressit, dum retro quercus eunti
Obstitit, et fixa est pariter cum robore cervix.
Pondere serpentis curvata est arbor, et imae
Parte flagellari gemuit sua robora caudae.
Dum spatium victor victi considerat hostis,
Vox subito audita est: neque erat cognoscere promptum
Unde; sed audita est: »Quid, Agenore nate, peremptum
Serpentem spectas? Et tu spectabere serpens.«
Ille, diu pavidus, pariter cum mente colorem
Perdiderat, gelidoque comae terrore rigebant.
Ecce, viri fautrix, superas delapsa per auras
Pallas adest, motaeque iubet supponere terrae
Vipereos dentes, populi incrementa futuri.
Paret et, ut presso sulcum patefecit aratro,
Spargit humi iussos, mortalia semina, dentes.
Inde (fide maius) glebae coepere moveri,
Primaque de sulcis acies apparuit hastae,
Tegmina mox capitum picto nutantia cono;
Mox humeri pectusque oneratque brachia telis
Exsistunt, crescitque seges clipeata virorum.
Sic, ubi tolluntur festis aulaea theatris,
Surgere signa solent, primumque ostendere vultus
Cetera paulatim, placidoque educta tenore
Tota patent, imoque pedes in margine ponunt.
Territus hoste novo Cadmus capere arma parabat:
»Ne cape,« de populo, quem terra creaverat, unus
Exclamat, »nec te civilibus insere bellis!«
Atque ita terrigenis rigido de fratribus unum
Cominus ense ferit; iaculo cadit eminus ipse.
Hic quoque, qui dederat leto, non longius illo
Vivit, et exspirat, modo quas acceperat, auras;
Exemploque pari furit omnis turba, suoque
Marte cadunt subiti per mutua vulnera fratres.
Iamque brevis vitae spatium sortita iuventus

Digitized by Google

Sanguineam trepido plangebant pectore matrem,
Quinque superstitibus, quorum fuit unus Echion.
Is sua iecit humi monitu Tritonidis arma;
Fraternaeque fidem pacis petiitque deditque.
Hos operis comites habuit Sidonius hospes,
Cum posuit iussam Phoebeis sortibus urbem.

*) Iam stabant Thebae: poteras iam, Cadme, videri
Exsilio felix: soceri tibi Marsque Venusque
Contigerant: huc adde genus de coniuge tanta,
Tot natos natasque, et, pignora cara, nepotes.
Hos quoque iam iuvenes. Sed scilicet ultima semper
Exspectanda dies homini, dicique beatus
Ante obitum nemo supremaque funera debet.
Prima nepos inter tot res tibi, Cadme, secundas
Causa fuit luctus, alienaque cornua fronti
Addita, vosque canes satiatae sanguine herili.
At bene si quaeras, fortunae crimen in illo,
Non scelus invenies: quod enim scelus error habebat?
Mons erat, infectus variarum caede ferarum,
Iamque dies medius rerum contraxerat umbras,
Et Sol ex aequo meta distabat utraque,
Cum iuvenis placido per devia lustra vagantes
Participes operum compellat Hyantius ore:

*) Schon stand Theben; und Cadmus schien auch in seinem Exilio glücklich. Doch niemand darf sich vor seinem Tode der Dauer des Glückes rühmen. So ging's auch dem Cadmus. Er erlebte an seinen Kindern vieles Unglück. Sein Enkel, ein Sohn der Autonoe, Actaeon, wurde in einen Hirsch verwandelt, und von seinen eignen Hunden unter dieser Hirschgestalt zerrissen; Semele wurde vom Blitz erschlagen, u. s. w. — Wir begnügen uns, nur die abgekürzte Geschichte des unglücklichen Actaeon unsern jungen Lesern bekannt zu machen. V. 129 — 212. (131 — 250.)

Digitized by Google

»Lina madent, comites, ferrumque cruore ferarum,
Fortunamque dies habuit satis: altera lucem
Cum croceis invecta rotis Aurora reducet,
Propositum repetemus opus. Nunc Phoebus utraque
Distat idem terra, finditque vaporibus arva:
Sistite opus praesens, nodosaque tollite lina.«
Jussa viri faciunt intermittuntque laborem.
Vallis erat piceis et acuta densa cupressu,
Nomine Gargaphie, succinctae sacra Dianae,
Cuius in extremo est antrum nemorale recessu,
Arte laboratum nulla: simulaverat artem
Ingenio Natura suo: nam pumice vivo
Et levibus tophis nativum duxerat arcum.
Fons sonat a dextra, tenui pellucidus unda,
Margine gramineo patulos incinctus hiatus,
Hic dea silvarum, venatu fessa, solebat
Virgineos artus liquido perfundere rore.
Dumque ibi perluitur solita Titania lympha;
Ecce, nepos Cadmi, dilata parte laborum
Per nemus ignotum non certis passibus errans,
Pervenit in lucum: sic illum fata ferebant. —

(*Er erblickte die Göttin, was keinem Sterblichen hier erlaubt war.*)

Ipse dea
ut vellet promptas habuisse sagittas, (188)
Quas habuit, sic hausit aquas, vultumque virilem
Perfudit, spargensque comas ultricibus undis,
Dat sparso capiti vivacis cornua cervi, (193)
Dat spatium collo, summasque cacuminat aures,
Cum pedibusque manus, cum longis brachia mutat
Cruribus, et velat maculoso vellere corpus.
Additus et pavor est. Fugit Autoneïus heros,
Et se tam celerem cursu miratur in ipso.
Ut vero vultus et cornua vidit in unda,
»Me miserum!« dicturus erat: vox nulla secuta est.
Ingemuit: vox illa fuit; lacrimaeque per ora
Non sua fluxerunt; mens tantum pristina mansit.
Quid faciat? repetatne domum et regalia tecta,

Digitized by Google

An lateat silvis? Timor hoc, pudor impedit illud.
Dum dubitat, videre canes, primusque Melampus
Ichnobatesque sagax latratu signa dedere,
Gnosius Ichnobates, Spartana gente Melampus.
Inde ruunt alii rapida velocius aura,
Pamphagus et Dorceus et Oribasus, Arcades omnes,
Quasque referre mora est. Ea turba cupidine praedae (225)
Per rupes scopulosque adituque carentia saxa,
Qua via difficilis quaque est via nulla, feruntur.
Ille fugit, per quae fuerat loca saepe secutus, —
Heu famulos fugit ipse suos! Clamare libebat
»Actaeon ego sum; dominum cognoscite vestrum.«
Verba animo desunt: resonat latratibus aether.
Prima Melanchaetes in tergo vulnera fecit,
Proxima Theridamas; Oresitrophos haesit in armo
Tardius exierant; sed per compendia montis
Anticipata via est. Dominum retinentibus illis,
Cetera turba coit confertque in corpore dentes.
Iam loca vulneribus desunt. Gemit ille, sonumque,
Etsi non hominis, quem non tamen edere possit
Cervus, habet, moestisque replet iuga nota querelis,
Et genibus pronis supplex similisque roganti,
Circumfert tacitos, tanquam sua brachia vultus.
At comites rapidum solitis hortatibus agmen
Ignari instigant, oculisque Actaeona quaerunt,
Et velut absentem certatim Actaeona clamant.
Ad nomen caput ille refert: et abesse queruntur
Nec capere oblatae segnem spectacula praedae.
Vellet abesse quidem, sed adest; velletque videre,
Non etiam sentire canum fera facta suorum.
Undique circumstant, mersisque in corpore rostris
Dilacerant falsi dominum sub imagine cervi.

*) Iam ... ter ad quinos unum Cephisius annos (351)
Addiderat: poteratque puer, iuvenisque videri.

*) Eine Naturbegebenheit kleidet der Dichter in das Ge-

Digitized by Google

Adspicit hunc trepidos agitantem in retia cervos
Vocalis Nymphe, quae nec reticere loquenti
Nec prior ipsa loqui didicit, resonabilis Echo.
Corpus adhuc Echo, non vox erat, et tamen usum
Garrula non alium, quam nunc habet oris habebat,
Reddere de multis ut verba novissima posset.
Ergo ubi Narcissum, per devia rura vagantem (370)
Vidit, et incaluit; sequitur vestigia furtim.
O quoties voluit blandis accedere dictis,
Et molles adhibere preces; Natura repugnat,
Nec sinit incipiat; sed, quod sinit, illa parata est
Exspectare sonos, ad quos sua verba remittat.
Forte puer, comitum seductus ab agmine fido,
Dixerat »Ecquis adest?« et, »Adest,« responderat Echo.
Hic stupet, utque aciem partes dimisit in omnes,
Voce »Veni« clamat magna. Vocat illa vocantem.
Respicit: et rursus nullo veniente, »Quid,« inquit,
»Me fugis?« et totidem, quod dixit, verba recepit.
Perstat, et alternae deceptus imagine vocis
»Huc coëamus,« ait: nullique libentius unquam
Responsura sono »Coëamus« rettulit Echo,
Et verbis favet ipsa suis, egressaque silvis
Ibat, ut iniiceret sperato brachia collo.
Ille fugit, fugiensque manus complexibus aufert;
»Ante,« ait, »emoriar, quam sit tibi copia nostri.«
Rettulit illa nihil nisi »Sit tibi copia nostri.«
Spreta latet silvis, pudibunda frondibus ora

---

wand einer gefälligen Fabel. — Narcissus, ein Sohn der Liriope und des Cephisos, (daher er Cephisius heifst) wurde von der Echo geliebt. Aber diese unglückliche Nymphe hatte nicht den völligen Gebrauch ihrer Stimme. Nur die letzten Worte eines andern konnte sie wiederholen. Narcissus verschmähete sie; worüber sie sich denn so sehr grämte, dass von ihr nun auch wirklich nichts mehr übrig ist, als ihre Stimme, die die letzten Worte eines andern nachhallt. V. 213 — 247. (V. 331 — 399.)

Digitized by Google

Protegit, et solis ex illo vixit in antris;
Sed tamen haeret amor, crescitque dolore repulsae.
Attenuant vigiles corpus miserabile curae,
Adducitque cutem macies, et in aëra succus
Corporis omnis abit; vox tantum atque ossa supersunt:
Vox manet, ossa ferunt lapidis traxisse figuram.

*) Cognita res meritam vati per Achaidas urbes
Attulerat famam, nomenque erat auguris ingens;
Spernit Echionides tamen hunc, ex omnibus unus
Contemptor Superûm, Pentheus: praesagaque ridet
Verba senis, tenebrasque et cladem lucis ademptae
Obiicit. Ille movens albentia tempora canis,
»Quam felix esses, si tu quoque luminis huius
Orbus, ait, fieres nec Bacchia sacra videres!
Namque dies aderit, iam haud procul auguror esse,
Qua novus huc veniat, proles Semeleïa, Liber.
Quem nisi templorum fueris dignatus honore;
Mille lacer spargere locis, et sanguine silvas
Foedabis matremque tuam matrisque sorores.
Eveniet. Neque enim dignabere numen honore;
Meque sub his tenebris nimium vidisse quereris.«
Talia dicentem proturbat Echione natus;
Dicta fides sequitur, responsaque vatis aguntur.
Liber adest, festisque fremunt ululatibus agri;

*) Dem Narcissus hatte ein Wahrsager, der blinde Tiresias, ein unglückliches Ende prophezeiht; und wie gesagt, so geschah es; er war in eine Blume verwandelt worden. Diese Sache hatte dem Propheten einen grossen Ruf zuwege gebracht. Dennoch achtete Pentheus, Fürst in Theben, seine Weissagungen nicht. — Bacchus kommt nach Theben, und der Gott wird daselbst unter der Gestalt eines seiner Gefährten gefangen genommen. — Verwandlung der Schiffsgeräthe der Tyrrhener in wilde Thiere und Schlangen. Die Tyrrhener selbst werden zu Seethieren umgeschaffen. — Bacchus entflieht aus dem Gefängnisse. Unglückliches Ende des Pentheus. V. 248 — 470. (V. 511 — adfin.)

Turba ruit, mixtaeque viris matresque nurusque
Vulgusque proceresque ignota ad sacra feruntur.
»Quis furor, anguigenae, proles Mavortia, vestras
Attonuit mentes?« Pentheus ait. »Aerane tantum
Aere repulsa valent et adunco tibia cornu
Et magicae fraudes, ut quos non bellicus ensis,
Non tuba terruerit, non strictis agmina telis,
Femineae voces et mota insania vino
Obscoenique greges et inania tympana vincant?
Vosne, senes, mirer, qui longa per aequora vecti
Hac Tyron, hac profugos posuistis sede Penates.
Nunc sinitis sine Marte capi? Vosne, acrior aetas,
O iuvenes, propiorque meae, quos arma tenere,
Non thyrsos, galeaque tegi, non fronde decebat?
Este, precor, memores, qua sitis stirpe creati;
Illiusque animos, qui multos perdidit unus,
Sumite serpentis! Pro fontibus ille lacuque
Interiit: at vos pro fama vincite vestra.
Ille dedit leto fortes; vos pellite molles
Et patrium retinete decus! Si fata vetabant
Stare diu Thebas; utinam tormenta virique
Moenia diruerent, ferrumque ignisque sonarent:
Essemus miseri sine crimine, sorsque querenda,
Non celanda foret, lacrimaeque pudore carerent.
At nunc a puero Thebae capientur inermi,
Quem neque bella iuvant nec tela nec usus equorum,
Sed madidus myrrha crinis, mollesque coronae,
Purpuraque et pictis intextum vestibus aurum.
Quem quidem ego actutum (modo vos absistite) cogam
Assumptumque patrem commentaque sacra fateri.
An satis Acrisio est animi, contemnere vanum
Numen et Argolicas venienti claudere portas;
Penthea terrebit cum totis advena Thebis?
Ite citi, (famulis hoc imperat) ite, ducemque
Attrahite huc vinctum. Iussis mora segnis abesto!«
Hunc avus, hunc Athamas, hunc cetera turba suorum
Corripiunt dictis, frustraque inhibere laborant;

Acrior admonitu est irritaturque retenta
Et crescit rabies, remoraminaque ipse nocebant.
Sic ego torrentem, qua nil obstabat eunti,
Lenius et modico strepitu decurrere vidi;
At quacunque trabes obstructaque saxa tenebant,
Spumeus et fervens et ab obiice saevior ibat.
Ecce, cruentati redeunt et, Bacchus ubi esset,
Quaerenti domino Bacchum vidisse negarunt;
»Hunc,« dixere, »tamen comitem famulumque sacrorum
Cepimus,« et tradunt manibus post terga ligatis,
Sacra dei quondam Tyrrhena gente secutum.

Adspicit hunc oculis Pentheus, quos ira tremendos
Fecerat, et, quanquam poenae vix tempora differt,
»O periture tuaque aliis documenta daturе
Morte,« ait, »ede tuum nomen nomenque parentum
Et patriam, morisque novi cur sacra frequentes.«
Ille metu vacuus »Nomen mihi,« dixit, »Acoetes,
Patria Maeonia est: humili de plebe parentes.
Non mihi, quae duri colerent, pater, arva iuvenci,
Lanigerosve greges, non ulla armenta reliquit:
Pauper et ipse fuit, linoque solebat et hamo
Decipere et calamo salientes ducere pisces;
Ars illi sua census erat. Cum traderet artem,
»Accipe, quas habeo, stadii successor et heres,«
Dixit, »opes,« moriensque mihi nihil ille reliquit,
Praeter aquas: unum hoc possum appellare paternum.
Mox ego, ne scopulis haererem semper in isdem,
Addidici regimen dextra moderante carinae
Flectere et Oleniae sidus pluviale capellae
Taygetenque Hyadasque oculis Arctonque notavi,
Ventorumque domos et portus puppibus aptos.
Forte petens Delon, Chiae telluris ad oras
Applicor, et dextris adducor litora remis,
Doque leves saltus udaeque innitor arenae.

Nox ubi consumpta est (Aurora rubescere primum
Coeperat), exsurgo, laticesque inferre recentes
Admoneo, monstroque viam quae ducat ad undas.
Ipse, quid aura mihi tumulo promittat ab alto,
Prospicio, comitesque voco repetoque carinam.
»Adsumus, en,« inquit sociorum primus Opheltes,
Utque putat, praedam deserto nactus in agro,
Virginea puerum ducit per litora forma.
Ille, mero somnoque gravis, titubare videtur,
Vixque sequi. Specto cultum faciemque gradumque:
Nil ibi, quod credi posset mortale, videbam.
Et sensi, et dixi sociis: »Quod numen in isto
Corpore sit dubito: sed corpore numen in isto est.
Quisquis es, o faveas, nostrisque laboribus adsis;
His quoque des veniam!« »Pro nobis mitte precari,«
Dictys ait, quo non alius conscendere summas
Ocior antennas, prensoque rudente relabi,
Hoc Libys, hoc flavus, prorae tutela, Melanthus,
Hoc probat Alcimedon et, qui requiemque modumque
Voce dabat remis, animorum hortatur Epopeus.
Hoc omnes alii. Praedae tam caeca cupido est.
»Non tamen hanc sacro violari pondere pinum
Perpetiar,« dixi: »pars hic mihi maxima iuris,«
Inque aditu obsisto. Furit audacissimus omni
De numero Lycabas, qui Tusca pulsus ab urbe
Exsilium, dira poenam pro caede, luebat.
Is mihi, dum resto, iuvenili guttura pugno
Rupit; et excussum misisset in aequora, si non
Haesissem, quamvis amens, in fune retentus.
Impia turba probat factum. Tum denique Bacchus,
(Bacchus enim fuerat) veluti clamore solutus
Sit sopor aque mero redeant in pectora sensus,
»Quid facitis? quis clamor,« ait? »Qua, dicite, nautae,
Huc ope perveni? quo me deferre paratis?«
»Pone metum,« Proreus, »et quos contingere portus
Ede velis,« dixit; terra sistere petita.«

»Naxon,« ait Liber, »cursus advertite vestros:
Illa mihi domus est; vobis erit hospita tellus.«
Per mare fallaces perque omnia numina iurant
Sic fore, meque iubent pictae dare vela carinae.
Dextera Naxos erat; dextra mihi lintea danti,
»Quid facis, o demens? quis te furor?« inquit Opheltes.
»Pro se quisque tenet: laevam pete!« Maxima nutu
Pars mihi significat, pars, quid velit, aure susurrat.
Obstupui »Capiatque aliquis moderamina!« dixi,
Meque ministerio scelerisque artisque removi,
Increpor a cunctis, totumque immurmurat agmen;
E quibus Aethalion »Te scilicet omnis in uno
Nostra salus posita est!« ait, et subit ipse meumque
Explet opus, Naxoque petit diversa relicta.
Tum Deus illudens, tanquam modo denique fraudem
Senserit, e puppi pontum prospectat adunca.
Et flenti similis »Non haec mihi litora, nautae,
Promisistis,« ait: »non haec mihi terra rogata est.
Quo merui poenam facto? quae gloria vestra est,
Si puerum iuvenes, si multi fallitis unum?«
Iamdudum flebam; lacrimas manus impia nostras
Ridet, et impellit properantibus aequora remis.
Per tibi nunc ipsum (neque enim praestantior illo
Est deus) adiuro, tam me tibi vera referre,
Quam veri maiora fide: stetit aequore puppis
Haud aliter, quam si siccum navale teneret.
Illi admirantes remorum in verbere perstant:
Velaque deducunt, geminaque ope currere tentant.
Impediunt hederae remos, nexuque recurvo
Serpunt, et gravidis distringunt vela corymbis.
Ipse, racemiferis frontem circumdatus uvis,
Pampineis agitat velatam frondibus hastam;
Quem circa tigres simulacraque inania lyncum,
Pictarumque iacent fera corpora pantherarum.
Exsiluere viri: sive hoc insania fecit,
Sive timor; primusque Medon nigrescere pinnis

Digitized by Google

Corpore depresso, et spinae curvamina flecti
Incipit. Huic Lycabas »In quae miracula,« dixit,
»Verteris?« et lati rictus et panda loquenti
Naris erat, squamamqua cutis durata trahebat.
At Libys, obstantes dum vult obvertere remos,
In spatium resilire manus breve vidit, et illas
Iam non esse manus, iam pinnas posse vocari.
Alter, ad intortos cupiens dare brachia funes,
Brachia non habuit, truncoque repandus in undas
Corpore desiluit; falcata novissima cauda est,
Qualia dimidiae sinuantur cornua Lunae.
Undique dant saltus, multaque adspergine rorant,
Emerguntque iterum redeuntque sub aequora rursus,
Inque chori ludunt speciem lascivaque iactant
Corpora, et acceptum patulis mare naribus efflant.
De modo viginti (tot enim ratis illa ferebat)
Restabam solus. Pavidum gelidumque trementi
Corpore vixque meum firmat deus, »Excute,« dicens,
»Corde metum, Diamque tene!« Delatus in illam
Accessi sacris Baccheaque sacra frequento.

»Praebuimus longis,« Pentheus, »ambagibus aures,«
Inquit; »ut ira mora vires absumere posset.
Praecipitem famuli rapite hunc, cruciataque diris
Corpora tormentis Stygiae demittite nocti.«
Protinus abstractus solidis Tyrrhenus Acoetes
Clauditur in tectis; et dum crudelia iussae
Instrumenta necis ferrumque ignisque parantur,
Sponte sua patuisse fores, lapsasque lacertis
Sponte sua fama est nullo solvente catenas.
Perstat Echionides; nec iam iubet ire, sed ipse
Vadit, ubi festus facienda ad sacra Cithaeron
Cantibus et clara bacchantum voce sonabat.
Ut fremit acer equus, cum bellicus aere canoro
Signa dedit tubicen, pugnaeque adsumit amorem:
Penthea sic ictus longis ululatibus aether

Digitized by Google

Movit, et audito clangore recanduit ira.
Monte fere medio est, cingentibus ultima silvis,
Purus ab arboribus, spectabilis undique campus.
Hic oculis illum cernentem sacra profanis
Prima videt, prima est insano concita motu,
Prima suum misso violavit Penthea thyrso
Mater: »Io, geminae, « clamavit, „adeste sorores:
Ille aper, in nostris errat qui maximus agris,
Ille mihi feriendus aper.« Ruit omnis in unum
Turba furens; cunctae coëunt trepidumque sequuntur
Iam trepidum, iam verba minus violenta loquentem,
Iam se damnantem, iam se peccasse fatentem.
Saucius illa tamen »Fer opem matertera,« dixit,
„Autonoë: moveant animos Actaeonis umbrae!«
Illa, quid Actaeon, nescit, dextramque precantis
Abstulit; Inoo lacerata est altera raptu.
Non habet infelix quae matri brachia tendat;
Trunca sed ostendens disiectis corpora membris
„Adspice, mater, « ait. Visis ululavit Agave,
Collaque iactavit movitque per aëra crinem,
Avulsumque caput digitis complexa cruentis
Clamat »Io comites, opus haec victoria nostrum est!«
Non citius frondes autumno frigore tactas
Iamque male haerentes alta rapit arbore ventus,
Quam sunt membra viri manibus direpta nefandis.

Talibus exemplis monitae nova sacra frequentant,
Turaque dant sanctasque colunt Ismenides aras.

Digitized by Google

METAMORPHOSEON

LIBER QUARTUS.

*) At non Alcithoë Minyeïos orgia censet
Accipienda dei, sed adhuc temeraria Bacchum
Progeniem negat esse Jovis, sociasque sorores
Impietatis habet. Festum celebrare sacerdos
Immunes operum famulas dominasque suorum,
Pectora pelle tegi, crinales solvere vittas,
Serta coma, manibus frondentes sumere thyrsos,
Iusserat, et saevam laesi fore numinis iram
Vaticinatus erat. Parent matresque nurusque;
Telasque, calathosque infectaque pensa reponunt,
Turaque dant, Bacchumque vocant Bromiumque Lyaeumque
Additur his Nyseus indetonsusque Thyoneus,

*) Die Töchter eines gewissen Minyas in Theben entheiligten auf eine andre Weise, als Pentheus, durch Wollenarbeit das Fest des Bacchus. Sich dabei die Zeit angenehm zu verkürzen, erzählten sie sich wechselsweise verschiedene Mährchen, (die wir jedoch hier nicht wiederholen.) Als sie nun aber ihre Erzählungen geendiget hatten, so wurden auf einmal ihre Weberstühle und Gewebe in Epheustauden und Weinstöcke, und sie selbst in Fledermäuse verwandelt. V. 1 — 78. (1 - 54 und 389 — 415.)

Digitized by Google

Et cum Lenaeo genialis consitor uvae,
Nycteliusque Eleleusque parens et Iacchus et Evan,
Et quae praeterea per Graias plurima gentes
Nomina, Liber, habes. Tibi enim inconsumpta iuventas;
Tu puer aeternus, tu formosissimus alto
Conspiceris coelo; tibi, cum sine cornibus adstas,
Virgineum caput est; Oriens tibi victus, adusque
Decolor extremo qua tingitur India Gange;
Penthea tu, venerande, bipenniferumque Lycurgum
Sacrilegos mactas, Tyrrhenaque mittis in aequor
Corpora. Tu biiugum pictis insignia frenis
Colla premis lyncum: Bacchae Satyrique sequuntur,
Quique senex ferula titubantes ebrius artus
Sustinet, et pando non fortiter haeret asello.
Quacunque ingrederis, clamor iuvenilis et una
Femineae voces impulsaque tympana palmis
Concavaque aera sonant longoque foramine buxus.
»Placatus mitisque,« rogant Ismenides, »adsis!«
Iussaque sacra colunt. Solae Minyeïdes intus,
Intempestiva turbantes festa Minerva,
Aut ducunt lanas aut stamina pollice versant,
Aut haerent telae, famulasque laboribus urgent.
E quibus una levi deducens pollice filum,
»Dum cessant aliae commentaque sacra frequentant,
Nos quoque, quas Pallas, melior dea, detinet,« inquit,
»Utile opus manuum vario sermone levemus,
Perque vices aliquid, quod tempora longa videri
Non sinat, in medium vacuas referamus ad aures.«
Dicta probant, primamque iubent narrare sorores.
Illa, quid e multis referat (nam plurima norat)
Cogitat, et, dubia est, de te, Babylonia, narret,
Derceti, quam versa squamis velantibus artus
Stagna Palaestini credunt celebrasse figura;
An magis, ut sumptis illius filia pennis
Extremos altis in turribus egerit annos;
Naïs an ut cantu nimiumque potentibus herbis

Verterit in tacitos iuvenilia corpora pisces,
Donec idem passa est; an, quae poma alba ferebat,
Ut nunc nigra ferat contactu sanguinis arbor.

*) Finis erat dictis; et adhuc Minyeïa proles
Urget opus, spernitque deum festumque profanat;
Tympana cum subito non apparentia raucis
Obstrepuere sonis, et adunco tibia cornu
Tinnulaque aera sonant. Redolent myrrhaeque croci-
que;
Resque fide maior, coepere virescere telae.
Inque hederae faciem pendens frondescere vestis.
Pars abit in vites, et, quae modo fila fuerunt,
Palmite mutantur, de stamine pampinus exit;
Purpura fulgorem pictis accommodat uvis.
Iamque dies exactus erat, tempusque subibat,
Quod tu nec tenebras, nec possis dicere lucem,
Sed cum luce tamen dubiae confinia noctis.
Tecta repente quati, pinguesque ardere videntur
Lampades, et rutilis collucere ignibus aedes,
Falsaque saevarum simulacra ululare ferarum.
Fumida iamdudum latitant per tecta sorores,
Diversaeque locis ignes ac lumina vitant;
Dumque petunt latebras, parvos membrana per artus
Porrigitur, tenuesque includunt brachia pennae.
Nec, qua perdiderint veterem ratione figuram,
Scire sinunt tenebrae. Non illas pluma levavit;
Sustinuere tamen se perlucentibus alis.
Conataeque loqui, minimam pro corpore vocem
Emittunt, peraguntque leves stridore querelas.
Tectaque non silvas, celebrant; lucemque perosae
Nocte volant, seroque tenent a vespere nomen.

**) Tum vero totis Bacchi memorabile Thebis
Numen erat, magnasque novi matertera vires

*) Nachdem Alcithoë und Leuconoë einige Verwandlungen und Mährchen erzählt hatten; Finis erat dictis *his*.

**) Ino, und Athamas. — Iuno ist die Feindin derselben. —

Digitized by Google

Narrat ubique dei, de totque sororibus expers
Una doloris erat, nisi quem fecere sorores.
Adspicit hanc, natis thalamoque Athamantis habentem
Sublimes animos et alumni numine, Iuno,
Nec tulit, et secum: »Potuit de pellice natus
Vertere Maeonios pelagoque immergere nautas,
Et laceranda suae nati dare viscera matri,
Et triplices operire novis Minyeïdes alis:
Nil poterit Iuno, nisi inultos flere dolores?
Idque mihi satis est? Haec una potentia nostra est?
Ipse docet quid agam: fas est et ab hoste doceri;
Quidque furor valeat, Penthea caede satisque
Ac super ostendit. Cur non stimuletur eatque
Per cognata suis exempla furoribus Ino?«
Est via declivis, funesta nubila taxo
Ducit ad infernas per muta silentia sedes;
Styx nebulas exhalat iners; umbraeque recentes
Descendunt illac, simulacraque functa sepulcris.
Pallor hiemsque tenent late loca senta: novique,
Qua sit iter, manes, Stygiam quod ducit ad urbem,
Ignorant; ubi sit nigri fera regia Ditis.
Mille capax aditus, et apertas undique portas
Urbs habet; utque fretum de tota flumina terra:
Sic omnes animas locus accipit ille, nec ulli
Exiguus populo est turbamve accedere sentit.
Errant exsangues sine corpore et ossibus umbrae,
Parsque forum celebrant, pars imi tecta tyranni,
Pars alias artes, antiquae imitamina vitae.
Sustinet ire illuc, coelesti sede relicta,
(Tantum odiis iraeque dabat), Saturnia Iuno.
Quo simul intravit, sacroque a corpore pressum
Ingemuit limen, tria Cerberus extulit ora
Et tres latratus simul edidit. Illa sorores
Nocte vocat genitas, grave et implacabile numen.
(Carceris ante fores clausas adamante sedebant.
Deque suis atros pectebant crinibus angues.)
Quam simul agnorunt inter caliginis umbras,

Digitized by Google

Surrexere deae. Sedes Scelerata vocatur.
Viscera praebebat Tityos lanianda, novemque
lugeribus ditractus erat; tibi, Tantale, nullae
Deprenduntur aquae, quaeque imminet, effugit arbos;
Aut petis aut urges ruiturum, Sisyphe, saxum;
Volvitur Ixion, et se sequiturque fugitque;
Molirique suis letum patruelibus ausae,
Assiduae repetunt, quas perdant, Belides undas.
Quos omnes acie postquam Saturnia torva
Vidit, et ante omnes Ixiona; rursus ab illo
Sisyphon adspiciens »Cur hic e fratribus,« inquit,
»Perpetuas patitur poenas; Athamanta superbum
Regia dives habet, qui me cum coniuge semper
Sprevit!« et exponit causas odiique viaeque,
Quidque velit. Quod vellet, erat, ne regia Cadmi
Staret, et in facinus traherent Athamanta Sorores.
Imperium, promissa, preces confundit in unum
Sollicitatque deas. Sic haec Iunone locuta,
Tisiphone canos, ut erat, turbata capillos
Movit, et obstantes reiecit ab ore colubras,
Atque ita »Non longis opus est ambagibus,« inquit,
»Facta puta, quaecunque iubes; inamabile regnum
Desere: Teque refer coeli melioris ad auras.«

Laeta redit Iuno: quam coelum intrare parantem
Roratis lustravit aquis Thaumantias Iris.
Nec mora, Tisiphone madefactam sanguine sumit
Importuna facem, fluidoque cruore rubentem
Induitur pallam, tortoque incingitur angue,
Egrediturque domo. Luctus comitatur euntem,
Et Pavor et Terror trepidoque Insania vultu.
Limine constiterat: postes tremuisse feruntur
Aeolii, pallorque fores infecit acernas,
Solque locum fugit. Monstris exterrita coniux,
Territus est Athamas, tectoque exire parabant.
Obstitit infelix aditumque obsedit Erinys:
Nexaque vipereis distendens brachia nodis,
Caesariem excussit: motae sonuere colubrae,

Digitized by Google

Parsque iacens humeris, pars circum tempora lapsae
Sibila dant saniemque vomunt linguasque coruscant.
Inde duos mediis abrumpit crinibus angues,
Pestiferaque manu raptos immisit; at illi
Inoosque sinus Athamanteosque pererrant,
Inspirantque graves animas, nec vulnera membris
Ulla ferunt: mens est, quae diros sentiat ictus.
Attulerat secum liquidi quoque monstra veneni,
Oris Cerberei spumas et virus Echidnae,
Erroresque vagos caecaeque oblivia mentis
Et scelus et lacrimas rabiemque et caedis amorem,
Omnia trita simul: quae sanguine tincta recenti
Coxerat aere cavo, viridi versata cicuta.
Dumque pavent illi, vertit furiale venenum
Pectus in amborum, praecordiaque intima movit;
Tum face iactata per eundem saepius orbem,
Consequitur motos velociter ignibus ignes.
Sic victrix iussique potens ad inania magni
Regna redit Ditis, sumptumque recingitur anguem.

Protinus Aeolides media furibundus in aula
Clamat »Io, comites, his retia tendite silvis:
Hic modo cum gemina visa est mihi prole leaena.«
Utque ferae, sequitur vestigia coniugis amens,
Deque sinu matris ridentem et parva Learchum
Brachia tendentem rapit, et bis terque per auras
More rotat fundae, rigidoque infantia saxo
Discutit ossa ferox. Tum denique conscia mater
Seu dolor hoc fecit, seu sparsi causa veneni,
Exululat, passisque fugit male sana capillis,
Teque ferens parvum nudis, Melicerta, lacertis,
»Euoe, Bacche,« sonat. Bacchi sub nomine Ino
Risit et »Hos usus praestet tibi,« dixit, »alumnus!«
Imminet aequoribus scopulus: pars ima cavatur
Fluctibus et tectas defendit ab imbribus undas,
Summa riget frontemque in apertum porrigit aequor:
Occupat hunc (vires insania fecerat) Ino,
Seque super pontum, nullo tardata timore,

Mittit, onusque suum. Percussa recanduit unda.
At Venus immeritae neptis miserata labores,
Sic patruo blandita suo est: »O numen aquarum,
Proxima cui coelo cessit, Neptune, potestas,
Magna quidem posco: sed tu miserere meorum,
Iactari quos cernis in Ionio immenso:
Et dîs adde tuis: aliqua et mihi gratia ponto est,
Si tamen in medio quondam concreta profundo
Spuma fui Graiumque manet mihi nomen ab illa.
Adnuit oranti Neptunus, et abstulit illis
Quod mortale fuit, maiestatemque verendam
Imposuit, nomenque simul faciemque **novavit,**
Leucotheeque deum cum matre Palaemona **dixit.**

*) Sidoniae comites, quantum valuere, secutae
Signa pedum, primo videre novissima saxo;
Nec dubium de morte ratae, Cadmeida palmis
Deplanxere domum, scissae cum veste capillos.
Utque parum iustae nimiumque in pellice saevae
Invidiam fecere deae. Convicia Iuno
Non tulit: et »Faciam vos ipsas maxima« dixit,
»Saevitiae monumenta meae.« Res dicta secuta est.
Nam quae praecipue fuerat pia »Persequar,« inquit,
»In freta reginam!« saltumque datura moveri
Haud usquam potuit, scopuloque affixa cohaesit;
Altera, dum solito tentat plangore ferire
Pectora, tentatos sensit riguisse lacertos;
Illa, manus ut forte tetenderat in maris undas,
Saxea facta manus in easdem porrigit undas;
Huius, ut arreptum laniabat vertice crinem,
Duratos subito digitos in crine videres:
Quo quaeque in gestu deprensa est, haesit in illo.

*) Der Ino folgten einige Frauen, ihre Freundinnen und Mitbürgerinnen, und beweinten sie. Auch gegen diese wurde Iuno entrüstet. Sie wurden in Steine und Vögel verwandelt. V. 205 — 224. (543 — 561.)

Digitized by Google

Pars volucres factae, quae nunc quoque gurgite in illo,
Aequora destringunt summis Ismeni les alis.

*) Nescit Agenorides natam parvumque nepotem
Aequoris esse deos. Luctu serieque malorum
Victus et ostentis, quae plurima viderat, exit
Conditor urbe sua, tanquam fortuna locorum,
Non sua se premeret, longisque erratibus actus
Contigit Illyricos profuga cum coniuge fines.
Iamque malis annisque graves, dum prima retractant
Fata domus releguntque suos sermone labores;
»Num sacer ille mea traiectus cuspide serpens,«
Cadmus ait, »fuerit; tunc cum Sidone profectus
Vipereos sparsi per humum, nova semina, dentes?
Quem si cura deûm tam certa vindicat ira
Ipse precor serpens in longam porrigar alvum.«
Dixit: et ut serpens in longam tenditur alvum;
Durataeque cuti squamas increscere sentit
Nigraque caeruleis variari corpora guttis,
In pectusque cadit pronus, commissaque in unum
Paullatim tereti sinuantur acumine crura.
Brachia iam restant: quae restant, brachia tendit,
Et lacrimis per adhuc humana fluentibus ora
„Accede, o coniux, accede, miserrima,« dixit:
»Dumque aliquid superest de me, me tange, manumque
Accipe, dum manus est, dum non totum occupat anguis.«
Ille quidem vult plura loqui; sed lingua repente
In partes est fissa duas: nec verba volenti
Sufficiunt, quotiesque aliquos parat edere questus,
Sibilat: hanc illi vocem natura reliquit.
Nuda manu feriens exclamat pectora coniux:

*) Cadmus und seine Gattin werden zu Schlangen umgeschaffen. V. 225 — 264. (V. 562 — 602.)

»Cadme, mane, teque his infelix exue monstris!
»Cadme, quid hoc? Ubi pes? ubi sunt humerique manusque?
Et color et facies, et, dum loquor, omnia? Cur non
Me quoque, coelestes, in eundem vertitis anguem?
Dixerat. Ille suae lambebat coniugis ora,
Et dabat amplexus assuetaque colla petebat.
Quisquis adest (aderant comites) terretur; at illa
Lubrica permulcet cristati colla draconis,
Et subito duo sunt, iunctoque volumine serpunt,
Donec in appositi nemoris subiere latebras.
Nunc quoque nec fugiunt hominem, nec vulnere laedunt,
Quidque prius fuerint, placidi meminere dracones.

*) Sed tamen ambobus versae solatia formae
Magna nepos dederat, quem debellata colebat
India, quem positis celebrabat Achaïa templis.
Solus Abantiades ab origine cretus eadem,
Acrisius superest, qui moenibus arceat urbis
Argolicae, contraque deum ferat arma, genusque
Non putet esse deûm: neque enim Iovis esse putabat
Persea, quem pluvio Danaë conceperat auro.
Mox tamen Acrisium, (tanta est praesentia veri)
Tam violasse deum, quam non agnosse nepotem,
Poenitet: impositus iam coelo est alter; at alter,
Viperei referens spolium memorabile monstri
Aëra carpebat tenerum stridentibus alis.
Cumque super Libycas victor penderet arenas,
Gorgonei capitis guttae cecidere cruentae;
Quas humus exceptas varios animavit in angues;
Unde frequens illa est infestaque terra colubris.

*) Bacchus wurde jetzt überall verehrt. Nur Acrisius wollte ihn eben so wenig für einen Sohn Jupiters anerkennen, als seinen Enkel, Perseus; und dies führt den Dichter auf die Medusa, aus deren Blute Schlangen entstehen. V. 266 — 281. (V. 603 — 619.)

Digitized by Google

*) Inde per immensum ventis discordibus actus
Nunc huc, nunc illuc, exemplo nubis aquosae
Fertur, et ex alto seductas aethere longe
Despectat terras, totumque supervolat orbem:
Ter gelidas Arctos, ter Cancri brachia vidit;
Saepe sub occasus, saepe est ablatus in ortus;
Iamque cadente die veritus se credere nocti
Constitit Hesperio, regnis Atlantis, in orbe,
Exiguamque petit requiem, dum Lucifer ignes
Evocet Aurorae, currus Aurora diurnos.
Hic hominum cunctos ingenti corpore praestans,
Iapetionides Atlas fuit. Ultima tellus
Rege sub hoc et pontus erat, qui Solis anhelis
Aequora subdit equis et fessos excipit axes.
Mille greges illi, totidemque armenta per herbas
Errabant, et humum vicinia nulla premebant;
Arboreae frondes auro radiante virentes
Ex auro ramos, ex auro poma tegebant.
»Hospes,« ait Perseus illi, »seu gloria tangit
Te generis magni, generis mihi Iupiter auctor;
Sive es mirator rerum, mirabere nostras:
Hospitium requiemque peto.« Memor ille vetustae
Sortis erat: Themis hanc dederat Parnasia sortem:
»Tempus, Atla, veniet, tua quo spoliabitur auro
Arbor; et hunc praedae titulum Iove natus habebit.«
Id metuens, solitis pomaria clauserat Atlas
Moenibus et vasto dederat servanda draconi,
Arcebatque suis externos finibus omnes.
Huic quoque »Vade procul, ne longe gloria rerum,
Quas mentiris,« ait, longe tibi Iupiter absit!«
Vimque minis addit, foribusque expellere tentat
Cunctantem et placidis miscentem fortia dictis.
Viribus inferior, (quis enim par esset Atlanti

*) Perseus kommt zum Atlas. Da dieser ihn nicht bewirthen will, wird er durch den Anblick des Medusenhauptes in einen Berg verwandelt. V. 282 — 352. V. 620 — 661.)

Digitized by Google

Viribus?) »At quoniam parvi tibi gratia nostra est;
Accipe munus,« ait, laevaque a parte Medusae
Ipse retroversus squalentia protulit ora.
Quantus erat, mons factus Atlas: nam barba comaeque
In silvas abeunt, iuga sunt humerique manusque
Quod caput ante fuit, summa est in monte cacumen;
Ossa lapis fiunt; tum partes auctus in omnes
Crevit in immensum, (sic Dî statuistis) et omne
Cum tot sideribus coelum requievit in illo.

*) Clauserat Hippotades aeterno carcere ventos:
Admonitorque operum coelo clarissimus alto
Lucifer ortus erat: pennis ligat ille resumptis
Parte ab utraque pedes, teloque accingitur unco,
Et liquidum motis talaribus aëra findit.
Gentibus innumeris circumque infraque relictis,
Aethiopum populos Cepheaque conspicit arva.
Illic immeritam maternae pendere linguae
Andromeden poenas immitis iusserat Ammon.
Quam simul ad duras religatam brachia cautes
Vidit Abantiades; (nisi quod levis aura capillos
Moverat, et trepido manabant lumina fletu;
Marmoreum ratus esset opus.) Trahit inscius ignes
Et stupet, et, visae correptus imagine formae,
Paene suas quatere est oblitus in aëre pennas.
Ut stetit, »O« dixit, »non istis digna catenis,
Pande requirenti nomen terraeque tuumque,
Et cur vincla geras.« Primo silet illa, nec audet
Appellare virum virgo; manibusque modestos

*) Perseus erblickt auf seiner Reise die Andromeda, am Gestade des Meeres an einen Fels gefesselt. Es erscheint ein Seeungeheuer, sie zu verschlingen. Dies tödtet Perseus, und erhält die Andromeda zur Gattin. Einige Seegewächse werden durch den Medusenkopf in Korallenbäumchen verwandelt. V. 324 — 411. (662 — 751.)

Digitized by Google

Lelasset vultus, si non religata fuisset.
Cumina, quod potuit, lacrimis implevit obortis.
Saepius instanti, sua ne delicta fateri
Nolle videretur, nomen terraeque suumque,
Quantaque maternae fuerit fiducia formae,
Indicat; et, nondum memoratis omnibus, unda
Insonuit, veniensque immenso bellua ponto
Eminet et latum sub pectore possidet aequor.
Conclamat virgo: genitor lugubris et una
Mater adest; ambo miseri, sed iustius illa;
Nec secum auxilium, sed dignos tempore fletus
Plangoremque ferunt: vinctoque in corpore adhaerent.
Cum sic hospes ait: »Lacrimarum longa manere
Tempora vos poterunt; ad opem brevis hora ferendam est.
Hanc ego si peterem Perseus Iove natus, — —
Gorgonis anguicomae Perseus superator, et alis
Aetherias ausus iactatis ire per auras;
Praeferrer cunctis certe gener: addere tantis
Dotibus et meritum (faveant modo numina) tento.
Ut mea sit, servata mea virtute, paciscor.«
Accipiunt legem, (quis enim dubitaret?) et orant,
Promittuntque super regnum dotale parentes.
Ecce velut navis praefixo concita rostro
Sulcat aquas, iuvenum sudantibus acta lacertis:
Sic fera, dimotis impulsu pectoris undis,
Tantum aberat scopulis, quantum Balearica torto
Funda potest plumbo medii transmittere coeli;
Cum subito iuvenis, pedibus tellure repulsa,
Arduus in nubes abiit. Ut in aequore summo
Umbra viri visa est; visam fera saevit in umbram.
Utque Iovis praepes, vacuo cum vidit in arvo
Praebentem Phoebo liventia terga draconem,
Occupat aversum, neu saeva retorqueat ora,
Squamigeris avidos figit cervicibus ungues:
Sic celeri fissum praeceps per inane volatu

Terga ferae pressit; dextroque frementis in armo
Inachides ferrum curvo tenus abdidit hamo.
Vulnere laesa gravi modo se sublimis in auras
Attollit, modo subdit aquis, modo more ferocis
Versat apri, quem turba canum circumsona terret.
Ille avidos morsus velocibus effugit alis,
Quaque patent, nunc terga cavis super obsita conchis,
Nunc laterum costas, nunc qua tenuissima cauda
Desinit in piscem, falcato verberat ense.
Bellua puniceo mixtos cum sanguine fluctus
Ore vomit. Maduere graves adspergine pennae,
Nec bibulis ultra Perseus talaribus ausus
Credere, conspexit scopulum, qui vertice summo
Stantibus exstat aquis, operitur ab aequore moto:
Nixus eo rupisque tenens iuga prima sinistra,
Ter quater exegit repetita per ilia ferrum.
Litora cum plausu clamor superasque deorum
Implevere domos; gaudent generumque salutant,
Auxiliumque domûs servatoremque fatentur
Cassiope Cepheusque pater. Resoluta catenis
Incedit virgo, pretiumque et causa laboris.
Ipse manus hausta victrices abluit unda;
Anguiferumque caput nuda ne laedat arena,
Mollit humum foliis, natasque sub aequore virgas
Sternit, et imponit Phorcynidos ora Medusae.
Virga recens bibulaque etiamnum viva medulla,
Vim raquit monstri, tactuque induruit huius,
Percepitque novum ramis et fronde rigorem.
At pelagi Nymphae factum mirabile tentant
Pluribus in virgis, et idem contingere gaudent,
Seminaque ex illis iterant iactata per undas.
Nnnc quoque curaliis eadem natura remansit,
Duritiem tacto capiant ut ab aëre, quodque
Vimen in aequore erat, fiat super aequora saxum.

*) Dis tribus ille focos totidem de cespite ponit:
Laevum Mercurio, dextrum tibi, bellica Virgo;
Ara Iovis media est. Mactatur vacca Minervae,
Alipedi vitulus, taurus tibi, summe deorum.
Protenus Andromeden et tanti praemia facti
Indotata rapit: taedas Hymenaeus Amorque
Praecutiunt; largis satiantur odoribus ignes,
Sertaque dependent tectis, et ubique lyraeque
Tibiaque et cantus, animi felicia laeti
Argumenta, sonant; reseratis aurea valvis
Atria tota patent, pulchroque instructa paratu
Cephenum proceres ineunt convivia regis.
Postquam epulis functi generosi munere Bacchi
Diffudere animos; cultusque genusque locorum
Quaerit Abantiades: quaerenti protinus unus
Narrat, Lyncides, moresque habitumque virorum.
Quae simul edocuit, »Nunc, o fortissime,« dixit,
Fare precor, Perseu, quanta virtute, quibusque
Artibus abstuleris crinita draconibus ora.«
Narrat Agenorides, gelido sub Atlante iacentem
Esse locum, solidae tutum munimine molis,
Cuius in introitu geminas habitasse sorores
Phorcydas, unius partitas luminis usum;
Id se solerti furtim, dum traditur, astu
Supposita cepisse manu, perque abdita longe
Deviaque et silvis horrentia saxa fragosis
Gorgoneas tetigisse domos, passimque per agros,
Perque vias vidisse hominum simulacra ferarumque,
In silicem ex ipsis visa conversa Medusa;
Se tamen horrendae clipei, quod laeva gerebat,
Aere repercusso formam adspexisse Medusae,

*) Da Perseus sich mit der Andromeda vermählt, erzählt er, wie er den Schlangenkopf der Medusa erhalten habe. V. 412 — 448. (752 — 788.)

Dumque gravis somnus colubrasque ipsamque tenebat,
Eripuisse caput collo; pennisque fugacem
Pegason, et fratres matris de sanguine natos
Addidit et longi non falsa pericula cursus,
Quae freta, quas terras sub se vidisset ab alto,
Et quae iactatis tetigisset sidera pennis.

Digitized by Google

METAMORPHOSEON

LIBER QUINTUS.

*) Dumque ea Cephenum medio Danaeïus heros
Agmine commemorat, fremitu regalia turbae
Atria complentur; nec, coniugialia festa
Qui canat, est clamor, sed qui fera nuntiet arma;
Inque repentinos convivia versa tumultus
Assimilare freto possis, quod saeva quietum
Ventorum rabies motis exasperat undis.
Primus in his Phineus, belli temerarius auctor,
Fraxineam quatiens aeratae cuspidis hastam,
»En,« ait, en adsum praereptae coniugis ultor,
Nec mihi te pennae, nec falsum versus in aurum
Iupiter, eripiet.« Conanti mittere Cepheus,
»Quid facis?« exclamat: »quae te, germane, furentem
Mens agit in facinus? meritisne haec gratia tantis

*) Der Tag der Vermählung des Perseus mit der Andromeda wurde noch ein Tag der Trauer. Es war die Braut dem Phineus, dem Bruder des Cepheus, versprochen gewesen. Dieser forderte sie jetzt von dem Perseus zurück. Es entstand ein Streit, dann ein allgemeines Blutbad, welches sich damit endigte, dass Phineus und seine Gehülfen durch den Medusenkopf in Steine verwandelt wurden. V. 1 — 234. (1 — 235.)

Digitized by Google

Redditur? hac vitam servatae dote rependis?
Quam tibi non Perseus, verum si quaeris, ademit;
Sed grave Nereidum numen, sed corniger Ammon,
Sed quae visceribus veniebat bellua ponti
Exsaturanda meis. Illo tibi tempore rapta est,
Quo peritura fuit. Nisi si, crudelis, id ipsum
Exigis, ut pereat, luctuque levabere nostro.
Scilicet haud satis est, quod te spectante revincta est;
Et nullam quod opem patruus sponsusve tulisti;
Insuper, a quoquam quod sit servata, dolebis,
Praemiaque eripies? Quae si tibi magna videntur;
Ex illis scopulis, ubi erant affixa, petisses.
Nunc sine, qui petiit, per quem haec non orba senectus,
Ferre, quod et meritis et voce est pactus; eumque
Non tibi, sed certae praelatum intellige morti.
Ille nihil contra; sed et hunc et Persea vultu
Alterno spectans, petat hunc ignorat an illum,
Cunctatusque brevi, contortam viribus hastam,
Quantas ira dabat, nequicquam in Persea misit;
Ut stetit ille toro. Stratis tum denique Perseus
Exsiluit, teloque ferox inimica remisso
Pectora rupisset, nisi post altaria Phineus
Isset et (indignum!) scelerato profuit ara.
Fronte tamen Rhoeti non irrita cuspis adhaesit.
Qui postquam cecidit ferrumque ex osse revulsum est,
Calcitrat et positas adspergit sanguine mensas.
Tum vero indomitas ardescit vulgus in iras:
Telaque coniiciunt. Et sunt, qui Cephea dicant
Cum genero debere mori. Sed limine tecti
Exierat Cepheus, testatus iusque fidemque
Hospitiique deos, ea se prohibente moveri.
Bellica Pallas adest, et protegit aegide fratrem,
Datque animos. Erat Indus Athis, quem, flumine Gange
Edita, Limnate vitreis peperisse sub undis

Digitized by Google

Creditur, egregius forma, quam divite cultu
Augebat, bis adhuc octonis integer annis,
Indutus chlamydem Tyriam, quam limbus obibat
Aureus; ornabant aurata monilia collum,
Et madidos myrrha curvum crinale capillos.
Ille quidem iaculo quamvis distantia misso
Figere doctus erat, sed tendere doctior arcus.
Tum quoque lenta manu flectentem cornua Perseus
Stipite, qui media positus fumabat in ara
Perculit, et fractis confudit in ossibus ora.
Hunc ubi laudatos iactantem in sanguine vultus
Assyrius vidit Lycabas, iunctissimus illi
Et comes et veri non dissimulator amoris;
Postquam exhalantem sub acerbo vulnere vitam
Deploravit Athin; quos ille tetenderat, arcus
Arripit, et »Mecum tibi sint certamina,« dixit:
»Nec longum pueri fato laetabere, quo plus
Invidiae quam laudis habes.« Haec omnia nondum
Dixerat, emicuit nervo penetrabile telum,
Vitatumque tamen sinuosa veste pependit.
Vertit in hunc harpen spectatam caede Medusae,
Acrisioniades adigitque in pectus: at ille
Iam moriens, oculis sub nocte natantibus atra
Circumspexit Athin, seque acclinavit ad illum,
Et tulit ad manes iunctae solatia mortis.
Ecce, Syenites, genitus Metione, Phorbas,
Et Libys Amphimedon, avidi committere pugnam,
Sanguine, quo late tellus madefacta tepebat,
Alterius costis, iugulo Phorbantis adactus.
At non Actoriden Erithon, cui lata bipennis
Telum erat, hamato Perseus petit ense; sed altis
Exstantem signis multaeque in pondere massae
Ingentem manibus tollit cratera duabus,
Infligitque viro: rutilum vomit ille cruorem,
Et resupinus humum moribundo vertice pulsat.
Inde Semiramio Polydaemona sanguine cretum
Caucasiumque Abarin, Spercheïadenque Lycetum,
Intonsumque comas Helicen, Phlegyamque Clytumque,

Digitized by Google

Sternit et exstructos morientum calcat acervos.
Nec Phineus ausus concurrere cominus hosti,
Intorquet iaculum, quod detulit error in Idan,
Expertem frustra belli et neutra arma secutum.
Ille tuens oculis immitem Phinea torvis
»Quandoquidem in partes,« ait, »attrahor, accipe, Phineu,
Quem fecisti hostem, pensaque hoc vulnere vulnus!«
Iamque remissurus tractum de corpore telum
Sanguine defectos cecidit collapsus in artus.
Hic quoque Cephenum post regem primus Odites
Ense iacet Clymeni; Prothoënora percutit Hypseus,
Hypsea Lyncides. Fuit et grandaevus in illis
Emathion, aequi cultor timidusque deorum:
Quem quoniam prohibent anni bellare, loquendo
Pugnat, et incessit sceleratque devovet arma.
Huic Chromis amplexo tremulis altaria palmis
Decutit ense caput, quod protinus incidit arae,
Atque ibi semanimi verba exsecrantia lingua
Edidit et medios animam exspiravit in ignes.
Hinc gemini fratres, Broteasque et caestibus Ammon
Invicti, vinci si possent caestibus enses,
Phinea cecidere manu, Cererisque sacerdos
Ampycus, albenti velatus tempora vitta.
Tu quoque, Iäpetide, non hos adhibendus in usus,
Sed qui pacis opus, citharam cum voce, moveres;
Iussus eras celebrare dapes festumque canendo.
Quem procul adstantem plectrumque imbelle tenentem
Pettalus, irridens »Stygiis cane cetera,« dixit,
»Manibus!« et laevo mucronem tempore fixit.
Concidit et digitis morientibus ille retentat
Fila lyrae casuque canit miserabile carmen.
Non sinit hunc impune ferox cecidisse Lycormas,
Raptaque de dextro robusta repagula posti
Ossibus illisit mediae cervicis; at ille

Digitized by Google

Procubuit terrae mactati more iuvenci.
Demere tentabat laevi quoque robora postis
Cinyphius Pelates. Tentanti dextera fixa est
Cuspide Marmaridae Corythi lignoque cohaesit.
Haerenti latus hausit Abas; nec corruit ille,
Sed retinente manum moriens e poste pependit.
Sternitur et Melaneus, Perseïa castra secutus,
Et Nasamoniaci Dorylas ditissimus agri,
Dives agri Dorylas, quo non possederat alter
Latius, aut totidem tollebat farris acervos.
— — — Quem postquam vulneris auctor
Singultantem animam et versantem lumina vidit
Bactrius Haleyoneus; »Hoc, quod premis,« inquit, »habeto
De tot agris terrae!« corpusque exsangue reliquit.
Torquet in hunc hastam calido de vulnere raptam
Ultor Abantiades, media quae nare recepta
Cervice exacta est in partesque eminet ambas.
Dumque manum fortuna iuvat, Clytiumque, Claninque
Matre satos una diverso vulnere fudit:
Nam Clytii per utrumque gravi vibrata lacerto
Fraxinus acta femur; iaculum Clanis ore momordit.
Occidit et Celadon Mendesius; occidit Astreus,
Matre Palaestina, dubio genitore creatus;
Aethionque sagax quondam ventura videre;
Nunc ave deceptus falsa; regisque Thoactes
Armiger, et caeso genitore infamis Agyrtes.
Plus tamen exhausto superest: namque omnibus unum
Opprimere est animus; coniurata undique pugnant
Agmina pro causa meritum impugnante fidemque.
Hac pro parte socer frustra pius et nova coniux
Cum genitrice favent, ululatuque atria complent.
Sed sonus armorum superat, gemitusque cadentum,
Pollutosque semel multo Bellona Penates
Sanguine perfundit; renovataque praelia miscet.
Circueunt unum Phineus et mille secuti
Phinea: tela volant hiberna grandine plura
Praeter utrumque latus praeterque et lumen et aures.

Applicat hic humeros ad magnae saxa columnae,
Tutaque terga gerens adversaque in agmina versus,
Sustinet instantes. Instabat parte sinistra
Chaonius Molpeus, dextra Nabathaeus Ethemon.
Tigris ut auditis diversa valle duorum
Exstimulata fam mugitibus armentorum,
Nescit, utro potius ruat, et ruere ardet utroque:
Sic dubius Perseus, dextra laevane feratur,
Molpea traiecti submovit vulnere cruris;
Contentusque fuga est: neque enim dat tempus Ethemon,
Sed furit et, cupiens alto dare vulnera collo,
Non circumspectis exactum viribus ensem
Fregit; et extrema percussae parte columnae
Lamina dissiluit, dominique in gutture fixa est.
Non tamen ad letum causas satis illa valentes
Plaga dedit: trepidum Perseus et inertia frustra
Brachia tendentem Cyllenide confodit harpe.
Verum ubi virtutem turbae succumbere vidit,
»Auxilium,« Perseus, »quoniam sic cogitis ipsi,«
Dixit, »ab hoste petam: vultus avertite vestros,
Si quis amicus adest!« et Gorgonis extulit ora.
»Quaere alium, tua quem moveant miracula!« dixit
Thescelus, utque manu iaculum fatale parabat
Mittere, in hoc haesit signum de marmore gestu.
Proximus huic Ampyx animi plenissima magni
Pectora Lyncidae gladio petit, inque petendo
Dextera diriguit, nec citra mota nec ultra.
At Nileus, qui se genitum septemplice Nilo
Ementitus erat, clipeo quoque flumina septem
Argento partim, partim caelaverat auro,
»Adspice,« ait, »Perseu, nostrae primordia gentis:
Magna feres tacitas solatia mortis ad umbras,
A tanto cecidisse viro.« Pars ultima vocis
In medio suppressa sono est, adapertaque velle
Ora loqui credas, nec sunt ea pervia verbis.
Increpat hos. »Vitioque animi, non viribus, inquit,
Gorgoneis torpetis.« Eryx: »incurrite mecum,

Digitized by Google

Et prosternite humi iuvenem magica arma moventem;«
Incursurus erat; tenuit vestigia tellus,
Immotusque silex armataque mansit imago.
Hi tamen ex merito poenam subiere; sed unus
Miles erat Persei, pro quo dum pugnat, Aconteus,
Gorgone conspecta saxo concrevit oborto.
Quem ratus Astyages etiamnum vivere, longo
Ense ferit: sonuit tinnitibus ensis acutis.
Dum stupet Astyages, naturam traxit eamdem,
Marmoreoque manet vultus mirantis in ore.
Nomina longa mora est media de plebe virorum
Dicere: bis centum restabant corpora pugnae;
Gorgone bis centum riguerunt corpora visa.
Poenitet iniusti nunc denique Phineа belli.
Sed quid agat? simulacra videt diversa figuris,
Agnoscitque suos, et nomine quemque vocatum
Poscit opem, credensque parum, sibi proxima tangit
Corpora: marmor erant. Avertitur, atque ita supplex
Confessasque manus obliquaque brachia tendens
»Vincis,« ait, »Perseu: remove tua monstra, tuaeque
Saxificos vultus, quaecunque ea, tolle Medusae.
Tolle, precor. Non nos odium regnive cupido
Compulit ad bellum; pro coninge movimus arma.
Causa fuit meritis melior tua, tempore nostra.
Non cessisse piget. Nihil, o fortissime, praeter
Hanc animam concede mihi; tua cetera sunto!«
Talia dicenti neque eum, quem voce rogabat,
Respicere audenti »Quod,« ait, »timidissime Phineu,
Et possum tribuisse, et magnum munus inerti est,
(Pone metum) tribuam: nullo violabere ferro.
Quin etiam mansura dabo monumenta per aevum,
Inque domo soceri semper spectabere nostri,
Ut mea se sponsi soletur imagine coniux.«
Dixit, et in partem Phorcynida transtulit illam,
Ad quam se trepido Phineus obverterat ore.
Tum quoque conanti sua flectere lumina cervix

Diriguit, saxoque oculorum induruit humor;
Sed tamen os timidum vultusque in marmore supplex
Submissaeque manus faciesque obnoxia mansit.

*) Victor Abantiades patrios cum coniuge muros
Intrat, et immeriti vindex ultorque parentis
Aggreditur Proetum. Nam fratre per arma fugato
Acrisioneas Proetus possederat arces.
Sed nec ope armorum nec, quam male ceperat, arce
Torva colubriferi superavit lumina monstri.
Te tamen, o parvae rector, Polydecta, Seriphi,
Nec iuvenis virtus per tot spectata labores,
Nec mala mollierant; sed inexorabile durus
Exerces odium, nec iniqua finis in ira est.
Detrectas etiam laudes, fictamque Medusae
Arguis esse necem. »Dabimus tibi pignora veri;
Parcite luminibus!« Perseus ait, oraque regis
Ore Medusaeo silicem sine sanguine fecit.

**) Hactenus aurigenae comitem Tritonia fratri
Se dedit: inde cava circumdata nube Seriphon
Deserit, a dextra Cythno Gyaroque relictis,
Quaque super pontum via visa brevissima, Thebas
Virgineumque Helicona petit: quo monte potita
Constitit, et doctas sic est adfata sorores:
»Fama novi fontis nostras pervenit ad aures,
Dura Medusaei quem praepetis ungula rupit.
Is mihi causa viae: volui mirabile factum
Cernere: vidi ipsum materno sanguine nasci.«

*) Proetus und Polydectes werden versteinert. V. 235 — 248. (V. 236 — 249.)

**) Minerva kommt auf den Berg Helicon, um den Quell Hippocrene zu besehen, zu den daselbst befindlichen Musen. — Erzählung einer derselben von dem gottlosen Vorhaben des Pireneus, ihrer Flucht, und dem unglücklichen Ende jenes Verwegenen. V. 249 — 292. (V. 250 — 293.)

Digitized by Google

Excipit Uranie: »Quaecunque est causa videndi
Has tibi, diva, domos, animo gratissima nostro est.
Vera tamen fama est, et Pegasus huius origo
Fontis, « et ad latices deduxit Pallada sacros.
Quae mirata diu factas pedis ictibus undas,
Silvarum lucos circumspicit antiquarum
Antraque et innumeris distinctas floribus herbas,
Felicesque vocat pariter studiique locique
Mnemonidas. Quam sic affata est una sororum:
»O, nisi te virtus opera ad maiora tulisset,
In partem ventura chori, Tritonia, nostri,
Vera refers, meritoque probas artemque locumque,
Et gratam sortem, tutae modo simus, habemus.
Sed (vetitum est adeo sceleri nihil) omnia terrent
Virgineas mentes, dirusque ante ora Pyreneus
Vertitur: et nondum me tota mente recepi.
Daulia Threïcio Phoceaque milite rura
Ceperat ille ferox, iniustaque regna tenebat.
Templa petebamus Parnasia. Vidit euntes,
Nostraque fallaci veneratus numina vultu,
„»Mnemonides« (cognorat enim) »consistite,« dixit,
„Nec dubitate, precor, tecto grave sidus et imbrem«
(Imber erat) „vitare meo: subiere minores
Saepe casas superi.«« »Dictis et tempore motae
Annuimusque viro, primasque intravimus aedes.
Desierant imbres, victoque Aquilonibus Austro
Fusca repurgato fugiebant nubila coelo.
Impetus ire fuit; claudit sua tecta Pyreneus,
Vimque parat, quam nos sumptis effugimus alis.
Ipse, secuturo similis, stetit arduus arce;
„»Quaque via est vobis, erit et mihi,« dixit, »eadem;««
»Seque iacit vecors e summae culmine turris,
Et cadit in vultus, discussique ossibus oris
Tundit humum moriens, scelerato sanguine tinctam.«

*) Musa loquebatur; pennae sonuere per auras,
Voxque salutantum ramis veniebat ab altis.
Suspicit, et linguae, quaerit, tam certa loquentes
Unde sonent, hominemque putat Iove nata locutum.
Ales erant, numeroque novem, sua fata querentes,
Institerant ramis imitantes omnia picae,
Miranti sic orsa deae dea: »Nuper et istae
Auxerunt volucrem victae certamine turbam.
Pieros has genuit, Pellaeis dives in arvis,
Paeonis Enippe mater fuit: ille potentem
Lucinam novies, novies paritura, vocavit.
Intumuit numero stolidarum turba sororum,
Perque tot Haemonias et per tot Achaïdas urbes
Huc venit, et tali committit proelia voce:
»»Desinite indoctum vana dulcedine vulgus
Fallere; nobiscum, si qua est fiducia vocis,
Thespiades certate deae, nec voce, nec arte
Vincemur, totidemque sumus. Vel cedite victae
Fonte Medusaeo et Hyantea Aganippe,
Vel nos Emathiis ad Paeonas usque nivosos
Cedamus campis: dirimant certamina Nymphae.«
„Turpe quidem contendere erat; sed cedere visum
Turpius: electae iurant per flumina Nymphae,
Factaque de vivo pressere sedilia saxo.
Tunc, sine sorte prior quae se certare professa est,
Bella canit superûm, falsoque in honore Gigantas
Ponit et extenuat magnorum facta deorum,
Emissumque ima de sede Typhoëa terrae
Coelitibus fecisse metum; cunctosque dedisse
Terga fugae, donec fessos Aegyptia tellus
Ceperit, et septem discretus in ostia Nilus.

*) Bei der Stimme einiger Vögel, die sich hören lassen, und deren Ton einer menschlichen Stimme ähnlich war, erzählt ferner die Muse der Minerva, von ihrem Wettgesange mit den Pieriden. Inhalt des Gesanges der Erstern. Gigantenkrieg; Flucht und Verwandlung der Götter. V. 293 — 530.

Digitized by Google

Huc quoque terrigenam venisse Typhoëa narrat,
Et se mentitis superos celasse figuris;
»»Duxque gregis,«« dixit, »fit Iupiter: unde recurvis
Nunc quoque formatus Libys est cum cornibus Ammon.
Delius in corvo, proles Semeleïa capro,,
Fele soror Phoebi, nivea Saturnia vacca
Pisce Venus latuit, Cyllenius Ibidis alis.««

*) »Hactenus ad citharam vocalia moverat ora:
Poscimur Aonides. Sed forsitan otia non sint,
Nec nostris praebere vacet tibi cantibus aures.«
»Ne dubita,« vestrumque mihi refer ordine carmen,«
Pallas ait, nemorisque levi consedit in umbra.
Musa refert: »Dedimus summam certaminis uni:
Surgit et, immissos hedera collecta capillos,
Calliope querulas praetentat pollice chordas,
Atque haec percussis subiungit carmina nervis.
»»Prima Ceres unco glebam dimovit aratro,
Prima dedit fruges, alimentaque mitia terris,
Prima dedit leges; Cereris sumus omnia munus:
Illa canenda mihi est. Utinam modo dicere possem
Carmina digna deae! certe dea carmine digna est.
Vasta Giganteis ingesta et insula membris
Trinacris, et magnis subiectum molibus urget
Aethereas ausum sperare Typhoëa sedes.
Nititur ille quidem pugnatque resurgere saepe;
Dextra sed Ausonio manus est subiecta Peloro,
Laeva, Pachyne, tibi; Lilybaeo crura premuntur,
Degravat Aetna caput: sub qua resupinus arenas
Eiectat flammamque fero vomit ore Typhoëus.

*) Inhalt des Gesanges der Musen. Pluto's Raub der Proserpina. — Cyane in einen Quell — Ein Knabe in eine Eidexe — Ascalaphus in eine Eule verwandelt. Schicksal der Sirenen. V. 331 — 570. — Lyncus in einen Luchs und die besiegten Pieriden in Elstern umgeschaffen. V. 579 — 607. (642 — 678.)

Digitized by Google

Saepe remoliri luctatur pondera terrae,
Oppidaque et magnos evolvere corpore montes.
Inde tremit tellus et Rex pavet ipse silentum,
Ne pateat, latoque solum retegatur hiatu,
Immissusque dies trepidantes terreat umbras.
Hanc metuens cladem tenebrosa sede tyrannus
Exierat, curruque atrorum vectus equorum
Ambibat Siculae cautus fundamina terrae.
Postquam exploratum satis est loca nulla labare,
Depositique metus; videt hunc Erycina vagantem
Monte suo residens natumque amplexa volucrem
»Arma, manusque meae, mea, nate, potentia,« dixit,
»Illa, quibus superas omnes, cape tela, Cupido,
Inque dei pectus celeres molire sagittas,
Cui triplicis cessit fortuna novissima regni.
Tu superos ipsumque Iovem, tu numina ponti
Victa domas ipsumque, regit qui numina ponti:
Tartara quid cessant? cur non matrisque tuumque
Imperium profers? agitur pars tertia mundi.
Et tamen in coelo, quo iam patientia nostra est,
Spernimur ac mecum vires minuuntur Amoris.
Pallada nonne vides iaculatricemque Dianam
Abscessisse mihi? Cereris quoque filia virgo,
Si patiemur, erit: nam spes affectat easdem.
At tu, pro socio si qua est tibi gratia regno,
Iunge deam patruo.« Dixit Venus; ille pharetram
Solvit, et arbitrio matris de mille sagittis
Unam seposuit, sed qua nec acutior ulla,
Nec minus incerta est, nec quae magis audiat arcum;
Oppositoque genu curvavit flexile cornu,
Inque cor hamata percussit arundine Ditem.

Haud procul Hennaeis lacus est a moenibus altae,
Nomine Pergus, aquae. Non illo plura Caystros
Carmina cycnorum labentibus audit in undis.
Silva coronat aquas, cingens latus omne, suisque
Frondibus, ut velo, Phoebeos submovet ignes.
Frigora dant rami, varios humus humida flores;

Digitized by Google

Perpetuum ver est. Quo dum Proserpina luco
Ludit, et aut violas, aut candida lilia carpit,
Dumque puellari studio calathosque sinumque
Implet, et aequales certat superare legendo;
Paene; simul visa est dilectaque raptaque Diti: —
Usque adeo properatur amor. Dea territa maesto
Et matrem et comites, sed matrem saepius, ore
Clamat, et, ut summa vestem laniarat ab ora,
Collecti flores tunicis cecidere remissis;
Tantaque simplicitas puerilibus affuit annis,
Haec quoque virgineum movit iactura dolorem.
Raptor agit currus et nomine quemque vocatos
Exhortatur equos, quorum per colla iubasque
Excutit obscura tinctas ferrugine habenas,
Perque lacus altos et olentia sulfure fertur
Stagna Palicorum, rupta ferventia terra,
Et qua Bacchiadae, bimari gens orta Corintho,
Inter inaequales posuerunt moenia portus.

Est medium Cyanes et Pisaeae Arethusae,
Quod coit angustis inclusum cornibus, aequor:
Hic fuit, a cuius stagnum quoque nomine dictum est,
Inter Sicelidas Cyane celeberrima Nymphas.
Gurgite quae medio summa tenus exstitit alvo,
Agnovitque deam; »»Nec longius ibitis,«« inquit,
»Non potes invitae Cereris gener esse: roganda,
Non rapienda fuit. Quod si componere magnis
Parva mihi fas est; et me dilexit Anapis;
Exorata tamen, nec, ut haec, exterrita nupsi.««
»Dixit: et, in partes diversas brachia tendens
Obstitit. Haud ultra tenuit Saturnius iram,
Terribilesque hortatus equos, in gurgitis ima
Contortum valido sceptrum regale lacerto
Condidit: icta viam tellus in Tartara fecit,
Et pronos currus medio cratere recepit.
At Cyane, raptamque deam contemptaque fontis
Iura sui maerens, inconsolabile vulnus
Mente gerit tacita, lacrimisque absumitur omnis,

Digitized by Google

Et, quarum fuerat magnum modo numen, in illas
Extenuatur aquas. Molliri membra videres,
Ossa pati flexus, ungues posuisse rigorem:
Primaque de toto tenuissima quaeque liquescunt,
Caerulei crines digitique et crura pedesque:
Nam brevis in gelidas membris exilibus undas
Transitus est. Post haec tergumque humerique latusque
Pectoraque in tenues abeunt evanida rivos.
Denique pro vivo vitiatas sanguine venas
Lympha subit, restatque nihil, quod prendere possis.

Interea pavidae nequicquam filia matri
Omnibus est terris, omni quaesita profundo.
Illam non udis veniens Aurora capillis
Cessantem vidit, non Hesperus; illa duabus
Flammiferas pinus manibus succendit ab Aetna,
Perque pruinosas tulit irrequieta tenebras;
Rursus, ubi alma dies habetarat sidera, natam
Solis ad occasus, solis quaerebat ab ortu.
Fessa labore sitim collegerat, oraque nulli
Colluerant fontes; cum tectam stramine vidit
Forte casam, parvasque fores pulsavit: at inde
Prodit anus, divamque videt, lymphamque roganti
Dulce dedit, tosta quod coxerat ante polenta.
Dum bibit illa datum, duri puer oris et audax
Constitit ante deam, risitque, avidamque vocavit.
Offensa est, neque adhuc epota parte loquentem
Cum liquido mixta perfudit diva polenta.
Combibit os maculas, et, qua modo brachia gessit,
Crura gerit; cauda est mutatis addita membris;
Inque brevem formam, ne sit vis magna nocendi,
Contrahitur, parvaque minor mensura lacerta est.
Mirantem flentemque et tangere monstra parantem
Fugit anum, latebramque petit aptumque colori
Nomen habet, variis stellatus corpora guttis.

Quas dea per terras et quas erraverit undas,

Digitized by Google

Dicere longa mora est: quaerenti defuit orbis.
Sicaniam repetit, dumque omnia lustrat eundo,
Venit et ad Cyanen. Ea, ni mutata fuisset,
Omnia narrasset; sed et os et lingua volenti
Dicere non aderant, nec, quo loqueretur habebat,
Signa tamen manifesta dedit, notamque parenti,
Illo forte loco delapsam in gurgite sacro,
Persephones zonam summis ostendit in undis.
Quam simul agnovit; (tamquam tum denique raptam
Scisset,) inornatos laniavit diva capillos:
Et repetita suis percussit pectora palmis.
Nec scit adhuc ubi sit; terras tamen increpat omnes,
Ingratasque vocat nec frugum munere dignas.
Trinacriam ante alias, in qua vestigia damni
Repperit. Ergo illic saeva vertentia glebas
Fregit aratra manu, parilique irata colonos
Ruricolasque boves leto dedit, arvaque iussit
Fallere depositum, vitiataque semina fecit.
Fertilitas terrae, latum vulgata per orbem,
Cassa iacet: primis segetes moriuntur in herbis,
Et modo sol nimius, nimius modo corripit imber;
Sideraque ventique nocent, avidaeque volucres
Semina iacta legunt; lolium tribulique fatigant
Triticeas messes et inexpugnabile gramen.
Tum caput Eleis Alpheias extulit undis,
Rorantesque comas a fronte removit ad aures;
Atque ait: »»O toto quaesitae virginis orbe
Et frugum genitrix, immensos siste labores,
Neve tibi fidae violenta irascere terrae.
Terra nihil meruit, patuitque invita rapinae.
Nec sum pro patria supplex: huc hospita veni:
Pisa mihi patria est, et ab Elide ducimus ortus;
Sicaniam peregrina colo, sed gratior omni
Haec mihi terra solo est: hos nunc Arethusa penates,
Hanc habeo sedem, quam tu, mitissima, serva.
Mota loco cur sim, tantique per aequoris undas
Advehar Ortygiam, veniet narratibus hora
Tempestiva meis; cum tu curisque levata

Et vultus melioris eris. Mihi pervia tellus
Praebet iter, subterque imas ablata cavernas
Hic caput attollo desuetaque sidera cerno.
Ergo, dum Stygio sub terris gurgite labor,
Visa tua est oculis illic Proserpina nostris.
Illa quidem tristis nec adhuc interrita vultu;
Sed regina tamen, sed opaci maxima mundi,
Sed tamen inferni pollens matrona tyranni.«
»Mater ad auditas stupuit, ceu saxea, voces,
Attonitaeque diu similis fuit. Utque dolore
Pulsa gravi gravis est amentia; curribus auras
Exit in aetherias: ibi toto nubila vultu
Ante Iovem passis stetit invidiosa capillis.
»»Proque meo supplex venio tibi, Iupiter,« inquit,
»Sanguine, proque tuo. Si nulla est gratia matris;
Nata patrem moveat, neu sit tibi cura, precamur,
Vilior illius, quod nostro est edita partu.
En quaesita diu tandem mihi nata reperta est:
Si reperire vocas amittere certius, aut si
Scire ubi sit reperire vocas. Quod rapta, feremus;
Dummodo reddat eam: neque enim praedone marito
Filia digna tua est, si iam mea filia non est.
»Iupiter excepit; »Commune est pignus onusque
Nata mihi tecum; sed, si modo nomina rebus
Addere vera placet, non hoc iniuria factum,
Verum amor est, neque erit nobis gener ille pudori:
Tu modo, Diva, velis. Ut desint cetera, quantum est
Esse Iovis fratrem! Quid quod nec cetera desunt,
Nec cedit nisi sorte mihi? Sed tanta cupido
Si tibi discidii est; repetet Proserpina coelum:
Lege tamen certa, si nullos contigit illic
Ore cibos: nam sic Parcarum foedere cautum est.«
Dixerat; at Cereri certum est educere natam.
Non ita fata sinunt, quonam ieiunia virgo
Solverat et, cultis dum simplex errat in hortis,
Puniceum curva decerpserat arbore pomum,
Sumptaque pallenti septem de cortice grana
Presserat ore suo. Solusque ex omnibus illud

Ascalaphus vidit: (quem quondam dicitur Orphne,
Inter Avernales haud ignotissima Nymphas,
Ex Acheronte suo furvis peperisse sub antris,)
Vidit et indicio reditum crudelis ademit.
Ingemuit regina Erebi, testemque profanam
Fecit avem, sparsumque caput Phlegethontide lympha
In rostrum et plumas et grandia lumina vertit.
Ille sibi ablatus fulvis amicitur ab alis,
Inque caput crescit longosque reflectitur ungues,
Vixque movet natas per inertia brachia pennas;
Foedaque fit volucris, venturi nuntia luctus,
Ignavus bubo, dirum mortalibus omen.

Hic tamen indicio poenam linguaque videri
Commeruisse potest, vobis, Acheloides, unde
Pluma pedesque avium, cum virginis ora geratis?
An quia, cum legeret vernos Proserpina flores,
In comitum numero mixtae, Sirenes, eratis?
Quam postquam toto frustra quaesistis in orbe;
Protinus ut vestram sentirent aequora curam,
Posse super fluctus alarum insistere remis
Optastis, facilesque deos habuistis, et artus
Vidistis vestros subitis flavescere pennis.
Ne tamen ille canor, mulcendas natus ad aures,
Tantaque dos oris linguae deperderet usum,
Virginei vultus et vox humana remansit.

At medius fratrisque sui maestaeque sororis
Iupiter ex aequo volventem dividit annum.
Nunc dea, regnorum numen commune duorum,
Cum matre est totidem, totidem cum coniuge menses.
Vertitur extemplo facies et mentis et oris:
Nam, modo quae poterat Diti quoque maesta videri,
Laeta deae frons est: ut Sol, qui tectus aquosis
Nubibus ante fuit; victis ubi nubibus exit.**

*) Geminos dea fertilis angues
Curribus admovit frenisque coërcuit ora,
Et medium coeli terraeque per aëra vecta est;
Atque levem currum Tritonida misit in urbem
Triptolemo, partimque rudi data semina iussit
Spargere humo, partim post tempora longa recultae.
Iam super Europen sublimis et Asida terras
Vectus erat iuvenis, Scythicasque advertitur oras;
Rex ibi Lyncus erat: regis subit ille penates.
Qua veniat, causamque, viae nomenque rogatus
Et patriam: »Patria est clarae mihi,« dixit, »Athenae,
Triptolemus nomen; veni nec puppe per undas,
Nec pede per terras: patuit mihi pervius aether;
Dona fero Cereris, latos quae sparsa per agros
Frugiferas messes alimentaque mitia reddant.«
Barbarus invidit, tantique ut muneris auctor
Ipse sit, hospitio recipit, somnoque gravatum
Aggreditur ferro. Conantem figere pectus
Lynca Ceres fecit, rursusque per aëra iussit
Mopsopium iuvenem sacros agitare iugales.«

Finierat dictos e nobis maxima cantus.
At Nymphae, vicisse deas Helicona colentes,
Concordi dixere sono. Convicia victae
Cum iacerent; »»Quoniam,« dixit, »certamine vobis
Supplicium meruisse parum est, maledictaque culpae
Additis, et non est patientia libera nobis;
Ibimus in poenas et, quo vocat ira, sequemur.«
»Rident Emathides, spernuntque minacia verba,
Conataeque loqui et magno clamore protervas
Intentare manus, pennas exire per ungues
Adspexere suos, operiri brachia plumis;

*) Jetzt hatte Arethusa der Ceres ihr Schicksal erzählt, und hierauf — Geminos — dea (näml. Ceres) fertilis anges u. s. w.

Alteraque alterius rigido concrescere rostro
Ora videt, volucresque novas accedere silvis,
Dumque volunt plangi per brachia mota levatae
Aëre pendebant, nemorum convicia, picae.«

Nunc quoque in alitibus facundia prisca remansit,
Raucáque garrulitas studiumque immane loquendi.

Digitized by Google

METAMORPHOSEON

LIBER SEXTUS.

Praebuerat dictis Tritonia talibus aures,
Carminaque Aonidum iustamque probaverat iram.
Tum secum: »Laudare parum est: laudemur et ipsae,
Numina nec sperni sine poena nostra sinamus.«
Maeoniaeque animum fatis intendit Arachnes,
Quam sibi lanificae non cedere laudibus artis
Audierat. Non illa loco nec origine gentis
Clara, sed arte, fuit. Pater huic Colophonius Idmon
Phocaïco bibulas tingebat murice lanas.
Occiderat mater: sed et haec de plebe suoque

*) Minerva war, wie bekannt, diejenige Göttin, welcher man im Alterthume die höchste Kunst im Weben, Sticken und andern dergleichen weiblichen Arbeiten beilegte, und die man also als Vorsteherin und Lehrerin dieser Kunst verehrte. Nun war in Lydien ein Frauenzimmer, mit Namen Arachne, welche sich in solchen weiblichen Arbeiten ungemein auszeichnete. Und diese war stolz genug, sich mit Minerven messen zu wollen; ja, sie nahm es sogar an, mit der Göttin um die Wette zu arbeiten; da sie denn, so untadelhaft auch ihre Arbeit war, für ihre Unweisheit, sich mit einer zu mächtigen Nebenbuhlerin eingelassen zu haben, von Minerven in eine Spinne verwandelt wurde. (V. 1 — 129.) (V. 1 — 145.)

Aequa viro fuerat, Lydas tamen illa per urbes
Quaesierat studio nomen memorabile; quamvis
Orta domo parva, parvis habitabat Hypaepis.
Huius ut adspicerent opus admirabile, saepe
Deseruere sui Nymphae vineta Tymoli,
Deseruere suas Nymphae Pactolides undas.
Nec factas solum vestes spectare iuvabat;
Tum quoque, cum fierent: tantus decor affuit arti.
Sive rudem primos lanam glomerabat in orbes,
Seu digitis subigebat opus repetitaque longo
Vellera mollibat nebulas aequantia tractu,
Sive levi teretem versabat pollice fusum,
Seu pingebat acu; scires a Pallade doctam.
Quod tamen ipsa negat, tantaque offensa magistra
»Certet,« ait, mecum; nihil est quod victa recusem.«
Pallas anum simulat, falsosque in tempora canos
Addit, et infirmos baculo quoque sustinet artus;
Tum sic orsa loqui: »Non omnia grandior aetas,
Quae fugiamus, habet; seris venit usus ab annis:
Consilium ne sperne meum. Tibi fama petatur
Inter mortales faciendae maxima lanae.
Cede deae: veniamque tuis, temeraria, dictis
Supplice voce roga: veniam dabit illa roganti.«
Adspicit hanc torvis inceptaque fila relinquit,
Vixque manum retinens confessaque vultibus iram,
Talibus obscuram resecuta est Pallada dictis:
»Mentis inops longaque venis confecta senecta:
Et nimium vixisse diu nocet! Audiat istas,
Si qua tibi nurus est, si qua est tibi filia, voces!
Consilii satis est in me mihi; neve monendo
Profecisse putes: eadem est sententia nobis.
Cur non ipsa venit? cur hac certamina vitat?«
Tum dea »Venit,« ait, formamque removit anilem
Palladaque exhibuit. Venerantur numina Nymphae
Mygdonidesque nurus; sola est non territa virgo:
Sed tamen erubuit, subitusque invita notavit
Ora rubor rursusque evanuit, ut solet aër
Purpureus fieri, cum primum aurora movetur,

Et breve post tempus candescere solis ab ortu.
Perstat in incepto, stolidaeque cupidine palmae
In sua fata ruit: neque enim Iove nata recusat:
Nec monet ulterius nec iam certamina differt.
Haud mora, consistunt diversis partibus ambae,
Et gracili geminas intendunt stamine telas.
Tela iugo vincta est; stamen secernit arundo;
Inseritur medium radiis subtemen acutis,
Quod digiti expediunt, atque inter stamina ductum
Percusso feriunt insecti pectine dentes.
Utraque festinant, cinctaeque ad pectora vestes
Brachia docta movent, studio fallente laborem.
Illic et Tyrium quae purpura sensit ahenum
Texitur, et tenues parvi discriminis umbrae; —
Qualis ab imbre solet percussis solibus arcus
Inficere ingenti longum curvamine coelum;
In quo diversi niteant cum mille colores,
Transitus ipse tamen spectantia lumina fallit:
Usque adeo quod tangit idem est; tamen ultima distant. —
Illic et lentum filis immittitur aurum,
Et vetus in tela deducitur argumentum.

*) Cecropia Pallas scopulum Mavortis in arce
Pingit et antiquam de terrae nomine litem.
Bis sex coelestes, medio Iove sedibus altis
Augusta gravitate sedent; sua quemque deorum
Inscribit facies: Iovis est regalis imago;

*) Der Dichter beschreibt jetzt zuerst das Gewebe der Pallas. Sie wirkte in dasselbe die Geschichte des Wettstreits, den sie mit dem Neptun wegen Athen gehabt hatte, ein; die Geschichten von der Rhodope und dem Haemus, von der Pygmaea, von der Antigone, von dem Cinyras. V. 70 — 102. Arachne hingegen stellte andre, den Göttern unrühmliche Begebenheiten dar, als: den Raub und die Entführung der Europa, eine Verwandlung des Apollo, und dergleichen, die wir hier aber nicht alle wiederholen wollen. V. 103 — 152. (V. 103 — 128.)

Digitized by Google

Stare deum pelagi longoque ferire tridente
Aspera saxa facit, medioque e vulnere saxi
Exsiluisse fretum, quo pignore vindicet urbem.
At sibi dat clipeum, dat acutae cuspidis hastam,
Dat galeam capiti, defenditur aegide pectus,
Percussamque sua simulat de cuspide terram
Prodere cum baccis fetum canentis olivae,
Mirarique deos. Operis victoria finis.
Ut tamen exemplis intelligat aemula laudis,
Quod pretium speret pro tam furialibus ausis:
Quatuor in partes certamina quatuor addit,
Clara colore suo, brevibus distincta sigillis.
Threïciam Rhodopen habet angulus unus et Haemon;
Nunc gelidos montes, mortalia corpora quondam,
Nomina summorum sibi qui tribuere deorum.
Altera Pygmaeae fatum miserabile matris
Pars habet: hanc Iuno victam certamine iussit
Esse gruem, populisque suis indicere bellum.
Pingit et Antigonen, ausam contendere quondam
Cum magni consorte Iovis: quam regia Iuno
In volucrem vertit; nec profuit Ilion illi
Laomedonve pater, sumptis quin candida pennis
Ipsa sibi plaudat crepitante ciconia rostro.
Qui superest solus Cinyran habet angulus orbum;
Isque gradus templi, natarum membra suarum,
Amplectens saxoque iacens lacrimare videtur.
Circuit extremas oleis pacalibus oras.
Is modus est, operisque sua facit arbore finem.

Maeonis elusam designat imagine tauri
Europen: verum taurum, freta vera putares.
Ipsa videbatur terras spectare relictas,
Et comites clamare suas, tactumque vereri
Assilientis aquae; timidasque reducere plantas. —
Omnibus his faciemque suam, faciemque locorum
Reddidit. Est illic agrestis imagine Phoebus.
Utque modo accipitris pennas, modo terga leonis
Gesserit. —

Ultima pars telae, tenui circumdata limbo,
Nexilibus flores hederis habet intertextos.
Non illud Pallas, non illud carpere livor
Possit opus. Doluit successu flava virago,
Et rupit pictas, coelestia crimina, vestes;
Utque Cytoriaco radium de monte tenebat,
Ter quater Idmoniae frontem percussit Arachnes.
Non tulit infelix, laqueoque animosa ligavit
Guttura. Pendentem Pallas miserata levavit,
Atque ita »Vive quidem; pende tamen, improba,« dixit:
»Lexque eadem poenae, ne sis secura futuri,
Dicta tuo generi, serisque nepotibus esto!«
Post ea discedens succis Hecateïdos herbae
Spargit: et extemplo tristi medicamine tactae
Defluxere comae, cumque his et naris et auris,
Fitque caput minimum. Toto quoque corpore parvi est.
In latere exiles digiti pro cruribus haerent,
Cetera venter habet; de quo tamen illa remittit
Stamen, et antiquas exercet aranea telas.

*) Lydia tota fremit, Phrygiaeque per oppida facti
Rumor it et magnum sermonibus occupat orbem.
Ante suos Niobe thalamos cognoverat illam,
Tum cum Maeoniam virgo Sipylumque colebat;
Nec tamen admonita est poena popularis Arachnes,
Cedere coelitibus verbisque minoribus uti.
Multa dabant animos: sed enim nec coniugis artes,

*) Wie Arachne sich über die Minerva, eben so sehr erhob sich Niobe über die Latona. Stolz auf ihre vielen Söhne und Töchter, achtete sie die Göttin nicht, die nur Mutter zweier Kinder, nämlich des Apollo und der Diana war. Aber eben diese rächten die Verachtung ihrer Mutter: Apollo tödtete die Söhne, und die Diana die Töchter der Niobe; und sie selbst wurde in einen Stein verwandelt. V. 131 — 297. (V. 146 — 312.)

Digitized by Google

Nec genus amborum magnique potentia regni
Sic placuere illi, (quamvis ea cuncta placerent)
Ut sua progenies: et felicissima matrum
Dicta foret Niobe, si non sibi visa fuisset.
Nam sata Tiresia, venturi praescia, Manto
Per medias fuerat, divino concita motu,
Vaticinata vias: „Ismenides, ite frequentes:
Et date Latonae Latonigenisque duobus
Cum prece tura pia, lauroque innectite crinem.
Ore meo Latona iubet.“ Paretur, et omnes
Thebaïdes iussis sua tempora frondibus ornant,
Turaque dant sanctis et verba precantia flammis.
Ecce venit comitum Niobe celeberrima turba,
Vestibus intexto Phrygiis spectabilis auro:
Et, quantum ira sinit, formosa, movensque decoro
Cum capite immissos humerum per utrumque capillos,
Constitit; utque oculos circumtulit alta superbos;
„Quis furor auditos,“ inquit, „praeponere visis
Coelestes? aut cur colitur Latona per aras;
Numen adhuc sine ture meum est? Mihi Tantalus auctor,
Cui licuit soli superorum tangere mensas;
Pleïadum soror est genitrix mea: maximus Atlas
Est avus, aetherium qui fert cervicibus axem:
Iupiter alter avus; socero quoque glorior illo.
Me gentes metuunt Phrygiae; me regia Cadmi
Sub domina est, fidibusque mei commissa mariti
Moenia cum populis a meque viroque reguntur.
In quamcunque domus adverto lumina partem,
Immensae spectantur opes. Accedit eodem
Digna deae facies. Huc natas adiice septem,
Et totidem iuvenes, et mox generosque nurusque!
Quaerite nunc, habeat quam nostra superbia causam!
Quoque modo audetis genitam Titanida Caeo
Latonam praeferre mihi, cui maxima quondam
Exiguam sedem parituraе terra negavit?

Digitized by Google

Nec coelo, nec humo, nec aquis dea vestra recepta est;
Exul erat mundi, donec miserata vagantem,
„Hospita tu terris erras; »ego,« dixit, »in undis!«
Instabilemque locum Delos dedit. Illa duorum
Facta parens: uteri pars haec est septima nostri.
Sum felix: quis enim neget hoc? felixque manebo.
Hoc quoque quis dubitet? Tutam me copia fecit:
Maior sum, quam cui possit Fortuna nocere,
Multaque ut eripiat, multo mihi plura relinquet.
Excessere metum mea iam bona. Fingite demi
Huic aliquid populo natorum posse meorum;
Non tamen ad numerum redigar spoliata duorum.
Ite sacris, propere ite sacris, laurumque capillis
Ponite!« Deponunt et sacra infecta relinquunt,
Quodque licet, tacito venerantur murmure numen.
Indignata dea est, summoque in vertice Cynthi
Talibus est dictis gemina cum prole locuta:
»En ego vestra parens, vobis animosa creatis,
Et nisi Iunoni, nulli cessura dearum,
An dea sim, dubitor, perque omnia saecula cultis
Arceor, o nati, nisi vos succurritis, aris.
Nec dolor hic solus: diro convicia facto
Tantalis adiecit, vosque est postponere natis
Ausa suis, et me (quod in ipsam recidat) orbam
Dixit, et exhibuit linguam scelerata paternam.«
Adiectura preces erat his Latona relatis;
»Desine,« Phoebus ait, »poenae mora longa querela est,«
Dixit idem Phoebe; celerique per aëra lapsu
Contigerant tecti Cadmeïda nubibus arcem.
Planus erat lateque patens prope moenia campus,
Assiduis pulsatus equis, ubi turba rotarum
Duraque mollierant subiectas ungula glebas.
Pars ibi de septem genitis Amphione fortes
Conscendunt in equos, Tyrioque rubentia succo
Terga premunt auroque graves moderantur habenas.
E quibus Ismenos, qui matri sarcina quondam

Prima suae fuerat, dum certum flectit in orbem
Quadrupedes cursus spumantiaque ora coërcet,
»Hei mihi!« conclamat medioque in pectore fixus
Tela gerit, frenisque manu moriente remissis
In latus a dextro paulatim defluit armo.
Proximus, audito sonitu per inane pharetrae,
Frena dabat Sipylus, veluti cum praescius imbris
Nube fugit visa pendentiaque undique rector
Carbasa deducit, ne qua levis effluat aura.
Frena tamen dantem non evitabile telum
Consequitur, summaque tremens cervice sagitta
Haesit, et exstabat nudum de gutture ferrum.
Ille, ut erat pronus, per colla admissa iubasque
Volvitur; et calido tellurem sanguine foedat.
Phaedimus infelix et aviti nominis haeres
Tantalus, ut solito finem imposuere labori,
Transierant ad opus nitidae iuvenile palaestrae:
Et iam contulerant arcto luctantia nexu
Pectora pectoribus; cum tento concita nervo,
Sicut erant iuncti, traiecit utrumque sagitta.
Ingemuere simul, simul incurvata dolore
Membra solo posuere, simul suprema iacentes
Lumina versarunt, animam simul exhalarunt.
Adspicit Alphenor laniataque pectora plangens
Advolat, ut gelidos complexibus allevet artus,
Inque pio cadit officio: nam Delius illi
Intima fatifero rupit praecordia ferro;
Quod simul eductum, pars est pulmonis in hamis
Eruta, cumque anima cruor est effusus in auras.
At non intonsum simplex Damasichthona vulnus
Afficit: ictus erat, qua crus esse incipit et qua
Mollia nodosus facit internodia poples,
Dumque manu tentat trahere exitiabile telum,
Altera per iugulum pennis tenus acta sagitta est.
Expulit hanc sanguis, seque eiaculatus in altum
Emicat et longe terebrata prosilit aura.
Ultimus Ilioneus non profectura precando
Brachia sustulerat, »Dique o communiter omnes,

Dixerat, (ignarus non omnes esse rogandos)
Parcite!« Motus erat, cum iam revocabile telum
Non fuit, Arcitenens; minimo tamen occidit ille
Vulnere, non alte percusso corde sagitta.
Fama mali populique dolor lacrimaeque suorum
Tam subitae matrem certam fecere ruinae,
Mirantem potuisse, irascentemque quod ausi
Hoc essent Superi, quod tantum iuris haberent.
Nam pater Amphion ferro per pectus adacto
Finierat moriens pariter cum luce dolorem.
Heu, quantum haec Niobe Niobe distabat ab illa,
Quae modo Latois populum submoverat aris,
Et mediam tulerat gressus resupina per urbem,
Invidiosa suis! At nunc miseranda vel hosti
Corporibus gelidis incumbit, et ordine nullo
Oscula dispensat natos suprema per omnes.
A quibus ad coelum liventia brachia tendens
»Pascere crudelis, nostro, Latona, dolore,
Pascere« ait, »satiaque meo tua pectora luctu,
Corque ferum satia!« dixit: »Per funera septem
Efferor: exsulta, victrixque inimica triumpha!
Cur autem victrix? Miserae mihi plura supersunt,
Quam tibi felici: post tot quoque funera vinco.«
Dixerat; insonuit contento nervus ab arcu,
Qui praeter Nioben unam conterruit omnes.
Illa malo est audax. Stabant cum vestibus atris
Ante toros fratrum demisso crine sorores.
E quibus una, trahens haerentia viscere tela,
Imposito fratri moribunda relanguit ore.
Altera, solari miseram conata parentem,
Conticuit subito, duplicataque vulnere caeco est.
Haec frustra fugiens collabitur; illa sorori
Immoritur; latet haec; illam trepidare videres.
Sexque datis leto, diversaque vulnera passis,
Ultima restabat; quam toto corpore mater
Tota veste tegens »Unam minimamque relinque!
»De multis minimam posco,« clamavit, »et unam,«
Dumque rogat, pro qua rogat, occidit. Orba resedit

Digitized by Google

Exanimes inter natos natasque virumque,
Diriguitque malis: nullos movet aura capillos;
In vultu color est sine sanguine, lumina moestis
Stant immota genis, nihil est in imagine vivum;
Ipsa quoque interius cum duro lingua palato
Congelat, et venae desistunt posse moveri;
Nec flecti cervix, nec brachia reddere gestus,
Nec pes ire potest; intra quoque viscera saxum est.
Flet tamen, et validi circumdata turbine venti
In patriam rapta est: ubi fixa cacumine montis
Liquitur, et lacrimas etiam nunc marmora manant.

*) Tum vero tanti manifestam numinis iram
Femina virque timent, cultuque impensius omnes
Magna gemelliparae venerantur numina divae;
Utque fit, a facto propiore priora renarrant.
E quibus unus ait: »Lyciae quoque fertilis agris
Non impune deam veteres sprevere coloni.
Res obscura quidem est ignobilitate virorum;
Mira tamen. Vidi praesens stagnumque locumque
Prodigio notum. Nam me iam grandior aevo
Impatiensque viae genitor deducere lectos
Iusserat inde boves, gentisque illius eunti
Ipse ducem dederat; cum quo dum pascua lustro,
Ecce lacu medio sacrorum nigra favilla
Ara vetus stabat, tremulis circumdata cannis.
Restitit et pavido „Faveas mihi!« murmure dixit
Dux meus, et simili »Faveas!« ego murmure dixi.
Naïadum Faunine foret, tamen, ara, rogabam,
Indigenaeve dei: cum talia reddidit hospes:
„Non hac, o iuvenis, montanum numen in ara est;
Illa suam vocat hanc, cui quondam regia coniux

*) Die Bestrafung der Niobe erfüllte alles mit Furcht vor der Latona und ihren Kindern; zugleich aber erinnerte man sich an ältere ähnliche Geschichten. So erzählte einer, dass sie eine Zahl Lycischer Bauern in Frösche verwandelt habe. V. 297 — 366.

Digitized by Google

Orbem interdixit, quam vix erratica Delos
Orantem accepit tum cum levis insula nabat.
Illic incumbens cum Palladis arbore palmae
Edidit invita geminos Latona noverca.
Hinc quoque Iunonem fugisse puerpera fertur,
Inque suo portasse sinu duo numina, natos.
Iamque Chimaeriferae cum sol gravis ureret arva
Finibus in Lyciae; longo dea fessa labore
Sidereo siccata sitim collegit ab aestu,
Uberaque ebiberant avidi lactantia nati.
Forte lacum mediocris aquae prospexit in imis
Vallibus; agrestes illic fruticosa legebant
Vimina cum iuncis gratamque paludibus ulvam.
Accessit positoque genu Titania terram
Pressit, ut hauriret gelidos potura liquores;
Rustica turba vetat. Dea sic affata vetantes:
»Quid prohibetis aquis? Usus communis aquarum:
Nec solem proprium natura nec aëra fecit
Nec tenues undas; ad publica munera veni.
Quae tamen ut detis supplex peto. Non ego nostros
Abluere hic artus lassataque membra parabam:
Sed relevare sitim: caret os humore loquentis,
Et fauces arent vixque est via vocis in illis.
Haustus aquae mihi nectar erit, vitamque fatebor
Accepisse; simul vitam dederitis in undis.
Hi quoque vos moveant, qui nostro brachia tendunt
Parva sinu.« Et casu tendebant brachia nati.
Quem non blanda deae potuissent verba movere?
Hi tamen orantem perstant prohibere, minasque,
Ni procul abscedat, conviciaque insuper addunt;
Nec satis est: ipsos etiam pedibusque manuque
Turbavere lacus, imoque e gurgite mollem
Huc illuc limum saltu movere maligno.
Distulit ira sitim: neque enim iam filia Coei
Supplicat indignis nec dicere sustinet ultra
Verba minora dea, tollensque ad sidera palmas
»Aeternum stagno,« dixit, »vivatis in isto!«
Eveniunt optata deae: iuvat esse sub undis,

Digitized by Google

Et modo tota cava submergere membra palude,
Nunc proferre caput, summo modo gurgite nare,
Saepe super ripam stagni consistere, saepe
In gelidos resilire lacus. Sed nunc quoque turpes
Litibus exercent linguas, pulsoque pudore,
Quamvis sint sub aqua, sub aqua maledicere tentant.
Vox quoque iam rauca est, inflataque colla tumescunt.
Ipsaque dilatant patulos convicia rictus;
Terga caput tangunt; colla intercepta videntur;
Spina viret; venter, pars maxima corporis, albet:
Limosoque novae saliunt in gurgite ranae.

*) Sic ubi nescio quis Lycia de gente virorum
Rettulit exitium; Satyri reminiscitur alter,
Quem Tritoniaca Latous arundine victum
Affecit poena. »Quid me mihi detrahis?« inquit.
»Ah piget! ah non est,« clamabat, tibia, tanti!«
Clamanti cutis est summos direpta per artus;
Nec quidquam, nisi vulnus erat: cruor undique manat,
Detectique patent nervi, trepidaeque sine ulla
Pelle micant venae; salientia viscera possis
Et perlucentes numerare in pectore fibras.
Illum ruricolae, silvarum numina, Fauni
Et Satyri fratres et tunc quoque clarus Olympus
Et Nymphae flerunt, et quisquis montibus illis
Lanigerosque greges armentaque bucera pavit.
Fertilis immaduit madefactaque terra caducas
Concepit lacrimas, ac venis perbibit imis:
Quas ubi fecit aquam, vacuas emisit in auras.

*) Darauf erzählte ein anderer das traurige Schicksal des Marsyas, welcher sich mit dem Sohne der Latona in einen Wettstreit eingelassen hatte. Ihn beweinten die Satyrn und Nymphen so sehr, dass aus ihren Thränen ein Fluss in Phrygien, Marsyas genannt, entsand. V. 365 — 385. (V. 382 — 400.)

Digitized by Google

Inde petens rapidum ripis declivibus aequor
Marsya nomen habet, Phrygiae liquidissimus amnis.

*) Talibus extemplo redit ad praesentia dictis
Vulgus et exstinctum cum stirpe Amphiona lugent.
Mater in invidia est. Tamen hunc quoque dicitur unus
Flesse Pelops, humeroque suas ad pectora postquam
Deduxit vestes, ebur ostendisse sinistro.
Concolor hic humerus nascendi tempore, dextro
Corporeusque fuit; manibus mox caesa paternis
Membra ferunt iunxisse deos, aliisque repertis,
Qui locus est iuguli medius summique lacerti,
Defuit: impositum est non comparentis in usum
Partis ebur, factoque Pelops fuit integer illo.

Finitimi proceres coëunt, urbesque propinquae
Oravere suos ire ad solatia reges.
Argosque et Sparte Pelopeïadesque Mycenae
Et nondum torvae Calydon invisa Dianae
Orchomenosque ferax et nobilis aere Corinthos
Messeneque ferox Patraeque humilesque Cleonae
Et Nelea Pylos, neque adhuc Pittheïa Troezen,
Quaeque urbes aliae bimari clauduntur ab Isthmo,
Exteriusque sitae bimari spectantur ab Isthmo.
Credere quis posset? Solae cessatis Athenae.
Obstitit officio bellum, subvectaque ponto
Barbara Mopsopios terrebant agmina muros.

*) Sceptra loci, rerumque capit moderamen Erechtheus,

*) Der Niobe Andenken war jetzt allgemein verhasst, Pelops, ihr Bruder, bekannt durch eine Schulter von Elfenbein, beweinte sie. Ihn zu trösten, kamen die Edlen aus den benachbarten Städten, nur von Athen nicht, weil sie gerade von den Amazonen bekriegt wurden. V. 383 — 406.

**) In dem Kriege mit den Amazonen hatte Tereus, ein Thrazischer Fürst, dem Pandion so wichtige Hülfe gelei-

Iustitia dubium validisne potentior armis.
Quatuor ille quidem iuvenes totidemque crearat
Femineae sortis; sed erat par forma duarum.
E quibus Aeolides Cephalus te coniuge felix,
Procri, fuit; Boreae Tereus Thracesque nocebant,
Dilectaque diu caruit deus Orithyia,
Dum rogat et precibus mavult quam viribus uti.
Ast ubi blanditiis agitur nihil, horridus ira,
Quae solita est illi nimiumque domestica vento,
»Et merito,« dixit: »quid enim mea tela reliqui,
Saevitiam et vires iramque animosque minaces,
Admovique preces, quarum me dedecet usus?
Apta mihi vis est: vi tristia nubila pello,
Vi freta concutio nodosaque robora verto
Induroque nives et terras grandine pulso.
Idem ego, cum fratres coelo sum nactus aperto,
(Nam mihi campus is est) tanto molimine luctor,
Ut medius nostris concursibus insonet aether,
Exsiliantque cavis elisi nubibus ignes.
Idem ego, cum subii convexa foramina terrae
Supposuique ferox imis mea terga cavernis,
Sollicito manes totumque tremoribus orbem.
Hac ope debueram thalamos petiisse, socerque
Non orandus erat sed vi faciendus Erechtheus.«
Haec Boreas aut his non inferiora locutus
Excussit pennas: quarum iactatibus omnis

---

stet, dass er ihm die ältere Tochter Procne zur Gemahlin gab. Aber Tereus entehrte die jüngere Tochter Philomela, und riss ihr, damit sie seine Bosheit nicht verrathen könnte, die Zunge aus. Doch entdeckte sie es durch eine Stickerei ihrer Schwester, die diese That schrecklich rächte. Darauf wird Procne in eine Schwalbe, Philomela in eine Nachtigall, und Tereus in einen Wiedehopf verwandelt. Den Vater der beiden Mädchen tödtet der Gram. Erechtheus folgt ihm in der Regierung. Von seinen beiden Töchtern heirathete eine den Cephalus, die andere wurde vom Boreas geraubt. Diesem gebar sie zwei Söhne. Beide erhielten, als sie mannbar wurden, Flügel, und vereinigten sich damals mit den Argonauten.

Digitized by Google

Afflata est tellus latumque perhorruit aequor;
Pulvereamque trahens per summa cacumina pallam
Verrit humum, pavidamque metu caligine tectus
Orithyian amans fulvis amplectitur alis.
Dum volat, arserunt agitati fortius ignes;
Nec prius aërii cursus suppressit habenas,
Quam Ciconum tenuit populos et moenia raptor.
Illic et gelidi coniux Actaea tyranni,
Et genitrix facta est, partus enixa gemellos,
Cetera qui matris, pennas genitoris haberent.
Non tamen has una memorant cum corpore natas,
Barbaque dum rutilis aberat subnixa capillis,
Implumes Calaïsque puer Zetesque fuerunt;
Mox pariter pennae ritu coepere volucrum
Cingere utrumque latus, pariter flavescere malae.
Ergo, ubi concessit tempus puerile iuventae,
Vellera cum Minyis nitido radiantia villo
Per mare non notum prima petiere carina.

METAMORPHOSEON

LIBER SEPTIMUS.

---

*) Iamque fretum Minyae Pagasaea puppe secabant,
Perpetuaque trahens inopem sub nocte senectam
Phineus visus erat iuvenesque Aquilone creati
Virgineas volucres miseri senis ore fugarant,
Multaque perpessi claro sub Iasone tandem
Contigerant rapidas limosi Phasidos undas;
Dumque adeunt regem Phryxeaque vellera poscunt,
Voxque datur numeris magnorum horrenda laborum:
Concipit interea validos Aeetias ignes,
Et luctata diu, postquam ratione furorem
Vincere non poterat, »Frustra, Medea, repugnas:
Nescio quis deus obstat,« ait »Mirumque quid hoc est?
Anne aliquid certe simile huic, quod amare vocatur?

---

*) Auf dieser Reise befreieten des Boreas Söhne den Phineus von den Harpyien. Darauf kamen die Argonauten nach vielen Beschwerden in Colchis an. Iason forderte vom Könige Aeëtes das goldene Vliess, das er ihm, doch unter harten Bedingungen, gewährte. Allein da Medea sich in den Iason verliebte und mit ihrer magischen Kunst ihn unterstützte, erfüllte er diese Bedingungen und reisete mit dem goldenen Vliess und der Medea nach Iolcos zurück. V. 1 — 158.

Nam cur iussa patris nimium mihi dura videntur?
Sunt quoque dura nimis. Cur, quem modo denique vidi,
Ne pereat timeo? Quae tanti causa timoris?
Excute virgineo conceptas pectore flammas,
Si potes, infelix! — Si possem, sanior essem.
Sed trahit invitam nova vis, aliudque cupido,
Mens aliud suadet. Video meliora proboque:
Deteriora sequor. — Quid in hospite, regia virgo,
Ureris et thalamos alieni concipis orbis?
Haec quoque terra potest, quod ames, dare. Vivat, an ille
Occidat, in dîs est. Vivat tamen; idque precari
Vel sine amore licet. Quid enim commisit Iason?
Quam nisi crudelem non tangat Iasonis aetas
Et genus et virtus? Quam non, ut cetera desint,
Ore movere potest? Certe mea pectora movit.
At, nisi opem tulero, taurorum afflabitur igne,
Concurretque suae segeti, tellure creatis
Hostibus, aut avido dabitur fera praeda draconi.
Hoc ego si patiar, tum me de tigride natam,
Tum ferrum et scopulos gestare in corde fatebor.
Cur non et specto pereuntem, oculosque videndo
Conscelero? Cur non tauros exhortor in illum
Terrigenasque feros insopitumque draconem?
Dî meliora velint! Quanquam non ista precanda
Sed facienda mihi. Prodamne ego regna parentis,
Atque ope nescio quis servabitur advena nostra,
Ut, per me sospes, sine me det lintea ventis
Virque sit alterius, poenae Medea relinquar?
Si facere hoc, aliamve potest praeponere nobis,
Occidat ingratus! Sed non is vultus in illo,
Non ea nobilitas animo est, ea gratia formae,
Ut timeam fraudem, meritique oblivia nostri.
Et dabit ante fidem, cogamque in foedera testes
Esse deos. Quid tuta times? Accingere et omnem
Pelle moram: tibi se semper debebit Iason,
Te face solemni iunget sibi, perque Pelasgas

Digitized by Google

Servatrix urbes matrum celebrabere turba. —
Ergo ego germanam fratremque patremque deosque
Et natale solum, ventis ablata, relinquam?
Nempe pater saevus, nempe est mea barbara tellus,
Frater adhuc infans; stant mecum vota sororis;
Maximus intra me deus est. Non magna relinquam;
Magna sequar, titulum servatae pubis Achivae
Notitiamque loci melioris et oppida, quorum
Hic quoque fama viget, cultusque artesque locorum,
Quemque ego cum rebus, quas totus possidet orbis,
Aesoniden mutasse velim: quo coniuge felix
Et dîs cara ferar et vertice sidera tangam. —
Quid, quod nescio qui mediis concurrere in undis
Dicuntur montes, ratibusque inimica Charybdis
Nunc sorbere fretum, nunc reddere, cinctaque saevis
Scylla rapax canibus Siculo latrare profundo?
Nempe tenens quod amo, gremioque in Iasonis haerens
Per freta longa ferar. Nihil illum amplexa timebo,
Aut, si quid metuam, metuam de coniuge solo. —
Coniugiumne putas speciosaque nomina culpae
Imponis, Medea, tuae? Quin adspice, quantum
Aggrediare nefas, et, dum licet, effuge crimen!«
Dixit, et ante oculos rectum pietasque pudorque
Constiterant et victa dabat iam terga Cupido.

Ibat ad antiquas Hecates Perseïdos aras
Quas nemus umbrosum secretaque silva tegebant,
Et iam fortis erat pulsusque residerat ardor;
Cum videt Aesoniden: exstinctaque flamma revixit,
Et rubuere genae, totoque recanduit ore.
Ut solet a ventis alimenta assumere, quaeque
Parva sub inducta latuit scintilla favilla,
Crescere et in veteres agitata resurgere vires:
Sic iam lentus amor, iam quem languere putares,
Ut vidit iuvenem, specie praesentis inarsit.
Ilt casu, solito formosior Aesone natus
Ela luce fuit: posses ignoscere amanti.

Spectat et in vultu, veluti tum denique viso,
Lumina fixa tenet, nec se mortalia demens
Ora videre putat, nec se declinat ab illo.
Ut vero coepitque loqui dextramque prehendit
Hospes, et auxilium submissa voce rogavit,
Promisitque torum, lacrimis ait illa profusis:
»Quid faciam video, nec me ignorantia veri
Decipiet, sed amor. Servabere munere nostro;
Servatus promissa dato!« Per sacra triformis
Ille deae lucoque foret quod numen in illo,
Perque patrem soceri cernentem cuncta futuri
Eventusque suos et tanta pericula iurat.
Creditus accepit cantatas protinus herbas
Edidicitque usum, laetusque in castra recessit.

Postera depulerat stellas Aurora micantes:
Conveniunt populi sacrum Mavortis in arvum,
Consistuntque iugis. Medius Rex ipse resedit
Agmine purpureus sceptroque insignis eburno.
Ecce adamanteis Vulcanum naribus efflant
Aeripedes tauri, tactaeque vaporibus herbae
Ardent; utque solent pleni resonare camini,
Aut ubi terrena silices fornace soluti
Concipiunt ignem liquidarum adspergine aquarum:
Pectora sic intus clausas volventia flammas
Gutturaque usta sonant. Tamen illis Aesone natus
Obvius it. Vertere truces venientis ad ora
Terribiles vultus praefixaque cornua ferro;
Pulvereumque solum pede pulsavere bisulco,
Fumificisque locum mugitibus implevere.
Diriguere metu Minyae; subit ille, nec ignes
Sentit anhelatos, (tantum medicamina possunt)
Pendulaque audaci mulcet palearia dextra,
Suppositosque iugo pondus grave cogit aratri
Ducere et insuetum ferro proscindere campum.
Mirantur Colchi: Minyae clamoribus augent,
Adiiciuntque animos. Galea tum sumit ahena
Vipereos dentes et aratos spargit in agros.

Digitized by Google

Semina mollit humus valido praetincta veneno,
Et crescunt fiuntque sati nova corpora dentes;
Sic ubi visceribus gravidae telluris imago
Effecta est hominis; feto consurgit in arvo,
Quòdque magis mirum, simul edita concutit arma.
Quos ubi viderunt praeacutae cuspidis hastas
In caput Haemonii iuvenis torquere parantes;
Demisere metu vultumque animumque Pelasgi.
Ipsa quoque extimuit, quae tutum fecerat illum,
Utque peti iuvenem tot vidit ab hostibus unum,
Palluit et subito sine sanguine frigida sedit;
Neve parum valeant a se data gramina, carmen
Auxiliare canit secretasque advocat artes.
Ille gravem medios silicem iaculatus in hostes,
A se depulsum Martem convertit in ipsos.
Terrigenae pereunt per mutua vulnera fratres
Civilique cadunt acie. Gratantur Achivi,
Victoremque tenent avidisque amplexibus haerent.
Tu quoque victorem complecti, barbara, velles;
Obstitit incepto pudor: et complexa fuisses:
Sed te, ne faceres, tenuit reverentia famae.
Quod licet, affectu tacito laetaris, agisque
Carminibus grates et dîs auctoribus horum.

Pervigilem superest herbis sopire draconem,
Qui, crista linguisque tribus praesignis et uncis
Dentibus horrendus, custos erat arboris aureae.
Hunc postquam sparsit Lethaei gramine succi,
Verbaque ter dixit placidos facientia somnos,
Quae mare turbatum, quae concita flumina sistant;
Somnus in ignotos oculos advenit, et auro
Heros Aesonius potitur, spolioque superbus,
Muneris auctorem secum, spolia altera, portans,
Victor Iolciacos tetigit cum coniuge portus.

*) Haemoniae matres pro natis dona receptis

*) Bei den Freudenfesten über die Zurückkunft der Argo-

Grandaevique ferunt patres, congestaque flamma
Tura liquefiunt, inductaque cornibus aurum
Victima vota cadit. Sed abest gratantibus Aeson,
Iam propior leto fessusque senilibus annis.
Tum sic Aesonides: »O cui debere salutem
Confiteor, coniux, quanquam mihi cuncta dedisti,
Excessitque fidem meritorum summa tuorum,
Si tamen hoc possunt; (quid enim non carmina possint?)
Deme meis annis et demptos adde parenti.«
Nec tenuit lacrimas. Mota est pietate rogantis,
Dissimilemque animum subiit Aeeta relictus;
Non tamen affectus tales confessa, »Quod,« inquit,
»Excidit ore tuo, coniux, scelus? Ergo ego cuiquam
Posse tuae videor spatium transcribere vitae?
Nec sinat hoc Hecate, nec tu petis aequa: sed isto,
Quod petis, experiar maius dare munus, Iason.
Arte mea soceri longum tentabimus aevum,
Non annis revocare tuis: modo Diva triformis
Adiuvet et praesens ingentibus annuat ausis!«
Tres aberant noctes, ut cornua tota coirent
Efficerentque orbem: postquam plenissima fulsit
Ac solida terras spectavit imagine Luna:
Egreditur tectis vestes induta recinctas,
Nuda pedem, nudos humeris infusa capillos,
Fertque vagos mediae per muta silentia noctis
Incomitata gradus. Homines volucresque ferasque
Solverat alta quies, nullo cum murmure sepes
Immotaeque silent frondes, silet humidus aër.
Sidera sola micant: ad quae sua brachia tendens
Ter se convertit, ter sumptis flumine crinem
Irroravit aquis, ternis ululatibus ora
Solvit, et in dura submisso poplite terra,
»Nox,« ait, »arcanis fidissima, quaeque diurnis

---

nauten kann Aeson, Iasons Vater, Alters halber nicht gegenwärtig seyn. Diesem Alten giebt Medea durch ihre magische Kunst die Jugendjahre wieder. V. 156 — 299.

Digitized by Google

Aurea cum Luna succeditis ignibus, astra,
Tuque triceps Hecate, quae coeptis conscia nostris
Adiutrixque venis, cantusque artesque magarum,
Quaeque magos, Tellus, pollentibus instruis herbis,
Auraeque et venti montesque amnesque lacusque
Dîque omnes nemorum dîque omnes noctis adeste:
Quorum ope, cum volui, ripis mirantibus amnes
In fontes redîre suos, concussaque sisto,
Stantia concutio cantu freta, nubila pello
Nubilaque induco, ventos abigoque vocoque,
Vipereas rumpo verbis et carmine fauces,
Vivaque saxa sua convulsaque robora terra,
Et silvas moveo, iubeoque tremiscere montes
Et mugire solum manesque exire sepulcris;
Te quoque, Luna, traho, quamvis Temesaea labores
Aera tuos minuant; currus quoque carmine nostro
Pallet avi, pallet nostris Aurora venenis.
Vos mihi taurorum flammas hebetastis, et unco
Haud patiens oneris collum pressistis aratro;
Vos serpentigenis in se fera bella dedistis,
Custodemque rudem somno sopistis, et aurum,
Vindice decepto Graias misistis in urbes,
Nunc opus est succis, per quos renovata senectus
In florem redeat primosque recolligat annos; —
Et dabitis: neque enim micuerunt sidera frustra,
Nec frustra volucrum tractus cervice draconum
Currus adest.« Aderat demissus ab aethere currus.
Quo simul adscendit, frenataque colla draconum
Permulsit manibusque leves agitavit habenas;
Sublimis rapitur, subiectaque Thessala Tempe
Despicit et cretis regionibus applicat angues,
Et, quas Ossa tulit quasque altus Pelion herbas,
Othrysque Pindusque et Pindo maior Olympus,
Perspicit; et placita partim radice revellit,
Partim succidit curvamine falcis ahenae.
Multa quoque Apidani placuerunt gramina ripis,
Multa quoque Amphrysi, neque eras immunis, Enipeu;

Nec non Peneos, nec non Spercheïdes undae
Contribuere aliquid, iuncosaque litora Boebes.
Carpsit et Euboïca vivax Anthedone gramen,
Nondum mutato vulgatum corpore Glauci.
Et iam nona dies curru pennisque draconum,
Nonaque nox omnes lustrantem viderat agros,
Cum rediit; neque erant tacti, nisi odore, dracones;
Et tamen annosae pellem posuere senectae.
Constitit adveniens citra limenque foresque,
Et tantum coelo tegitur, refugitque viriles
Contactus, statuitque aras e cespite binas,
Dexteriorem Hecates, at laeva parte Iuventae.
Quas ubi verbenis silvaque incinxit agresti,
Haud procul egesta scrobibus tellure duabus
Sacra facit, cultrosque in guttura velleris atri
Coniicit, et patulas perfundit sanguine fossas.
Tum super invergens liquidi carchesia mellis
Aereaque invergens tepidi carchesia lactis,
Verba simul fundit terrenaque numina poscit:
Umbrarumque rogat rapta cum coniuge regem,
Ne properent artus anima fraudare seniles.
Quos ubi placavit precibusque et murmure longo;
Aesonis effetum proferri corpus ad aras
Iussit et in plenos resolutum carmine somnos
Exanimi similem, stratis porrexit in herbis.
Hinc procul Aesoniden, procul hinc iubet ire ministros,
Et monet arcanis oculos removere profanos.
Diffugiunt iussi. Sparsis Medea capillis
Bacchantum ritu flagrantes circuit aras,
Multifidasque faces in fossa sanguinis atra
Tingit et intinctas geminis accendit in aris,
Terque senem flamma, ter aqua, ter sulfure lustrat.
Interea validum posito medicamen aheno
Fervet et exsultat, spumisque tumentibus albet.
Illic Haemonia radices valle resectas
Seminaque floresque et succos incoquit acres;
Adiicit extremo lapides Oriente petitos

Digitized by Google

Et, quas Oceani refluum mare lavit, arenas;
Addit et exceptas Luna pernocte pruinas,
Et strigis infames, ipsis cum carnibus, alas,
Inque virum soliti vultus mutare ferinos
Ambigui prosecta lupi; nec defuit illis
Squamea Cinyphii tenuis membrana chelydri,
Vivacisque iecur cervi: quibus insuper addit
Ora caputque novem cornicis saecula passae.
His et mille aliis postquam sine nomine rebus
Propositum instruxit mortali barbara munus;
Arenti ramo iampridem mitis olivae
Omnia confundit summisque immiscuit ima.
Ecce vetus calido versatus stipes aheno
Fit viridis primo, nec longo tempore frondes,
Induit et subito gravidis oneratur olivis;
At quacunque cavo spumas eiecit aheno
Ignis, et in terram guttae cecidere calentes,
Vernat humus, floresque et mollia pabula surgunt.
Quod simul ac vidit, stricto Medea recludit
Ense senis iugulum, veteremque exire cruorem
Passa, replet succis. Quos postquam combibit Aeson
Aut ore acceptos, aut vulnere; barba comaeque
Canitie posita nigrum rapuere colorem,
Pulsa fugit macies, abeunt pallorque situsque,
Adiectoque cavae supplentur corpore rugae,
Membraque luxuriant. Aeson miratur, et olim
Ante quater denos hunc se reminiscitur annos.

*) Neve doli cessent: odium cum coniuge falsum
Phasias assimulat Peliaeque ad limina supplex
Confugit; atque illam (quoniam gravis ipse senecta)
Excipiunt natae. Quas tempore callida parvo

*) Nachdem Medea auch des Bacchus Pflegemütter verjüngt hatte, nimmt sie, unter dem Vorwande, dass Iason sie hasse, ihre Zuflucht in das Haus des Pelias, und beredet dessen Töchter, ihren Vater, in der Hoffnung ihn verjüngt zu sehen, zu tödten. V. 291 — 343.

Colchis amicitiae mendacis imagine cepit:
Dumque refert, inter meritorum maxima, demptos
Aesonis esse situs, atque hac in parte moratur;
Spes est virginibus Pelia subiecta creatis,
Arte suum parili revirescere posse parentem,
Idque petunt, pretiumque iubent sine fine pacisci.
Illa brevi spatio silet et dubitare videtur,
Suspenditque animos ficta gravitate rogantum,
Mox ubi pollicita est »Quo sit fiducia maior
Muneris huius,« ait »qui vestras maximus aevo est
Dux gregis inter oves, agnus medicamine fiet.«
Protinus innumeris effetus laniger annis
Attrahitur, flexo circum cava tempora cornu.
Cuius ut Haemonio marcentia guttura cultro
Fodit, et exiguo maculavit sanguine ferrum;
Membra simul pecudis validosque venefica succos
Mergit in aere cavo. Minuuntur corporis artus,
Cornuaque exuitur nec non cum cornibus annos,
Et tener auditur medio balatus aheno, —
Nec mora, balatum mirantibus exsilit agnus:
Lascivitque fuga lactantiaque ubera quaerit.
Obstupuere satae Pelia; promissaque postquam
Exhibuere fidem, tum vero impensius instant.
Ter iuga Phoebus equis in Ibero flumine mersis
Dempserat, et quarta radiantia nocte micabant
Sidera; cum rapido fallax Aeetias igni
Imponit purum laticem et sine viribus herbas.
Iamque neci similis, resoluto corpore, regem,
Et cum rege suo custodes somnus habebat,
Quem dederant cantus magicaeque potentia linguae.
Intrarant iussae cum Colchide limina natae,
Ambierantque torum: »Quid nunc dubitatis inertes?
»Stringite,« ait, »gladios, veteremque haurite cruorem;
Ut repleam vacuas iuvenili sanguine venas.
In manibus vestris vita est aetasque parentis:
Si pietas ulla est nec spes agitatis inanes;
Officium praestate patri, telisque senectam,

Exigite et saniem conjecto emittite ferro!«
His, ut quaeque pia est, hortatibus impia prima est,
Et ne sit scelerata, facit scelus. Haud tamen ictus
Ulla suos spectare potest, oculosque reflectunt,
Caecaque dant saevis aversae vulnera dextris.
Ille cruore fluens cubito tamen allevat artus,
Semilacerque toro tentat consurgere, et inter
Tot medius gladios pallentia brachia tendens
»Quid facitis, gnatae? quid vos in fata parentis
Armat?« ait. Cecidere illis animique manusque.
Plura locuturo cum verbis guttura Colchis
Abstulit, et calidis laniatum mersit in undis.

*) Hinc Titaniacis ablata draconibus intrat
Palladias arces, quae te, iustissime Phineu,
Teque, senex Peripha, pariter videre volantes,
Innixamque novis neptem Polypemonis alis.

Excipit hanc Aegeus, facto damnandus in uno;
Nec satis hospitium est, thalami quoque foedera iungit.
Iamque aderat Theseus, proles ignara parenti,
Qui virtute sua bimarem pacaverat Isthmon.
Huius in exitium miscet Medea, quod olim
Attulerat secum Scythicis aconiton ab oris.
Illud Echidnaeae memorant e dentibus ortum
Esse canis. Specus est tenebroso caecus hiatu;
Est via declivis, per quam Tirynthius heros
Restantem contraque diem radiosque micantes
Obliquantem oculos nexis adamante catenis

*) Nach dieser That entflieht Medea auf ihrem mit Drachen bespannten Wagen und kommt endlich nach Athen, wo Aegeus sie heirathet. Diesem bereitet sie den Gifttrank für seinen Sohn Theseus, den sie als einen gefährlichen Fremden tödten wollte. Aber Aegeus erkennt ihn als seinen Sohn, und Medea entflieht. V. 344 — 370. (399 sqq.)

Digitized by Google

Cerberon abstraxit, rabida qui concitus ira
Implevit pariter ternis latratibus auras,
Et sparsit virides spumis albentibus agros.
Has concresse putant, nactasque alimenta feracis
Fecundique soli, vires cepisse nocendi.
Quae, quia nascuntur dura vivacia caute,
Agrestes aconita vocant. Ea coniugis astu
Ipse parens Aegeus nato porrexit, ut hosti.
Sumpserat ignara Theseus data pocula dextra;
Cum pater in capulo gladii cognovit eburno
Signa sui generis, facinusque excussit ab ore.
Effugit illa necem nebulis per carmina motis.

*) Classis ab Oenopiis etiamnum Lyctia muris
Spectari poterat; cum pleno concita velo
Attica puppis adest in portusque intrat amicos,
Quae Cephalum patriaeque simul mandata ferebat.
Aeacidae longo iuvenes post tempore visum
Agnovere tamen Cephalum, dextrasque dedere
Inque patris duxere domum. Spectabilis heros

*) Aegeus Freude über die Ankunft seines Sohnes wurde durch die Nachricht unterbrochen, dass Minos von Creta, um den Tod seines Sohnes Androgeos zu rächen, den man zu Athen ermordet hatte, die Athenienser bekriegen wolle. Dieser mächtige Fürst zog aus vielen Inseln des Aegäischen Meeres Hülfstruppen an sich, und kam in gleicher Absicht nach Aegina, wo Aeacus herrschte, der ihm, wegen der Freundschaft mit Athen, seine Hülfe abschlug. Mit Drohungen der Rache fährt Minos ab, und ist noch im Gesicht von Aegina, als schon die Gesandtschaft der Athenienser ankömmt. (Hier beginnt dies ausgehobene Stück). Cephalus, ihr Abgeordneter, der schon einmal in Aegina gewesen war, wird freundlich aufgenommen, und seine Bitte um Hülfe ihm sogleich gewährt. Da er aber seine Verwunderung darüber äussert, dass er so viele seiner ehemaligen Bekannten vermisse, so erzählt ihm Aeacus, wie eine schreckliche Pest fast aller seiner Unterthanen ihn beraubt habe, und dass diese zahlreiche junge Mannschaft vom Jupiter aus Ameisen in Menschen verwandelt wäre, um jenen Verlust ihm zu ersetzen.

Digitized by Google

Et veteris retinens etiamnum pignora formae
Ingreditur, ramumque tenens popularis olivae,
A dextra laevaque duos aetate minores
Maior habet, Clyton et Buten, Pallante creatos.
Postquam congressu primo sua verba tulerunt
Cecropidae; Cephalus peragit mandata rogatque
Auxilium, foedusque refert et iura parentum,
Imperiumque peti totius Achaïdos addit.
Sic ubi mandatam iuvit facundia causam;
Aeacus in capulo sceptri nitente sinistra,
»Ne petite auxilium, sed sumite,« dixit, »Athenae,
Nec dubie vires, quas haec habet insula, vestras
Ducite, et omnis eat rerum status iste mearum.
Robora non desunt: superat mihi miles et hosti.
Gratia dîs, felix et inexcusabile tempus.«
»Immo ita sit!« Cephalus »crescat tua civibus opto
Urbs,« ait. »Adveniens equidem modo gaudia cepi;
Cum tam pulchra mihi, tam par aetate iuventus
Obvia processit. Multos tamen inde requiro,
Quos quondam vidi vestra prius urbe receptus.«
Aeacus ingemuit, tristique ita voce locutus:
»Flebile principium melior fortuna sequuta est.
Hanc utinam possem vobis memorare sine illo!
Ordine nunc repetam; neu longa ambage morer vos:
Ossa cinisque iacent, memori quos mente requiris.
Et quota pars illi rerum periere mearum!
Dira lues ira populis Iunonis iniquae
Incidit exosae dictas a pellice terras.
Dum visum mortale malum tantaeque latebat
Causa nocens cladis, pugnatum est arte medendi; —
Exitium superabat opes, victaeque iacebant.
Principio coelum spissa caligine terras
Pressit et ignavos inclusit nubibus aestus,
Dumque quater iunctis implevit cornibus orbem
Luna, quater plenum tenuata retexuit orbem,
Letiferis calidi spirarunt flatibus Austri.
Constat et in fontes vitium venisse lacusque,
Milliaque incultos serpentum multa per agros

Errasse atque suis fluvios temerasse venenis.
Strage canum primo volucrumque oviumque boumque
Inque feris subiti deprensa potentia morbi.
Concidere infelix validos miratur arator
Inter opus tauros medioque recumbere sulco,
Lanigeris gregibus, balatus dantibus aegros,
Sponte sua lanaeque cadunt et corpora tabent;
Acer equus quondam magnaeque in pulvere famae,
Degenerat palmas veterumque oblitus honorum
Ad praesepe gemit, leto moriturus inerti;
Non aper irasci meminit, non fidere cursu
Cerva, nec armentis incurrere fortibus ursi:
Omnia languor habet, silvisque agrisque viisque
Corpora foeda iacent, vitiantur odoribus aurae.
Mira loquor: non illa canes avidaeque volucres,
Non cani tetigere lupi; dilapsa liquescunt,
Afflatuque nocent et agunt contagia late.
Pervenit ad miseros damno graviore colonos
Pestis et in magnae dominatur moenibus urbis.
Viscera torrentur primo flammisque fatiscunt:
Indicium rubor est et ductus anhelitus aegre.
Aspera lingua tumet, tepidisque arentia venis
Ora patent, auraeque graves captantur hiatu.
Non stratum, non ulla pati velamina possunt,
Dura sed in terra ponunt praecordia; nec fit
Corpus humo gelidum, sed humus de corpore fervet.
Nec moderator adest, inque ipsos saeva medentes
Erumpit clades, obsuntque auctoribus artes.
Quo propior quisque est servitque fidelius aegro,
In partem leti citius venit. Utque salutis
Spes abiit, finemque vident in funere morbi;
Indulgent animis, et nulla, quid utile, cura est.
Utile enim nihil est. Passim, positoque pudore,
Fontibus et fluviis puteisque capacibus haerent,
Nec prius est exstincta sitis, quam vita, bibendo.
Inde graves multi nequeunt consurgere, et ipsis
Immoriuntur aquis; aliquis tamen haurit et illas.

Digitized by Google

Tantaque sunt miseris invisi taedia lecti:
Prosiliunt, aut, si prohibent consistere vires,
Corpora devolvunt in humum, fugiuntque penates
Quisque suos: sua cuique domus funesta videtur,
Et quia causa latet, locus est in crimine. Notis
Semanimes errare viis, dum stare valebant,
Adspiceres, flentes alios terraque iacentes
Lassaque versantes supremo lumina motu;
Membraque pendentis tendunt ad sidera coeli,
Hic illic, ubi mors deprenderat, exhalantes.
Quid mihi tunc animi fuit? an, quod debuit esse,
Ut vitam odissem et cuperem pars esse meorum?
Quo se cunque acies oculorum flexerat, illic
Vulgus erat stratum, veluti cum putria motis
Poma cadunt ramis agitataque ilice glandes.
Templa vides contra, gradibus sublimia longis:
Iupiter illa tenet. Quis non altaribus illis
Irrita tura dedit? Quoties pro coniuge coniux,
Pro gnato genitor, dum verba precantia dicit,
Non exoratis animam finivit in aris:
Inque manu turis pars inconsumpta reperta est!
Admoti quoties templis, dum vota sacerdos
Concipit, et fundit purum inter cornua vinum,
Haud exspectato ceciderunt vulnere tauri!
Ipse ego sacra Iovi pro me patriaque tribusque
Cum facerem natis; mugitus victima diros
Edidit, et subito collapsa sine ictibus ullis
Exiguo tinxit subiectos sanguine cultros.
Fibra quoque aegra notas veri monitusque deorum
Perdiderat: tristes penetrant ad viscera morbi.
Ante sacros vidi proiecta cadavera postes,
Ante ipsas, quo mors foret invidiosior, aras.
Pars animam laqueo claudunt, mortisque timorem
Morte fugant, ultroque vocant venientia fata.
Corpora missa neci nullis de more feruntur
Funeribus: neque enim capiebant funera portae.
Aut inhumata premunt terras, aut dantur in altos
Indotata rogos. Et iam reverentia nulla est,

Deque rogis pugnant alienisque ignibus ardent.
Qui lacriment, desunt indefletaeque vagantur
Natorum virumque animae iuvenumque senumque;
Nec locus in tumulos, nec sufficit arbor in ignes.
Attonitus tanto miserarum turbine rerum,
»»Iupiter o,«« dixi, »»si te non falsa loquuntur
Dicta, sub amplexus Aeginae Asopidos isse,
Nec te, magne pater, nostri pudet esse parentem,
Aut mihi redde meos, aut me quoque conde sepulcro!««
»Ille notam fulgore dedit tonitruque secundo.
»»Accipio, sintque ista precor felicia mentis
Signa tuae!« dixi: »quod das mihi, pigneror, omen.««
Forte fuit iuxta patulis rarissima ramis
Sacra Iovi quercus de semine Dodonaeo:
Hic nos frugilegas adspeximus agmine longo
Grande onus exiguo formicas ore gerentes,
Rugosoque suum servantes cortice callem.
Dum numerum miror, »»Totidem, pater optime,« dixi,
»»Tu mihi da cives, et inania moenia supple.««
Intremuit ramisque sonum sine flamine motis
Alta dedit quercus. Pavido mihi membra timore
Horruerant stabantque comae; tamen oscula terrae
Roboribusque dedi: nec me sperare fatebar;
Sperabam tamen atque animo mea vota fovebam.
Nox subit, et curis exercita corpora somnus
Occupat: ante oculos eadem mihi quercus adesse
Et ramos totidem totidemque animalia ramis
Ferre suis visa est pariterque tremiscere motu
Graniferumque agmen subiectis spargere in arvis,
Crescere quod subito et maius maiusque videri,
Ac se tollere humo rectoque assistere trunco,
Et maciem numerumque pedum nigrumque colorem
Ponere et humanam membris inducere formam.
Somnus abit: damno vigilans mea visa, querorque
In superis opis esse nihil. At in aedibus ingens
Murmur erat vocesque hominum exaudire videbar.

Digitized by Google

Iam mihi desuetas. Dum suspicor has quoque somni,
Ecce venit Telamon properus, foribusque reclusis,
»»Spēque fideque, pater,« dixit, »maiora videbis.
»»Egredere!«« — »Egredior, qualesque in imagine somni
Visus eram vidisse viros, ex ordine tales
Adspicio noscoque. Adeunt regemque salutant.
Vota Iovi solvo, populisque recentibus urbem
Partior, et vacuos priscis cultoribus agros,
Myrmidonasque voco, nec origine nomina fraudo.
Corpora vidisti; mores, quos ante gerebant,
Nunc quoque habent: parcum genus est patiensque laborum
Quaesitique tenax, et quod quaesita reservet.
Hi te ad bella, pares annis animisque, sequentur;
Cum primum, qui te feliciter attulit, Eurus«
(Eurus enim attulerat) »fuerit mutatus in Austros.«

*) Muneris alterius quae sit fortuna requiris?
Accipe mirandum. Novitate movebere facti.

---

*) Mit diesen und ähnlichen Unterredungen ging dieser Tag hin. Am folgenden Morgen kommt Cephalus in den Palast, ehe noch Aeacus aufgestanden war, aber sein Sohn Phocus empfängt ihn. Da dieser bemerkte, dass der Schaft des Speers, den Cephalus führte, von einem ihm unbekannten Holze sei, so verlangte er darüber Belehrung. Cephalus erzählt also: von der Aurora verleitet, bezweifelte ich die Treue meiner Gattin, welche sich dadurch so beleidigt fand, dass sie mich verliess und ganz der Jagd sich widmete. Diese Trennung von meiner Procris konnte ich nicht lange ertragen, ich erbat und erhielt Verzeihung, und zum Geschenk diesen Speer und einen Jagdhund, den sie selbst von der Diana erhalten hatte. Der Hund, Laelaps war sein Name, wurde, da er den Fuchs vom Teumessus verfolgte, zugleich mit diesem in Stein verwandelt, (V. 759 — 793.) mit dem Speere erlegte ich meine Gattin, da sie aus Eifersucht mich im Walde belauschte, und ich wähnte, dass ein wildes Thier sich hinter dem Gebüsche rege. V. 794 — 865.

Digitized by Google

Carmina Laïades non intellecta priorum
Solverat ingeniis, et praecipitata iacebat,
Immemor ambagum, vates obscura, suarum.
Scilicet alma Themis non talia linquit inulta.
Protinus Aoniis immitis bestia Thebis
Venit, et exitiō multi pecorumque suoque
Rurigenae pavere feram. Vicina iuventus
Venimus, et latos indagine cinximus agros.
Illa levi velox superabat retia saltu,
Summaque transibat positarum lina plagarum.
Copula detrahitur canibus, quos illa sequentes
Effugit et coetum non segnius alite ludit.
Poscor et ipse meum consensu Laelapa magno.
(Muneris hoc nomen.) Iamdudum vincula pugnat
Exuere ipse sibi, colloque morantia tendit.
Vix bene missus erat: nec iam poteramus, ubi esset,
Scire: pedum calidus vestigia pulvis habebat,
Ipse oculis ereptus erat: non ocior illo
Hasta, nec excussae contorto verbere glandes,
Nec Gortyniaco calamus levis exit ab arcu.
Collis apex medii subiectis imminet arvis:
Tollor in hunc, capioque novi spectacula cursus,
Quo modo deprendi, modo se subducere ab ipso
Vulnere visa fera est. Nec limite callida recto,
In spatiumque fugit, sed decipit ora sequentis,
Et redit in gyrum, ne sit suus impetus hosti.
Imminet hic, sequiturque patrem, similisque tenenti
Non tenet, et vacuos exercet in aëra morsus.
Ad iaculi vertebar opem: quod dextera librat
Dum mea, dum digitos amentis indere tento;
Lumina deflexi, revocataque rursus eodem
Rettuleram: medio (mirum!) duo marmora campo
Adspicio: fugere hoc, illud latrare putares.
Scilicet invictos ambo certamine cursus
Esse deus voluit, si quis deus affuit illis.«

Hactenus: et tacuit. »Iaculo quod crimen in ipso?«

Digitized by Google

Phocus ait. Iaculi sic crimina reddidit ille.
»Gaudia principium nostri sunt, Phoce, doloris:
Illa prius referam. Iuvat o meminisse beati
Temporis, Aeacida, quo primos rite per annos
Coniuge eram felix, felix erat illa marito.
Mutua cura duos et amor socialis habebat:
Nec Iovis illa meo thalamos praeferret amori;
Nec me quae caperet, non si Venus ipsa veniret,
Ulla erat: aequales urebant pectora flammae.
Sole fere radiis feriente cacumina primis
Venatum in silvas iuveniliter ire solebam,
Nec mecum famulos, nec equos, nec naribus acres
Ire canes, nec lina sequi nodosa sinebam:
Tutus eram iaculo. Sed cum satiata ferinae
Dextera caedis erat; repetebam frigus et umbras
Et, quae de gelidis exhalat vallibus, auram,
Aura petebatur medio mihi lenis in aestu,
Auram exspectabam, requies erat illa labori.
Aura (recordor enim) venias, cantare solebam,
Meque iuves intresque sinus, gratissima, nostros:
Utque facis, relevare velis, quibus urimur, aestus!
Forsitan addiderim (sic me mea fata trahebant)
Blanditias plures: et, Tu mihi magna voluptas,
Dicere sim solitus: tu me reficisque fovesque,
Tu facis, ut silvas, ut amem loca sola, meoque
Spiritus iste tuus semper captatur ab ore.
Vocibus ambiguis deceptam praebuit aurem
Nescio quis, nomenque aurae tam saepe vocatum
Esse putat Nymphae: Nympham mihi credit amari.
Criminis extemplo ficti temerarius index
Procrin adit, linguaque refert audita susurra.
Credula res amor est: subito collapsa dolore,
Ut sibi narratur, cecidit, longoque refecta
Tempore, se miseram, se fati dixit iniqui,
Deque fide questa est, et crimine concita vano,
Quod nihil est, metuit; metuit sine corpore nomen,
Et dolet infelix veluti de pellice vera.
Saepe tamen dubitat, speratque miserrima falli,

Indicioque fidem negat et, nisi viderit ipsa,
Damnatura sui non est delicta mariti.
Postera depulerant Aurorae lumina noctem:
Egredior silvasque peto, victorque per herbas,
Aura veni, dixi, nostroque medere labori!
Et subito gemitus inter mea verba videbar
Nescio quos audisse. Veni, tamen, optima! dixi.
Fronde levem rursus strepitum faciente caduca,
Sum ratus esse feram, telumque volatile misi.
Procris erat, medioque tenens in pectore vulnus,
»»Hei mihi!«« conclamat. Vox est ubi cognita fidae
Coniugis; ad vocem praeceps amensque cucurri.
Semanimem et sparsas foedantem sanguine vestes,
Et sua (me miserum!) de vulnere donae trahentem
Invenio, corpusque meo mihi carius ulnis
Mollibus attollo, scissaque a pectore veste
Vulnera saeva ligo, conorque inhibere cruorem,
Neu me morte sua sceleratum deserat, oro.
Viribus illa carens et iam moribunda coegit
Haec se pauca loqui: »»Per nostri foedera lecti,
Perque deos supplex oro superosque meosque;
Per si quid merui de te bene, perque manentem
Nunc quoque, cum pereo, causam mihi mortis, amorem,
Ne thalamis Auram patiare innubere nostris.««
Dixit, et errorem tum denique nominis esse
Et sensi et docui. Sed quid docuisse iuvabat?
Labitur, et parvae fugiunt cum sanguine vires;
Dumque aliquid spectare potest, me spectat, et in me
Infelicem animam nostroque exhalat in ore.
Sed vultu meliore mori secura videtur.«
Flentibus haec lacrimans heros memorabat, et ecce
Aeacus ingreditur duplici cum prole, novoque
Milite, quem Cephalus cum fortibus accipit armis.

Digitized by Google

METAMORPHOSEON

LIBER OCTAVUS.

*) Daedalus interea Creten longumque perosus
Exsilium, tactusque soli natalis amore,

*) Minos belagerte, ehe er vor Athen ging, Megara, dessen König Nisus ein purpurfarbenes Haar hatte, an welches das Schicksal des Reichs geknüpft war. Seine Tochter Scylla schnitt, besiegt von Minos Reizen, dem Vater dies Haar ab, und überbrachte es selbst dem Fürsten der Creter, der mit edlem Abscheu ihr Geschenk und ihre Liebe verwarf, den Megarensern die billigsten Bedingungen gab, und forteilte. Scylla folgte ihm. Aber ihr Vater, der in einen Meeradler verwandelt war, verfolgte sie, die in dem Augenblicke in den Vogel Ciris verwandelt wurde. V. 1 — 151.

Minos kam nach Creta zurück und schloss den Minotaurus in das vom Daedalus erbauete Labyrinth. Dieses Monstrum wurde im dritten Jahre vom Theseus erlegt, wozu ihm Minos Tochter, Ariadne, behülflich war. Da er sie mitnahm, aber auf Dia verliess, nahm Bacchus sich ihrer an, und versetzte ihre Krone an den Himmel. V. 152 — 183.

Daedalus, damit beginnt dieser Abschnitt, des Aufenthaltes in Creta müde, entfloh, indem er für sich und seinen Sohn Fittiche erfand. Aber nur er gelangte nach Sicilien, sein Sohn ertrank im Aegäischen Meere. V. 183 — 235.

Digitized by Google

Clausus erat pelago. »Terras licet,« inquit, »et undas
Obstruat; at coelum certe patet: ibimus illac!
Omnia possideat: non possidet aëra Minos.«
Dixit, et ignotas animum dimittit in artes,
Naturamque novat; nam ponit in ordine pennas
A minima coeptas, longam breviore sequente,
Ut clivo crevisse putes. Sic rustica quondam
Fistula disparibus paulatim surgit avenis.
Tum lino medias et ceris alligat imas,
Atque ita compositas parvo curvamine flectit,
Ut veras imitetur aves. Puer Icarus una
Stabat et, ignarus sua se tractare pericla,
Ore renidenti, modo quas vaga moverat aura,
Captabat plumas, flavam modo pollice ceram
Mollibat lusuque suo mirabile patris
Impediebat opus. Postquam manus ultima coeptis
Imposita est; geminas opifex libravit in alas
Ipse suum corpus, motaque pependit in aura.
Instruit et natum, Medioque ut limite curras,
Icare, ait, »moneo, ne, si demissior ibis,
Unda gravet pennas; si celsior, ignis adurat.
Inter utrumque vola! Nec te spectare Booten,
Aut Helicen iubeo strictumque Orionis ensem.
Me duce carpe viam.« Pariter praecepta volandi
Tradit, et ignotas humeris accommodat alas.
Inter opus monitusque genae maduere seniles
Et patriae tremuere manus. Dedit oscula nato
Non iterum repetenda suo, pennisque levatus
Ante volat, comitique timet velut ales, ab alto
Quae teneram prolem produxit in aera nido,
Hortaturque sequi damnosasque erudit artes,
Et movet ipse suas et nati respicit alas.
Hos aliquis, tremula dum captat arundine pisces,
Aut pastor baculo stivave innixus arator,
Vidit et obstupuit, quique aethera carpere possent,
Credidit esse deos. Et iam Iunonia laeva
Parte Samos — fuerant Delosque Parosque relictae —,

Digitized by Google

Dextra Lebynthos erant, fecundaque melle Calymne;
Cum puer audaci coepit gaudere volatu;
Deseruitque ducem, coelique cupidine tactus
Altius egit iter. Rapidi vicinia Solis
Mollit odoratas, pennarum vincula, ceras.
Tabuerant cerae: nudos quatit ille lacertos,
Remigioque carens non ullas percipit auras;
Oraque caerulea patrium clamantia nomen
Excipiuntur aqua, quae nomen traxit ab illo.
At pater infelix, nec iam pater »Icare!« dixit,
»Icare,« dixit, »ubi es? Qua te regione requiram?« —
»Icare!« dicebat: pennas conspexit in undis,
Devovitque suas artes, corpusque sepulcro
Condidit; et tellus a nomine dicta sepulti.

*) Iamque fatigatum tellus Aetnaea tenebat
Daedalon, et sumptis pro supplice Cocalus armis
Mitis habebatur. Iam lamentabile Athenae
Pendere desierant Thesea laude tributum.
Templa coronantur, bellatricemque Minervam
Cum love dîsque vocant aliis, quos sanguine voto
Muneribusque datis et acerris turis adorant.
Sparserat Argolicas nomen vaga fama per urbes
Theseos, et populi, quos dives Achaïa cepit,

*) Mit boshafter Schadenfreude sah die Perdix des Daedalus Unglück. Dieser Vogel war vorhin der Schwestersohn des Daedalus, mit Namen Attalus gewesen, der Erfinder der Säge und des Zirkels, aber von diesem aus Neid von einem Felsen herabgestürzt worden. V. 236 — 259.

Die Erlegung des Minotaurus hatte Theseus Ruf durch ganz Griechenland verbreitet, und Nothleidende suchten seine Hülfe, so auch die Calydonier, da ein von der Diana zu ihrem Unheil gesandter Eber das Land verheerte. Meleager erlegte ihn und schenkte die Haut der Atalanta. Als die Söhne des Thestius ihr diese raubten, erschlug Meleager diese Brüder seiner Mutter. V. 260 — 444.

Digitized by Google

Huius opem magnis imploravere periclis:
Huius opem Calydon, quamvis Meleagron haberet,
Sollicita supplex petiit prece. Causa petendi
Sus erat, infestae famulus vindexque Dianae.
Oenea namque ferunt, pleni successibus anni,
Primitias frugum Cereri, sua vina Lyaeo,
Palladios flavae latices libasse Minervae.
Coeptus ab agricolis superos pervenit ad omnes
Invidiosus honos; solas sine ture relictas
Praeteritae cessasse ferunt Letoïdos aras.
Tangit et ira deos. »At non impune feremus,
Quaeque inhonoratae, non et dicemur inultae!«
Inquit, et Oeneos ultorem spreta per agros
Misit aprum, quanto maiores herbida tauros
Non habet Epiros, sed habent Sicula arva minores.
Sanguine et igne micant oculi, riget horrida cervix,
Et setae densis similes hastilibus horrent,
Stantque velut vallum, velut alta hastilia setae.
Fervida cum rauco latos stridore per armos
Spuma fluit, dentes aequantur dentibus Indis,
Fulmen ab ore venit, frondes afflatibus ardent.
Is modo crescendi segetes proculcat in herba,
Nunc matura metit fleturi vota coloni:
Et Cererem in spicis intercipit. Area frustra
Et frustra exspectant promissas horrea messes:
Sternuntur gravidi longo cum palmite fetus,
Baccaque cum ramis semper frondentis olivae.
Saevit et in pecudes: non has pastorve, canisve,
Non armenta truces possunt defendere tauri.
Diffugiunt populi, nec se nisi moenibus urbis
Esse putant tutos; donec Meleagros et una
Lecta manus iuvenum coiere cupidine laudis:
Tyndaridae gemini, spectatus caestibus alter,
Alter equo, primaeque ratis molitor Iason,
Et cum Pirithoo, felix concordia, Theseus,
Et duo Thestiadae prolesque Aphareïa Lynceus,
Et velox Idas, et iam non femina Caeneus,
Leucippusque ferox iaculoque insignis Acastus,

Digitized by Google

Hippothoosque Dryasque et cretus Amyntore Phoenix,
Actoridaeque pares et missus ab Elide Phyleus.
Nec Telamon aberat magnique creator Achillis:
Cumque Pheretiade et Hyanteo Iolao
Impiger Eurytion, et cursu invictus Echion,
Naryciusque Lelex, Panopeusque Hyleusque feroxque
Hippasus, et primis etiamnum Nestor in annis,
Et quos Hippocoon antiquis misit Amyclis,
Penelopesque socer cum Parrhasio Ancaeo,
Ampycidesque sagax et adhuc a coniuge tutus
Oeclides, nemorisque decus Tegeaea Lycaei.
Rasilis huic summam mordebat fibula vestem;
Crinis erat simplex, nodum collectus in unum:
Ex humero pendens resonabat eburnea laevo
Telorum custos; arcum quoque laeva tenebat.
Talis erat cultu facies, quam dicere vere
Virgineam in puero, puerilem in virgine possis.
Hanc pariter vidit, pariter Calydonius heros
Optavit, renuente deo; flammasque latentes
Hausit, et »O felix, si quem dignabitur,« inquit,
Ista virum!« Nec plura sinunt tempusque pudorque
Dicere: maius opus magni certaminis urget.

Silva frequens trabibus, quam nulla ceciderat aetas,
Incipit a plano devexaque prospicit arva.
Quo postquam venere viri; pars retia tendunt,
Vincula pars adimunt canibus, pars pressa sequuntur
Signa pedum cupiuntque suum reperire periclum.
Concava vallis erat, qua se demittere rivi
Assuerant pluvialis aquae: tenet ima lacunae
Lenta salix ulvaeque leves iunci que palustres
Viminaque et longa parvae sub arundine cannae.
Hinc aper excitus medios violentus in hostes
Fertur, ut excussis elisi nubibus ignes.
Sternitur incursu nemus, et propulsa fragorem

Silva dat; exclamant iuvenes, praetentaque forti
Tela tenent dextra, lato vibrantia ferro.
Ille ruit spargitque canes, ut quisque ruenti
Obstat, et obliquo latrantes dissipat ictu.
Cuspis Echionio primum contorta lacerto
Vana fuit, truncoque dedit leve vulnus acerno.
Proxima, si nimiis mittentis viribus usa
Non foret, in tergo visa est haesura petito:
Longius it: auctor teli Pagasaeus Iason.
»Phoebe,« ait Ampycides, »si te coluique coloque,
»Da mihi, quod petitur, certo contingere telo!
Qua potuit, precibus deus annuit: ictus ab illo,
Sed sine vulnere, aper: ferrum Diana volanti
Abstulerat iaculo, lignum sine acumine venit.
Ira feri mota est, nec fulmine lenius arsit:
Lux micat ex oculis spiratque e pectore flamma.
Utque volat moles adducto concita nervo,
Cum petit aut muros aut plenas milite turres;
In iuvenes certo sic impete vulnificus sus
Fertur, et Eupalamon Pelagonaque, dextra tuentes
Cornua, prosternit. Socii rapuere iacentes.
At non letiferos effugit Enaesimus ictus
Hippocoonte satus: trepidantem et terga parantem
Vertere succiso liquerunt poplite nervi.
Forsitan et Pylius citra Troiana perisset
Tempora; sed sumpto posita conamine ab hasta,
Arboris insiluit, quae stabat proxima, ramis,
Despexitque, loco tutus, quem fugerat, hostem.
Dentibus ille ferox in quenor stipite tritis
Imminet exitio, fidensque recentibus armis
Othryadae magni rostro femur hausit adunco.
At gemini, nondum coelestia sidera, fratres,
Ambo conspicui, nive candidioribus ambo
Vectabantur equis: ambo vibrata per auras
Hastarum tremulo quatiebant spicula motu:
Vulnera fecissent, nisi setiger inter opacas,
Nec iaculis, isset, nec equo loca pervia, silvas.
Persequitur Telamon, studioque incautus eundi

Pronus ab arborea cecidit radice retentus.
Dum levat hunc Peleus, celerem Tegeaea sagittam
Imposuit nervo sinuatoque expulit arcu.
Fixa sub aure feri summum destrinxit arundo
Corpus, et exiguo rubefecit sanguine setas.
Nec tamen illa sui successu laetior ictus,
Quam Meleagros erat: primus vidisse putatur,
Et primus sociis visum ostendisse cruorem,
Et »Meritum,« dixisse, »feres virtutis honorem.«
Erubuere viri, seque exhortantur et addunt
Cum clamore animos, iaciuntque sine ordine tela.
Turba nocet iactis et, quos petit, impedit ictus.
Ecce furens contra sua fata bipennifer Arcas,
»Discite femineis quid tela virilia praestent,
O iuvenis, operique meo concedite,« dixit.
»Ipsa suis licet hunc Latonia protegat armis,
Hunc tamen invita perimet mea dextra Diana!«
Talia magniloquo tumidus memoraverat ore
Ancipitemque manu tollens utraque securim,
Institerat digitis, primos suspensus in artus:
Occupat audentem, quaque est via proxima leto,
Summa ferus geminos direxit ad inguina dentes.
Concidit Ancaeus, glomerataque sanguine multo
Visera lapsa fluunt, madefactaque terra cruore est.
Ibat in adversum proles Ixionis hostem,
Pirithous, valida quatiens venabula dextra.
Cui, procul Aegides »O me mihi carior,« inquit,
»Pars animae consiste meae; licet eminus esse
Fortibus: Ancaeo nocuit temeraria virtus!«
Dixit, et aerata torsit grave cuspide cornum.
Quo bene librato votique potente futuro,
Obstitit aesculea frondosus ab arbore ramus.
Misit et Aesonides iaculum, quod casus ab illo
Vertit in immeriti fatum latrantis, et, inter
Ilia coniectum, tellure per ilia fixum est.
At manus Oenidae variat, missisque duabus
Hasta prior terra, medio stetit altera tergo.
Nec mora; dum saevit, dum corpora versat in orbem

Stridentemque novo spumam cum sanguine fundit,
Vulneris auctor adest hostemque irritat ad iram,
Splendidaque adversos venabula condit in armos.
Gaudia testantur socii clamore secundo,
Victricemque petunt dextrae coniungere dextram,
Immanemque ferum multa tellure iacentem
Mirantes spectant, neque adhuc contingere tutum
Esse putant, sed tela tamen sua quisque cruentant
Ipse pede imposito caput exitiabile pressit,
Atque ita »Sume mei spolium, Nonacria, iuris,«
Dixit »et in partem veniat mihi gloria tecum.«
Protinus exuvias, rigidis horrentia setis
Terga, dat, et magnis insignia dentibus ora.
Illi laetitiae est cum munere muneris auctor.
Invidere alii, totoque erat agmine murmur.
E quibus ingenti tendentes brachia voce,
»Pone age, nec titulos intercipe femina nostros,«
Thestiadae clamant »nec te fiducia formae
Decipiat, ne sit longe tibi captus amore
Auctor!« et huic adimunt munus, ius muneris illi.
Non tulit, et tumida frendens Mavortius ira,
»Discite raptores alieni« dixit »honoris,
»Facta minis quantum distent!« hausitque nefando
Pectora Plexippi, nil tale timentia, ferro.
Toxea, quid faciat dubium, pariterque volentem
Ulcisci fratrem, fraternaque fata timentem,
Haud patitur dubitare diu, calidumque priori
Caede recalfecit consorti sanguine telum.

*) Dona deûm templis nato victore ferebat,

*) Althaea, Meleagers Mutter, wollte eben den Göttern opfern, als sie ihrer Brüder Leichname sieht. Ihr wilder Schmerz geht, sobald sie den Thäter erfährt, in Rache über. Durch einen Zauberbrand, an welchem ihres Sohnes Leben hing, verkürzte sie seine Tage, nachdem die Rache die Mutterliebe besiegt hatte. Ganz Calydon betrauert den Helden, und vor allen seine Schwestern, bis Diana sie verwandelt. V. 445 — 545.

Cum videt exstinctos fratres Althaea referri.
Quae, plangore dato, moestis clamoribus urbem
Implet, et auratas mutavit vestibus atris.
At simul est auctor necis editus; excidit omnis
Luctus, et a lacrimis in poenae versus amorem est.
Stipes erat, quem, cum partus enixa iaceret
Thestias, in flammam triplices posuere sorores,
Staminaque impresso fatalia pollice nentes
»Tempora,« dixerunt, »eadem lignoque tibique,
O modo nate, damus.« Quo postquam carmine dicto
Excessere deae; flagrantem mater ab igne
Eripuit torrem sparsitque liquentibus undis.
Ille diu fuerat penetralibus abditus imis,
Servatusque tuos, iuvenis, servaverat annos.
Protulit hunc genitrix, taedasque et fragmina poni
Imperat et positis inimicos admovet ignes.
Tum conata quater flammis imponere ramum,
Coepta quater tenuit: pugnant materque sororque,
In diversa trahunt unum duo nomina pectus.
Saepe metu scelèris pallebant ora futuri:
Saepe suum fervens oculis dabat ira ruborem;
Et modo nescio quid similis crudele minanti
Vultus erat, modo quem misereri credere posses.
Cumque ferus lacrimas animi siccaverat ardor;
Inveniebantur lacrimae tamen. Utque carina,
Quam ventus, ventoque rapit contrarius aestus,
Vim geminam sentit, paretque incerta duobus:
Thestias haud aliter dubiis affectibus errat,
Inque vicem ponit, positamque resuscitat iram.
Incipit esse tamen melior germana parente,
Et, consanguineas ut sanguine leniat umbras,
Impietate pia est. Nam postquam pestifer ignis
Convaluit; »Rogus iste cremet mea viscera!« dixit.
Utque manu dira lignum fatale tenebat,
Ante sepulcrales infelix adstitit aras,
»Poenarumque deae triplices, furialibus,« inquit,
»Eumenides, sacris vultus advertite vestros.
Ulciscor facioque nefas: mors morte pianda est,

Digitized by Google

In scelus addendum scelus est, in funera funus.
Per coacervatos pereat domus impia luctus!
An felix Oeneus nato victore fruetur,
Thestius orbus erit? Melius lugebitis ambo!
Vos modo fraterni manes, animaeque recentes,
Officium sentite meum, magnoque paratas
Accipite inferias, uteri mala pignora nostri! —
Hei mihi, quo rapior? fratres ignoscite matri:
Deficiunt ad coepta manus. Meruisse fatemur
Illum, cur pereat; mortis mihi displicet auctor. —
Ergo impune feret, vivusque et victor et ipso
Successu tumidus regnum Calydonis habebit?
Vos cinis exiguus gelidaeque iacebitis umbrae?
Haud equidem patiar: pereat sceleratus: et ille
Spemque patris regnique trahat patriaeque ruinam! —
Mens ubi materna est? ubi sunt pia vota parentum?
O utinam primis arsisses ignibus infans,
Idque ego passa forem! — Vixisti munere nostro;
Nunc merito moriere tuo. Cape praemia facti,
Bisque datam, primum partu, mox stipite rapto,
Redde animam; vel me fraternis adde sepulcris! —
Et cupio, et nequeo. Quid agam? Modo vulnera fratrum
Ante oculos mihi sunt et tantae cladis imago;
Nunc animum pietas maternaque nomina frangunt. —
Me miseram! Male vincetis: sed vincite, fratres:
Dummodo, quae dedero vobis, solatia vosque
Ipsa sequar!« Dixit, dextraque aversa trementi
Funereum torrem medios coniecit in ignes.
Aut dedit aut visus gemitus est ille dedisse
Stipes, et invitis correptus ab ignibus arsit.
Inscius atque absens flamma Meleagros in illa
Uritur et caecis torreri viscera sentit
Ignibus ac magnos superat virtute dolores;
Quod tamen ignavo cadat et sine sanguine leto,
Maeret, et Ancaei felicia vulnera dicit,
Grandaevumque patrem fratremque piasque sorores
Cum gemitu, sociamque tori vocat ore supremo,

Digitized by Google

Forsitan et matrem. Crescunt ignisque dolorque,
Languescuntque iterum. Simul est exstinctus uterque,
Inque leves abiit paulatim spiritus auras:
Alta iacet Calydon; lugent invenesque senesque,
Vulgusque proceresque gemunt, scissaeque capillos
Planguntur matres Calydonides Eveninae;
Pulvere canitiem genitor vultusque seniles
Foedat humi fusus, spatiosumque increpat aevum.
Nam de matre manus, diri sibi conscia facti,
Exegit poenas, acto per viscera ferro.
Non mihi si centum deus ora sonantia linguis
Ingeniumque capax totumque Helicona dedisset,
Tristia persequerer miserarum dicta sororum:
Immemores decoris liventia pectora tundunt,
Dumque manet corpus, corpus refoventque foventque;
Oscula dant ipsi, posito dant oscula lecto;
Post cinerem cineres haustos ad pectora pressant,
Affusaeque iacent tumulo, signataque saxo
Nomine complexae, lacrimas in nomina fundunt.
Quas, Parthaoniae tandem Letoïa clade
Exsatiata domus, praeter Gorgenque nurumque
Nobilis Alcmenae, natis in corpore pennis
Allevat, et longas per brachia porrigit alas,
Corneaque ora facit, versasque per aëra mittit.

*) Amnis ab his tacuit. Factum mirabile cunctos
Moverat; irridet credentes, utque deorum

*) Auf der Rückreise von jenem Jagdzuge kam Theseus an den Achelous, als dieser Strom eben sehr angeschwollen war. Er folgte also der Einladung des Flussgottes, in seiner Grotte den Fall des Wassers abzuwarten. Bei Tische bemerkt er am Ausflusse des Stroms einige Inseln. Der Gott erzählt, dass er einst so viel Naiaden in diese Inseln verwandelt habe, weil sie ihn bei ihrem Opfer vergessen hatten. V. 546 — 611.

Also Pirithous, Theseus Begleiter, an diesem Grade der Macht der Götter zweifelt, erzählt ein anderer Tischgesellschafter, Lelex, die Verwandlung des Philemon und der Baucis in Bäume. V. 611 — 724.

Spretor erat mentisque ferox Ixione natus,
»Ficta refers nimiumque putas, Acheloe, potentes
Esse deos,« dixit »si dant adimuntque figuras.«
Obstupuere omnes, nec talia dicta probarunt,
Ante omnesque Lelex, animo maturus et aevo,
Sic ait: »Immensa est finemque potentia coeli
Non habet, et quidquid superi voluere, peractum est.
Quoque minus dubites: tiliae contermina quercus
Collibus est Phrygiis, medico circumdata muro.
Ipse locum vidi: nam me Pelopeïa Pittheus
Misit in arva, suo quondam regnata parenti.
Haud procul hinc stagnum, tellus habitabilis olim;
Nunc celebres mergis fulicisque palustribus undae.
Iupiter huc specie mortali, cumque parente
Venit Atlantiades positis caducifer alis.
Mille domos adiere, locum requiemque petentes;
Mille domos clausere serae. Tamen una recepit,
Parva quidem, stipulis et canna tecta palustri:
Sed pia Baucis anus, parilique aetate Philemon
Illa sunt annis iuncti iuvenilibus, illa
Consenuere casa, paupertatemque fatendo
Effecere levem nec iniqua mente ferendam.
Nec refert, dominos illic famulosne requiras;
Tota domus duo sunt, idem parentque iubentque.
Ergo ubi coelicolae parvos tetigere penates,
Submissoque humiles intrarunt vertice postes;
Membra senex posito iussit relevare sedili,
Quo superiniecit textum rude sedula Baucis.
Inde foco tepidum cinerem dimovit, et ignes
Suscitat hesternos, foliisque et cortice sicco
Nutrit, et ad flammas anima producit anili,
Multifidasque faces ramaliaque arida tecto
Detulit, et minuit parvoque admovit aheno.
Quodque suus coniux riguo collegerat horto,
Truncat olus foliis. Furca levat ille bicorni
Sordida terga suis, nigro pendentia tigno:
Servatoque diu resecat de tergore partem

Exiguam, sectamque domat ferventibus undis.
Interea medias fallunt sermonibus horas,
Sentirique moram prohibent. Erat alveus illic
Fagineus, dura clavo suspensus ab ansa:
Is tepidis impletur aquis, artusque fovendos
Accipit. In medio torus est de mollibus ulvis,
Impositis lecto sponda pedibusque salignis:
Vestibus hunc velant, quas non nisi tempore festo
Sternere consuerant; sed et haec vilisque vetusque
Vestis erat, lecto non indignanda saligno.
Accubuere dei: mensam succincta tremensque
Ponit anus; mensae sed erat pes tertius impar:
Testa parem fecit. Quae postquam subdita clivum
Sustulit; aequatam mentae tersere virentes.
Ponitur hic bicolor sincerae bacca Minervae,
Conditaque in liquida corna autumnalia faece,
Intubaque et radix et lactis massa coacti;
Ovaque non acri leviter versata favilla:
Omnia fictilibus. Post haec caelatus eodem
Sistitur argento crater, fabricataque fago
Pocula, qua cava sunt, flaventibus illita ceris.
Parva mora est; epulasque foci misere calentes:
Nec longae rursus referentur vina senectae,
Dantque locum mensis paulum seducta secundis.
Hic nux, hic mixta est rugosis carica palmis.
Prunaque, et in patulis redolentia mala canistris,
Et de purpureis collectae vitibus uvae;
Candidus in medio favus est. Super omnia vultus
Accessere boni, nec iners pauperque voluntas.
Interea toties haustum cratera repleri
Sponte sua per seque vident succrescere vina:
Attoniti novitate pavent, manibusque supinis
Concipiunt Baucisque preces timidusque Philemon,
Et veniam dapibus, nullisque paratibus orant.
Unicus anser erat, minimae custodia villae:
Quem dîs hospitibus domini mactare parabant.
Ille celer penna tardos aetate fatigat,
Eluditque diu, tandemque est visus ad ipsos

Confugisse deos. Superi vetuere necari;
»»Dîque sumus meritasque luet vicinia poenas
Impia,« dixerunt »vobis immunibus huius
Esse mali dabitur: modo vestra relinquite tecta
Ac nostros comitate gradus, et in ardua montis
Ite simul!«« Parent ambo, baculisque levati
Nituntur longo vestigia ponere clivo.
Tantum aberant summo, quantum semel ire sagitta
Missa potest: flexere oculos, et mersa palude
Cetera prospiciunt; tantum sua tecta manere.
Dumque et mirantur, dum deflent fata suorum,
Illa vetus, dominis etiam casa parva duobus,
Vertitur in templum: furcas subiere columnae,
Stramina flavescunt; adopertaque marmore tellus,
Caelataeque fores auratique tecta videntur;
Talia cum placido Saturnius edidit ore:
»»Dicite, iuste senex, et femina coniuge iusto
Digna, quid optetis.«« Cum Baucide pauca locutus,
Consilium superis aperit commune Philemon:
Esse sacerdotes delubraque vestra tueri
Poscimus: et quoniam concordes egimus annos,
Auferat hora duos eadem, nec coniugis unquam
Busta meae videam, neu sim tumulandus ab illa.
Vota fides sequitur. Templi tutela fuere,
Donec vita data est. Annis aevoque soluti
Ante gradus sacros cum starent forte, locique
Inciperent casus; frondere Philemona Baucis,
Baucida conspexit senior frondere Philemon.
Iamque super gelidos crescente cacumine vultus,
Mutua, dum licuit, reddebant dicta »»Valeque,
O coniux!«« dixere simul, simul abdita texit
Ors frutex. Ostendit adhuc Tyaneïus illic
Incola de gemina vicinos arbore truncos.
Haec mihi non vani (neque erat cur fallere vellent)
Narravere senes; equidem pendentia vidi
Serta super ramos, ponensque recentia dixi:
»»Cura pii dîs sunt, et, qui coluere, coluntur.

Digitized by Google

*) Desierat, cunctosque et res et moverat auctor,
Thesea praecipue, quem facta audire volentem
Mira deûm, nixus cubito Calydonius amnis
Talibus alloquitur: »Sunt, o fortissime, quorum
Forma semel mota est, et in hoc renovamine mansit;
Sunt quibus in plures ius est transire figuras:
Ut tibi, complexi terram maris incola, Proteu.
Nam modo te iuvenem, modo te videre leonem;
Nunc violentus aper, nunc, quam tetigisse timerent,
Anguis eras; modo te faciebant cornua taurum.
Flumen eras: interdum undis contrarius ignis.

Nec minus Autolyci coniux, Erysichthone nata,
Iuris habet. Pater huius erat, qui numina divûm
Sperneret et nullos aris adolêret honores.
Ille etiam Cereale nemus violasse securi
Dicitur et lucos ferro temerasse vetustos.
Stabat in his ingens annoso robore quercus,
Una nemus: vittae mediam memoresque tabellae
Sertaque cingebant, voti argumenta potentis.
Saepe sub hac Dryades festas duxere choreas,
Saepe etiam, manibus nexis ex ordine, trunci
Circuiere modum: mensuraque roboris ulnas
Quinque ter implebat, nec non et cetera tanto
Silva sub hac, silva quanto iacet herba sub omni.
Non tamen idcirco ferrum Triopeïus illa
Abstinuit, famulosque iubet succidere sacrum
Robur: et ut iussos cunctari vidit, ab uno

*) Da diese Geschichte auf den Theseus besonders einen tiefen Eindruck gemacht hatte, so erzählt ihm Achelous, dass Manche gar in mehrere Körper sich verwandeln könnten; wie Proteus und die Tochter des Erysichthon. Die letztere erhielt dies Vermögen vom Neptun, als ihr Vater, den Ceres für die Entweihung ihres Hains mit einem unersättlichen Hunger bestraft hatte, sie, um sich zu ernähren, zur Sklavin verkaufte. Ich selbst, setzt der Gott hinzu, kann mich in mehrere beliebige Gestalten verwandeln. V. 725 — 884.

Edidit haec rapta sceleratus verba securi:
»»Non dilecta deae solum, sed et ipsa licebit
Sit dea, iam tanget frondente cacumine terram!««
Dixit, et, obliquos dum telum librat in ictus,
Contremuit gemitumque dedit Deoïa quercus,
Et pariter frondes, pariter pallescere glandes
Coepere ac longi pallorem ducere rami.
Cuius ut in trunco fecit manus impia vulnus;
Haud aliter fluxit discusso cortice sanguis,
Quam solet, ante aras ingens ubi victima taurus
Concidit, abrupta cruor e cervice profundi.
Obstupuere omnes: aliquisque ex omnibus audet
Deterrere nefas saevamque inhibere bipennim.
Adspicit hunc »»Mentisque piae cape praemia,«« dixit
Thessalus, inque virum convertit ab arbore ferrum
Detruncatque caput, repetitaque robora caedit;
Editus e medio sonus est cum robore talis:
»»Nympha sub hoc ego sum, Cereri gratissima, ligno,
Quae tibi factorum poenas instare tuorum
Vaticinor moriens, nostri solatia leti.««
»Persequitur scelus ille suum, labefactaque tandem
Ictibus innumeris adductaque funibus arbor
Corruit, et multam prostravit pondere silvam.
Attonitae Dryades damno nemorisque suoque,
Omnes germanae Cererem cum vestibus atris
Maerentes adeunt, poenamque Erysichthonis orant.
Annuit his, capitisque sui pulcherrima motu
Concussit gravidis oneratos messibus agros,
Moliturque genus poenae miserabile, si non
Ille suis esset nulli miserabilis actis,
Pestifera lacerare Fame. Quae quatenus ipsi
Non adeunda deae, (neque enim Cereremque Famemque
Fata coire sinunt) montani numinis unam
Talibus agrestem compellat Oreada dictis:
»»Est locus extremis Scythiae glacialis in oris,
Triste solum, sterilis, sine fruge, sine arbore, tellus;

Frigus iners illic habitant Pallorque Tremorque
Et ieiuna Fames: ea se in praecordia condat
Sacrilegi sclerata, iube, nec copia rerum
Vincat eam, superetque meas certamine vires.
Neve viae spatium te terreat, accipe currus,
Accipe quos frenis alte moderere dracones!«
»Et dedit. Illa dato subvecta per aëra curru
Devenit in Scythiam, rigidique cacumine montis
(Caucason appellant) serpentum colla levavit:
Quaesitamque Famem lapidoso vidit in agro,
Unguibus et raris vellentem dentibus herbas.
Hirtus erat crinis, cava lumina, pallor in ore,
Labra incana situ, scabrae rubigine dentes,
Dura cutis, per quam spectari viscera possent;
Ossa sub incurvis exstabant arida lumbis;
Ventris erat pro ventre locus: pendere putares
Pectus et a spinae tantummodo crate teneri.
Auxerat articulos macies, genuumque tumebat
Orbis, et immodico prodibant tubera talo.
Hanc procul ut vidit (neque enim est accedere iuxta
Ausa) refert mandata deae, paullumque morata,
Quanquam aberat longe, quanquam modo venerat illuc,
Visa tamen sensisse famem; retroque dracones
Egit in Haemoniam versis sublimis habenis.

Dicta Fames Cereris (quamvis contraria semper
Illius est operi) peragit, penetque aëra vento
Ad iussam delata domum est, et protinus intrat
Sacrilegi thalamos; altoque sopore solutum
(Noctis enim tempus) geminis amplectitur alis,
Seque viro inspirat fauces que et pectus et ora
Adflat; et in vacuis spargit ieiunia venis.
Functaque mandato fecundum deserit orbem,
Inque domos inopes, assueta revertitur arva.
Lenis adhuc somnus placidis Erysichthona pennis
Mulcebat: petit ille dapes sub imagine somni,
Oraque vana movet dentemque in dente fatigat,

Exercetque cibo delusum guttur inani,
Proque epulis tenues nequicquam devorat auras.
Ut vero est expulsa quies; furit ardor edendi,
Perque avidas fauces immensaque viscera regnat.
Nec mora, quod pontus, quod terra, quod educat aër,
Poscit, et appositis queritur ieiunia mensis,
Inque epulis epulas quaerit: quodque urbibus esse,
Quodque satis populo poterat, non sufficit uni.
Plusque cupit, quo plura suam demittit in alvum.
Utque fretum recipit de tota flumina terra,
Nec satiatur aquis, peregrinosque ebibit amnes;
Utque rapax ignis non unquam alimenta recusat,
Innumerasque faces cremat et, quo copia maior
Est data, plura petit, turbaque voracior ipsa est:
Sic epulas omnes Erysichthonis ora profani
Accipiunt poscuntque simul: cibus omnis in illo
Causa cibi est, semperque locus fit inanis edendo.
Iamque fame patrias altique voragine ventris
Attenuarat opes; sed inattenuata manebat
Tum quoque dira fames, implacataeque vigebat
Flamma gulae. Tandem demisso in viscera censu
Filia restabat, non illo digna parente:
Hanc quoque vendit inops. Dominum generosa recusat:
Et vicina suas tendens super aequora palmas,
»»Eripe me domino, [*Neptunus, rector aquarum.*]««
Qui prece non spreta, quamvis modo visa sequenti
Esset hero, formamque novat, vultumque virilem
Induit et cultus piscem capientibus aptos.
Hanc dominus spectans, »»O qui pendentia parvo
Aëra cibo celas, moderator arundinis,« inquit,
»Sic mare compositum, sic sit tibi piscis in unda
Credulus, et nullos, nisi fixus, sentiat hamos:
Quae modo cum vili turbatis veste capillis
Litore in hoc steterat, (nam stantem in litore vidi)
Dic ubi sit: neque enim vestigia longius exstant.««
»Illa dei munus bene cedere sensit: et, a se

Digitized by Google

Se quaeri gaudens, his est resecuta rogantem:
„„Quisquis es, ignoscas: in nullam lumina partem
Gurgite ab hoc flexi, studioque operatus inhaesi.
Quoque minus dubites: sic has deus aequoris artes
Adiuvet, ut nemo iamdudum litore in isto,
(Me tamen excepto) nec femina constitit ulla!“
„Credidit; et verso dominus pede pressit arenam,
Elususque abiit. Illi sua reddita forma est.
Ast ubi habere suam transformia corpora sentit,
Saepe pater dominis Triopeïda tradit. At illa
Nunc equa, nunc ales, modo bos, modo cervus abibat:
Praebebatque avido non iusta alimenta parenti.
Vis tamen illa mali postquam consumpserat omnem
Materiam, dederatque gravi nova pabula morbo;
Ipse suos artus lacero divellere morsu
Coepit, et infelix minuendo corpus alebat.

Quid moror externis? Etiam mihi saepe novandi
Corporis, o iuvenes, numero finita potestas.
Nam modo, quod nunc sum, videor, modo flector in anguem,
Armenti modo dux vires in cornua sumo:
Cornua, dum potui. Nunc pars caret altera telo
Frontis, ut ipse vides.“ Gemitus sunt verba secuti.

Digitized by Google

METAMORPHOSEON

LIBER NONUS.

*) Quae gemitus, truncaeque deo Neptunius heros
Causa rogat frontis; cum sic Calydonius amnis
Coepit, inornatos redimitus arundine crines:
»Triste petis munus. Quis enim sua proelia victus
Commemorare velit? Referam tamen ordine. Nec tam
Turpe fuit vinci, quam contendisse decorum,
Magnaque dat nobis tantus solatia victor.
Nomine si qua suo tandem pervenit ad aures
Deïanira tuas: quondam pulcherrima virgo
Multorumque fuit spes invidiosa procorum.
Cum quibus ut soceri domus est intrata petiti,
»»Accipe me generum,« dixi, »Parthaone nate!««

*) Zuweilen, schloss der Flussgott seine Erzählung, verwandelte ich mich in einen Stier, und kämpft: mit Hörnern, so lange ich noch zwei Hörner hatte, — und seufzt. Da man die Ursache dieses Seufzers wissen will, erzählt er: dass er um die Tochter des Oeneus, die Deïanira, mit dem Herkules gekämpft, und während des Kampfs zuletzt in einen Stier sich verwandelt habe. Doch sei Herkules sein Sieger geworden und habe ihm das eine Horn abgebrochen, das nun ein Horn des Ueberflusses sei. Da während dieser Erzählung der Morgen nahe gekommen war, geht die Gesellschaft auseinander. V. 1 — 100.

Digitized by Google

»Dixit et Alcides. Alii cessere duobus.
Ille Iovem socerum dare se famamque laborum
Et superata suae referebat iussa novercae.
Contra ego »»Turpe deum mortali cedere:«« dixi:
(Nondum erat ille deus) »»dominum me cernis aquarum,
»»Cursibus obliquis inter tua regna fluentem;
Nec gener externis hospes tibi missus ab oris,
Sed popularis ero, et rerum pars una tuarum.
Tantum ne noceat, quod me nec regia Iuno
Odit, et omnis abest iussorum poena laborum.««
»Talia dicentem iamdudum lumine torvo
Spectat et accensae non fortiter imperat irae,
Verbaque tot reddit: »»Melior mihi dextera lingua.
Dummodo pugnando superem, tu vince loquendo!««
»Congrediturque ferox. Puduit modo magna locutum
Cedere: reieci viridem de corpore vestem,
Brachiaque opposui, tenuique a pectore varas
In statione manus et pugnae membra paravi.
Ille cavis hausto spargit me pulvere palmis,
Inque vicem fulvae tactu flavescit arenae;
Et modo cervicem, modo crura micantia captat;
Aut captare putes, omnique a parte lacessit.
Me mea defendit gravitas, frustraque petebar.
Haud secus ac moles, quam magno murmure fluctus
Oppugnant: manet illa suoque est pondere tuta.
Digredimur paullum, rursusque ad bella coimus,
Inque gradu stetimus, certi non cedere; eratque
Cum pede pes iunctus, totoque ego pectore pronus.
Et digitos digitis, et frontem fronte premebam.
Non aliter vidi fortes concurrere tauros,
Cum pretium pugnae, toto nitidissima saltu,
Expetitur coniux: spectant armenta paventque
Nescia quem maneat tanti victoria regni.
Ter sine profectu voluit nitentibus contra
Reiicere Alcides a se mea pectora; quarto
Excutit amplexus, adductaque brachia solvit,
Impulsumque manu (certum mihi vera fateri)

Protinus avertit tergoque onerosus inhaesit.
Si qua fides, (neque enim ficta mihi gloria voce
Quaeritur) imposito pressus mihi monte videbar.
Vix tamen inserui sudore fluentia multo
Brachia: vix solvi duros a corpore nexus:
Instat anhelanti prohibetque resumere vires,
Et cervice mea potitur. Tum denique tellus
Pressa genu nostro est et arenas ore momordi.
Inferior virtute, meas devertor ad artes,
Elaborque viro, longum formatus in anguem.
Qui postquam flexos sinuavi corpus in orbes,
Cumque fero movi linguam stridore bisulcam;
Risit, et illudens nostras Tirynthius artes
»»Cunarum labor est angues superare mearum,«
Dixit »et, ut vincas alios, Acheloë, dracones,
Pars quota Lernaeae serpens eris unus Echidnae?
Vulneribus fecunda suis erat illa: nec ullum
De comitum numero caput est impune recisum,
Quin gemino cervix herede valentior esset.
Hanc ego ramosam natis e caede colubris,
Crescentemque malo domui domitamque peremi:
Quid fore te credis, falsum qui versus in anguem
Arma aliena moves? quem forma precaria celat?««
»Dixerat, et summo digitorum vincula collo
Iniicit: angebar, ceu guttura forcipe pressus,
Pollicibusque meas pugnabam evellere fauces.
Sic quoque devicto restabat tertia tauri
Forma trucis: tauro mutatus membra rebello.
Induit ille toris a laeva parte lacertos;
Admissumque trahens sequitur, depressaque dura
Cornua figit humo meque alta sternit arena.
Nec satis id fuerat: rigidum fera dextera cornu
Dum tenet, infregit truncaque a fronte revellit.
Naïdes hoc, pomis et odoro flore repletum,
Sacrarunt, divesque meo Bona Copia cornu est.«
Dixerat; et Nymphe, ritu succincta Dianae,
Una ministrarum, fusis utrimque capillis,
Incessit, totumque tulit praedivite cornu

Digitized by Google

Autumnum et mensas, felicia poma, secundas.
Lux subit, et, primo feriente cacumina Sole
Discedunt iuvenes: neque enim dum flumina pacem,
Et placidos habeant lapsus, totaeque residant,
Opperiuntur, aquae. Vultus Achelous agrestes,
Et lacerum cornu mediis caput abdidit undis.

Hunc tamen ablati domuit iactura decoris;
Cetera sospes habet; capitis quoque fronde saligna
Aut super imposita celatur arundine damnum.

*) At te, Nesse ferox, eiusdem virginis ardor
Perdiderat, volucri traiectum terga sagitta.
Namque, nova repetens patrios cum coniuge muros,
Venerat Eveni rapidas Iove natus ad undas.
Uberior solito, nimbis hiemalibus auctus,
Vorticibusque frequens erat atque impervius amnis.
Intrepidum pro se, curam de coniuge agentem
Nessus adit, membrisque valens scitusque vadorum;
»Officioque meo ripa sistetur in illa
Haec,« ait, »Alcide: tu viribus utere nando.«
Pallentemque metu, fluviumque, ipsumque, timentem
Tradidit Aonius pavidam Calydonida Nesso.
Mox, ut erat, pharetraque gravis spolioque leonis,
(Nam clavam et curvos trans ripam miserat arcus:)
»Quandoquidem coepi, superentur flumina!« dixit,
Nec dubitat, nec qua sit clementissimus amnis
Quaerit, et obsequio deferri spernit aquarum.
Iamque tenens ripam, missos cum tolleret arcus;

*) Durch eben diese Deïanira verlor der Centaur Nessus sein Leben. Diesen erbot sich die Deïanira durch den Strom Evenus zu tragen. Indem nun Herkules vorauf schwamm, wandte er sich plötzlich zur Flucht um. Aber so bald dies Herkules vom jenseitigen Gestade bemerkte, erschoss er ihn mit seinem Pfeile. Der sterbende Centaur tränkt sein Kleid mit seinem Blute, und schenkt es dann der Deïanira als ein Zaubermittel zur Erweckung der Liebe. V. 101 — 133.

Digitized by Google

Coniugis agnovit vocem: Nessoque parante
Fallere depositum »Quo te fiducia,« clamat,
Vana pedum, violente, rapit? Tibi, Nesse biformis,
Dicimus, exaudi nec res intercipe nostras!
Si te nulla mei reverentia movit; at orbes
Concubitus vetitos poterant inhibere paterni.
Haud tamen effugies, quamvis ope fidis equina.
Vulnere, non pedibus te consequar!« Ultima dicta
Re probat, et missa fugientia terga sagitta
Traiicit: exstabat ferrum de pectore aduncum.
Quod simul evulsum est; sanguis per utrumque foramen
Emicuit, mixtus Lernaei tabe veneni.
Excipit hunc Nessus! »Neque enim moriemur inulti!«
Secum ait: et calido velamina tincta cruore
Dat munus raptae, velut irritamen amoris.

*) Longa fuit medii mora temporis: actaque magni
Herculis implerant terras odiumque novercae.
Victor ab Oechalia Cenaeo sacra parabat
Vota Iovi; cum Fama loquax praecessit ad aures,
Deïanira, tuas, (quae veris addere falsa
Gaudet, et e minimo sua per mendacia crescit)
Amphitryoniaden Ioles ardore teneri.
Credit amans, Venerisque novae perterrita fama
Indulsit primo lacrimis flendoque dolorem
Diffudit miseranda suum: mox deinde »Quid autem

*) Nach langer Zeit hatte Deïanira gehört, dass Herkules die Iole liebe. Sie glaubt daher, jetzt ihm das Gewand des Centauren senden zu müssen. Lichas überbringt es ihm, da er eben für die Eroberung von Oechalia opferte. Er legt es an, und bald empfindet er die schreckliche Wirkung des Giftes. Als der Schmerz unerträglich für ihn wurde, schleudert er den Lichas in's Meer, wo er zum Felsen wird. Aber Herkules bereitet sich seinen Scheiterhaufen, den Philoctetes anzündet. Iupiter nimmt seinen Sohn unter die Götter auf. V. 134 — 272.

Flemus,« ait? »pellex lacrimis laetabitur istis:
»Quae quoniam adveniet, properandum aliquidque novandum est,
Dum licet et nondum thalamos tenet altera nostros!
Conquerar, an sileam? Repetam Calydona, morerne?
Excedam tectis, an, si nihil amplius, obstem?
Quid si, me, Meleagre, tuam memor esse sororem,
Forte paro facinus, quantumque iniuria possit
Femineusque dolor, iugulata pellice testor?«
Incursus animus varios habet; omnibus illi
Praetulit imbutam Nesseo sanguine vestem
Mittere, quae vires defecto reddat amori;
Ignaroque Lichae, quid tradat nescia, luctus
Ipsa suos tradit, blandisque miserrima verbis
Dona det illa viro, mandat. Capit inscius heros,
Induiturque humeris Lernaeae virus Echidnae.
Tura dabat primis, et verba precantia flammis,
Vinaque marmoreas patera fundebat in aras:
Incaluit vis illa mali, resolutaque flammis
Herculeos abiit late diffusa per artus.
Dum potuit, solita gemitum virtute repressit;
Victa malis postquam patientia, reppulit aras
Implevitque suis nemorosum vocibus Oeten.
Nec mora; letiferam conatur scindere vestem:
Qua trahitur, trahit illa cutem; foedumque relatu,
Aut haeret membris frustra tentata revelli,
Aut laceros artus et grandia detegit ossa.
Ipse cruor, gelido ceu quondam lamina candens
Tincta lacu, stridit coquiturque ardente veneno.
Nec modus est: sorbent avidae praecordia flammae:
Caeruleusque fluit toto de corpore sudor
Ambustique sonant nervi, caecaque medullis
Tabe liquefactis, tendens ad sidera palmas
»Cladibus,« exclamat, »Saturnia, pascere nostris!
Pascere, et hanc pestem specta, crudelis, ab alto:
Corque ferum satia; vel si miserandus et hosti;
(Hostis enim tibi sum) diris cruciatibus aegram
Invisamque animam natamque laboribus aufer.

Mors mihi munus erit: decet haec dare dona novercam!
Ergo ego foedantem peregrino templa cruore
Busirin domui, saevoque alimenta parentis
Antaeo eripui; nec me pastoris Iberi
Forma triplex, nec forma triplex tua, Cerbere, movit?
Vosne manus validi pressistis cornua tauri?
Vestrum opus Elis habet, vestrum Stymphalides undae,
Partheniumque nemus? vestra virtute relatus
Thermodontiaco caelatus baltheus auro,
Pomaque ab insomni non custodita dracone?
Nec mihi Centauri potuere resistere, nec mî
Arcadiae vastator aper; nec profuit Hydrae
Crescere per damnum geminasque resumere vires?
Quid, quod Thracis equos, humano sanguine pingues,
Plenaque corporibus laceris praesepia vidi,
Visaque deieci dominumque ipsosque peremi?
His elisa iacet moles Nemeaea lacertis;
Hac coelum cervice tuli? Defessa iubendo est
Saeva Iovis coniux; ego sum indefessus agendo.
Sed nova pestis adest, cui nec virtute resisti,
Nec telis armisve potest. Pulmonibus errat
Ignis edax imis, perque omnes pascitur artus.
At valet Eurystheus: et sunt, qui credere possint
Ecce deos? »Dixit: perque altam saucius Oeten
Haud aliter graditur, quam si venabula taurus
Corpore fixa gerat factique refugerit auctor.
Saepe illum gemitus edentem, saepe trementem,
Saepe retentantem totas infringere vestes,
Sternentemque trabes irascentemque videres
Montibus, aut patrio tendentem brachia coelo.
Ecce Lichan trepidum et latitantem rupe cavata
Adspicit; utque dolor rabiem collegerat omnem,
»Tune, Licha,« dixit, »feralia dona dedisti?
Tune meae necis auctor eris?« Tremit ille, pavetque
Palfidus, et timide verba excusantia dicit.
Dicentem genibusque manus adhibere parantem,

Digitized by Google

Corripit Alcides; et terque quaterque rotatum
Mittit in Euboïcas, tormento fortius, undas.
Ille per aërias pendens induruit auras;
Utque ferunt imbres gelidis concrescere ventis,
Inde nives fieri; nivibus quoque mole rotatis
Adstringi, et spissa glomerari grandine corpus:
Sic illum validis jactum per inane lacertis,
Exsanguemque metu nec quicquam humoris habentem
In rigidas versum silices prior edidit aetas.
Nunc quoque in Euboïco scopulus brevis eminet alte
Gurgite et humanae servat vestigia formae:
Quem, quasi sensurum, nautae calcare verentur,
Appellantque Lichan. At tu, Iovis inclyta proles,
Arboribus caesis, quas ardua gesserat Oete,
Inque pyram structis, arcum pharetramque capacem
Regnaque visuras iterum Troiana sagittas
Ferre iubes Poeante satum, quo flamma ministro
Subdita; dumque avidis comprenditur ignibus agger;
Congeriem silvae Nemeaeo vellere summam
Sternis, et imposita clavae cervice recumbis,
Haud alio vultu, quam si conviva iaceres,
Inter plena meri redimitus pocula sertis.

Iamque valens, et in omne latus diffusa sonabat,
Securosque artus, contemptoremque petebat
Flamma suum: timuere dei pro vindice terrae.
Quos ita (sensit enim) laeto Saturnius ore
Iupiter adloquitur: »Nostra est timor iste voluptas,
O superi, totoque libens mihi pectore grator,
Quod memoris populi dicor rectorque paterque:
Et mea progenies vestro quoque tuta favore est.
Nam quanquam ipsius datis hoc immanibus actis,
Obligor ipse tamen. Sed enim, ne pectora vano
Fida metu paveant, Oetaeas spernite flammas:
Omnia qui vicit, vincet, quos cernitis, ignes;
Nec nisi materna Vulcanum parte potentem

Digitized by Google

Sentiet aeternum est, a me quod traxit, et expers
Atque immune necis, nullaque domabile flamma.
Idque ego defunctum terra coelestibus oris
Accipiam, cunctisque meum laetabile factum!
Dis fore confido. Si quis tamen Hercule, si quis
Forte deo doliturus erit, data praemia nolet;
Sed meruisse dari sciet, invitusque probabit!«
Adsensere dei. Coniux quoque regia visa est
Cetera non duro, duro tamen ultima vultu
Dicta tulisse Iovis, seque indoluisse notatam.
Interea, quodcunque fuit populabile flammae,
Mulciber abstulerat; nec cognoscenda remansit
Herculis effigies, nec quicquam ab imagine ductum
Matris habet, tantumque Iovis vestigia servat.
Utque novus serpens, posita cum pelle senecta,
Luxuriare solet, squamaque nitere recenti:
Sic, ubi mortalem Tirynthius exuit artus,
Parte sui meliore viget, maiorque videri
Coepit et augusta fieri gravitate verendus.
Quem pater omnipotens, inter cava nubila raptum,
Quadriiugo curru radiantibus intulit astris. *)

*) Alcmene zieht nach Hercules Tode zur Iole, die Hyllus geheirathet hatte. Dieser erzählt sie einmal, wie ihre Dienerin, Galanthis, von der Iuno in ein Wiesel verwandelt sei, und hört dagegen von der Iole die Verwandlung der Dryope in einen Lotusbaum. Nach diesen Erzählungen erfahren sie die frohe Nachricht, dass der alte Iolaus, Herkules Wagenlenker, von der Hebe wieder zum Jünglinge gemacht sei. Auch die Söhne der Callirrhoë muss diese Göttin, weil das Verhängniss es foderte, in Jünglinge verwandeln. Diese Beispiele erregen unter den Göttern Unruhe, da jeder verlangt, dass Hebe denen, welche ihm lieb sind, die Jugendjahre wiedergeben soll. Aber Jupiter zeigt ihnen, dass er selbst darin vom Schicksale abhängig sei, weil er selbst seinen Söhnen, z. B. dem Minos, Rhadamanthus und Aeacus die Jugendjahre nicht wiedergeben könne. Dies beruhigt die Götter. Den Minos nannte der Dichter, um sich den Uebergang zu einer andern Fabel zu bahnen.

Digitized by Google

Weil nämlich Minos glaubte, dass Miletus Anschläge auf sein Reich mache, so verliess dieser freiwillig das Land, und erbauete Miletus in Asien. Hier vermählte er sich mit der Cyane, die ihm den Caunus und die Byblis gebar. Diese wird durch eine unglückliche Liebe endlich in eine Quelle verwandelt. In Creta machte diese Begebenheit wenig Aufsehn, weil sich da das noch grössere Abenteuer ereignet hatte, dass Iphis aus einem Mädchen zum Jünglinge geworden war, dieser heirathete dann die Ianthe.

METAMORPHOSEON

LIBER DECIMUS.

*) Inde per immensum croceo velatus amictu
Aëra digreditur Ciconumque Hymenaeus ad oras
Tendit; et Orphea nequicquam voce rogatur.
Affuit ille quidem: sed nec solennia verba,
Nec laetos vultus nec felix attulit omen;
Fax quoque, quam tenuit, lacrimoso stridula fumo
Usque fuit nullosque invenit motibus ignes.
Exitus auspicio gravior: nam nupta per herbas
Dum nova Naïadum turba comitata vagatur,
Decidit, in talum serpentis dente recepto.
Quam satis ad superas postquam Rhodopeïus auras
Deflevit vates, ne non tentaret et umbras,
Ad Styga Taenaria est ausus descendere porta.
Perque leves populos simulacraque functa sepulcris
Persephonen adiit inamoenaque regna tenentem
Umbrarum dominum, pulsisque ad carmina nervis

*) Von dem Hochzeitfeste des Iphis und der Ianthe ging Hymenaeus zum Orpheus: der die Eurydice heirathete. Aber er beglückte diese Ehe nicht. Die junge Gattin starb. Orpheus ging in die Unterwelt hinab, erbat ihre Wiederkehr auf die Oberwelt vom Pluto, erhielt und verlor sie wieder.

Digitized by Google

Sic ait: »O positi sub terra numina mundi,
In quem recidimus quidquid mortale creamur,
Si licet et falsi positis ambagibus oris
Vera loqui sinitis, non huc, ut opaca viderem
Tartara, descendi, nec uti villosa colubris
Terna Medusaei vincirem guttura monstri:
Causa viae coniux, in quam calcata venenum
Vipera diffudit crescentesque abstulit annos.
Posse pati volui, nec me tentasse negabo;
Vicit Amor. Supera deus hic bene notus in ora est;
An sit et hic, dubito, sed et hic tamen auguror esse;
Famaque si veterem non est mentita rapinam,
Vos quoque iunxit Amor. Per ego haec loca plena timoris,
Per Chaos hoc ingens vastique silentia regni,
Eurydices, oro, properata retexite fata!
Omnia debemur vobis, paullumque morati,
Serius aut citius sedem properamus ad unam;
Tendimus huc omnes, haec est domus ultima, vosque
Humani generis longissima regna tenetis:
Haec quoque, cum iustos matura peregerit annos,
Iuris erit vestri; pro munere poscimus usum.
Quod si fata negant veniam pro coniuge, certum est
Nolle redire mihi: leto gaudete duorum.«
Talia dicentem nervosque ad verba moventem
Exsangues flebant animae: nec Tantalus undam
Captavit refugam stupuitque Ixionis orbis,
Nec carpsere iecur volucres urnisque vacarunt
Belides, inque tuo sedisti, Sisyphe, saxo.
Tunc primum lacrimis victarum carmine fama est
Eumenidum maduisse genas, nec regia coniux
Sustinet oranti, nec qui regit ima, negare:
Eurydicenque vocant. Umbras erat illa recentes
Inter, et incessit passu de vulnere tardo.
Hanc simul et legem Rhodopeïus accipit heros,
Ne flectat retro sua lumina, donec Avernas
Exierit valles: aut irrita dona futura.

Carpitur acclivus per muta silentia trames,
Arduus, obscurus, caligine densus opaca.
Nec procul abfuerant telluris margine summae.
Hic, ne deficeret, metuens avidusque videndi
Flexit amans oculos; et protinus illa relapsa est,
Brachiaque intendens, prendique et prendere captans,
Nil nisi cedentes infelix arripit auras.
Iamque iterum moriens non est de coniuge quicquam
Questa suo: quid enim nisi se quereretur amatam?
Supremumque vale, quod iam vix auribus ille
Acciperet, dixit, revolutaque rursus eodem est.
Non aliter stupuit gemina nece coniugis Orpheus;
Quam tria qui timidus, medio portante catenas,
Colla canis vidit: quem non pavor ante reliquit,
Quam natura prior, saxo per corpus oborto;
Quique in se crimen traxit, voluitque videri
Olenos esse nocens, tuque o confisa figurae,
Infelix Lethaea, tuae, iunctissima quondam
Pectora, nunc lapides, quos humida sustinet Ide.
Orantem frustraque iterum transire volentem
Portitor arcuerat. Septem tamen ille diebus
Squalidus in ripa, Cereris sine munere, sedit:
Cura dolorque animi, lacrimaeque alimenta fuere.
Esse deos Erebi crudeles questus, in altam
Se recipit Rhodopen, pulsumque Aquilonibus Haemon.

Tertius aequoreis inclusum Piscibus annum
Finierat Titan: omnemque refugerat Orpheus
Femineam Venerem, seu quod male cesserat illi,
Sive fidem dederat. Multas tamen ardor habebat
Iungere se vati; multae doluere repulsae.

*) Collis erat collemque super planissima campi
Area, quam viridem faciebant graminis herbae.

*) Orpheus setzte sich auf einen Hügel und rührte die Laute, deren Zaubertöne die Bäume umher herbeilock-

Umbra loco decrat: qua postquam parte resedit
Dîs genitus vates et fila sonantia movit;
Umbra loco venit. Non Chaonis abfuit arbos,
Non nemus Heliadum, non frondibus aesculus altis,
Nec tiliae molles, nec fagus et innuba laurus.
Et coryli fragiles, et fraxinus utilis hastis
Enodisque abies curvataque glandibus ilex,
Et platanus genialis acerque coloribus impar
Amnicolaeque simul salices et aquatica lotos,
Perpetuoque virens buxus tenuesque myricae,
Et bicolor myrtus et baccis caerula tinus:
Vos quoque flexipedes hederae venistis, et una
Pampineae vites et amictae vitibus ulmi,
Ornique et piceae pomoque onerata rubenti
Arbutus, et lentae, victoris praemia, palmae:
Et succincta comas, hirsutaque vertice pinus,
Grata deûm matri: siquidem Cybeleïus Attis
Exuit hac hominem, truncoque induruit illo.

Affuit huic turbae metas imitata cupressus,
Nunc arbor, puer ante deo dilectus ab illo,
Qui citharam nervis et nervis temperat arcus.
Namque sacer Nymphis Carthaea tenentibus arva
Ingens cervus erat, lateque patentibus altas
Ipse suo capiti praebebat cornibus umbras:
Cornua fulgebant auro, demissaque in armos
Pendebant tereti gemmata monilia collo;
Bulla super frontem parvis argentea loris
Vincta movebatur, parilesque ex aere nitebant
Auribus in geminis circum cava tempora, baccae.
Isque metu vacuus naturalique pavore
Deposito, celebrare domos mulcendaque colla

ten; so dass dieser Hügel nun mit den schönsten Bäumen besetzt wurde. Unter diesen war auch die Cypresse, in welche der junge Cyparissus verwandelt war.

Quamlibet ignotis manibus praebere solebat.
Sed tamen ante alios, Ceae pulcherrime gentis,
Gratus erat, Cyparisse, tibi: tu pabula cervum
Ad nova, tu liquidi ducebas fontis ad undam,
Tu modo texebas varios per cornua flores:
Nunc eques in tergo residens huc latus et illuc
Mollia purpureis frenabas ora capistris.
Aestus erat mediusque dies, Solisque vapore
Concava litorei fervebant brachia Cancri:
Fessus in herbosa posuit sua corpora terra
Cervus, et arborea ducebat frigus ab umbra.
Hunc puer imprudens iaculo Cyparissus acuto
Fixit, et ut saevo morientem vulnere vidit,
Velle mori statuit. Quae non solatia Phoebus
Dixit et, ut leviter pro materiaque doleret,
Admonuit? Gemit ille tamen, munusque supremum
Hoc petit a superis, ut tempore lugeat omni.
Iamque per immensos egesto sanguine fletus,
In viridem verti coeperunt membra colorem,
Et modo qui nivea pendebant fronte capilli,
Horrida caesaries fieri, sumptoque rigore
Sidereum gracili spectare cacumine coelum.
Ingemuit tristisque deus »Lugebere nobis,
Lugebisque alios aderisque dolentibus,« inquit.

*) Tale nemus vates contraxerat: inque ferarum
Concilio medius turba volucrumque sedebat.
Ut satis impulsas tentavit pollice chordas,
Et sensit varios, quamvis diversa sonarent,
Concordare modos; hoc vocem carmine movit:
»Ab Iove, Musa parens, (cedunt Iovis omnia regno,)

*) So sass Orpheus umringt von Bäumen und Thieren. Nachdem er seine Laute gestimmt hatte zu neuen Gesängen, begann er ein neues Lied. V. 143—152.

Carmina nostra move! Iovis est mihi saepe potestas
Dicta prius: cecini plectro graviore Gigantas
Sparsaque Phlegraeis victricia fulmina campis.
Nunc opus est leviore lyra.« *)

*) Zuerst sang er den Raub des Ganymedes, die Verwandlung des Hyacinthus, der Cerastae, der Bildsäule des Pygmalion, der Myrrha, und der Atalanta.

Digitized by Google

METAMORPHOSEON

LIBER UNDECIMUS.

*) Carmine dum tali silvas animosque ferarum
Threïcius vates et saxa sequentia ducit,
Ecce nurus Ciconum, tectae lymphata ferinis
Pectora velleribus, tumuli de vertice cernunt
Orphea, percussis sociantem carmina nervis.
E quibus una, levem iactato crine per auram,
»En,« ait, »en hic est nostri contemptor!« et hastam
Vatis Apollinei vocalia misit in ora.
Quae foliis praesuta notam sine vulnere fecit.
Alterius telum lapis est, qui missus in ipso
Aëra concentu victus vocisque lyraeque est,
Ac veluti supplex pro tam furialibus ausis
Ante pedes iacuit. Sed enim temeraria crescunt
Bella, modusque abiit; insanaque regnat Erinys.
Cunctaque tela forent cantu mollita; sed ingens
Clamor et inflato Berecynthia tibia cornu,
Tympanaque plaususque et Bacchei ululatus
Obstrepuere sono citharae: tum denique saxa

*) Indem Orpheus sang, entdeckten ihn die Weiber der Ciconen, die jetzt des Bacchus Fest feierten, und ergrimmt, dass er ihre Liebe verschmähe, tödten sie den Sänger. Bacchus verwandelt die Frevlerinnen in Bäume.

Digitized by Google

Non exauditi rubuerunt sanguine vatis.
Ac primum attonitas etiamnum voce canentis
Innumeras volucres anguesque agmenque ferarum
Maenades, Orphei titulum, rapuere, theatri;
Iude cruentatis vertuntur in Orphea dextris,
Et coëunt, ut aves, si quando luce vagantem
Noctis avem cernunt, structoque utrinque theatro
Ut matutina cervus periturus arena
Praeda canum est; vatemque petunt, et fronde virentes
Coniiciunt thyrsos non haec in munera factos.
Hae glebas, illae direptos arbore ramos,
Pars torquent silices. Neu desint tela furori,
Forte boves presso subigebant vomere terram,
Nec procul hinc, multo fructum sudore parantes,
Dura lacertosi fodiebant arva coloni:
Agmine qui viso fugiunt operisque relinquunt
Arma sui, vacuosque iacent dispersa per agros
Sarculaque rastrique graves longique ligones.
Quae postquam rapuere ferae, cornuque minaces
Divellere boves; ad vatis fata recurrunt,
Tendentemque manus atque illo tempore primum
Irrita dicentem nec quicquam voce moventem
Sacrilegae perimunt; perque os, pro Iupiter! illud,
Auditum saxis intellectumque ferarum
Sensibus, in ventos anima exhalata recessit.
Te maestae volucres, Orpheu, te turba ferarum,
Te rigidi silices, tua carmina saepe secutae
Fleverunt silvae; positis te frondibus arbos
Tonsa comam luxit; lacrimis quoque flumina dicunt
Increvisse suis, obscuraque carbasa pullo
Naïdes et Dryades, passosque habuere capillos.
Membra iacent diversa locis. Caput, Hebre, lyramque
Excipis, et, mirum! medio dum labitur amne,
Flebile nescio quid queritur lyra, flebile lingua
Murmurat exanimis, respondent flebile ripae.
Iamque mare invectae flumen populare relinquunt,

Digitized by Google

Et Methymnaeae potiuntur litore Lesbi.
Hic ferus expositum peregrinis anguis arenis
Os petit et sparsos stillanti rore capillos.
Tandem Phoebus adest morsusque inferre parantem
Arcet, et in lapidem rictus serpentis apertos
Congelat, et patulos, ut erant, indurat hiatus.
Umbra subit terras et, quae loca viderat ante,
Cuncta recognoscit, quaerensque per arva piorum
Invenit Eurydicen cupidisque amplectitur ulnis.
Hic modo coniunctis spatiantur passibus ambo,
Nunc praecedentem sequitur, nunc praevius anteit
Eurydicenque suam iam tuto respicit Orpheus.

Non impune tamen scelus hoc sinit esse Lyaeus,
Amissoque dolens sacrorum vate suorum,
Protinus in silvis matres Edonidas omnes,
Quae videre nefas, torta radice ligavit.
Quippe pedum digitos, in quantum quaeque secuta est,
Traxit et in solidam detrusit acumine terram;
Utque suum laqueis, quos callidus abdidit auceps,
Crus ubi commisit volucris sensitque teneri,
Plangitur ac trepidans adstringit vincula motu:
Sic, ut quaeque solo defixa cohaeserat harum,
Exsternata fugam frustra tentabat; at illam
Lenta tenet radix exsultantemque coërcet.
Dumque ubi sint digiti, dum pes ubi, quaerit, et ungues,
Adspicit in teretes lignum succedere suras,
Et conata femur moerenti plangere dextra,
Robora percussit; pectus quoque robora fiunt,
Robora sunt humeri, porrectaque brachia veros
Esse putes ramos, et non fallare putando.

*) Nec satis hoc Baccho est: ipsos quoque deserit agros,

*) Diese Rache genügte dem Bacchus nicht, er verliess

Cumque choro meliore sui vineta Tymoli
Pactolonque petit, quamvis non aureus illo
Tempore nec caris erat invidiosus arenis.
Hunc assueta cohors, Satyri Bacchaeque, frequentant;
At Silenus abest titubantem annisque meroque
Ruricolae cepere Phryges, vinctumque coronis
Ad regem traxere Midam, cui Thracius Orpheus
Orgia tradiderat cum Cecropio Eumolpo.
Qui simul agnovit socium comitemque sacrorum,
Hospitis adventu festum genialiter egit
Per bis quinque dies et iunctas ordine noctes.
Et iam stellarum sublime coëgerat agmen
Lucifer undecimus, Lydos cum laetus in agros
Rex venit, et iuveni Silenum reddit alumno.
Huic deus optandi gratum, sed inutile, fecit
Muneris arbitrium, gaudens altore recepto.
Ille male usurus donis, ait »Effice, quidquid
Corpore contigero, fulvum vertatur in aurum.«
Annuit optatis, nocituraque munera solvit
Liber, et indoluit quod non meliora petisset.
Laetus abit gaudetque malo Berecynthius heros,
Pollicitique fidem tangendo singula tentat.
Vixque sibi credens, non alta fronde virentem
Ilice detraxit virgam: virga aurea facta est;
Tollit humo saxum: saxum quoque palluit auro;
Contigit et glebam: contactu gleba potenti
Massa fit; arentes Cereris decerpsit aristas:

---

dies frevelhafte Volk ganz, und ging nach dem Tmolus in Phrygien. Auf diesem Zuge hatten die Landleute den Silenus, der, vom Alter und vom Rausche taumelnd, zurückgeblieben war, aufgefangen, und zu ihrem Könige Midas gebracht. Aber dieser Fürst erkannte den Silen und gab ihn dem Bacchus zurück. Zur Belohnung erhält er die Wahl einer Bitte, und der Thor bittet, dass alles, was er berühre, in Gold sich verwandeln möge. Seine Bitte wird erfüllt, bis er selbst den Bacchus wieder um Abänderung derselben anfleht.

Digitized by Google

Aurea messis erat; demptum tenet arbore pomum:
Hesperidas donasse putes: si postibus altis
Admovit digitos: postes radiare videntur.
Ille etiam liquidis palmas ubi laverat undis,
Unda fluens palmis Danaën eludere posset.
Vix spes ipse suas animo capit, aurea fingens
Omnia. Gaudenti mensas posuere ministri,
Exstructas dapibus nec tostae frugis egentes.
Tum vero sive ille sua Cerealia dextra
Munera contigerat Cerealia dona rigebant;
Sive dapes avido convellere dente parabat:
Lamina fulva dapes admoto dente premebat.
Miscuerat puris auctorem muneris undis:
Fusile per rictus aurum fluitare videres.
Attonitus novitate mali, divesque miserque
Effugere optat opes et, quae modo voverat, odit.
Copia nulla famem relevat; sitis arida guttur
Urit, et inviso meritus torquetur ab auro.
Ad coelumque manus et splendida brachia tollens,
»Da veniam, Lenaee pater! peccavimus,« inquit:
»Sed miserere, precor, speciosoque eripe damno!«
Mite deûm numen, Bacchus, peccasse fatentem
Restituit, factique fidem, data munera, solvit;
»Neve male optato maneas circumlitus auro:
Vade« ait »ad magnis vicinum Sardibus amnem;
Perque iugum montis labentibus obvius undis
Carpe viam, donec venias ad fluminis ortus;
Spumiferoque tuum fonti, qua plurimus exit,
Subde caput, corpusque simul, simul elue crimen.
Rex iussae succedit aquae. Vis aurea tinxit
Flumen et humano de corpore cessit in amnem.
Nunc quoque iam veteris percepto semine venae
Arva rigent, auro madidis pallentia glebis.

*) Ille, perosus opes, silvas et rura colebat,

*) Eben dieser Midas giebt einen neuen Beweis seines

Panaque montanis habitantem semper in antris.
Pingue sed ingenium mansit, nocituraque, ut ante,
Rursus erant domino stolidae praecordia mentis.
Nam, freta prospiciens, late riget arduus alto
Tmolus in adscensu, clivoque extentus utroque,
Sardibus hinc, illinc parvis finitur Hypaepis.
Pan ibi dum teneris iactat sua carmina Nymphis,
Et leve cerata modulatur arundine carmen;
Ausus Apollineos prae se contemnere cantus,
Iudice sub Tmolo certamen venit ad impar.
Monte suo senior iudex consedit, et aures
Liberat arboribus: quercu coma caerula tantum
Cingitur, et pendent circum cava tempora glandes.
Isque deum pecoris spectans »In iudice,« dixit,
»Nulla mora est.« Calamis agrestibus insonat ille,
Barbaricoque Midan, (aderat nam forte canenti,)
Carmine delenit. Post hunc sacer ora retorsit
Tmolus ad os Phoebi: vultum sua silva secuta est.
Ille caput flavum lauro Parnaside vinctus
Verrit humum Tyrio saturata murice palla:
Distinctamque lyram gemmis et dentibus Indis
Sustinet a laeva: tenuit manus altera plectrum.
Artificis status iste fuit. Tum stamina docto
Pollice sollicitat: quorum dulcedine captus
Pana iubet Tmolus citharae submittere cannas.
Iudicium sanctique placet sententia montis
Omnibus; arguitur tamen atque iniusta vocatur
Unius sermone Midae. Nec Delius aures
Humanam stolidas patitur retinere figuram:
Sed trahit in spatium, villisque albentibus implet,
Instabilesque imo fecit et dat posse moveri.

Stumpfsinns, indem er dem Pan, der sich mit dem Apollo in einen Wettstreit eingelassen hatte, den Preis zuerkennt, wofür er vom Apollo Eselsohren bekömmt. Er selbst verbirgt sie durch die neuerfundene Tiara, aber sein Barbier macht den Vorfall bekannt.

Digitized by Google

Cetera sunt hominis; partem damnatur in unam,
Induiturque aures lente gradientis aselli.

Ille quidem celat, turpique onerata pudore
Tempora purpureis tentat velare tiaris;
Sed solitus longos ferro resecare capillos
Viderat hoc famulus. Qui cum nec prodere visum
Dedecus auderet, cupiens efferre sub auras,
Nec posset reticere tamen, secedit, humumque
Effodit et, domini quales adspexerit aures,
Voce refert parva, terraeque immurmurat haustae;
Indiciumque suae vocis tellure regesta
Obruit, et scrobibus tacitus discedit opertis.
Creber arundinibus tremulis ibi surgere lucus
Coepit et, ut primum pleno maturuit anno,
Prodidit agricolam: leni nam motus ab Austro
Obruta verba refert, dominique coarguit aures.

*) Ultus abit Tmolo, liquidumque per aëra vectus
Angustum citra pontum Nepheleïdos Helles
Laomedonteis Letoïus adstitit arvis.
Dextera Sigei, Rhoetei laeva profundi
Ara Panomphaeo vetus est sacrata Tonanti.
Inde novae primum moliri moenia Troiae
Laomedonta videt, susceptaque magna labore
Crescere difficili nec opes exposcere parvas.
Cumque tridentigero tumidi genitore profundi
Mortalem induitur formam, Phrygioque tyranno
Aedificant muros, pacti pro moenibus aurum.
Stabat opus: pretium rex inficiatur, et addit
Perfidiae cumulum, falsis periuria verbis.

*) Nach dieser Bestrafung des Midas ging Apllo nach dem Hellespont, wo Laomedon eben die neuen Mauern von Troia aufbauen wollte. Apollo und Neptun vollenden diesen Bau, und bestrafen den Laomedon, da er die gelobten Bedingungen nicht erfüllt. Eben dieser Fürst wird für eine ähnliche Treulosigkeit vom Herkules gezüchtiget

Digitized by Google

„Non impune feres!“ rector maris inquit, et omnes
Inclinavit aquas ad avarae litora Troiae,
Inque freti formam terras convertit, opesque
Abstulit agricolis et fluctibus obruit arva.
Poena neque haec satis est: regis quoque filia monstro
Poscitur aequoreo. Quam dura ad saxa revinctam
Vindicat Alcides, promissaque munera, dictos
Poscit equos; tantique operis mercede negata,
Bis periura capit superatae moenia Troiae.
Nec, pars militiae, Telamon, sine honore recessit,
Hesioneque data potitur: nam coniuge Peleus
Clarus erat Diva. Nec avi magis ille superbit
Nomine, quam soceri: siquidem Iovis esse nepotem
Contigit haud uni: coniux Dea contigit uni. *)

**) Quae dum Lucifero genitus miracula narrat

*) Herkules belohnte den Telamon für den Antheil, den er an der Eroberung von Troja hatte, mit der Hand der Hesione. Noch glücklicher wurde dieses Helden Bruder Peleus durch die Hand einer Göttin, der Thetis, die er, mit Jupiters Einwilligung, durch den Rath des Proteus erhielt. Dies Glück wurde bald durch Achills Geburt erhöhet, und er wäre ganz glücklich gewesen, hätte er sich nicht des Brudermordes am Phocus schuldig gemacht. Flüchtig wegen dieser That kam er nach Trachis, wo damals Ceyx herrschte, der ihn freundlich aufnahm, ob er gleich selbst über das Schicksal seines Bruders Daedalion trauerte. Dieser, ein sehr thätiger Krieger, ward in einen Habicht verwandelt, als ihn der Schmerz über seine Tochter Chione, die Mutter des Autolycus und Philammon, wild machte. Diana erschoss sie, weil sie sich über die Göttin erhob.

**) Indem Ceyx diese Geschichte dem Peleus erzählt, erzählt dieser die Nachricht, dass ein schrecklicher Wolf seine am Ufer zurückgelassenen Heerden zerfleische. Da sein Gewissen ihm sagt, dass die Nereide Psamathe dadurch den Tod ihres Sohnes Phocus räche, so betet er zu ihr um Verzeihung, die er durch seiner Gemahlin Fürbitte erhielt. Der Wolf wird in Marmor verwandelt.

Digitized by Google

De consorte suo; cursu festinus anhelo
Advolat armenti custos Phoceus Anetor,
Et »Peleu, Peleu, magnae tibi nuntius adsum
Cladis!« ait. Quodcunque ferat, iubet edere Peleus;
Pendet et ipse metu trepidat Trachinius heros.
Ille refert: »Fessos ad litora curva iuvencos
Appuleram, medio cum Sol altissimus orbe
Tantum respiceret, quantum superesse videret;
Parsque boum fulvis genua inclinarat arenis,
Latarumque iacens campos spectabat aquarum,
Pars gradibus tardis illuc errabat et illuc,
Nant alii celsoque exstant super aequora collo.
Templa mari subsunt, nec marmore clara, nec auro;
Sed trabibus densis lucoque umbrosa vetusto.
Nereïdes Nereusque tenent: hos navita templi
Edidit esse deos, dum retia litore siccat.
Iuncta palus huic est densis obsessa salictis
Quam restagnantis fecit maris unda paludem.
Inde fragore gravi strepitus loca proxima terret
Bellua vasta, lupus, silvisque palustribus exit,
Oblitus et spumis et crasso sanguine rictus,
Fulmineus, rubra suffusus lumina flamma.
Qui, quanquam saevit pariter rabieque fameque,
Acrior est rabie: neque enim ieiunia curat
Caede boum, diramque famem finire; sed omne
Vulnerat armentum sternitque hostiliter omnes.
Pars quoque de nobis funesto saucia morsu,
Dum defensamus, leto est data. Sanguine litus
Undaque prima rubent, demugitaeque paludes.
Sed mora damnosa est, nec res dubitare remittit:
Dum superest aliquid, cuncti coëamus, et arma,
Arma capessamus, coniunctaque tela feramus!«
Dixerat agrestis; nec Pelea damna movebant,
Sed, memor admissi, Nereïda colligit orbam
Damna sui inferias exstincto mittere Phoco.
Induere arma viros violentaque sumere tela
Rex iubet Oetaeus, cum quis simul ipse parabat
Ire; sed Halcyone coniux excita tumultu

Prosilit, et, nondum totos ornata capillos,
Disiicit hos ipsos, colloque infusa mariti,
Mittat ut auxilium sine se, verbisque precatur
Et lacrimis, animasque duas ut servet in una.
Aeacides illi: »Pulchros, regina, piosque
Pone metus: plena est promissi gratia vestri.
Non placet arma mihi contra nova monstra moveri;
Numen adorandum pelagi est.« Erat ardua turris,
Arce locus summa, fessis loca grata carinis:
Adscendunt illuc, stratosque in litore tauros
Cum gemitu adspiciunt vastatoremque cruento
Ore ferum, longos infectum sanguine villos.
Inde manus tendens in aperti litora ponti,
Caeruleam Peleus Psamathen, ut finiat iram,
Orat, opemque ferat. Nec vocibus illa rogantis
Flectitur Aeacidae; Thetis hanc pro coniuge supplex
Accepit veniam. Sed enim, revocatus ab acri
Caede, lupus perstat, dulcedine sanguinis asper,
Donec inhaerentem lacerae cervice iuvencae
Marmore mutavit: corpus praeterque colorem
Omnia servavit. Lapidis color indicat, illum
Iam non esse lupum, iam non debere timeri.
Nec tamen hac profugum consistere Pelea terra
Fata sinunt: Magnetas adit vagus exsul, et illic
Sumit ab Haemonio purgamina caedis Acasto.

*) Interea fratrisque sui fratremque secutis
Anxia prodigiis turbatus pectora Cëyx,
Consulat ut sacras, hominum oblectamina, sortes,

*) Beunruhiget durch beide ominöse Vorfälle will Ceyx das Orakel zu Claros befragen. Umsonst sucht seine Halcyone ihn von einer zu gefährlichen Seereise abzuhalten, umsonst verlangt sie, ihn wenigstens zu begleiten, er reiset doch und verliert im Sturme sein Leben. Ein Traumgott verkündigt seiner Gattin seinen Tod. Sie geht mit dem Morgen an den Hafen, wo das Meer den Körper des Ceyx ans Land treibt. Beide werden in Eisvögel verwandelt.

Digitized by Google

Ad Clarium parat ire deum: nam templa profanus
Invia cum Phlegyis faciebat Delphica Phorbas.
Consilii tamen ante sui, fidissima, certam
Te facit, Alcyone. Cui protinus intima frigus
Ossa receperunt, buxoque simillimus ora
Pallor obit, lacrimisque genae maduere profusis.
Ter conata loqui, ter fletibus ora rigavit,
Singultuque pias interrumpente querelas,
»Quae mea culpa tuam,« dixit, »carissime, mentem
Vertit? Ubi est, quae cura mei prior esse solebat?
Iam potes Alcyone securus abesse relicta?
Iam via longa placet; iam sum tibi carior absens?
At, puto, per terras iter est, tantumque dolebo,
Non etiam metuam, curaeque timore carebunt.
Aequora me terrent et ponti tristis imago:
Et laceras nuper tabulas in litore vidi,
Et saepe in tumulis sine corpore nomina legi.
Neve tuum fallax animum fiducia tangat,
Quod socer Hippotades tibi sit, qui carcere fortes
Contineat ventos et, cum velit, aequora placet:
Cum semel emissi tenuerunt aequora venti;
Nil illis vetitum est, incommendataque tellus
Omnis, et omne fretum; coeli quoque nubila vexant,
Excutiuntque feris rutilos concursibus ignes.
Quo magis hos novi; (nam novi, et saepe paterna
Parva domo vidi,) magis hos reor esse timendos.
Quod tua si flecti precibus sententia nullis,
Care, potest, coniux, nimiumque es certus eundi;
Me quoque tolle simul: certe iactabimur una,
Nec, nisi quae patiar, metuam, pariterque feremus
Quidquid erit, pariter super aequora lata feremur.«
Talibus Aeolidis dictis lacrimisque movetur
Sidereus coniux; neque enim minor ignis in ipso est.
Sed neque propositos pelagi dimittere cursus,
Nec vult Alcyonen in partem adhibere pericli,
Multaque respondit timidum solantia pectus:
Nec tamen iccirco causam probat. Addidit illis
Hoc quoque lenimen, quo solo flexit amantem:

Digitized by Google

»Longa quidem nobis omnis mora; sed tibi iuro
Per patrios ignes, (si me modo fata remittant,)
Ante reversurum, quam Luna bis impleat orbem.«
His ubi promissis spes est admota recursus;
Protinus eductam navalibus aequore tingi
Aptarique suis pinum iubet armamentis.
Qua rursus visa, veluti praesaga futuri,
Horruit Alcyone, lacrimasque emisit obortas,
Amplexusque dedit, tristique miserrima tandem
Ore »Vale!« dixit, collapsaque corpore tota est.
At iuvenes, quaerente moras Cëyce, reducunt
Ordinibus geminis ad fortia pectora remos:
Aequalique ictu scindunt freta. Sustulit illa
Humentes oculos, stantemque in puppe recurva,
Concussaque manu dantem sibi signa maritum
Prima videt, redditque notas. Ubi terra recessit
Longius, atque oculi nequeunt cognoscere vultus;
Dum licet, insequitur fugientem lumine pinum.
Haec quoque ut haud poterat, spatio submota, videri;
Vela tamen spectat summo fluitantia malo.
Portubus exierant, et moverat aura rudentes:
Obvertit lateri pendentes navita remos:
Cornuaque in summa locat arbore, totaque malo
Carbasa deducit venientesque excipit auras.
Aut minus aut certe medium non amplius aequor
Puppe secabatur, longeque erat utraque tellus;
Cum mare sub noctem tumidis albescere coepit
Fluctibus et praeceps spirare valentius Eurus.
»Ardua« iamdudum »demittite cornua,« rector
Clamat »et antennis totum subnectite velum!«
Hic iubet; impediunt adversae iussa procellae,
Nec sinit audiri vocem fragor aequoris ullam.
Sponte tamen properant alii subducere remos;
Pars munire latus, pars ventis vela negare.
Egerit hic fluctus, aequorque refundit in aequor,
Hic rapit antennas. Quae dum sine lege geruntur,
Aspera crescit hiems, omnique e parte feroces

Bella gerunt venti fretaque indignantia miscent.
Ipse pavet; nec se, qui sit status, ipse fatetur
Scire ratis rector; nec quid iubeatve velitve:
Tanta mali moles tantoque potentior arte est.
Quippe sonant clamore viri, stridore rudentes,
Undarum incursu gravis unda, tonitribus aether;
Fluctibus erigitur, coelumque aequare videtur
Pontus et inductas adspergine tingere nubes,
Et modo, cum fulvas ex imo verrit arenas,
Concolor est illis, Stygia modo nigrior unda,
Sternitur interdum spumisque sonantibus albet.
Ipsa quoque his agitur vicibus Trachinia puppis:
Et nunc sublimis, veluti de vertice montis,
Despicere in valles imumque Acheronta videtur,
Nunc, ubi demissam curvum circumstetit aequor,
Suspicere inferno summum de gurgite coelum.
Saepe dat ingentem fluctu latus icta fragorem,
Nec levius pulsata sonat, quam ferreus olim
Cum laceras aries ballistave concutit arces.
Utque solent, sumptis in cursu viribus, ire
Pectore in arma feri praetentaque tela leones:
Sic ubi se ventis admiserat unda coortis,
Ibat in arma ratis, multoque erat altior illis.
Iamque labant cunei, spoliataque tegmine cerae
Rima patet praebetque viam letalibus undis.
Ecce cadunt largi resolutis nubibus imbres,
Inque fretum credas totum descendere coelum,
Inque plagas coeli tumefactum adscendere pontum.
Vela madent nimbis, et cum coelestibus undis
Aequoreae miscentur aquae; caret ignibus aether,
Caecaque nox premitur tenebris hiemisque suisque.
Discutiunt tamen has, praebentque minantia lumen
Fulmina; fulmineis ardescunt ignibus undae.
Dat quoque iam saltus intra cava texta carinae
Fluctus, et ut miles numero praestantior omni,
Cum saepe assiluit defensae moenibus urbis,
Spe potitur tandem, laudisque accensus amore
Inter mille viros murum tamen occupat unus:

Digitized by Google

Sic, ubi pulsarunt acres latera ardua fluctus,
Vastius insurgens decimae ruit impetus undae,
Nec prius absistit fessam oppugnare carinam,
Quam velut in captae descendat moenia navis.
Pars igitur tentabat adhuc invadere pinum,
Pars maris intus erat. Trepidant haud secius omnes,
Quam solet urbs, aliis murum fodientibus extra,
Atque aliis murum, trepidare, tenentibus intus.
Deficit ars animique cadunt, totidemque videntur,
Quot veniant fluctus, ruere atque irrumpere mortes.
Non tenet hic lacrimas; stupet hic, vocat ille beatos,
Funera quos maneant; hic votis numen adorat,
Brachiaque ad coelum, quod non videt, irrita tollens
Poscit opem; subeunt illi fratresque parensque,
Huic cum pignoribus domus, et quod cuique relictum est.
Alcyone Cëyca movet: Cëycis in ore
Nulla nisi Alcyone est, et, cum desideret unam,
Gaudet abesse tamen. Patriae quoque vellet ad oras
Respicere inque domum supremos vertere vultus:
Verum ubi sit nescit: tanta vertigine pontus
Fervet, et inducta piceis e nubibus umbra
Omne latet coelum, duplicataque noctis imago est.
Frangitur incursu nimbosi turbinis arbor,
Frangitur et regimen, spoliisque animosa superstes
Unda, velut victrix, sinuataque despicit undas.
Nec levius, quam si quis Athon Pindumve, revulsos
Sede sua, totos in apertum everteret aequor,
Praecipitata ruit, pariterque et pondere et ictu
Mergit in ima ratem: cum qua pars magna virorum,
Gurgite pressa gravi neque in aëra reddita, fato
Functa suo est. Alii partes et membra carinae
Trunca tenent. Tenet ipse manu, qua sceptra solebat,
Fragmina navigii Cëyx, socerumque patremque
Invocat heu frustra. Sed plurima nantis in ore
Alcyone coniux: illam meminitque refertque,
Illius ante oculos ut agant sua corpora fluctus,

Digitized by Google

Optat, et exanimis manibus tumuletur amicis.
Dum natat, absentem, quoties sinit hiscere fluctus,
Nominat Alcyonen, ipsisque immurmurat undis.
Ecce super medios fluctus niger arcus aquarum
Frangitur, et rupta mersum caput obruit unda.
Lucifer obscurus, nec quem cognoscere posses,
Illa nocte fuit, quoniamque excedere coelo
Non licuit, densis texit sua nubibus ora.

Aeolis interea tantorum ignara malorum
Dinumerat noctes, et iam, quas induat ille,
Festinat vestes, iam quas, ubi venerit ille,
Ipsa gerat, reditusque sibi promittit inanes.
Omnibus illa quidem Superis pia tura ferebat;
Ante tamen cunctos Iunonis templa colebat:
Proque viro, qui nullus erat, veniebat ad aras;
Utque foret sospes coniux suus utque rediret,
Optabat, nullamque sibi praeferret. At illi
Hoc de tot votis poterat contingere solum.

At dea non ultra pro functo morte rogari
Sustinet, utque manus funestas arceat aris,
»Iri, meae,« dixit, »fidissima nuntia vocis,
Vise soporiferam Somni velociter aulam,
Exstinctique iube Cëycis imagine mittat
Somnia ad Alcyonen, veros narrantia casus.«
Dixerat; induitur velamina mille colorum
Iris, et arquato coelum curvamine signans
Tecta petit iussi sub nube latentia regis.
Est prope Cimmerios longo spelunca recessu,
Mons cavus, ignavi domus et penetralia Somni:
Quo nunquam radiis oriens mediusve cadensve
Phoebus adire potest: nebulae caligine mixtae
Exhalantur humo dubiaeque crepuscula lucis.
Non vigil ales ibi cristati cantibus oris
Evocat Auroram, nec voce silentia rumpunt
Sollicitive canes canibusve sagacior anser.
Non fera, non pecudes, non moti flamine rami

Digitized by Google

Humanaeve sonum reddunt convicia linguae.
Muta quies habitat; saxo tamen exit ab imo
Rivus aquae Lethes, per quem cum murmure labens
Invitat somnos crepitantibus unda lapillis.
Ante fores antri fecunda papavera florent
Innumeraeque herbae, quarum de lacte soporem
Nox legit et spargit per opacas humida terras,
Ianua ne verso stridorem cardine reddat,
Nulla domo tota; custos in limine nullus;
At medio torus est ebeno sublimis in antro
Plumeus, unicolor, pullo velamine tectus,
Quo cubat ipse deus, membris languore solutis.
Hunc circa passim varias imitantia formas
Somnia vana iacent totidem, quot messis aristas,
Silva gerit frondes, eiectas litus arenas.
Quo simul intravit, manibusque obstantia virgo
Somnia dimovit; vestis fulgore reluxit
Sacra domus, tardaque deus gravitate iacentes
Vix oculos tollens, iterumque iterumque relabens
Summaque percutiens nutanti pectora mento,
Excussit tandem sibi se, cubitoque levatus,
Quid veniat, (cognovit enim) scitatur. At illa:
Somne, quies rerum, placidissime, Somne, Deorum,
Pax animi, quem cura fugit, qui corpora duris
Fessa ministeriis mulces reparasque labori,
Somnia, quae veras aequant imitamine formas
Herculea Trachine iube sub imagine regis
Alcyonen adeant simulacraque naufraga fingant.
Imperat hoc Iuno. « Postquam mandata peregit
Iris, abit: neque enim ulterius tolerare soporis
Vim poterat, labique ut Somnum sensit in artus,
Effugit et remeat per quos modo venerat arcus.

At pater e populo natorum mille suorum
Excitat artificem simulatoremque figurae,
Morphea. Non illo iussus sollertius alter
Exprimit incessus vultumque sonumque loquendi;
Adiicit et vestes, et consuetissima cuique

Digitized by Google

Verba. Sed hic solos homines imitatur; at alter
Fit fera, fit volucris, fit longo corpore serpens.
Hunc Icelon superi, mortale Phobetora vulgus
Nominat. Est etiam diversa tertius artis
Phantasos. Ille in humum saxumque undamque trabemque
Quaeque vacant anima fallaciter omnia transit.
Regibus hi, ducibusque suos ostendere vultus
Nocte solent; populos alii plebemque pererrant.
Praeterit hos senior, cunctisque e fratribus unum
Morphea, qui peragat Thaumantidos edita, Somnus
Eligit; et rursus molli languore solutus
Deposuitque caput stratoque recondidit alto.
Ille volat nullos strepitus facientibus alis
Per tenebras, intraque morae breve tempus in urbem
Pervenit Haemoniam, positisque e corpore pennis
In faciem Cëycis abit; sumptaque figura
Luridus, exsangui similis, sine vestibus ullis
Coniugis ante torum miserae stetit: uda videtur
Barba viri, madidisque gravis fluere unda capillis.
Tum lecto incumbens, fletu super ora refuso,
Haec ait: »Agnoscis Cëyca, miserrima coniux,
An mea mutata est facies nece? Respice: nosces,
Inveniesque tuo pro coniuge coniugis umbram.
Nil opis, Alcyone, nobis tua vota tulerunt:
Occidimus; falso tibi me promittere noli.
Nubilus Aegaeo deprendit in aequore navim
Auster, et ingenti iactatam flamine solvit,
Oraque nostra, tuum frustra clamantia nomen,
Implerunt fluctus. Non haec tibi nuntiat auctor
Ambiguus, non ista vagis rumoribus audis;
Ipse ego fata tibi praesens mea naufragus edo.
Surge, age, da lacrimas, lugubriaque, indue, nec me
Indeploratum sub inania Tartara mitte.«
Adiicit his vocem Morpheus, quam coniugis illa
Crederet esse sui; fletus quoque fundere veros
Visus erat, gestumque manus Cëycis habebat.
Ingemit Alcyone, lacrimas movet atque lacertos

Digitized by Google

Per somnum, corpusque petens amplectitur auras,
Exclamatque »Mane! Quo te rapis? Ibimus una?«
Voce sua specieque viri turbata soporem
Excutit, et primo si sit circumspicit illic,
Qui modo visus erat: nam moti voce ministri
Intulerant lumen. Postquam non invenit usquam;
Percutit ora manu, laniatque a pectore vestes,
Pectoraque ipsa ferit. Nec crines solvere curat;
Scindit, et altrici, quae luctus causa, roganti,
»Nulla est Alcyone, nulla est:« ait »occidit una
Cum Cëyce suo! Solantia tollite verba!
Naufragus interiit: vidi agnovique, manusque
Ad discedentem, cupiens retinere, tetendi;
Umbra fuit, sed et umbra tamen manifesta virique
Vera mei. Non ille quidem, si quaeris, habebat
Adsuetos vultus, nec, quo prius ore, nitebat:
Pallentem nudumque et adhuc humente capillo
Infelix vidi. Stetit hoc miserabilis ipso
Ecce loco;« et quaerit, vestigia si qua supersint.
»Hoc erat, hoc, animo quod divinante timebam;
Et ne, me fugiens, ventos sequerere rogabam?
At certe vellem, quoniam periturus abibas,
Me quoque duxisses. Fuit, ah fuit utile, tecum
Ire mihi; neque enim de vitae tempore quicquam
Non simul egissem, nec mors discreta fuisset.
Nunc absens perii, iactor nunc fluctibus absens,
Et, sine me te pontus habet. — Crudelior ipso
Sit mihi mens pelago, si vitam ducere nitar
Longius, et tanto pugnem superesse dolori.
Sed neque pugnabo nec te, miserande, relinquam,
Et tibi nunc saltem veniam comes: inque sepulcro,
Si non urna, tamen iunget nos litora, si non
Ossibus ossa meis, at nomen nomine tangam.«
Plura dolor prohibet, verboque intervenit omni
Plangor, et attonito gemitus a corde trahuntur.
Mane erat: egreditur tectis ad litus, et illum
Maesta locum repetit, de quo spectarat eunteni,

Digitized by Google

Dumque moratur ibi, dumque »Hinc retinacula solvit;
»Hoc mihi discedens dedit oscula litore,« dicit,
Dumque notata oculis reminiscitur acta, fretumque
Prospicit; in liquida, spatio distante, tuetur
Nescio quid, quasi corpus, aqua; primoque, quid illud
Esset, erat dubium: postquam paulum appulit unda,
Et, quamvis aberat, corpus tamen esse liquebat;
Quis foret ignorans, quia naufragus, omine mota est,
Et, tanquam ignoto lacrimam daret »Heu miser,« inquit
Quisquis es, et si qua est coniux tibi!« Fluctibus actum
Fit propius corpus: quod quo magis illa tuetur,
Hoc minus et minus est mentis. Iam iamque propinquae
Admotum terrae, iam quod cognoscere posset,
Cernit: erat coniux. »Ille est!« exclamat, et una
Ora, comas, vestem lacerat, tendensque trementes
Ad Cëyca manus »Sic, o carissime coniux,
Sic ad me, miserande, redis?« ait. Adiacet undis
Facta manu moles, quae primas aequoris iras
Frangit, et incursus quae praedelassat aquarum:
Insilit huc; mirumque fuit potuisse; volabat,
Percutiensque levem modo natis aëra pennis,
Stringebat summas ales miserabilis undas.
Dumque volat, maesto similem plenumque querelae
Ora dedere sonum, tenui crepitantia rostro.
Ut vero tetigit mutum et sine sanguine corpus;
Dilectos artus amplexa recentibus alis,
Frigida nequidquam duro dedit oscula rostro.
Senserit hoc Cëyx, an vultum motibus undae
Tollere sit visus, populus dubitabat; at ille
Senserat, et tandem Superis miserantibus ambo
Alite mutantur. Fatis obnoxius îsdem
Tunc quoque mansit amor, nec coniugiale solutum

Digitized by Google

Foedus in alitibus: coëunt fiuntque parentes,
Perque dies placidos hiberno tempore septem
Incubat Alcyone pendentibus aequore nidis.
Tum via tuta maris: ventos custodit et arcet
Aeolus egressu: praestatque nepotibus aequor. *)

*) Bei dieser Verwandlung erzählt ein anderer, dass der Taucher, Mergus, ehedem ein Sohn des Priamus, Namens Aesacus, gewesen sei.

Digitized by Google

METAMORPHOSEON

LIBER DUODECIMUS.

*) Nescius assumptis Priamus pater Aesacon alis
Vivere, lugebat; tumulo quoque nomen habenti
Inferias dederat cum fratribus Hector inanes.
Defuit officio Paridis praesentia tristi,
Postmodo qui rapta longum cum coniuge bellum
Attulit in patriam: coniurataeque sequuntur
Mille rates gentisque simul commune Pelasgae.
Nec dilata foret vindicta, nisi aequora saevi
Invia fecissent venti, Boeotaque tellus
Aulide piscosa puppes tenuisset ituras.
Hic patrio de more Iovi cum sacra parassent,
Ut vetus accensis incanduit ignibus ara;
Serpere caeruleum Danai videre draconem
In platanum, coeptis quae stabat proxima sacris.
Nidus erat volucrum bis quatuor arbore summa:
Quas simul et matrem circum sua damna volantem,

*) Bei den Todtenopfern, die Priamus dem Aesacus bringt, ist von den Brüdern Paris allein nicht dabei, weil er gerade die Helena entführte. Schon lag die Flotte der Griechen, welche diesen Raub rächen sollte, zu Aulis, wo sie durch ein Prodigium die Dauer des Krieges erfahren.

Digitized by Google

Corripuit serpens avidaque recondidit alvo.
Obstupuere omnes; at veri providus augur
Thestorides »Vincemus:« ait »gaudete, Pelasgi!
Troia cadet; sed erit nostri mora longa laboris.«
Atque novem volucres in belli digerit annos.
Ille, ut erat, virides amplexus in arbore ramos,
Fit lapis, et servat serpentis imagine saxum. *)

**) Orbe locus medio est inter terrasque, fretumque,
Caelestesque plagas, triplicis confinia mundi,
Unde quod est usquam, quamvis regionibus absit,
Inspicitur, penetratque cavas vox omnis ad aures:
Fama tenet, summaque domum sibi legit in arce,
Innumerosque aditus ac mille foramina tectis
Addidit, et nullis inclusit limina portis;
Nocte dieque patent. Tota est ex aere sonanti,
Tota fremit vocesque refert, iteratque quod audit.
Nulla quies intus, nullaque silentia parte;
Nec tamen est clamor, sed parvae murmura vocis,
Qualia de pelagi, si quis procul audiat, undis
Esse solent, qualemve sonum, cum Iupiter atras
Increpuit nubes, extrema tonitrua reddunt.
Atria turba tenet; veniunt leve vulgus euntque,
Mixtaque cum veris passim commenta vagantur
Millia rumorum, confusaque verba volutant.
E quibus hi vacuas implent sermonibus aures,
Hi narrata ferunt alio, mensuraque ficti

*) Damit Diana die Abfahrt der Flotte nicht länger hindere, so opfert Agamemnon ihr seine Tochter. V. 24 — 38.

**) Nun macht die Fama die Abfahrt der Griechen den Trojanern kund, die ihre Feinde bewaffnet erwarten. Gleich bei der Landung fällt Protesilaus. In den folgenden Gefechten erlegt Cygnus viele, daher Achill vor allen ihn oder den Hector zu treffen suchte. Er kämpfte mit dem Erstern, aber dieser blieb unverwundet, und als er ihn endlich erwürgte, ward er in einen Schwan verwandelt.

Digitized by Google

Crescit, et auditis aliquid novus adiicit auctor.
Illic Credulitas, illic temerarius Error,
Vanaque Laetitia est, consternatique Timores,
Seditioque repens dubioque auctore Susurri.
Ipsa quid in coelo rerum pelagoque geratur
Et tellure videt, totumque inquirit in orbem.

Fecerat haec notum, Graias cum milite forti
Adventare rates, neque inexspectatus in armis
Hostis adest: prohibent aditus litusque tuentur
Troës, et Hectorea primus fataliter hasta,
Protesilaë, cadis; commissaque proelia magno
Stant Danais, fortisque animae nece cognitus Hector.
Nec Phryges exiguo, quid Achaïa dextera posset,
Sanguine senserunt. Et iam Sigea rubebant
Litora; iam leto proles Neptunia, Cygnus
Mille viros dederat; iam curru instabat Achilles,
Troaque Peliacae sternebat cuspidis ictu
Agmina, perque acies aut Cygnum aut Hectora quaerens,
Congreditur Cygno: decimum dilatus in annum
Hector erat. Tum colla iugo candentia pressos
Exhortatus equos, currum direxit in hostem,
Concutiensque suis vibrantia tela lacertis,
»Quisquis es, o iuvenis, solatia mortis habeto,«
Dixit »ab Haemonio quod sis iugulatus Achille.«
Hactenus Aeacides; vocem gravis hasta secuta est.
Sed quanquam certa nullus fuit error in hasta
Nil tamen emissi profecit acumine ferri,
Utque hebeti pectus tantummodo contudit ictu;
»Nate Dea, (nam te fama praenovimus:)« inquit
Ille »quid a nobis vulnus miraris abesse? —«
Mirabatur enim. — »Non haec, quam cernis, equinis
Fulva iubis cassis, neque onus cava parma sinistrae
Auxilio mihi sunt; decor est quaesitus ab istis.
Mars quoque ob hoc capere arma solet. Removebitur omne
Tegminis officium; tamen indestrictus abibo.

Digitized by Google

Est aliquid, non esse satum Nereïde, sed qui
Nereaque, et natas et totum temperat aequor.
Dixit, et haesurum clypei curvamine telum
Misit in Aeacidem, quod et aes et proxima rupit
Terga novena boum, decimo tamen orbe moratum est.
Excutit hoc heros, rursusque trementia forti
Tela manu torsit: rursus sine vulnere corpus
Sincerumque fuit, nec tertia cuspis apertum
Et se praebentem valuit destringere Cygnum.
Haud secus exarsit, quam Circo taurus aperto,
Cum sua terribili petit irritamina cornu
Puniceas vestes, elusaque vulnera sentit.
Num tamen exciderit ferrum considerat hastae;
Haerebat ligno. »Manus est mea debilis ergo,
Quasque,« ait, »ante habuit vires, effudit in uno?
Nam certe valuit, vel cum Lyrnesia primum
Moenia disieci, vel cum Tenedonque suoque
Eëtioneas implevi sanguine Thebas,
Vel cum purpureus populari caede Caicus
Fluxit, opusque meae bis sensit Telephus hastae.
Hic quoque tot caesis, quorum per litus acervos
Et feci et video, valuit mea dextra valetque.«
Dixit et, ante actis veluti male crederet, hastam
Misit in adversum Lycia de plebe Menoeten:
Loricamque simul subiectaque pectora rupit.
Quo plangente gravem moribundo vertice terram,
Extrahit illud idem calido de vulnere telum,
Atque ait: »Haec manus est, haec, qua modo vicimus, hasta:
Utar in hoc īsdem: sit in hoc precor exitus idem.«
Sic fatur Cygnumque petit: nec fraxinus errat,
Inque humero sonuit non evitata sinistro;
Inde, velut muro solidave a cute repulsa est.
Qua tamen ictus erat, signatum sanguine Cygnum
Viderat et frustra fuerat gavisus Achilles:
Vulnus erat nullum; sanguis erat ille Menoetae.
Tum vero praeceps curru fremebundus ab alto

Digitized by Google

Desilit et, nitido securum cominus hostem
Ense petens, parmam gladio galeamque cavari
Cernit et in duro laedi quoque corpore ferrum.
Haud tulit ulterius, clypeoque adversa reducto
Ter quater ora viri, capulo cava tempora pulsat,
Cedentique sequens instat turbatque ruitque,
Attonitoque negat requiem. Pavor occupat illum,
Ante oculosque natant tenebrae. Retroque ferenti
Aversos passus medio lapis obstitit arvo:
Quem super impulsum resupino corpore Cygnum
Vi multa vertit terraeque afflixit Achilles.
Tum, clypeo genibusque premens praecordia duris,
Vincla trahit galeae, quae presso subdita mento
Elidunt fauces, et respiramen iterque
Eripiunt animae. Victum spoliare parabat:
Arma relicta videt. Corpus deus aequoris album
Contulit in volucrem, cuius modo nomen habebat.

*) Hic labor, haec requiem multorum pugnadierum
Attulit, et positis pars utraque substitit armis.
Dumque vigil Phrygios servat custodia muros,
Et vigil Argolicas servat custodia fossas,
Festa dies aderat, qua Cygni victor Achilles
Pallada mactatae placabat sanguine vaccae.
Cuius ut imposuit prosecta calentibus aris,
Et dîs acceptus penetravit in aethera nidor;
Sacra tulere suam, pars est data cetera mensis.

*) Bei einem Opfer, welches Achill der Pallas brachte, sprach man beim Opfermahle vom Siege über den Cygnus, und bewunderte vor allem, dass Cygnus nicht verwundet werden konnte. Dies veranlasst den alten Nestor, eine ältere ähnliche Geschichte vom Caeneus zu erzählen. Dieser, anfangs ein Mädchen, wurde vom Neptun in einen Mann verwandelt, der nicht verwundet werden konnte. Aber in dem Kampfe der Centauren und Lapithen wurde er in einen Vogel verwandelt. Diesen Kampf haben wir ausgehoben.

Digitized by Google

Discubuere toris proceres, et corpora tosta
Carne replent, vinoque levant curasque sitimque.
Non illos citharae, non illos carmina vocum,
Longave multifori delectat tibia buxi;
Sed noctem sermone trahunt, virtusque loquendi
Materia est. Pugnam referunt hostisque suamque,
Inque vices adita atque exhausta pericula saepe
Commemorare iuvat. Quid enim loqueretur Achilles,
Aut quid apud magnum potius loquerentur Achillem?
Proxima praecipue domito victoria Cygno
In sermone fuit: visum mirabile cunctis,
Quod iuveni corpus nullo penetrabile telo,
Invictumque ad vulnera erat ferrumque terebat.
Hoc ipse Aeacides, hoc mirabantur Achivi;
Cum sic Nestor ait: »Vestro fuit unicus aevo
Contemptor ferri nulloque forabilis ictu
Cygnus; at ipse olim patientem vulnera mille,
Corpore non laeso, Perrhaebum Caenea vidi,
Caenea Perrhaebum, qui factis inclytus Othryn
Incoluit: quoque id mirum magis esset in illo,
Femina natus erat.« Monstri novitate moventur,
Quisquis adest, narretque rogant. Quos inter Achilles:
»Dic age: nam cunctis eadem est audire voluntas,
O facunde senex, aevi prudentia nostri;
Quis fuerit Caeneus; cur in contraria versus;
Qua tibi militia, cuius certamine pugnae
Cognitus; a quo sit victus, si victus ab ullo est.«
Tum senior: »Quamvis obstet mihi longa vetustas,
»Multaque me fugiant primis spectata sub annis;
Plura tamen memini, nec, quae magis haereat, ulla
Pectore res nostro est inter bellique domique
Acta tot. Ac si quem potuit spatiosa senectus
Spectatorem operum multorum reddere: vixi
Annos bis centum, nunc tertia vivitur aetas.
Clara decore fuit proles Elateïa Caenis,
Thessalidum virgo pulcherrima, perque propinquas,

Perque tuas urbes (tibi enim popularis, Achille,)
Multorum frustra votis optata procorum.
Tentasset Peleus thalamos quoque forsitan illos;
Sed iam aut contigerant illi connubia matris,
Aut fuerant promissa, tuae. Nec Caenis in ullos
Denupsit thalamos, secretaque litora carpens
Aequorei vim passa dei est: ita fama ferebat.
Utque novae Veneris Neptunus gaudia cepit;
»»Sint tua vota licet« dixit »secura repulsae;
»»Elige quid voveas.«« Eadem hoc quoque fama ferebat.
»»Magnum« Caenis ait »facit haec iniuria votum:
»»Tale pati iam posse nihil. Da, femina ne sim:
Omnia praestiteris.«« Graviore novissima dixit
Verba sono, poteratque viri vox illa videri,
Sicut erat. Nam iam voto deus aequoris alti
Annuerat, dederatque super, ne saucius ullis
Vulneribus fieri ferrove occumbere posset.
Munere laetus abit, studiisque virilibus aevum
Exigit Atracides Peneïaque arva pererrat.
Duxerat Hippodamen audaci Ixione natus,
Nubigenasque feros, positis ex ordine mensis,
Arboribus tecto discumbere iusserat antro.
Haemonii proceres aderant, aderamus et ipsi,
Festaque confusa resonabat regia turba.
Ecce canunt Hymenaeon, et ignibus atria fumant,
Cinctaque adest virgo matrum nurumque caterva,
Praesignis facie. Felicem diximus illa
Coniuge Pirithoum: quod paene fefellimus omen.
Nam tibi, saevorum saevissime Centaurorum,
Euryte, quam vino pectus, tam virgine visa
Ardet, et ebrietas geminata libidine regnat.
Protinus eversae turbant convivia mensae,
Raptaturque comis per vim nova nupta prehensis.
Eurytus Hippodamen, alii, quam quisque probabant
Aut poterant, rapiunt, captaeque erat urbis imago.
Femineo clamore sonat domus: ocius omnes
Surgimus, et primus »»Quae te vecordia,« Theseus

Digitized by Google

»»Euryte, pulsat,« ait, »qui, me vivente, lacessas
Pirithoum, violesque duos ignarus in uno?««
Neve ea magnanimus frustra memoraverit heros,
Submovet instantes, raptamque furentibus aufert.
Ille nihil contra; (neque enim defendere verbis
Talia facta potest:) sed vindicis ora protervis
Insequitur manibus generosaque pectora pulsat.
Forte fuit iuxta signis exstantibus asper
Antiquus crater, quem vastum vastior ipse
Sustulit Aegides, adversaque misit in ora.
Sanguinis ille globos pariter cerebrumque merumque
Vulnere et ore vomens, madida resupinus arena
Calcitrat. Ardescunt germana caede bimembres,
Certatimque omnes uno ore »Arma, arma!« loquuntur:
Vina dabant animos; et prima pocula pugna
Missa volant fragilesque cadi curvique lebetes,
Res epulis quondam, nunc bello et caedibus, aptae.
Primus Ophionides Amycus penetralia donis
Haud timuit spoliare suis, et primus ab aede
Lampadibus densum rapuit funale coruscis,
Elatumque alte, veluti qui candida tauri
Rumpere sacrifica molitur colla securi,
Illisit fronti Lapithae Celadontis, et ossa
Non agnoscendo confusa reliquit in ore.
Exsiluere oculi, disiectisque ossibus oris
Acta retro naris, medioque est fixa palato.
Hunc pede convulso mensae Pellaeus acernae
Stravit humi Pelates, disiecto in pectora mento,
Cumque atro mixtos sputantem sanguine dentes
Vulnere Tartareas geminato misit ad umbras.
Proximus ut steterat, spectans altaria vultu
Fumida terribili »»Cur non,« ait, »utimur istis?««
Cumque suis Gryneus immanem sustulit aram
Ignibus, et medium Lapitharum iecit in agmen:
Oppressitque duos, Brotean et Orion. Orio
Mater erat Mycale, quam deduxisse canendo
Saepe reluctanti constabat cornua Lunae.

»»Non impune feres, teli modo copia detur!««
Dixerat Exadius, telique habet instar, in alta
Quae fuerant pinu, votivi cornua cervi.
Figitur hinc duplici Gryneus in lumina ramo,
Eruiturque oculos, quorum pars cornibus haeret,
Pars fluit in barbam concretaque sanguine pendet.
Ecce rapit mediis flagrantem Rhoetus ab aris
Prunitium torrem, dextraque a parte Charaxi
Tempora perfringit fulvo protecta capillo:
Correpti rapida, veluti seges arida, flamma
Arserunt crines, et vulnere sanguis inustus
Terribilem stridore sonum dedit, ut dare ferrum
Igne rubens plerumque solet, quod forcipe curva
Cum faber eduxit, lacubus demittit; at illud
Stridet et in trepida submersum sibilat unda.
Saucius hirsutis avidum de crinibus ignem
Excutit, inque humeros limen tellure revulsum
Tollit, onus plaustri: quod ne permittat in hostem,
Ipsa facit gravitas. Socium quoque saxea moles
Oppressit spatio stantem propiore Cometen.
Gaudia nec retinet Rhoetus: »»Sic comprecor,« inquit
»»Cetera sit fortis castrorum turba tuorum!««
»Semicremoque novat repetitum stipite vulnus,
Terque quaterque gravi iuncturas verticis ictu
Rupit, et in liquido sederunt ossa cerebro.
Victor ad Euagrum Corythumque Dryantaque transit:
E quibus ut prima tectus lanugine malas
Procubuit Corythus; »»Puero quae gloria fuso
»»Parta tibi est?«« Euagros ait. Nec dicere Rhoetus
Plura sinit, rutilasque ferox in aperta loquentis
Condidit ora viri, perque os in pectora, flammas.
Te quoque, saeve Drya, circum caput igne rotato
Insequitur; sed non in te quoque constitit idem
Exitus: assiduae successu caedis ovantem,
Qua iuncta est humero cervix, sude figis obusta.

Digitized by Google

Ingemuit duroque sudem vix osse revellit
Rhoetus, et ipse suo madefactus sanguine fugit.
Fugit et Ornëus Lycabasque, et saucius armo
Dexteriore Medon, et cum Pisenore Thaumas;
Quique pedum nuper certamine vicerat omnes
Mermeros, accepto tunc vulnere tardius ibat;
Et Pholus et Melaneus et Abas praedator aprorum;
Quique suis frustra bellum dissuaserat augur
Astylos. Ille etiam metuenti vulnera Nesso
»»Ne fuge: ad Herculeos« inquit »servaberis arcus.««
„At non Eurynomos Lycidasque et Areos et Imbreus
Effugere necem, quos omnes dextra Dryantis
Perculit adversos. Adversum tu quoque, quamvis
Terga fugae dederas, vulnus, Crenaee, tulisti:
Nam grave respiciens inter duo lumina ferrum,
Qua naris fronti committitur, accipis, imae.
In tanto fremitu cunctis sine fine iacebat,
Sopitus venis et inexperrectus Aphidas,
Languentique manu carchesia mixta tenebat,
Fusus in Ossaeae villosis pellibus ursae.
Quem procul ut vidit frustra nulla arma moventem,
Inserit amento digitos »»Miscendaque« dixit
»Cum Styge vina bibes,«« Phorbas; nec plura moratus
In iuvenem torsit iaculum, ferrataque collo
Fraxinus, ut casu iacuit resupinus, adacta est.
Mors caruit sensu, plenoque e gutture fluxit
Inque toros inque ipsa niger carchesia sanguis.
Vidi ego Petraeum conantem evellere terra
Glandiferam quercum; quam dum complexibus ambit,
Et quatit huc illuc labefactaque robora iactat,
Lancea Pirithoi costis immissa Petraei,
Pectora cum duro luctantia robore fixit.
Pirithoi virtute Lycum cecidisse ferebant,
Pirithoi virtute Chromin; sed uterque minorem

Digitized by Google

Victori titulum, quam Dictys Elopsque dederunt.
Fixus Elops iaculo, quod pervia tempora fecit
Et missum a dextra laevam penetravit ad aurem;
Dictys ab ancipiti delapsus acumine montis,
Dum fugit instantem trepidans Ixione natum,
Decidit in praeceps, et pondere corporis ornum
Ingentem fregit suaque induit ilia fractae.
Ultor adest Aphareus, saxumque e monte revulsum
Mittere conatur; mittentem stipite querno
Occupat Aegides, cubitique ingentia frangit
Ossa: nec ulterius dare corpus inutile leto
Aut vacat aut curat, tergoque Bianoris alti
Insilit, haud solito quemquam portare, nisi ipsum,
Opposuitque genu costis, prensamque sinistra
Caesariem retinens, vultum minitantiaque ora
Robore nodoso praeduraque tempora fregit.
Robore Nedymnum iaculatoremque Lycotan
Sternit, et immissa protectum pectora barba
Hippason, et summis exstantem Riphea silvis,
Tereaque, Haemoniis qui prensos montibus ursos
Ferre domum vivos indignantesque solebat.
Haud tulit utentem pugnae successibus ultra
Thesea Demoleon, solidaque revellere terra
Annosam pinum magno molimine tentat.
Quod quia non potuit, praefractam misit in hostem.
Sed procul a telo Theseus veniente recessit
Pallados admonitu: credi sic ipse volebat.
Non tamen arbor iners cecidit: nam Crantoris alti
Abscidit iugulo pectusque humerumque sinistrum.
Armiger ille tui fuerat genitoris, Achille,
Quem Dolopum rector, bello superatus, Amyntor
Aeacidae dederat pacis pignusque fidemque.
Hunc procul ut foedo disiectum vulnere Peleus
Vidit; »»At inferias, iuvenum gratissime Crantor,
»»Accipe«« ait, validoque in Demoleonta lacerto
Fraxineam misit, mentis quoque viribus, hastam,
Quae laterum cratem perrupit, et ossibus haerens
Intremuit. Trahit ille manu sine cuspide lignum:

Digitized by Google

Id quoque vix sequitur; cuspis pulmone retenta est.
Ipse dolor vires animo dabat: aeger in hostem
Erigitur pedibusque virum proculcat equinis.
Excipit ille ictus galea clypeoque sonantes,
Defensatque humeros, praetentaque sustinet arma,
Perque armos uno duo pectora perforat ictu.
Ante tamen leto dederat Phlegraeon et Hylen
Eminus, Iphinoum collato Marte Claninque.
Additur his Dorylas, qui tempora tecta gerebat
Pelle lupi, saevique vicem praestantia teli
Cornua vara boum, multo rubefacta cruore.
Huic ego (nam vires animus dabat) »»Adspice,« dixi,
»»Quantum concedant nostro tua cornua ferro,««
Et iaculum torsi: quod cum vitare nequiret,
Opposuit dextram passurae vulnera fronti.
Affixa est cum fronte manus: fit clamor; at illum
Haerentem Peleus et acerbo vulnere victum
(Stabat enim propior) mediam ferit ense sub alvum.
Prosiluit, terraque ferox sua viscera traxit
Tractaque calcavit calcataque rupit, et illis
Crura quoque impediit, et inani concidit alvo.
Nec te pugnantem tua, Cyllare, forma redemit:
Si modo naturae formam concedimus illi.
Barba erat incipiens, barbae color aureus, aurea
Ex humeris medios coma dependebat in armos;
Gratus in ore vigor, cervix humerique manusque
Pectoraque artificum laudatis proxima signis,
Et qua parte vir est: nec equi mendosa sub illo
Deteriorque viro facies. Da colla caputque:
Castore dignus erit: sic tergum sessile, sic sunt
Pectora celsa toris. Totus pice nigrior atrâ;
Candida cauda tamen, color est quoque cruribus albus.
Multae illum petiere sua de gente; sed una
Abstulit Hylonome, qua nulla decentior inter
Semiferos altis habitavit femina silvis.
Haec et blanditiis et amando et amare fatendo
Cyllaron una tenet. Cultus quoque, quantus in illis

Digitized by Google

Esse potest membris: ut sit coma pectine laevis,
Ut modo rore maris, modo se violave rosave
Implicet, interdum canentia lilia gestet,
Bisque die lapsis Pagasaeae vertice silvae
Fontibus ora lavet, bis flumine corpora tingat,
Nec nisi quae deceant electarumque ferarum
Aut humero aut lateri praetendat vellera laevo.
Par amor est illis: errant in montibus una,
Antra simul subeunt; et tum Lapitheïa tecta
Intrarant pariter, pariter fera bella gerebant.
Auctor in incerto est; iaculum de parte sinistra
Venit et inferius, quam collo pectora subsunt,
Cyllare, te fixit: parvo cor vulnere laesum
Corpore cum toto post tela educta refrixit.
Protinus Hylonome morientes excipit artus:
Impositaque manu vulnus fovet, oraque ad ora
Admovet, atque animae fugienti obsistere tentat.
Ut videt exstinctum; dictis, quae clamor ad aures
Arcuit ire meas, telo, quod inhaeserat illi,
Incubuit, moriensque suum complexa maritum est.
Ante oculos stat et ille meos, qui sena leonum
Vinxerat inter se connexis vellera nodis
Phaeocomes, hominemque simul protectus equumque:
Codice qui misso, quem vix iuga bina moverent
Iuncta, Phonoleniden a summo vertice fregit.
Fracta volubilitas capitis latissima, perque os
Perque cavas nares oculosque auresque cerebrum
Molle fluit, veluti concretum vimine querno
Lac solet, utve liquor rari sub pondere cribri
Manat et exprimitur per densa foramina spissus.
Ast ego, dum parat hic armis nudare iacentem,
(Scit tuus hoc genitor,) gladium spoliantis in ima
Ilia demisi. Chthonius quoque Teleboasque
Ense iacent nostro. Ramum prior ille bifurcum
Gesserat, hic iaculum; iaculo mihi vulnera fecit:
Signa vides, apparet adhuc vetus inde cicatrix.
Tunc ego debueram capienda ad Pergama mitti;

Digitized by Google

Tunc poteram magni, si non superare, morari
Hectoris arma meis. Illo sed tempore nullus,
Aut puer, Hector erat, nunc me mea deficit aetas.
Quid tibi victorem gemini Periphanta Pyreti,
Ampyca quid referam, qui quadrupedantis Oïcli
Fixit in adverso cornum sine cuspide vultu?
Vecte Pelethronius Macareus in pectus adacto
Stravit Erigdupum. Memini et venabula condi
Inguine Nesseis manibus coniecta Cymeli.
Nec tu credideris tantum cecinisse futura
Ampyciden Mopsum: Mopso iaculante biformis
Occubuit frustraque loqui tentavit Odites,
Ad mentum lingua, mentoque ad guttura fixo.
Quinque neci Caeneus dederat. Styphelonque Bromimque
Antimachumque Elymumque, securiferumque Pyracmon.
Vulnera non memini; numerum nomenque notavi.
Provolat Emathii spoliis armatus Halesi,
Quem dederat leto, membrisque et corpore Latreus
Maximus. Huic aetas inter iuvenemque senemque,
Vis iuvenilis erat, variabant tempora cani.
Qui clypeo gladioque Macedoniaque sarissa
Conspicuus, faciemque obversus in agmen utrumque,
Armaque concussit certumque equitavit in orbem,
Verbaque tot fudit vacuas animosus in auras:
»»Et te, Caeni, feram? Nam tu mihi femina semper,
Tu mihi Caenis eris. Nec te natalis origo
Comminuit, mentemque subit, quo praemia facto,
Quaque viri falsam speciem mercede pararis?
Vel quid nata vide vel quid sis passa, columque
I, cape cum calathis, et stamina pollice torque;
Bella relinque viris!«« Iactanti talia Caeneus
Extentum cursu missa latus eruit hasta,
Qua vir equo commissus erat. Ferit ille dolore,
Nudaque Phyllei iuvenis ferit ora sarissa.
Non secus haec resilit, quam tecti a culmine grando,
Aut si quis parvo feriat cava tympana saxo.

Digitized by Google

Cominus aggreditur, laterique recondere duro
Luctatur gladium. Gladio loca pervia non sunt.
»»Haud tamen effugies: medio ingulaberis ense,
Quandoquidem mucro est hebes«« inquit, et in latus ensem
Obliquat longaque amplectitur ilia dextra.
Plaga facit gemitus, ceu corpore marmoris icti,
Fractaque dissiluit percusso lamina collo.
Ut satis illaesos miranti praebuit artus;
»»Nunc age,« ait Caeneus »nostro tua corpora ferro
Tentemus!«« capuloque tenus demisit in armos
Ensem fatiferum, caecamque in viscera movit
Versavitque manum, vulnusque in vulnere fecit.
Ecce ruunt vasto rabidi clamore bimembres,
Telaque in hunc omnes unum mittuntque feruntque.
Tela retusa cadunt, manet imperfossus ab omni
Inque cruentatus Caeneus Elateïus ictu.
Fecerat attonitos nova res. »»Heu dedecus ingens!«
Monychus exclamat: »populus superamur ab uno,
»»Vixque viro! Quanquam ille vir est; nos segnibus actis,
Quod fuit ille, sumus. Quid membra immania prosunt;
Quid geminae vires; et quid fortissima rerum
In nobis duplex natura animalia iunxit?
Nec nos matre dea, nec nos Ixione natos
Esse reor: qui tantus erat, Iunonis ut altae
Spem caperet; nos semimari superamur ab hoste.
Saxa, trabesque super totosque involvite montes,
Vivacemque animam missis elidite silvis!
Silva premat fauces, et erit pro vulnere pondus.««
»Dixit, et insanis deiectam viribus Austri
Forte trabem nactus validum coniecit in hostem,
Exemplumque fuit: parvoque in tempore nudus
Arboris Othrys erat, nec habebat Pelion umbras.
Obrutus immani cumulo, sub pondere Caeneus
Aestuat arboreo, congestaque robora duris
Fert humeris. Sed enim postquam super ora caputque

Digitized by Google

Crevit onus, neque habet quas ducat spiritus auras;
Deficit interdum, modo se super aëra frustra
Tollere conatur iactasque evolvere silvas,
Interdumque movet, veluti, quam cernimus, ecce,
Ardua si terrae quatiatur motibus Ide.
Exitus in dubio est: alii sub inania corpus
Tartara detrusum silvarum mole ferebant;
Abnuit Ampycides, medioque ex aggere fulvis
Vidit avem pennis liquidas exire sub auras,
Quae mihi tunc primum, tunc est conspecta supremum.
Hanc ubi lustrantem leni sua castra volatu
Mopsus et ingenti circum clangore sonantem
Adspexit, pariterque animo est oculisque secutus;
»»O salve,« dixit »Lapitheae gloria gentis,
»»Maxime vir quondam, sed avis nunc unica, Caeneu!««
»Credita res auctore suo est. Dolor addidit iram,
Oppressumque aegre tulimus tot ab hostibus unum:
Nec prius abstitimus ferro exercere dolorem,
Quam data pars leto, partem fuga noxque removit.« *)

Haec inter Lapithas, et semihomines Centauros
Proelia, Tlepolemus, Pylio referente, dolorem
Praeteriti Alcidae tacito non pertulit ore,
Atque ait: »Herculeae mirum est oblivia laudis
Acta tibi, senior: certe mihi saepe referre
Nubigenas domitos a se pater ipse solebat.«

*) Da Nestor des Antheils, den Herkules an diesen Thaten gehabt hatte, nicht erwähnet hatte; so rügt Tlepolemus diese Beleidigung seines Vaters. Nestor entschuldigt es mit der Ansicht der Griechen, dass man seines Feindes Lob verschweigen dürfe. Und das sei Herkules gewesen, weil er alle Kinder des Neleus getödtet habe, und unter diesen den Periclymenus, der sich in alle Gestalten umwandeln konnte.

Digitized by Google

Tristis ad haec Pylius: »Quid me meminisse malorum
Cogis, et obductos annis rescindere luctus,
Inque tuum genitorem odium offensasque fateri?
Ille quidem maiora fide quoque gessit et orbem
Implevit meritis, quod mallem posse negare;
Sed neque Deïphobum nec Polydamanta nec ipsum
Hectora laudamus: quis enim laudaverit hostem?
Ille tuus genitor Messenia moenia quondam
Stravit, et immeritas urbes, Elinque Pylonque,
Diruit, inque meos ferrum flammamque penates
Impulit. Utque alios taceam, quos ille peremit:
Bis sex Herculeïs ceciderunt, me minus uno,
Viribus. Atque alios vinci potuisse ferendum est.
Mira Periclymeni mors est, cui posse figuras
Sumere quas vellet rursusque reponere sumptas
Neptunus dederat, Neleï sanguinis auctor.
Hic, ubi nequicquam est formas variatus in omnes,
Vertitur in faciem volucris, quae fulmina curvis
Ferre solet pedibus, divûm gratissima regi.
Viribus usus avis pennis rostroque redunco
Hamatisque viri laniaverat unguibus ora:
Tendit in hunc nimium certos Tirynthius arcus,
Atque inter nubes sublimia membra ferentem
Pendentemque ferit, lateri qua iungitur ala.
Nec grave vulnus erat; sed rupti vulnere nervi
Deficiunt motumque negant viresque volandi:
Decidit in terram non concipientibus auras
Infirmis pennis, et qua levis haeserat alae,
Corporis affixi pressa est gravitate sagitta:
Perque latus summum iugulo est exacta sinistro.
Num videor debere tui praeconia rebus
Herculis, o Rhodia ductor pulcherrime classis?
Nec tamen ulterius, quam fortia facta silendo,
Ulciscar fratres: solida est mihi gratia tecum.«
Haec postquam dulci Neleïus edidit ore:
A sermone senis, repetito munere Bacchi,
Surrexere toris; nox est data cetera somno.

Digitized by Google

*) At deus, aequoreas qui cuspide temperat undas,
In volucrem corpus nati Stheneleïda versum
Mente dolet patria, saevumque perosus Achillen
Exercet memores plus quam civiliter iras.
Iamque fere tracto duo per quinquennia bello,
Talibus intonsum compellat Sminthea dictis:
»O mihi de fratris longe gratissime natis,
Irrita qui mecum posuisti moenia Troiae,
Ecquid, ut has iam iam casuras adspicis arces,
Ingemis; aut ecquid tot defendentia muros
Millia caesa doles? Ecquid, ne persequar omnes,
Hectoris umbra subit circum sua Pergama tracti,
Cum tamen ille ferox belloque cruentior ipso
Vivit adhuc, operis nostri populator, Achilles?
Det mihi se: faxo, triplici quid cuspide possim,
Sentiat. At quoniam concurrere cominus hosti
Non datur; occulta necopinum perde sagitta!«
Annuit, atque animo pariter patruique suoque
Delius indulgens, nebula velatus in agmen
Pervenit Iliacum; mediaque in caede virorum
Rara per ignotos spargentem cernit Achivos
Tela Parin; fassusque deum »Quid spicula perdis
Sanguine plebis?« ait. »Si qua est tibi cura tuorum;
Vertere in Aeaciden, caesosque ulciscere fratres!«
Dixit et, ostendens sternentem Troïca ferro
Corpora Peliden, arcus obvertit in illum,
Certaque letifera direxit spicula dextra.
Quod Priamus gaudere senex post Hectora posset,
Hoc fuit. Ille igitur tantorum victor, Achille,
Vinceris a timido Graiae raptore maritae!

*) Neptun konnte das Schicksal seines Cygnus nicht vergessen. Daher beredet er endlich den Apollo, dass dieser durch den Paris den Achill erlegt. Sein Tod veranlasst einen Streit über seine Waffen, auf die Ajax, der Telamonier, und Ulixes Anspruch machen. Agamemnon setzt zur Entscheidung ein Gericht an.

Digitized by Google

At si femineo fuerat tibi Marte cadendum;
Thermodontiaca malles cecidisse bipenni:
Iam timor ille Phrygum, decus et tutela Pelasgi
Nominis, Aeacides, caput insuperabile bello,
Arserat: armarat deus idem, idemque cremarat.
Iam cinis est, et de tam magno restat Achille
Nescio quid, parvam quod non bene compleat urnam.
At vivit, totum quae gloria compleat orbem.
Haec illi mensura viro respondet, et haec est
Par tibi, Pelide, nec inania Tartara sentit.
Ipse etiam, ut, cuius fuerit, cognoscere possis,
Bella movet clypeus, deque armis arma feruntur.
Non ea Tydides, non audet Oileos Aiax,
Non minor Atrides, non bello maior et aevo
Poscere, non alii; soli Telamone creato,
Laërteque fuit tantae fiducia laudis.
A se Tantalides onus invidiamque removit,
Argolicosque duces mediis considere castris
Iussit, et arbitrium litis traiecit in omnes.

Digitized by Google

METAMORPHOSEON

LIBER TERTIUS DECIMUS.

*) Consedere duces et, vulgi stante corona,
Surgit ad hos clypei dominus septemplicis Aiax.
Utque erat impatiens irae, Sigeia torvo
Litora respexit classemque in litore vultu,
Intendensque manus »Agimus, pro Iupiter!« inquit,
»Ante rates causam: et mecum confertur Ulixes!
At non Hectoreis dubitavit cedere flammis:
Quas ego sustinui, quas hac a classe fugavi!
Tutius est fictis igitur contendere verbis,
Quam pugnare manu. Sed nec mihi dicere promptum,
Nec facere est isti; quantumque ego Marte feroci,
Quantum acie valeo, tantum valet iste loquendo.
Nec memoranda tamen vobis mea facta, Pelasgi,
Esse reor: vidistis enim; sua narret Ulixes,
Quae sine teste gerit, quorum nox conscia sola est.
Praemia magna peti fateor; sed demit honorem

*) In diesem Gerichte tritt zuerst Ajax auf, und zeigt sein Recht auf diese Waffen. Aber Ulixes, der nun redet, besiegt durch seine Beredsamkeit die Richter und den Gegner. Ajax ersticht sich selbst, und aus seinem Blute lässt die Erde eine Blume aufwachsen, die das Andenken seines Todes enthält.

Digitized by Google

Aemulus: Aiaci non est tenuisse superbum,
Sit licet hoc ingens, quidquid speravit Ulixes.
Iste tulit pretium iam nunc certaminis huius:
Quo cum victus erit, mecum certasse feretur.
Atque ego, si virtus in me dubitabilis esset,
Nobilitate potens essem, Telamone creatus,
Moenia qui forti Troiana sub Hercule cepit
Litoraque intravit Pagasaea Colcha carina.
Aeacus huic pater est, qui iura silentibus illic
Reddit, ubi Aeoliden saxum grave Sisyphon urget,
Aeacon agnoscit summus prolemque fatetur
Iupiter esse suam. Sic ab Iove tertius Aiax.
Nec tamen haec series in causa prosit, Achivi;
Si mihi cum magno non est communis Achille.
Frater erat: fraterna peto. Quid sanguine cretus
Sisyphio, furtisque et fraude simillimus illi,
Inseris Aeacidis alienae nomina gentis?
An, quod in arma prior nulloque sub iudice veni,
Arma neganda mihi, potiorque videbitur ille,
Ultima qui cepit detrectavitque furore
Militiam ficto, donec sollertior isto,
Sed sibi inutilior, timidi commenta retexit
Naupliades animi vitataque traxit ad arma?
Optima nunc sumat, qui sumere noluit ulla:
Nos inhonorati et donis patruelibus orbi,
Obtulimus quia nos ad prima pericula, simus?
Atque utinam aut verus furor ille aut creditus esset,
Nec comes hic Phrygias unquam venisset ad arces
Hortator scelerum: non te, Poeantia proles,
Expositum Lemnos nostro cum crimine haberet.
Qui nunc, ut memorant, silvestribus abditus antris
Saxa moves gemitu, Laërtiadaeque precaris,
Quae meruit: quae, si dî sunt, non vana preceris!
Et nunc ille eadem nobis iuratus in arma,
Heu! pars una ducum, quo successore sagittae
Herculis utuntur, fractus morboque fameque,
Velaturque aliturque avibus, volucresque petendo
Debita Troianis exercet spicula fatis.

Digitized by Google

Ille tamen vivit, quia non comitavit Ulixen.
Mallet et infelix Palamedes esse relictus:
Viveret aut certe letum sine crimine haberet.
Quem male convicti nimium memor iste furoris
Prodere rem Danaam finxit, fictumque probavit
Crimen, et ostendit, quod iam praefoderat, aurum.
Ergo aut exsilio vires subduxit Achivis,
Aut nece: sic pugnat, sic est metuendus Ulixes!
Qui licet eloquio fidum quoque Nestora vincat,
Haud tamen efficiet, desertum ut Nestora crimen
Esse rear nullum: qui, cum imploraret Ulixen
Vulnere tardus equi fessusque senilibus annis,
Proditus a socio est. Non haec mihi crimina fingi,
Scit bene Tydides: qui nomine saepe vocatum
Corripuit, trepidoque fugam exprobravit amico.
Adspiciunt oculis Superi mortalia iustis:
En, eget auxilio, qui non tulit; utque reliquit,
Sic linquendus erat: legem sibi dixerat ipse.
Conclamat socios: adsum, videoque trementem
Pallentemque metu ac trepidantem morte futura;
Opposui molem clypei texique iacentem,
Servavique animam (minimum est hoc laudis,) inertem.
Si perstas certare, locum redeamus in illum:
Redde hostem vulnusque tuum solitumque timorem,
Post clypeumque late et mecum contende sub illo.
At postquam eripui; cui standi vulnera vires
Non dederant, nullo tardatus vulnere fugit:
Hector adest secumque deos in proelia ducit,
Quaque ruit, non tu tantum terreris, Ulixe,
Sed fortes etiam: tantum trahit ille timoris.
Hunc ego sanguineae successu caedis ovantem
Cominus ingenti resupinum pondere fudi.
Hunc ego poscentem, cum quo concurreret, unus
Sustinui sortemque meam vovistis, Achivi,
Et vestrae valuere preces. Si quaeritis huius
Fortunam pugnae; non sum superatus ab illo.
Ecce, ferunt Troës ferrumque ignemque Iovemque

Digitized by Google

In Danaas classes: ubi nunc facundus Ulixes?
Nempe ego mille meo protexi pectore puppes,
Spem vestri reditus. Date tot pro navibus arma.
Quod si vera licet mihi dicere; quaeritur istis,
Quam mihi, maior honos, coniunctaque gloria nostra est.
Atque Aiax armis, non Aiaci arma petuntur.
Conferat his Ithacus Rhesum imbellemque Dolona
Priamidenque Helenum rapta cum Pallade captum!
Luce nihil gestum, nihil est Diomede remoto.
Si semel ista datis meritis tam vilibus arma,
Dividite, et maior pars sit Diomedis in illis.
Quo tamen haec Ithaco, qui clam, qui semper inermis
Rem gerit et furtis incautum decipit hostem?
Ipse nitor galeae, claro radiantis ab auro,
Insidias prodet, manifestabitque latentem.
Sed neque Dulichius sub Achillis casside vertex
Pondera tanta feret, nec non onerosa gravisque
Pelias esse potest imbellibus hasta lacertis,
Nec clypeus, vasti caelatus imagine mundi,
Conveniet timidae nataeque ad furta sinistrae.
Debilitaturum quid te petis, improbe, munus?
Quod tibi si populi donaverit error Achivi,
Cur spolieris, erit: non, cur metuaris ab hoste.
Et fuga (qua sola cunctos, timidissime, vincis)
Tarda futura tibi est, gestamina tanta trahenti.
Adde, quod iste tuus, tam raro proelia passus,
Integer est clypeus. Nostro, qui tela ferendo
Mille patet plagis, novus est successor habendus.
Denique, quid verbis opus est? spectemur agendo.
Arma viri fortis medios mittantur in hostes:
Inde iubete peti et referentem ornate relatis.

Finierat Telamone satus, vulgique secutum
Ultima murmur erat: donec Laërtius heros
Adstitit atque oculos paullum tellure moratos
Sustulit ad proceres exspectatoque resolvit
Ora sono; neque abest facundis gratia dictis.

Digitized by Google

»Si mea cum vestris valuissent vota, Pelasgi,
Non foret ambiguus tanti certaminis heres,
Tuque tuis armis, nos te poteremur, Achille.
Quem quoniam non aequa mihi vobisque negarunt
Fata: « (manuque simul veluti lacrimantia tersit
Lumina) »quis magno melius succedat Achilli,
Quam per quem magnus Danais successit Achilles?
Huic modo ne prosit, quod, ut est, hebes esse videtur;
Neve mihi noceat, quod vobis semper, Achivi,
Profuit, ingenium; meaque haec facundia, si qua est,
Quae nunc pro domino, pro vobis saepe locuta est,
Invidia careat, bona nec sua quisque recuset.
Nam genus et proavos et quae non fecimus ipsi,
Vix ea nostra voco. Sed enim, quia rettulit Aiax
Esse Iovis pronepos: nostri quoque sanguinis auctor
Iupiter est, totidemque gradus distamus ab illo.
Nam mihi Laërtes pater est, Arcesius illi,
Iupiter huic: neque in his quisquam damnatus et exsul.
Est quoque per matrem Cyllenius addita nobis
Altera nobilitas: deus est in utroque parente.
Sed neque materno quod sum generosior ortu,
Nec mihi quod pater est fraterni sanguinis insons,
Proposita arma peto; meritis expendite causam.
Dummodo quod fratres Telamon Peleusque fuerunt,
Aiacis meritum non sit, nec sanguinis ordo,
Sed virtutis honos spoliis quaeratur in istis.
Aut si proximitas primusque requiritur heres;
Est genitor Peleus, est Pyrrhus filius illi:
Quis locus Aiaci? Phthiam haec Scyronve ferantur.
Nec minus est isto Teucer patruelis Achilli.
Num petit ille tamen? Num, si petat, auferat arma?
Ergo operum quoniam nudum certamen habetur:
Plura quidem feci, quam quae comprendere dictis
In promptu mihi sit; rerum tamen ordine ducar.
Praescia venturi genitrix Nereïa leti
Dissimulat cultu natum: et deceperat omnes,

In quibus Aiacem, sumptae fallacia vestis.
Arma ego femineis, animum motura virilem,
Mercibus inserui; neque adhuc proiecerat heros
Virgineos habitus, cum parmam hastamque tenenti,
»»Nate dea« dixi »tibi si peritura reservant
»»Pergama: quid dubitas ingentem evertere Troiam?««
»Iniecique manum fortemque ad fortia misi.
Ergo opera illius mea sunt: ego Telephon hasta
Pugnantem domui, victum orantemque refeci;
Quod Thebae cecidere, meum est; me credite Lesbon,
Me Tenedon, Chrysenque et Cyllan, Apollinis urbes,
Et Scyron cepisse; mea concussa putate
Procubuisse solo Lyrnesia moenia dextra.
Utque alios taceam: qui saevum perdere posset
Hectora, nempe dedi: per me iacet inclytus Hector.
Illis haec armis, quibus est inventus Achilles,
Arma peto: vivo dederam, post fata reposco. —
Ut dolor unius Danaos pervenit ad omnes,
Aulidaque Euboïcam complerunt mille carinae;
Exspectata diu, nulla aut contraria classi
Flamina sunt, duraeque iubent Agamemnona sortes
Immeritam saevae natam mactare Dianae.
Denegat hoc genitor divisque irascitur ipsis,
Atque in rege tamen pater est. Ego mite parentis
Ingenium verbis ad publica commoda verti.
Nunc equidem fateor, fassoque ignoscat Atrides:
Difficilem tenui sub iniquo iudice causam.
Hunc tamen utilitas populi fraterque datique
Summa movet sceptri, laudem ut cum sanguine penset.
Mittor et ad matrem, quae non hortanda, sed astu
Decipienda fuit. Quo si Telamonius isset,
Orba suis essent etiam nunc lintea ventis. —
Mittor et Iliacas audax orator ad arces,
Visaque et intrata est altae mihi curia Troiae.
Plenaque adhuc erat illa viris. Interritus egi,

Digitized by Google

Quam mihi mandarat communis Graecia causam,
Accusoque Parin, praedamque Helenamque reposco,
Et moveo Priamum Priamoque Antenora iunctum.
At Paris et fratres et qui rapuere sub illo,
Vix tenuere manus, (scis hoc, Menelaë) nefandas,
Primaque lux nostri tecum fuit illa pericli.
Longa referre mora est, quae consilioque manuque
Utiliter feci spatiosi tempore belli.
Post acies primas, urbis se moenibus hostes
Continuere diu, nec aperti copia Martis
Ulla fuit; decimo demum pugnavimus anno.
Quid facis interea, qui nil nisi proelia nosti?
Quis tuus usus erat? Nam si mea facta requiris:
Hostibus insidior; fossas munimine cingo;
Consolor socios; ut longi taedia belli
Mente ferant placida; doceo quo simus alendi
Armandique modo; mittor quo postulat usus.
Ecce, Iovis monitu deceptus imagine somni,
Rex iubet incepti curam dimittere belli.
Ille potest auctore suam defendere causam;
Non sinat hoc Aiax delendaque Pergama poscat,
Quodque potest, pugnet. Cur non remoratur ituros?
Cur non arma capit? Det, quod vaga turba sequatur!
Non erat hoc nimium, nunquam nisi magna loquenti.
Quid, quod et ipse fugis? Vidi, puduitque videre,
Cum tu terga dares inhonestaque vela parares.
Nec mora, »»Quid facitis? Quae vos dementia,« dixi,
Concitat, o socii, captam dimittere Troiam;
Quidve domum fertis decimo nisi dedecus anno?««
»Talibus atque aliis, in quae dolor ipse disertum
Fecerat, aversos profuga de classe reduxi.
Convocat Atrides socios terrore paventes:
Nec Telamoniades etiam nunc hiscere quidquam
Audet. — At ausus erat reges incessere dictis
Thersites: etiam per me haud impune protervus.
Erigor et trepidos cives exhortor in hostes,
Amissamque mea virtutem voce reposco.

Tempore ab hoc quodcunque potest fecisse videri.
Fortiter iste, meum est, qui dantem terga retraxi.
Denique de Danais quis te laudatve petitve?
At sua Tydides mecum communicat acta,
Me probat, et socio semper confidit Ulixe.
Est aliquid, de tot Graiorum millibus unum
A Diomede legi. Nec me sors ire iubebat:
Sic tamen et spreto noctisque hostisque periclo
Ausum eadem, quae nos, Phrygia de gente Dolona
Interimo: non ante tamen, quam cuncta coëgi
Prodere, et edidici quid perfida Troia pararet.
Omnia cognoram nec, quod specularer, habebam,
Et iam promissa poteram cum laude reverti.
Haud contentus eo, petii tentoria Rhesi,
Inque suis ipsum castris comitesque peremi,
Atque ita captivo victor votisque potitus
Ingredior curru laetos imitante triumphos.
Cuius equos pretium pro nocte poposcerat hostis,
Arma negate mihi, fueritque benignior Aiax!
Quid Lycii referam Sarpedonis agmina ferro
Devastata meo? Cum multo sanguine fudi
Coeranon Iphitiden et Alastoraque Chromiumque,
Alcandrumque Haliumque Noëmonaque Prytaninque,
Exitioque dedi cum Chersidamante Thoona,
Et Charopem fatisque immitibus Ennomon actum,
Quique minus celebres nostra sub moenibus urbis
Procubuere manu. Sunt et mihi vulnera, cives,
Ipso pulcra loco: nec vanis credite verbis;
Adspicite en!« (vestemque manu deduxit) et »Haec sunt
»Pectora semper« ait »vestris exercita rebus.
»At nihil impendit per tot Telamonius annos
Sanguinis in socios, et habet sine vulnere corpus.
Quid tamen hoc refert, si se pro classe Pelasga
Arma tulisse refert contra Troasque Iovemque?
Confiteorque, tulit: neque enim benefacta maligne
Detrectare meum est. Sed nec communia solus

Occupet, atque aliquem vobis quoque reddat honorem.
Reppulit Actorides, sub imagine tutus Achillis,
Troas ab arsuris cum defensore carinis.
Ausum etiam Hectoreo solum concurrere Marti
Se putat, oblitus regisque ducumque meique,
Nonus in officio et praelatus munere sortis.
Sed tamen eventus vestrae, fortissime, pugnae
Quis fuit? Hector abit violatus vulnere nullo.
Me miserum, quanto cogor meminisse dolore
Temporis illius; quo Graiûm murus, Achilles,
Procubuit, nec me lacrimae luctusve timorve
Tardarunt, quin corpus humo sublime referrem.
His humeris, his, inquam, humeris ego corpus Achillis,
Et simul arma tuli: quae nunc quoque ferre laboro.
Sunt mihi, quae valeant in talia pondera, vires;
Est animus vestros certè sensurus honores,
Scilicet iccirco pro gnato caerula mater
Ambitiosa suo fuit, ut coelestia dona,
Artis opus tantae, rudis et sine pectore miles
Indueret! Neque enim clypei caelamina norit,
Oceanum et terras cumque alto sidera coelo,
Pleïadasque Hyadasque immunemque aequoris Arctον
Diversasque urbes nitidumque Orionis ensem.
Postulat ut capiat, quae non intelligit, arma!
Quid, quod me, duri fugientem munera belli,
Arguit incepto serum accessisse labori,
Nec se, magnanimo maledicere sentit Achilli?
Si simulasse vocat crimen, simulavimus ambo.
Si mora prò culpa est: ego sum maturior illo:
Me pia detinuit coniux, pia mater Achillen:
Primaque sunt illis data tempora, cetera vobis.
Haud timeo, si iam nequeo defendere crimen
Cum tanto commune viro. Deprensus Ulixis
Ingenio tamen ille: at non Aiacis Ulixes.
Neve in me stolidae convicia fundere linguae

Admirentur eum: vobis quoque digna pudore
Obiicit. An falso Palameden crimine turpe est
Accusasse mihi, vobis damnasse decorum?
Sed neque Naupliades facinus defendere tantum
Tamque patens valuit, nec vos audistis in illo
Crimina; vidistis, pretioque obiecta patebant,
Nec Poeantiaden quod habet Vulcania Lemnos,
Esse reus merui; factum defendite vestrum:
Consensistis enim. Nec me suasisse negabo,
Ut se subtraheret bellique viaeque labori,
Tentaretque feros requie lenire dolores.
Paruit, et vivit. Non haec sententia tantum
Fida sed et felix, cum sit satis, esse fidelem.
Quem quoniam vates delenda ad Pergama poscunt,
Ne mandate mihi; melius Telamonius ibit,
Eloquioque virum morbis iraque furentem
Molliet, aut aliqua producet callidus arte.
Ante retro Simoïs fluet et sine frondibus Ide
Stabit, et auxilium promittet Achaïa Troiae,
Quam, cessante meo pro vestris pectore rebus,
Aiacis stolidi Danais sollertia prosit!
Sis licet infestus sociis regique mihique,
Dure Philoctete, licet exsecrere meumque
Devoveas sine fine caput, cupiasque dolenti
Me tibi forte dari nostrumque haurire cruorem:
Te tamen aggrediar, mecumque reducere nitar,
Utque tui mihi, sic fiat tibi copia nostri;
Tamque tuis potiar, (faveat Fortuna!) sagittis,
Quam sum Dardanio, quem cepi, vate potitus,
Quam responsa deûm Troianaque fata retexi:
Quam rapui Phrygiae signum penetrale Minervae
Hostibus e mediis: et se mihi comparet Aiax?
Nempe capi Troiam prohibebant fata sine illo:
Fortis ubi est Aiax; ubi sunt ingentia magni
Verba viri? Cur hic metuis? cur audet Ulixes
Ire per excubias et se committere nocti,
Perque feros enses, non tantum moenia Troum,
Verum etiam summas arces intrare suaque

Digitized by Google

Eripere aede deam raptamque afferre per hostes?
Quae nisi fecissem: frustra Telamone creatus
Gestasset laeva taurorum tergora septem.
Illa nocte mihi Troiae victoria parta est;
Pergama tunc vici, cum vinci posse coëgi.
Desine Tydiden vultuque et murmure nobis
Ostentare meum! Pars est sua laudis in illo.
Nec tu, cum socia clypeum pro classe tenebas,
Solus eras: tibi turba comes, mihi contigit unus.
Qui, nisi pugnacem sciret sapiente minorem
Esse nec indomitae deberi praemia dextrae,
Ipse quoque haec peteret; peteret moderatior Aiax,
Eurypylusque ferox claroque Andraemone natus,
Nec minus Idomeneus, patriaque creatus eadem
Meriones; peteret maioris frater Atridae.
Quippe manu fortes nec sunt tibi Marte secundi;
Consiliis cessere meis. Tibi dextera bello
Utilis; ingenium est, quod eget moderamine nostro,
Tu vires sine mente geris: mihi cura futuri.
Tu pugnare potes; pugnandi tempora mecum
Eligit Atrides. Tu tantum corpore prodes,
Nos animo: quantoque ratem qui temperat, anteit
Remigis officium, quanto dux milite maior;
Tanto ego te supero: nec non in corpore nostro
Pectora sunt potiora manu; vigor omnis in illis.
At vos, o proceres, vigili date praemia vestro
Proque tot annorum curis, quas anxius egi,
Hunc titulum meritis pensandum reddite nostris!
Iam labor in fine est: obstantia fata removi,
Altaque posse capi faciendo Pergama, cepi.
Per spes nunc socias casuraque moenia Troum,
Perque deos oro, quos hosti nuper ademi,
Per si quid superest, quod sit sapienter agendum,
Si quid adhuc audax ex praecipitique petendum,
Si Troiae fatis aliquid restare putatis:
Este mei memores; aut si mihi non datis arma,
Huic date!« et ostendit signum fatale Minervae.

Digitized by Google

Mota manus procerum est, et, quid facundia posset,
Re patuit, fortisque viri tulit arma disertus.
Hectora qui solus, qui ferrum ignemque lovemque
Sustinuit oties, unam non sustinet iram;
Invictumque virum vincit dolor. Arripit ensem
Et »Meus hic certe est! An et hunc sibi poscet Ulixes?
»Hoc« ait »utendum est in me mihi; quique cruore
Saepe Phrygum maduit, domini nunc caede madebit,
Ne quisquam Aiacem possit superare nisi Aiax!«
Dixit, et in pectus tum denique vulnera passum,
Qua patuit ferro, letalem condidit ensem.
Nec valuere manus infixum educere telum;
Expulit ipse cruor, rubefactaque sanguine tellus
Purpureum viridi genuit de cespite florem,
Qui prius Oebalio fuerat de vulnere natus.
Litera communis mediis pueroque viroque
Inscripta est foliis, haec nominis, illa querelae.

*) Victor ad Hypsipyles patriam clarique Thoantis
Et veterum terras infames caede virorum
Vela dat, ut referat Tirynthia tela sagittas.
Quae postquam ad Graios domino comitante revexit,
Imposita est sero tandem manus ultima bello.
Troia simul Priamusque cadunt; Priameïa coniux
Perdidit infelix hominis post omnia formam,
Externasque novo latratu terruit auras,
Longus in augustum qua clauditur Hellespontus.

Ilion ardebat; neque adhuc consederat ignis

*) Nachdem Ulixes den Philoctetes von Lemnus ins Lager zurückgebracht hatte, so wurde Troja bald erobert und zerstört. Die Gattin des Priamus, Hecuba, wurde die Sclavin des Ulixes, und nachdem ihre Polyxena geopfert und Polydorus ermordet war, wurde sie selbst in eine Hündin verwandelt.

Digitized by Google

Exiguumque senis Priami Iovis ara cruorem
Combiberat. Tractata comis antistita Phoebi
Non profecturas tendebat ad aethera palmas;
Dardanidas matres, patriorum signa deorum,
Dum licet, amplexas succensaque templa tenentes
Invidiosa trahunt victores praemia Graii.
Mittitur Astyanax illis de turribus, unde
Pugnantem pro se proavitaque regna tuentem
Saepe videre patrem, monstratum a matre, solebat,
Iamque viam suadet Boreas, flatuque secundo
Carbasa mota sonant: iubet uti navita ventis.
»Troia, vale: rapimur!« clamant dantque oscula terrae
Troades, et patriae fumantia tecta relinquunt.
Ultima conscendit classem, miserabile visu,
In mediis Hecube natorum inventa sepulcris.
Prensantem tumulos atque ossibus oscula dantem
Dulichiae traxere manus; tamen unius hausit
Inque sinu cineres secum tulit Hectoris haustos.
Hectoris in tumulo canum de vertice crinem,
Inferias inopes crinem lacrimasque relinquit.

Est, ubi Troia fuit, Phrygiae contraria tellus,
Bistoniis habitata viris: Polymestoris illic
Regia dives erat, cui te commisit alendum
Clam, Polydore, pater, Phrygiisque removit ab armis.
Consilium sapiens, sceleris nisi praemia magnas
Adiecisset opes, animi irritamen avari.
Ut cecidit Fortuna Phrygum, capit impius ensem
Rex Thracum iuguloque sui defigit alumni:
Et, tanquam tolli cum corpore crimina possent,
Exanimem e scopulo subiectas misit in undas.
Litore Threïcio classem religarat Atrides,
Dum mare pacatum, dum ventus amicior esset.
Hic subito, quantus, cum viveret, esse solebat,
Exit humo late rupta; similisque minaci,
Temporis illius vultum referebat Achilles,
Quo ferus iniusto petiit Agamemnona ferro,

Digitized by Google

»Immemoresque mei discedítis,« inquit »Achivi,
»Obrutaque est mecum virtutis gratia nostrae?
Ne facite; utque meum non sit sine honore sepulcrum,
Placet Achilleos mactata Polyxena manes!«
Dixit, et immiti sociis parentibus umbrae,
Rapta sinu matris, quam iam prope sola fovebat,
Fortis et infelix, et plus quam femina, virgo
Ducitur ad tumulum, diroque fit hostia busto.
Quae, memor ipsa sui, postquam crudelibus aris
Admota est sensitque sibi fera sacra parari,
Utque Neoptolemum stantem ferrumque tenentem
Inque suo vidit figentem lumina vultu:
»Utere iamdudum generoso sanguine:« dixit
»Nulla mora est: aut tu iugulo vel pectore telum
Conde meo!« iugulumque simul pectusque retexit.
»Scilicet aut ulli servire Polyxena ferrem,
Aut per tale sacrum numen placabilis ullum
Mors tantum vellem matrem mea fallere posset:
Mater obest minuitque necis mihi gaudia; quamvis
Non mea mors illi, verum sua vita gemenda est.
Vos modo, ne Stygios adeam non libera manes,
Este procul, si iusta peto, tactuque viriles
Virgineo removete manus: acceptior illi,
Quisquis is est, quem caede mea placare paratis,
Liber erit sanguis. Si quos tamen ultima nostri
Vota movent oris, Priami vos filia regis,
Non captiva, rogat: genitrici corpus inemptum
Reddite, neve auro redimat ius triste sepulcri,
Sed lacrimis: tunc, cum poterat, redimebat et auro.«
Dixerat; at populus lacrimas, quas illa tenebat,
Non tenet; ipse etiam flens invitusque sacerdos
Praebita conjecto rupit praecordia ferro.
Illa, super terram defecto poplite labens,
Pertulit intrepidos ad fata novissima vultus.
Tunc quoque cura fuit partes velare tegendas,
Cum caderet, castique decus servare pudoris.
Troades excipiunt, deploratosque recensent

Digitized by Google

Priamidas, et quid dederit domus una cruoris;
Teque gemunt, virgo, teque, o modo regia coniux,
Regia dicta parens, Asiae florentis imago;
Nunc etiam praedae mala sors: quam victor Ulixes
Esse suam nollet, nisi quod tamen Hectora partu
Ediderat. Dominum matri vix repperit Hector.
Quae corpus complexa animae tam fortis inane,
Quas toties patriae dederat natisque viroque,
Huic quoque dat lacrimas; lacrimas in vulnera fundit
Osculaque ore legit consuetaque pectora plangit,
Canitiemque suam concreto in sanguine verrens,
Plura quidem, sed et haec, laniato pectore dixit:
»Nata, tuae, (quid enim superest?) dolor ultime matri,
Nata, iaces: videoque tuum, mea vulnera, vulnus.
En, ne perdiderim quenquam sine caede meorum,
Tu quoque vulnus habes. At te, quia femina, rebar
A ferro tutam; cecidisti et femina ferro,
Totque tuos idem fratres, te perdidit idem,
Exitium Troiae nostrique orbator, Achilles.«
At postquam cecidit Paridis Phoebique sagittis:
»»Nunc certe« dixi »non est metuendus Achilles!«
Nunc quoque mî metuendus erat. Cinis ipse sepulti
In genus hoc saevit: tumulo quoque sensimus hostem.
Aeacidae fecunda fui. Iacet Ilion ingens,
Eventuque gravi finita est publica clades:
Si finita tamen. Soli mihi Pergama restant,
In cursuque meus dolor est. Modo maxima rerum,
Tot generis natisque potens nuribusque viroque,
Nunc trahor exsul, inops, tumulis avulsa meorum,
Penelopae munus: quae me data pensa trahentem
Matribus ostendens Ithacis »»Haec Hectoris illa est
»»Clara parens! Haec est« dicet »Priameïa coniux.«
Postque tot amissos tu tunc, quae sola levabas
Maternos luctus, hostilia busta piasti,
Inferias hosti peperi. Quo ferrea resto,
Quidve moror? Quo me servas, annosa senectus?
Quid, dî crudeles, nisi quo nova funera cernam,

Digitized by Google

Vivacem differtis anum? — Quis posse putaret
Felicem Priamum, post diruta Pergama dici?
Felix morte sua, nec te, mea nata, peremptam
Adspicit, et vitam pariter regnumque reliquit. —
At, puto, funeribus dotabere, regia virgo,
Condeturque tuum monumentis corpus avitis: —
Non haec est fortuna domus: tibi munera matris
Contingent fletus peregrinaeque haustus arenae. —
Omnia perdidimus: superest, cur vivere tempus
In breve sustineam, proles gratissima matri,
Nunc solus, quondam minimus de stirpe virili,
Has datus Ismario regi Polydorus in oras. —
Quid moror interea crudelia vulnera lymphis
Abluere et sparsos immiti sanguine vultus?"
Dixit, et ad litus passu processit anili,
Albentes lacerata comas. „Date, Troades, urnam"
Dixerat infelix, liquidas hauriret ut undas:
Adspicit eiectum Polydori in litore corpus,
Factaque Threïciis ingentia vulnera telis.
Troades exclamant; obmutuit illa dolore,
Et pariter vocem lacrimasque introrsus obortas
Devorat ipse dolor: duroque simillima saxo
Torpet, et adversa figit modo lumina terra,
Interdum torvos sustollit ad aethera vultus,
Nunc positi spectat vultum, nunc vulnera nati,
Vulnera praecipue, seque armat et instruit ira.
Qua simul exarsit: tanquam regina maneret,
Ulcisci statuit, poenaeque in imagine tota est.
Utque furit catulo lactente orbata leaena,
Signaque nacta pedum sequitur, quem non videt, hostem:
Sic Hecube, postquam cum luctu miscuit iram,
Non oblita animorum, annorum oblita suorum,
Vadit ad artificem diras Polymestora caedis
Colloquiumque petit. Nam se monstrare relictum
Velle latens illi, quod nato redderet, aurum.
Credidit Odrysius praedaeque assuetus amore
In secreta venit. Cum blando callidus ore,

»Tolle moras, Hecube« dixit »da munera nato:
Omne fore illius quod das, quod et ante dedisti,
Per superos iuro.« Spectat truculenta loquentem
Falsaque iurantem, tumidaque exaestuat ira;
Atque ita correptum captivarum agmine matrum
Involat, et digitos in perfida lumina condit,
Expilatque genas oculis (facit ira valentem)
Immergitque manus, foedataque sanguine sonti
Non lumen (neque enim superest), loca luminis haurit.
Clade sui Thracum gens irritata tyranni
Troada telorum lapidumque incessere iactu
Coepit. At haec missum rauco cum murmure saxum
Morsibus insequitur: rictuque in verba parato
Latravit, conata loqui, (locus exstat, et ex re
Nomen habet;) veterumque diu memor illa malorum
Tum quoque Sithonios ululavit maesta per agros.
Illius Troasque suos hostesque Pelasgos,
Illius fortuna deos quoque moverat omnes:
Sic omnes, ut et ipsa Iovis coniuxque sororque
Eventus Hecubam meruisse negaverit illos. *)

**) Futurorum certi, quae cuncta fideli
Priamides Helenus monitu praedixerat, intrant

*) Alle Götter beklagen der Hecuba Schicksal, nur Aurora nicht, die selbst über den vom Achill erlegten Memnon trauert. Jupiter verwandelt seine Asche in die Vögel Memnonides. — Aeneas kommt mit seinem Vater über Thracien nach Delus, zum Anius, dem Könige und Priester, dessen Töchter neuerlich in Tauben verwandelt waren. Da das Orakel ihnen befiehlt ihr altes Vaterland zu suchen, reisen sie, nach gegenseitigen Gastgeschenken, nach Creta ab, welches das Vaterland des Teucer war. Das Clima nöthigt sie, diese Insel zu verlassen, und ein Sturm verschlägt sie ins Adriatische Meer. In Epirus finden sie den Helenus, der sie den wahren Sinn des Orakels von Delus lehret. Daher gehen sie nun nach Sicilien, um von da Ausonia aufzusuchen.

**) Diese Gegend von Sicilien giebt dem Dichter Gelegen-

Digitized by Google

Sicaniam. Tribus haec excurrit in aequora linguis,
E quibus imbriferos est versa Pachynos ad Austros,
Mollibus expositum Zephyris Lilybaeon, ad Arctos,
Aequoris expertes spectat Boreanque Peloros.
Hac subeunt Teucri, remisque aestuque secundo
Sub noctem potitur Zanclaea classis arena.
Scylla latus dextrum, laevum irrequieta Charybdis
Infestant. Vorat haec raptas revomitque carinas;
Illa feris atram canibus succingitur alvum,
Virginis ora gerens et, si non omnia vates
Ficta reliquerunt, aliquo quoque tempore virgo.
Hanc multi patiere proci, quibus illa repulsis
Ad Pelagi Nymphas, pelagi gratissima Nymphis,
Ibat et elusos iuvenum narrabat amores.
Quam, dum pectendos praebet Galatea capillos,
Talibus adloquitur, repetens suspiria, dictis:
»Te tamen, o virgo, genus haud immite virorum
Expetit, utque facis, potes his impune negare;
At mihi, cui pater est Nereus, quam caerula Doris
Enixa est, quae sum turba quoque tuta sororum,
Non nisi per luctus licuit Cyclopis amorem
Effugere: « et lacrimae vocem impediere loquentis.
Quas ubi marmoreo detersit pollice virgo
Et solata deam est: »Refer, o carissima,« dixit
»Neve tui causam tege (cum tibi fida) doloris.«
Nereïs his contra resecuta Crataeïde natam;

»Acis erat, Fauno Nymphaque Symaethide cretus,
Magna quidem patrisque sui matrisque voluptas,
Nostra tamen maior! nam me sibi iunxerat uni
Pulcher; et, octonis iterum natalibus actis
Signarat teneras dubia lanugine malas.
Hunc ego, me Cyclops nullo cum fine petebat;

---

heit die Verwandlung des Acis, den die Galatea liebte, einzuflechten. Galatea erzählte sie der Scylla, als sie ihr das Haar schmückte. (V. 722 sqq.)

Nec, si quaesieris, odium Cyclopis amorne
Acidis in nobis fuerit praesentior, edam:
Par utrumque fuit. Pro, quanta potentia regni
Est, Venus alma, tui! Nempe ille immitis et ipsis
Horrendus silvis et visus ab hospite nullo
Impune et magni cum dis contemptor Olympi,
Quid sit amor sentit, nostrique cupidine captus
Uritur, oblitus pecorum antrorumque suorum.
Iamque tibi formae, iamque est tibi cura placendi,
Iam rigidos pectis rastris, Polypheme, capillos,
Iam libet hirsutam tibi falce recidere barbam,
Et spectare feros in aqua et componere vultus.
Caedis amor feritasque sitisque immensa cruoris
Cessant, et tutae veniuntque abeuntque carinae.
Telemus interea Siculam delatus ad Aetnen,
Telemus Eurymides, quem nulla fefellerat ales,
Terribilem Polyphemon adit, »Lumenque, quod unum
„Fronte geris media, rapiet tibi« dixit »Ulixes.«
Risit et »O vatum stolidissime, falleris« inquit:
»Altera iam rapuit.« Sic frustra vera monentem
Spernit, et aut gradiens ingenti litora passu
Degravat, aut fessus sub opaca revertitur antra.
Prominet in pontum cuneatus acumine longo
Collis, utrumque latus circumfluit aequoris unda:
Huc ferus adscendit Cyclops mediusque resedit,
Lanigerae pecudes nullo ducente secutae.
Cui postquam pinus, baculi quae praebuit usum,
Ante pedes posita est, antennis apta ferendis,
Sumptaque arundinibus compacta est fistula centum;
Senserunt toti pastoria sibila montes,
Senserunt undae. Latitans ego rupe, meique
Acidis in gremio residens, procul auribus hausi
Talia dicta meis, auditaque mente notavi:
»Candidior folio nivei, Galatea, ligustri,
Floridior prato, longa procerior alno,
Splendidior vitro, tenero lascivior haedo,
Laevior assiduo detritis aequore conchis,

Solibus hibernis, aestiva gratior umbra,
Nobilior pomis, platano conspectior alta,
Lucidior glacie, matura dulcior uva,
Mollior et cygni plumis et lacte coacto,
Et, si non fugias, riguo formosior horto;
Saevior indomitis eadem Galatea iuvencis,
Durior annosa quercu, fallacior undis,
Lentior et salicis virgis et vitibus albis,
His immobilior scopulis, violentior amne,
Laudato pavone superbior, acrior igni,
Asperior tribulis, feta truculentior ursa,
Surdior aequoribus, calcato immitior hydro,
Et, quod praecipue vellem tibi demere possem,
Non tantum cervo claris latratibus acto,
Verum etiam ventis volucrique fugacior aura!
At, bene si noris, pigeat fugisse: morasque
Ipsa tuas damnes, et me retinere labores.
Sunt mihi, pars montis, vivo pendentia saxo
Antra, quibus nec sol medio sentitur in aestu,
Nec sentitur hiems; sunt poma gravantia ramos;
Sunt auro similes longis in vitibus uvae.
Sunt et purpureae: tibi et has servamus et illas.
Ipsa tuis manibus silvestri nata sub umbra
Mollia fraga leges; ipsa autumnalia corna,
Prunaque non solum nigro liventia suco,
Verum etiam generosa novasque imitantia ceras;
Nec tibi castaneae, me coniuge, nec tibi deerunt
Arbutei fetus: omnis tibi serviet arbos.
Hoc pecus omne meum est; multae quoque vallibus errant,
Multas silva tegit, multae stabulantur in antris.
Nec, si forte roges, possim tibi dicere, quot sint:
Pauperis est numerare pecus. De laudibus harum
Nil mihi credideris; praesens potes ipsa videre,
Ut vix sustineant distentum cruribus uber.
Sunt, fetura minor, tepidis in ovilibus agni;
Sunt quoque, par aetas, tepidis in ovilibus hoedi.
Iac mihi semper adest niveum: pars inde bibenda

Digitized by Google

Servatur, partem liquefacta coagula durant.
Nec tibi deliciae faciles, vulgataque tantum
Munera contingent, damae leporesque capraeque
Parque columbarum demptusque cacumine nidus:
Inveni geminos, qui tecum ludere possint,
Inter se similes, vix ut dignoscere possis,
Villosae catulos in summis montibus ursae;
Inveni et »Dominae« dixi »servabimus istos.«
Iam modo caeruleo nitidum caput exsere ponto,
Iam, Galatea, veni, nec munera despice nostra!
Certe ego me novi, liquidaeque in imagine vidi
Nuper aquae, placuitque mihi mea forma videnti.
Adspice sim quantus! Non est hoc corpore maior
Iupiter in coelo: nam vos narrare soletis
Nescio quem regnare Iovem. Coma plurima torvos
Prominet in vultus, humerosque, ut lucus, obumbrat.
Nec mea quod rigidis horrent densissima setis
Corpora, turpe puta: turpis sine frondibus arbos,
Turpis equus, nisi colla iubae flaventia velent.
Pluma tegit volucres, ovibus sua lana decori est:
Barba viros hirtaeque decent in corpore setae.
Unum est in media lumen mihi fronte, sed instar
Ingentis clypei. Quid? non haec omnia magno
Sol videt e coelo? Solis tamen unicus orbis.
Adde, quod in vestro genitor meus aequore regnat:
Hunc tibi do socerum. Tantum miserere, precesque
Supplicis exaudi: tibi enim succumbimus uni;
Quique Iovem et coelum sperno et penetrabile fulmen,
Nereï, te vereor: tua fulmine saevior ira est.
Atque ego contemptus essem patientior huius,
Si fugeres omnes; sed cur Cyclope repulso
Acin amas, praefersque meis amplexibus Acin?
Ille tamen placeatque sibi, placeatque licebit,
Quod nollem, Galatea, tibi: modo copia detur,
Sentiet esse mihi tanto pro corpore vires.
Viscera viva traham divulsaque membra per agros,
Perque tuas spargam (sic se tibi misceat!) undas:

Uror enim, laesusque exaestuat acrius ignis,
Cumque suis videor translatam viribus Aetnam
Pectore ferre meo; nec tu, Galatea, moveris!«
Talia nequicquam questus (nam cuncta videbam)
Surgit et, ut taurus vacca furibundus adempta
Stare nequit, silvaque et notis saltibus errat;
Cum ferus ignaros nec quicquam tale timentes
Me videt atque Acin, »Videoque« exclamat »et ista
»Ultima sit faciam Veneris concordia vestrae!«
Tantaque vox, quantam Cyclops iratus habere
Debuit, illa fuit: clamore perhorruit Aetne.
Ast ego vicino pavefacta sub aequore mergor;
Terga fugae dederat conversa Symaethius heros,
Et »»Fer opem, Galatea, precor, mihi! Ferte parentes,«
Dixerat »et vestris periturum admittite regnis!««
»Insequitur Cyclops partemque e monte revulsam
Mittit, et extremus quamvis pervenit ad illum
Angulus e saxo, totum tamen obruit Acin.
At nos, quod solum fieri per fata licebat,
Fecimus, ut vires assumeret Acis avitas.
Puniceus de mole cruor manabat, et intra
Temporis exiguum rubor evanescere coepit,
Fitque color primo turbati fluminis imbre
Purgaturque mora. Tum moles iacta dehiscit,
Vivaque per rimas proceraque surgit arundo,
Osque cavum saxi sonat exsultantibus undis;
Miraque res, subito media tenus exstitit alvo
Incinctus iuvenis flexis nova cornua cannis.
Qui, nisi quod maior, quod toto caerulus ore est,
Acis erat; sed sic quoque erat tamen Acis in amnem
Versus, et antiquum tenuerunt flumina nomen. *)

*) Auf dem Rückwege der Galatea sieht der neue Meergott Glaucus die schöne Scylla. Auch sie betrachtet ihn, und hört die Geschichte seiner Verwandlung aus einem Fischer in einen Meergott, und seinen Liebesantrag an. Aber die Spröde verlässt ihn ohne Antwort, und er selbst eilt zur Circe.

Digitized by Google

METAMORPHOSEON

LIBER QUARTUS DECIMUS

*) Talia convexum per iter memorante Sibylla,
Sedibus Euboïcam Stygiis emergit in urbem

*) Glaucus bittet die Circe, dass sie durch ihre Zaubermacht ihm die Scylla hold machen wolle. Da sie den Glaucus selbst liebte, wird sie durch diese Leidenschaft entrüstet, und macht durch Zauberei, dass der Scylla Leib in wilde Hunde endigt. Sie war, noch ehe Aeneas in diese Gegend kam, in einen Felsen verwandelt. V. 1 — 74.

Schon näherte sich Aeneas der Küste von Ausonien, als ihn ein Sturm nach Afrika verschlägt. Er verlässt die Dido, kommt nach Sicilien, und von da zu den Cercopen. V. 75 — 100.

Auf seiner Reise kömmt er nun zu der Grotte der Cumäischen Sibylle, mit der er in die Unterwelt hinabsteigt. Auf dem Rückwege erzählt sie ihm ihr Schicksal. V. 101 — 153.

An dem Gestade, das von seiner Erzieherin Cajeta den Namen erhielt, traf er den Macareus, einen der Gefährten des Ulixes. Da Aeneas einen andern Ithaker, den Achmemenides, schon in Sicilien zu sich genommen hatte, so erkennen sich die beiden Griechen wieder und erzählen sich gegenseitig, was sie seit ihrer Trennung, gelitten haben. Macareus flicht in seine Erzählung die Verwandlung des Picus durch die Circe ein. Denn er hatte diese Geschichte von einer Dienerin dieser Göttin gehört. V. 154 — 440.

Digitized by Google

Troïus Aeneas, sacrisque e more litatis,
Litora adit nondum nutricis habentia nomen.
Hic quoque substiterat post taedia longa laborum
Neritius Macareus, comes experientis Ulixei;
Desertum quondam mediis qui rupibus Aetnae
Noscit Achaemeniden, improvisoque repertum
Vivere miratus »Qui te casusve deusve
Servat, Achaemenide? Cur« inquit »barbara Graium
Prora vehit? Petitur vestra quae terra carina?«
Talia quaerenti iam non hirsutus amictu,
Iam suus, et spinis conserto tegmine nullis,
Fatur Achaemenides: »Iterum Polyphemon et illos
Adspiciam fluidos humano sanguine rictus,
Hac mihi si potior domus est Ithaceque carina,
Si minus Aenean veneror genitore: nec unquam
Esse satis potero, praestem licet omnia, gratus.
Quod loquor et spiro, coelumque et sidera solis
Respicio; possimne ingratus et immemor esse?
Ille dedit, quod non anima haec Cyclopis in ora
Venit et, ut lumen iam nunc vitale relinquam,
Aut tumulo aut certe non illa condar in alvo.
Quid mihi tunc animi (nisi si timor abstulit omnem
Sensum animumque) fuit, cum vos petere alta relictus
Aequora conspexi? Volui inclamare; sed hosti
Prodere me timui. Vestrae quoque clamor Ulixis
Paene rati nocuit: vidi, cum monte revulsum
Immanem scopulum medias permisit in undas;
Vidi iterum, veluti tormenti viribus acta,
Vasta giganteo iaculantem saxa lacerto,
Et, ne deprimeret fluctusve lapisve carinam,
Pertimui, iam me non esse oblitus in illa.
Ut vero fuga vos ab acerba morte removit,
Ille quidem totam gemebundus obambulat Aetnam,
Praetentatque manu silvas, et luminis orbus
Rupibus incursat, foedataque brachia tabo
In mare protendens, gentem exsecratur Achivam
Atque ait: „„O si quis referat mihi casus Ulixen,

Digitized by Google

»»Aut aliquem e sociis, in quem mea saeviat ira,
Viscera cuius edam, cuius viventia dextra
Membra mea laniem, cuius mihi sanguis inundet
Guttur, et elisi trepident sub dentibus artus:
Quam nullum aut leve sit damnum mihi lucis ademptae!««
Haec, et plura ferox. Me luridus occupat horror
Spectantem vultus etiamnum caede madentes,
Crudelesque manus et inanem luminis orbem,
Membraque et humano concretam sanguine barbam.
Mors erat ante oculos; minimum tamen illa malorum
Et iam prensurum, iamiam mea viscera rebar
In sua mersurum, mentique haerebat imago
Temporis illius, quo vidi bina meorum
Ter quater affligi sociorum corpora terrae:
Quae super ipse iacens, hirsuti more leonis,
Visceraque et carnes cumque albis ossa medullis
Semanimesque artus avidam condebat in alvum.
Me tremor invasit: stabam sine sanguine maestus,
Mandentemque videns eiectantemque cruentas
Ore dapes, et frusta mero glomerata vomentem,
Talia fingebam misero mihi fata parari.
Perque dies multos latitans, omnemque tremiscens
Ad strepitum, mortemque timens cupidusque moriri.
Glande famem pellens et mixta frondibus herba,
Solus, inops, exspes, leto poenaeque relictus,
Haud procul adspexi longo post tempore navim,
Oravique fugam gestu ad litusque cucurri,
Et movi; Graiumque ratis Troiana recepit.
Tu quoque pande tuos, comitum gratissime, casus,
Et ducis et turbae, quae tecum credita ponto est.

Aeolon ille refert Tusco regnare profundo,
Aeolon Hippotaden, cohibentem carcere ventos:
Quos bovis inclusos tergo, memorabile munus,
Dulichium sumpsisse ducem, flatuque secundo
Lucibus isse novem, et terram adspexisse petitam.
Proxima post nonam cum sese Aurora moveret:

Digitized by Google

Invidia socios praedaeque cupidine captos,
Esse ratos aurum, dempsisse ligamina ventis;
Cum quibus isse retro, per quas modo venerat undas,
Aeoliique ratem portus repetisse tyranni.
»Inde Lami veterem Laestrygonis« inquit »in urbem
Venimus; Antiphates terra regnabat in illa.
Missus ad hunc ego sum, numero comitante duorum;
Vixque fuga quaesita salus comitique mihique,
Tertius e nobis Laestrygonis impia tinxit
Ora cruore suo. Fugientibus instat et agmen
Concitat Antiphates: coëunt et saxa trabesque
Continuant, merguntque viros merguntque carinas.
Una tamen, quae nos ipsumque vehebat Ulixen,
Effugit. Amissa sociorum parte dolentes
Multaque conquesti terris allabimur illis,
Quas procul hinc cernis. Procul hinc tibi, cerne, videnda est
Insula, visa mihi; tuque, o iustissime Troum,
Nate dea, (neque enim finito Marte vocandus
Hostis es, Aenea,) moneo, fuge litora Circes!
Nos quoque Circaeo religata in litore pinu
Antiphatae memores immansuetique Cyclopis,
Ire negabamus et tecta ignota subire.
Sorte sumus lecti: sors me fidumque Politen,
Eurylochumque simul nimiique Elpenora vini,
Bisque novem socios Circaea ad moenia misit.
Quae simul attigimus, stetimusque in limine tecti:
Mille lupi mixtaeque lupis ursaeque leaeque
Occursu fecere metum, sed nulla timenda,
Nullaque erat nostro factura in corpore vulnus.
Quin etiam blandas movere per aëra caudas,
Nostraque adulantes comitant vestigia, donec
Excipiunt famulae, perque atria marmore tecta
Ad dominam ducunt. Pulchro sedet illa recessu,
Sublimis solio, pallamque induta nitentem
Insuper aurato circumvelatur amictu.
Nereïdes Nymphaeque simul, quae vellera motis
Nulla trahunt digitis, nec fila sequentia ducunt,

Digitized by Google

Gramina disponunt; sparsosque sine ordine flores
Secernunt calathis, variasque coloribus herbas,
Ipsa, quod hae faciunt, opus exigit, ipsa quis usus
Quoque sit in folio, quae sit concordia mixtis
Novit, et advertens pensas examinat herbas.
Haec ubi nos vidit, dicta acceptaque salute
Diffudit vultus et reddidit omnia votis.
Nec mora: misceri tosti iubet hordea grani,
Mellaque vimque meri et cum lacte coagula passo.
Quique sub hac lateant furtim dulcedine, succos
Adiicit. Accipimus sacra data pocula dextra.
Quae simul arenti sitientes hausimus ore,
Et tetigit summos virga dea dira capillos;
(Et pudet, et referam!) setis horrescere coepi,
Nec iam posse loqui: pro verbis edere raucum
Murmur, et in terram toto procumbere vultu;
Osque meum sensi pando occalescere rostro,
Colla tumere toris, et qua modo pocula parte
Sumpta mihi fuerant, illa vestigia feci.
Cumque eadem passis, tantum medicamina possunt,
Claudor hara; solumque suis caruisse figura
Vidimus Eurylochum: solus data pocula fugit.
Quae nisi vitasset, pecoris pars una manerem
Nunc quoque setigeri, nec tantae cladis ab illo
Certior ad Circen ultor venisset Ulixes.
Pacifer huic dederat florem Cyllenius album:
Moly vocant Superi: nigra radice tenetur.
Tutus eo monitisque simul coelestibus intrat
Ille domum Circes, et, ad insidiosa vocatus
Pocula, conantem virga mulcere capillos
Reppulit et stricto pavidam deterruit ense,
Inde fides dextraeque datae, thalamoque receptus
Coniugii dotem sociorum corpora poscit.

Spargimur ignotae succis melioribus herbae,
Percutimurque caput conversae verbere virgae,
Verbaque dicuntur dictis contraria verbis.
Quo magis illa canit, magis hoc tellure levati

Digitized by Google

Erigimur, setaeque cadunt, bifidosque relinquit
Rima pedes, redeunt humeri et subiecta lacertis
Brachia sunt. Flentem flentes amplectimur illum,
Haeremusque ducis collo; nec verba locuti
Ulla priora sumus, quam nos testantia gratos.

Annua nos illic tenuit mora, multaque praesens
Tempore tam longo vidi, multa auribus hausi:
Hoc quoque cum multis, quod clam mihi rettulit una
Quatuor e famulis, ad talia sacra paratis.
Cum duce namque meo Circe dum sola moratur,
Illa mihi niveo factum de marmore signum
Ostendit iuvenile, gerens in vertice picum,
Aede sacra positum, multisque insigne coronis.
Quis foret, et quare sacra coleretur in aede,
Cur hanc ferret avem, quaerenti et scire volenti
»»Accipe« ait »Macareu, dominaeque potentia quae sit
Hinc quoque disce meae.«« »Tu dictis adiice mentem.

»Picus in Ausoniis, proles Saturnia, terris
Rex fuit, utilium bello studiosus equorum.
Forma viro, quam cernis, erat; (licet ipse decorem
Adspicias, fictaque probes ab imagine veram;)
Par animus formae. Nec adhuc spectasse per annos
Quinquennem poterat Graia quater Elide pugnam:
Ille suos Dryadas Latiis in montibus ortas
Verterat in vultus; illum fontana petebant
Numina, Naïades; quas Albula, quasque Numici,
Quasque Anienis aquae, cursuque brevissimus Almo,
Narque tulit praeceps, et opacae Farfarus umbrae,
Quaeque colunt Scythicae stagnum nemorale Dianae
Finitimosque lacus. Spretis tamen omnibus unam
Ille colit Nymphen, quam quondam in colle Palati
Dicitur ancipiti peperisse Venilia Iano.
Haec, ubi nubilibus primum maturuit annis,
Praeposito cunctis Laurenti tradita Pico est,

Digitized by Google

Rara quidem facie, sed rarior arte canendi:
Unde Canens dicta est. Silvas et saxa movere
Et mulcere feras, et flumina longa morari
Ore suo volucresque vagas retinere solebat.
Quae dum feminea modulatur carmina voce,
Exierat tecto Laurentes Picus in agros,
Indigenas fixurus apros; tergumque premebat
Acris equi, laevaque hastilia bina ferebat,
Puniceam fulvo chlamydem comprensus ab auro.
Venerat in silvas et filia Solis easdem,
Utque novas legeret fecundis collibus herbas,
Nomine dicta suo Circaea reliquerat arva.
Que simul ac iuvenem, virgultis abdita, vidit;
Obstupuit: cecidere manu, quas legerat herbas,
Flammaque per totas visa est errare medullas.
Ut primum valido mentem collegit ab aestu:
Quid cuperet, fassura fuit; ne posset adire,
Cursus equi fecit circumfususque satelles.
»»Non tamen effugies, vento rapiare licebit,
Si modo me novi, si non evanuit omnis
Herbarum virtus, nec me mea carmina fallunt.««
»Dixit et effigiem nullo cum corpore falsi
Finxit apri, praeterque oculos transcurrere regis
Iussit et in densum trabibus nemus ire videri,
Plurima qua silva est et equo loca pervia non sunt.
Haud mora, continuo praedae petit inscius umbram
Picus, equique celer spumantia terga relinquit,
Spemque sequens vanam silva pedes errat in alta.
Concipit illa preces et verba venefica dicit,
Ignotosque deos ignoto carmine adorat,
Quo solet et niveae vultum confundere Lunae,
Et patrio capiti bibulas subtexere nubes.
Tum quoque cantata densetur carmine coelum
Et nebulas exhalat humus, caecisque vagantur
Limitibus comites, et abest custodia regis.
Nacta locum tempusque »»Per o tua lumina,« dixit
»»Quae mea ceperunt, perque hanc, pulcherrime, formam,

Quae facit ut supplex tibi sim dea, consule nostris
Ignibus, et socerum, qui pervidet omnia, Solem
Accipe, nec durus Titanida despice Circen.««
Dixerat; illa ferox ipsamque precesque repellit,
Et »»Quaecunque es,« ait »non sum tuus: altera captum
Me tenet, et teneat per longum, comprecor, aevum;
Nec Venere externa socialia foedera laedam,
Dum mihi lanigenam servabunt fata Canentem.««
Saepe retentatis precibus Titania frustra
»»Non impune feres: neque enim reddere Canenti;
Laesaque quid faciat, quid amans, quid femina disces
Rebus ait, »sed amans et laesa et femina Circe.««
»Tum bis ad occasum, bis se convertit ad ortum,
Ter iuvenem baculo tetigit, tria carmina dixit.
Ille fugit; sed se solito velocius ipse
Currere miratus, pennas in corpore vidit,
Seque novam subito Latiis accedere silvis
Indignatus avem, duro fera robora rostro
Figit et iratus longis dat vulnera ramis.
Purpureum chlamydis pennae traxere colorem;
Fibula quod fuerat vestemque momorderat aurum,
Pluma fit, et fulvo cervix praecingitur auro;
Nec quicquam antiqui Pico, nisi nomina, restat.

Interea comites clamato saepe per agros
Nequicquam Pico nullaque in parte reperto,
Inveniunt Circen, (nam iam tenuaverat auras,
Passaque erat nebulas ventis ac sole resolvi)
Criminibusque premunt veris, regemque reposcunt,
Vimque ferunt saevisque parant incessere telis.
Illa nocens spargit virus sucosque veneni,
Et Noctem Noctisque deos Ereboque Chaoque
Convocat, et longis Hecaten ululatibus orat.
Exsiluere loco, (dictu mirabile) silvae,
Ingemuitque solum vicinaque palluit arbos,
Sparsaque sanguineis rubuerunt pabula guttis,
Et lapides visi mugitus edere raucos,

Digitized by Google

Et latrare canes, et humus serpentibus atris
Squalere, et tenues animae volitare silentum.
Attonitum monstris vulgus pavet: illa paventum
Ora venenata tetigit mirantia virga.
Cuius ab attactu variarum monstra ferarum
In iuvenes veniunt; nulli sua mansit imago.

Presserat occiduus Tartessia litora Phoebus,
Et frustra coniux oculis animoque Canentis
Exspectatus erat: famuli populusque per omnes
Discurrunt silvas, atque obvia lumina portant,
Nec satis est Nymphae flere et lacerare capillos,
Et dare plangorem; (facit haec tamen omnia:) seque
Proripit ac Latios errat vesana per agros.
Sex illam noctes, totidem redeuntia solis
Lumina viderunt inopem somnique cibique,
Per iuga, per valles, qua fors ducebat, euntem.
Ultimus adspexit fessam luctuque viaque
Tibris et in gelida ponentem corpora ripa.
Illic cum lacrimis ipso modulata dolore
Verba sono tenui maerens fundebat, ut olim
Carmina iam moriens canit exsequialia cygnus.
Luctibus extremum tenues liquefacta medullas
Tabuit, inque leves paulatim evanuit auras.
Fama tamen signata loco est, quem rite Canentem
Nomine de Nymphae veteres dixere Camenae.
Talia multa mihi longum narrata per annum
Visaque sunt. Resides et desuetudine tardi
Rursus inire fretum, rursus dare vela iubemur.
Ancipitesque vias et iter Titania vastum
Dixerat, et saevi restare pericula ponti:
Pertimui, fateor, nactusque hoc litus adhaesi.«

*) Iamque deos omnes ipsamque Aeneïa virtus
Iunonem veteres finire coëgerat iras,

*) Aeneas reiset, nach Beerdigung der Cajeta, weiter und läuft in die Tiber ein. Durch die Heirath mit der La-

Digitized by Google

Cum bene fundatis opibus crescentis Iuli
Tempestivus erat coelo Cythereïus heros;
Ambieratque Venus Superos, colloque parentis
Circumfusa sui »Nunquam mihi« dixerat »nullo
»Tempore dure pater, nunc sis mitissimus opto,
Aeneaeque meo, qui te de sanguine nostro
Fecit avum, quamvis parvum des, optime, numen,
Dum modo des aliquod: satis est inamabile regnum
Adspexisse semel, Stygios semel isse per amnes.«
Assensere dei, nec coniux regia vultus
Immotos tenuit placatoque annuit ore.
Tum pater »Estis« ait »coelesti munere digni,
Quaeque petis, pro quoque petis: cape, guata, quod optas!«
Fatus erat: gaudet gratesque agit illa parenti,
Perque leves auras iunctis invecta columbis
Litus adit Laurens, ubi tectus arundine serpit
In freta flumineis vicina Numicius undis.
Hunc iubet Aeneae, quaecunque obnoxia morti,
Abluere et tacito deferre sub aequora cursu.
Corniger exsequitur Veneris mandata, suisque,
Quicquid in Aenea fuerat mortale, repurgat
Et respergit aquis; pars optima restitit illi.

---

vinia, der Tochter des Latinus, geräth er mit dem Turnus in einen Krieg. Dieser sendet den Venulus nach Apulien zum Diomedes, der ihm die Hülfe abschlagen muss, weil der grössere Theil seiner Gefährten in Vögel verwandelt war. Von da geht Venulus nach Messapia, wo einst ein ungezogener Hirt von den Nymphen in einen wilden Oelbaum verwandelt war. — Aber auch ohne Hülfe setzt Turnus den Krieg fort, ja er steckt Aeneas Flotte in den Brand. Die Mutter der Götter verwandelt diese, von dem Holze ihrer heiligen Berge gebaueten Schiffe, in Nymphen des Meers. Auch dies Wunder schreckt ihn nicht ab. Doch endlich fällt Turnus, seine Stadt Ardea wird niedergebrannt, und aus der Asche steigt ein Reiher, *ardea*, auf. V. 441 — 580.

Jupiter bewilligt auf der Venus Bitte, dass Aeneas eine Gottheit werde. V. 581 — 608.

Digitized by Google

Lustratum genitrix divino corpus odore
Unxit, et ambrosia cum dulci nectare mixta
Contigit os, fecitque deum, quem turba Quirini
Nuncupat Indigetem temploque arisque recepit.

*) Occiderat Tatius, populisque aequata duobus,
Romule, iura dabas; posita cum casside Mavors
Talibus affatur divûmque hominumque parentem:
»Tempus adest, genitor, (quoniam fundamine magno
Res Romana valet et praeside pendet ab uno)
Praemia iam promissa mihi dignoque nepoti
Solvere, et ablatum terris imponere coelo.
Tu mihi concilio quondam praesente deorum —
Nam memoro, memorique animo pia verba notavi —
»»Unus erit, quem tu tolles in caerula coeli,««
»Dixisti: rata sit verborum summa tuorum!«
Annuit omnipotens, et nubibus aëra caecis
Occuluit tonitruque et fulgure terruit orbem.
Quae sibi promissae sensit data signa rapinae,
Innixusque hastae pressos temone cruento
Impavidus conscendit equos Gradivus, et ictu
Verberis increpuit, pronumque per aëra lapsus
Constitit in summo nemorosi colle Palati,
Reddentemque suo iam regia iura Quiriti
Abstulit Iliaden. Corpus mortale per auras
Dilapsum tenues, ut lata plumbea funda

*) Der Dichter zählet die Nachfolger des Aeneas auf bis zum Proca. Unter diesem lebte die Pomona, deren Liebe Vertumnus gewann. Eben diesen Gott lässt er die Verwandlung der Anaxarete erzählen, zum Beispiele, wie sehr die Härte gegen einen Liebhaber bestraft werde. V. 609 — 772.

Amulius; Numitor; Roms Erbauung; Krieg mit den Curiten; Theilung der Herrschaft mit dem Tatius. V. 773 — 804.

Mars erhält vom Zeus des Romulus Vergötterung. Er und seine Gattin Hersilia erhalten die Namen Quirinus und Ora. V. 805 — 885.

Digitized by Google

Missa solet medio glans intabescere coelo;
Pulchra subit facies, et pulvinaribus altis
Dignior, et qualis trabeati forma Quirini.

Flebat ut amissum coniux; cum regia Iuno
Irin ad Hersiliam descendere limite curvo
Imperat, et vacuae sua sic mandata referre:

»O et de Latia, o et de gente Sabina
Praecipuum, matrona, decus, dignissima tanti
Ante fuisse viri coniux, nunc esse Quirini,
Siste tuos fletus, et, si tibi cura videndi
Coniugis est, duce me lucum pete, colle Quirino
Qui viret et templum Romani regis obumbrat.«
Paret et, in terram pictos delapsa per arcus,
Hersiliam iussis compellat vocibus Iris.
Illa verecundo vix tollens lumina vultu
»O dea, (namque mihi, nec quae sis dicere promptum est;
Et liquet esse deam) duc, o duc,« inquit »et offer
Coniugis ora mihi: quae si modo posse videre
Fata semel dederint, coelum accepisse fatebor.«
Nec mora, Romuleos cum virgine Thaumantea
Ingreditur colles. Ibi sidus ab aethere lapsum
Decidit in terras, a cuius lumine flagrans
Hersiliae crinis cum sidere cessit in auras.
Hanc manibus notis Romanae conditor urbis
Excipit, et priscum pariter cum corpore nomen
Mutat, Horamque vocat; quae nunc dea iuncta Quirino est.

Digitized by Google

METAMORPHOSEON

LIBER QUINTUS DECIMUS.

---

*) Quaeritur interea, qui tantae pondera molis
Sustineat tantoque queat succedere regi.
Destinat imperio clarum praenuntia veri
Fama Numam. Non ille satis cognosse Sabinae
Gentis habet ritus; animo maiora capaci
Concipit, et quae sit rerum natura requirit.
Huius amor curae, patria Curibusque relictis,
Fecit, ut Herculei penetraret ad hospitis urbem.
Graia quis Italicis auctor posuisset in oris
Moenia, quaerenti sic e senioribus unus
Rettulit indigenis, veteris non inscius aevi:
„Dives ab Oceano bubus Iove natus Iberis
Litora felici tenuisse Lacinia cursu

---

*) Numa, bemüht, die Natur der Dinge zu erkennen, verlässt sein Vaterland, um nach Croton zu gehen, wo Pythagoras von Samos lehrte. Zuvor erfährt er die erste Erbauung dieser Stadt durch den Heracliden Myscelos. Dann führt der Dichter den Lehrsatz aus: dass eine Seelenwanderung, und überhaupt alles in der Natur einer beständigen Umwandlung unterworfen sei. Mit diesen Lehren des Pythagoras bereichert, kömmt Numa zurück und wird Regent von Rom, dessen rauhes Volk er menschlicher macht.

Digitized by Google

Fertur et, armento teneras errante per herbas,
Ipse domum magni nec inhospita tecta Crotonis
Intrasse et requie longum relevasse laborem,
Atque ita discedens »»Aevo« dixisse »nepotum
»»Hic locus urbis erit!«« promissaque vera fuerunt.
Nam fuit Argolico generatus Alemone quidem
Myscelos, illius dîs acceptissimus aevi:
Hunc super incumbens pressum gravitate soporis
Claviger alloquitur: »»Patrias, age, desere sedes!
»»I, pete diversi lapidosas Aesaris undas!««
Et, nisi paruerit, multa ac metuenda minatur.
Post ea discedunt pariter somnusque deusque.
Surgit Alemonides, tacitaque recentia mente
Visa refert, pugnatque diu sententia secum.
Numen abire iubet, prohibent discedere leges,
Poenaque mors posita est patriam mutare volenti.
Candidus Oceano nitidum caput abdiderat Sol,
Et caput extulerat densissimus sidereum Nox:
Visus adesse idem deus est eademque monere,
Et, nisi paruerit, plura et graviora minari.
Pertimuit, patriumque simul transferre parabat
In sedes penetrale novas. Fit murmur in urbe,
Spretarumque agitur legum reus; utque peracta est
Causa prior, crimenque patet sine teste probatum:
Squalidus ad superos tollens reus era manusque
»»O cui ius coeli bis sex fecere labores,
Fer precor« inquit »opem: nam tu mihi criminis auctor.««
Mos erat antiquus, niveis atrisque lapillis,
His damnare reos, illis absolvere culpa:
Tunc quoque sic lata est sententia tristis, et omnis
Calculus immitem demittitur ater in urnam.
Quae simul effudit numerandos versa lapillos;
Omnibus e nigro color est mutatus in album,
Candidaque Herculeo sententia numine facta
Solvit Alemoniden. Grates agit ille parenti
Amphitryoniadae, ventisque faventibus aequor
Navigat Ionium, Lacedaemoniumque Tarentum

Digitized by Google

Praeterit et Sybarin Salentinumque Neretum
Thurinosque sinus Temesenque et Iapygis arva.
Vixque pererratis, quae spectant litora, terris,
Invenit Aesarei fatalia fluminis ora,
Nec procul hinc tumulum, sub quo sacrata Crotonis
Ossa tegebat humus; iussaque ibi moenia terra
Condidit, et nomen tumulati traxit in urbem.«
Talia constabat certa primordia fama
Esse loci positaeque Italis in finibus urbis.

Vir fuit hic, ortu Samius; sed fugerat una
Et Samon et dominos, odioque tyrannidis exsul
Sponte erat. Isque, licet coeli regione remotus,
Mente deos adiit, et quae natura negabat
Visibus humanis, oculis ea pectoris hausit.
Cumque animo et vigili perspexerat omnia cura;
In medium discenda dabat, coetusque silentum
Dictaque mirantum magni primordia mundi
Et rerum causas et, quid natura, docebat,
Quid deus, unde nives, quae fulminis esset origo,
Iupiter an venti discussa nube tonarent,
Quid quateret terras, qua sidera lege mearent,
Et quodcumque latet. Primusque animalia mensis
Arguit imponi; primus quoque talibus ora
Dona quidem solvit, sed non et credita, verbis:
»Parcite, mortales, dapibus temerare nefandis
Corpora: sunt fruges, sunt deducentia ramos
Pondere poma suo, tumidaeque in vitibus uvae;
Sunt herbae dulces; sunt, quae mitescere flamma
Mollirique queant; nec vobis lacteus humor
Eripitur, nec mella thymi redolentia flore.
Prodiga divitias, alimentaque mitia tellus
Suggerit, atque epulas sine caede et sanguine praebet.
Carne ferae sedant ieiunia, nec tamen omnes:
Quippe equus et pecudes armentaque gramine vivunt;
At quibus ingenium est immansuetumque ferumque,
Armeniaeque tigres iracundique leones

Cumque lupis ursi, dapibus cum sanguine gaudent.
Heu quantum scelus est, in viscera viscera condi,
Congestoque avidum pinguescere corpore corpus,
Alteriusque animantem animantis vivere leto!
Scilicet in tantis opibus, quas optima matrum
Terra parit, nil te nisi tristia mandere saevo
Vulnera dente iuvat ritusque referre Cyclopum?
Nec, nisi perdideris alium, placare voracis,
Et male morati poteris ieiunia ventris?
At vetus illa aetas, cui fecimus Aurea nomen,
Fetibus arboreis et, quas humus educat, herbis
Fortunata fuit, nec polluit ora cruore.
Tunc et aves tutae movere per aëra pennas,
Et lepus impavidus mediis erravit in agris,
Nec sua credulitas piscem suspenderat hamo:
Cuncta sine insidiis nullamque timentia fraudem
Plenaque pacis erant. Postquam non utilis auctor
Victibus invidit, quisquis fuit ille, deorum,
Corporeasque dapes avidam demersit in alvum;
Facit iter sceleri. Primoque e caede ferarum
Incaluisse putes maculatum sanguine ferrum:
Idque satis fuerat, nostrumque petentia letum
Corpora missa neci salva pietate fatemur;
Sed quam danda neci, tam non epulanda fuerunt.
Longius inde nefas abiit, et prona putatur
Hostia sus meruisse mori, quia semina pando
Eruerit rostro spemque interceperit anni;
Vite caper morsa Bacchi mactandus ad aras
Ducitur ultoris: nocuit sua culpa duobus.
Quid meruistis, oves, placidum pecus inque tuendos
Natum homines, pleno quae fertis in ubere nectar,
Mollia quae nobis vestras velamina lanas
Praebetis, vitaque magis, quam morte iuvatis?
Quid meruere boves, animal sine fraude dolisque,
Innocuum, simplex, natum tolerare labores?
Immemor est demum nec frugum munere dignus,
Qui potuit curvi dempto modo pondere aratri
Ruricolam mactare suum, qui trita labore

Digitized by Google

Illa, quibus toties durum renovaverat arvum,
Tot dederat messes, percussit colla securi.
Nec satis est, quod tale nefas committitur: ipsos
Inscripsere deos sceleri, numenque supernum
Caede laboriferi credunt gaudere iuvenci.
Victima labe carens et praestantissima forma —
(Nam placuisse nocet), vittis praesignis et auro,
Sistitur ante aras, auditque ignara precantem,
Imponique suae videt inter cornua fronti,
Quas coluit, fruges, percussaque sanguine cultros
Inficit in liquida praevisos forsitan unda.
Protinus ereptas viventi pectore fibras
Inspiciunt, mentesque deûm scrutantur in illis.
Unde fames homini vetitorum tanta ciborum?
Audetis vesci, genus o mortale? Quod, oro,
Ne facite, et monitis animos advertite nostris.
Cumque boum dabitis caesorum membra palato,
Mandere vos vestros scite et sentite colonos.
Et quoniam deus ora movet, sequar ora moventem
Rite deum, Delphosque meos ipsumque recludam
Aethera et augustae reserabo oracula mentis.
Magna nec ingeniis evestigata priorum,
Quaeque diu latuere, canam! Iuvat ire per alta
Astra; iuvat, terris et inerti sede relicta,
Nube vehi, validique humeris insistere Atlantis,
Palantesque homines passim ac rationis egentes
Despectare procul, trepidosque obitumque timentes
Sic exhortari, seriemque evolvere fati.

O genus attonitum gelidae formidine mortis,
Quid Styga, quid tenebras, quid nomina vana timetis,
Materiem vatum, falsique pericula mundi?
Corpora sive rogus flamma seu tabe vetustas
Abstulerit; mala posse pati non ulla putetis:
Morte carent animae, semperque, priore relicta
Sede, novis domibus vivunt habitantque receptae.
Ipse ego (nam memini) Troiani tempore belli
Panthoïdes Euphorbus eram, cui pectore quondam

Digitized by Google

Haesit in adverso gravis hasta minoris Atridae:
Cognovi clypeum, laevae gestamina nostrae,
Nuper Abanteïs templo Iunonis in Argis.
Omnia mutantur; nihil interit. Errat, et illinc
Huc venit, hinc illuc, et quoslibet occupat artus
Spiritus, eque feris humana in corpora transit,
Inque feras noster, nec tempore deperit ullo.
Utque novis fragilis signatur cera figuris,
Nec manet ut fuerat, nec formas servat easdem,
Sed tamen ipsa eadem est: animam sic semper eandem
Esse, sed in varias doceo migrare figuras.
Ergo, ne pietas sit victa cupidine ventris,
Parcite (vaticinor) cognatas caede nefanda
Exturbare animas, nec sanguine sanguis alatur.

Et quoniam magno feror aequore, plenaque ventis
Vela dedi: nihil est toto quod perstet in orbe;
Cuncta fluunt, omnisque vagans formatur imago.
Ipsa quoque assiduo labuntur tempora motu,
Non secus ac flumen: neque enim consistere flumen,
Nec levis hora potest; sed ut unda impellitur unda,
Urgeturque prior veniente urgetque priorem:
Tempora sic fugiunt pariter pariterque sequuntur,
Et nova sunt semper: nam quod fuit ante, relictum est:
Fitque, quod haud fuerat, momentaque cuncta novantur.
Cernis et emersas in lucem tendere noctes,
Et iubar hoc nitidum nigrae succedere nocti.
Nec color est idem coelo, cum lassa quiete
Cuncta iacent media, cumque albo Lucifer exit
Clarus equo; rursusque alius cum praevia luci
Tradendum Phoebo Pallantias inficit orbem,
Ipse dei clypeus, terra cum tollitur ima,
Mane rubet, terraque, rubet, cum conditur ima:
Candidus in summo est; melior natura quod illic

Digitized by Google

Aetheris est, terraeque procul contagia vitat.
Nec par aut eadem nocturnae forma Dianae
Esse potest unquam, semperque hodierna sequente,
Si crescit, minor est; maior, si contrahit orbem.
Quid? non in species succedere quatuor annum
Adspicis, aetatis peragentum imitamina nostrae?
Nam tener et lactens puerique simillimus aevo
Vere novo est: tunc herba nitens et roboris expers
Turget, et insolida est, et spe delectat agrestes.
Omnia tunc florent, florumque coloribus almus
Ridet ager; neque adhuc virtus in frondibus ulla est.
Transit in Aestatem post Ver robustior Annus,
Fitque valens iuvenis: neque enim robustior aetas
Ulla nec uberior nec, quae magis ardeat ulla est.
Excipit Autumnus posito fervore iuventae
Maturus mitisque, inter iuvenemque senemque
Temperie medius, sparsus quoque tempora canis.
Inde senilis Hiems tremulo venit horrida passu,
Aut spoliata suos aut, quos habet, alba capillos
Nostra quoque ipsorum semper requieque sine ulla,
Corpora vertuntur, nec quod fuimusve sumusve,
Cras erimus. Fuit illa dies, qua semina tantum
Spesque hominum primae materna habitavimus alvo.
Artifices Natura manus admovit, et angi
Corpora visceribus distentae condita matris
Noluit, eque domo vacuas emisit in auras.
Editus in lucem iacuit sine viribus infans;
Mox quadrupes rituque tulit sua membra ferarum;
Paullatimque tremens et nondum poplite firmo
Constitit, adiutis aliquo conamine nervis;
Inde valens veloxque fuit, spatiumque iuventae
Transit, et emensis medii quoque temporis annis
Labitur occiduae per iter declive senectae.
Subruit haec aevi demoliturque prioris
Robora, fletque Milon senior, cum spectat inanes
Illos, qui fuerant solidorum mole tororum
Herculeis similes, fluidos pendere lacertos,
Flet quoque, ut in speculo rugas adspexit aniles.

Digitized by Google

Tyndaris et secum, cur sit bis rapta, requirit.
Tempus edax rerum tuque, invidiosa vetustas,
Omnia destruitis, vitiataque dentibus aevi
Paullatim lenta consumitis omnia morte.
Haec quoque non perstant, quae nos Elementa vocamus;
Quasque vices peragant (animos adhibete) docebo.

Quatuor aeternus genitalia corpora mundus
Continet: ex illis duo sunt onerosa suoque
Pondere in inferius, tellus atque unda, feruntur;
Et totidem gravitate carent, nulloque premente
Alta petunt, aër atque aëre purior ignis.
Quae quanquam spatio distant: tamen omnia fiunt
Ex ipsis, et in ipsa cadunt; resolutaque tellus
In liquidas rorescit aquas, tenuatus in auras
Aëraque humor abit, dempto quoque pondere rursus
In superos aër tenuissimus emicat ignes.
Inde retro redeunt, idemque retexitur ordo:
Ignis enim densum spissatus in aëra transit,
Hic in aquas; tellus glomerata cogitur unda;
Nec species sua cuique manet, rerumque novatrix
Ex aliis alias reparat Natura figuras.
Nec perit in tanto quicquam (mihi credite) mundo;
Sed variat faciemque novat: nascique vocatur
Incipere esse aliud, quam quod fuit ante, morique
Desinere illud idem. Cum sint huc forsitan illa,
Haec translata illuc: summa tamen omnia constant.
Nil equidem durare diu sub imagine eadem
Crediderim. Sic ad ferrum venistis ab auro
Saecula; sic toties versa est Fortuna locorum.
Vidi ego, quod fuerat quondam solidissima tellus,
Esse fretum; vidi factas ex aequore terras,
Et procul a pelago conchae iacuere marinae,
Et vetus inventa est in montibus ancora summis.
Quodque fuit campus, vallem decursus aquarum
Fecit, et eluvie mons est deductus in aequor;
Eque paludosa siccis humus aret arenis,

Digitized by Google

Quaeque sitim tulerant, stagnata paludibus hument.
Hic fontes Natura novos emisit, at illic
Clausit, et antiquis tam multa tremoribus orbis
Flumina prosiliunt aut excaecata residunt.
Sic ubi terreno Lycus est epotus hiatu:
Exsistit procul hinc alioque renascitur orbe;
Sic modo combibitur, tecto modo gurgite lapsus
Redditur Argolicis ingens Erasinus in arvis;
Et Mysum capitisque sui ripaeque prioris
Poenituisse ferunt, alia nunc ire, Caïcum;
Nec non Sicanias volvens Amenanus arenas
Nunc fluit, interdum suppressis fontibus aret.
Ante bibebatur, nunc, quas contingere nolis,
Fundit Anigros aquas, postquam (nisi vatibus omnis
Eripienda fides) illic lavere Bimembres
Vulnera, clavigeri quae fecerat Herculis arcus.
Quid? non et Scythicis Hypanis de montibus ortus,
Qui fuerat dulcis, salibus vitiatur amaris?
Fluctibus ambitae fuerant Antissa Pharosque
Et Phoenissa Tyros: quarum nunc insula nulla est.
Leucada continuam veteres habuere coloni;
Nunc freta circuëunt. Zanclę quoque iuncta fuisse
Dicitur Italiae, donec confinia pontus
Abstulit, et media tellurem reppulit unda.
Si quaeras Helicen et Burin, Achaïdas urbes:
Invenies sub aquis, et adhuc ostendere nautae
Inclinata solent cum moenibus oppida mersis.
Est prope Pittheam tumulus Troezena, sine ullis
Arduus arboribus, quondam planissima campi
Area, nunc tumulus: nam (res horrenda relatu)
Vis fera ventorum, caecis inclusa cavernis,
Exspirare aliqua cupiens, luctataque frustra
Tiberiore frui coelo, cum carcere rima
Lulla foret toto nec pervia flatibus esset,
Nxtentam tumefecit humum; ceu spiritus oris
Eendere vesicam solet, aut direpta bicorni
Terga capro. Tumor ille loci permansit, et alti
Collis habet speciem, longoque induruit aevo.

Digitized by Google

Plurima cum subeant audita aut cognita nobis:
Pauca super referam. Quid? non et lympha figuras
Datque capitque novas? Medio tua, corniger Ammon,
Unda die gelida est, ortuque obituque calescit.
Admotis Athamanis aquis accendere lignum
Narratur, minimos cum Luna recessit in orbes.
Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit
Viscera quod tactis inducit marmora rebus.
Crathis et hinc Sybaris nostris conterminus arvis
Electro similes faciunt auroque capillos.
Quodque magis mirum, sunt qui non corpora tantum,
Verum animos etiam valeant mutare, liquores.
Cui non audita est obscenae Salmacis undae?
Aethiopesque lacus: quos si quis faucibus hausit,
Aut furit aut patitur mirum gravitate soporem.
Clitorio quicunque sitim de fonte levarit,
Vina fugit gaudetque meris abstemius undis:
Seu vis est in aqua calido contraria vino;
Sive (quod indigenae memorant) Amythaone natus
Proetidas attonitas postquam per carmen et herbas
Eripuit furiis, purgamina mentis in illas
Misit aquas, odiumque meri permansit in undis.
Huic fluit effectu dispar Lyncestius amnis,
Quem quicunque parum moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat, quam si mera vina bibisset.
Est lacus Arcadiae (Pheneon dixere priores)
Ambiguis suspectus aquis, quas nocte timeto:
Nocte nocent potae: sine noxa luce bibuntur.
Sic alias aliasque lacus et flumina vires
Concipiunt; tempusque fuit, quo navit in undis,
Nunc sedet Ortygie. Timuit concursibus Argo
Undarum sparsas Symplegadas elisarum,
Quae nunc immotae perstant ventisque resistunt.
Nec, quae sulfureis ardet fornacibus, Aetne
Ignea semper erit: neque enim fuit ignea semper.
Nam sive est animal tellus et vivit, habetque
Spiramenta locis flammam exhalantia multis:

Digitized by Google

Spirandi mutare vias, quotiesque movetur,
Has finire potest, illas aperire cavernas;
Sive leves imis venti cohibentur in antris,
Saxaque cum saxis et habentem semina flammae
Materiem iactant, ea concipit ictibus ignem;
Antra relinquentur sedatis frigida ventis;
Sive bitumineae rapiunt incendia vires,
Luteave exiguis arescunt sulfura fumis:
Nempe ubi terra cibos alimentaque pinguia flammae
Non dabit, absumptis per longum viribus aevum,
Naturaeque suum nutrimen deerit edaci,
Non feret illa famem desertaque deseret ignes.
Esse viros fama est in Hyperborea Pallene,
Qui soleant levibus velari corpora plumis,
Cum Tritoniacam novies subiere paludem.
Haud equidem credo. Sparsae quoque membra venenis
Exercere artes Scythides memorantur easdem.
Si qua fides rebus tamen est addenda probatis,
Nonne vides, quaecunque mora fluidove calore
Corpora tabuerint, in parva animalia verti?
I quoque, delectos mactatos obrue tauros: —
Cognita res usu — de putri viscere passim
Florilegae nascuntur apes, quae more parentum
Rura colunt, operique favent in spemque laborant.
Pressus humo bellator equus crabronis origo est.
Concava litoreo si demas brachia cancro,
Cetera supponas terrae: de parte sepulta
Scorpius exibit, caudaque minabitur unca.
Quaeque solent canis frondes intexere filis
Agrestes tineae (res observata colonis),
Ferali mutant cum papilione figuram.
Semina limus habet virides generantia ranas,
Et generat truncas pedibus; mox apta natando
Crura dat: utque eadem sint longis saltibus apta,
Posterior superat partes mensura priores.
Nec catulus, partu quem reddidit ursa recenti,
Sed male viva caro est: lambendo mater in artus

Fingit: et in formam, quantam capit ipsa, reducit.
Nonne vides, quos cera tegit sexangula, fetus
Melliferarum apium sine membris corpora nasci,
Et serosque pedes serasque assumere pennas?
Iunonis volucrem, quae cauda sidera portat,
Armigerumque Iovis Cythereïadasque columbas
Et genus omne avium, mediis e partibus ovi
Ni sciret fieri, fieri quis posse putaret?
Sunt qui, cum clauso putrefacta est spina sepulcro,
Mutari credant humanas angue medullas.
Haec tamen ex aliis generis primordia ducunt;
Una est, quae reparet seque ipsa reseminet, ales:
Assyrii Phoenica vocant. Non fruge neque herbis,
Sed turis lacrimis et succo vivit amomi.
Haec ubi quinque suae complevit saecula vitae:
Ilicis in ramis tremulaeve cacumine palmae
Unguibus et puro nidum sibi construit ore;
Quo simul ac casias et nardi lenis aristas
Quassaque cum fulva substravit cinnama myrrha,
Se super imponit, finitque in odoribus aevum.
Inde ferunt, totidem qui vivere debeat annos,
Corpore de patrio parvum Phoenica renasci
Cum dedit huic aetas vires, onerique ferendo est:
Ponderibus nidi ramos levat arboris altae,
Fertque pius cunasque suas patriumque sepulcrum,
Perque leves auras Hyperionis urbe potitus,
Ante fores sacras Hyperionis aede reponit.
Si tamen est aliquid mirae novitatis in istis:
Alternare vices, et quae modo femina tergo
Passa marem est, nunc esse marem miremur hyaenam.
Id quoque, quod ventis animal nutritur et aura,
Protinus assimulat tactu quoscunque colores.
Victa racemifero lyncas dedit India Baccho:
E quibus, ut memorant, quicquid vesica remisit,
Vertitur in lapides et congelat aëre tacto.
Sic et curalium, quo primum contigit auras
Tempore, durescit; mollis fuit herba sub undis.

Digitized by Google

Deseret ante dies, et in alto Phoebus anhelos
Aequore tinget equos, quam consequar omnia verbis,
In species translata novas. Sic tempore verti
Cernimus, atque illas assumere robora gentes,
Concidere has. Sic magna fuit censuque virisque,
Perque decem potuit tantum dare sanguinis annos,
Nunc humilis veteres tantummodo Troia ruinas
Et pro divitiis tumulos ostendit avorum.

Nunc quoque Dardaniam fama est consurgere Romam,
Appenninigenae quae proxima Thybridis undis
Mole sub ingenti rerum fundamina ponit.
Haec igitur formam crescendo mutat, et olim
Immensi caput orbis erit. Sic dicere vates
Faticinasque ferunt sortes; quantumque recordor,
Dixerat Aeneae, cum res Troiana labaret,
Priamides Helenus flenti dubioque salutis:
»»Nate dea, si nota satis praesagia nostrae
Mentis habes: non tota cadet te sospite Troia.
Flamma tibi ferrumque dabunt iter: ibis et una
Pergama rapta feres, donec Troiaeque tibique
Externum patrio contingat amicius arvum.
Urbem etiam cerno Phrygios debere nepotes,
Quanta nec est, nec erit, nec visa prioribus annis.
Hanc alii proceres per saecula longa potentem,
Sed dominam rerum de sanguine natus Iuli
Efficiet. Quo, cum tellus erit usa, fruentur
Aethereae sedes, coelumque erit exitus illi.««
»Haec Helenum cecinisse Penatigero Aeneae,
Mente memor refero, cognataque moenia laetor
Crescere, et utiliter Phrygibus vicisse Pelasgos.

Ne tamen oblitis ad metam tendere longe
Exspatiemur equis: coelum et quodcunque sub illo est,
Immutat formas, tellusque, et quidquid in illa est.

Digitized by Google

Nos quoque pars mundi, quoniam non corpora solum
Verum etiam volucres animae sumus, inque ferinas
Possumus ire domos pecudumque in pectora condi:
Corpora, quae possunt animas habuisse parentum
Aut fratrum aut aliquo iunctorum foedere nobis,
Aut hominum certe, tuta esse et honesta sinamus,
Neve Thyesteïs cumulemus viscera mensis.
Quam male consuescit, quam se parat ille cruori
Impius humano, vituli qui guttura ferro
Rumpit, et immotas praebet mugitibus aures;
Aut qui vagitus similes puerilibus hoedum
Edentem iugulare potest, aut alite vesci,
Cui dedit ipse cibos! Quantum est, quod desit in istis
Ad plenum facinus? Quo transitus inde paratur?
Bos aret, aut mortem senioribus imputet annis;
Horriferum contra Boream ovis arma ministret;
Ubera dent saturae manibus pressanda capellae!
Retia cum pedicis laqueosque artesque dolosas
Tollite, nec volucrem viscata fallite virga,
Nec formidatis cervos includite pinnis,
Nec celate cibis uncos fallacibus hamos!
Perdite, si qua nocent; verum haec quoque perdite tantum:
Ora vacent epulis, alimentaque mitia carpant!«

Talibus atque aliis instructo pectore dictis
In patriam remeasse ferunt, ultroque petitum
Accepisse Numam populi Latialis habenas.
Coniuge qui felix Nympha ducibusque Camenis
Sacrificos docuit ritus, gentemque feroci
Assuetam bello pacis traduxit ad artes.

*) Aut sua fluminea cum vidit Cipus in unda

*) Egeria, Numa's Gemahlin, stört durch ihre Klagen den Gottesdienst der Diana bei Aricia. Umsonst warnen die

Cornua. Vidit enim, falsamque in imagine credens
Esse fidem, digitis ad frontem saepe relatis,
Quae vidit, tetigit; nec iam sua lumina damnans
Restitit, ut victor domito remeabat ab hoste,
Ad coelumque oculos et eodem cornua tollens
»Quidquid,« ait »Superi, monstro portenditur isto,
»Seu laetum est: patriae laetum populoque Quirini;
Sive minax: mihi sit!« Viridique e cespite factas
Placat odoratis herbosas ignibus aras,
Vinaque dat pateris, mactatarumque bidentum,
Quid sibi significent, trepidantia consulit exta.
Quae simul adspexit Tyrrhenae gentis haruspex:
Magna quidem rerum molimina vidit in illis,
Non manifesta tamen. Cum vero sustulit acre
A pecudis fibris ad Cipi cornua lumen:
»Rex,« ait »o salve: tibi enim, tibi, Cipe, tuisque
»Hic locus et Latiae parebunt cornibus arces!«
Tu modo rumpe moras, portasque intrare patentes
Appropera: sic fata iubent. Namque Urbe receptus
Rex eris, et sceptro tutus potiere perenni.«
Rettulit ille pedem, torvamque a moenibus Urbis
Avertens faciem »Procul, ah procul omina« dixit,
»Talia dî pellant, multoque ego iustius aevum
Exsul agam, quam me videant Capitolia regem!«
Dixit, et extemplo populumque gravemque senatum
Convocat; ante tamen pacali cornua lauro
Velat; et aggeribus factis a milite forti

Nymphen, tröstet Hippolytus sie durch seine eigene Geschichte, Diana muss sie in einen Quell verwandeln. Ueber diesen Vorfall staunen die Nymphen, staunet Hippolytus so sehr, wie jener Etruscische Landmann, als er beim Pflügen eine Erdscholle in einen Menschen sich verwandeln sah, der die Etrusker die Wahrsagerkunst lehrte. Tages nannte man ihn; oder wie Romulus, da sein Speer plötzlich zum Baume wurde, oder Cipus, als er ins Wasser sah und Hörner an seiner Stirn bemerkte. Diese Geschichte, welche er ausführlich erzählt, haben wir ausgehoben. V. 565 flgg.

Digitized by Google

Insistit, priscoque deos e more precatus
»Est« ait »hic unus, quem vos nisi pellitis urbe,
»Rex erit. Is qui sit, signo, non nomine, dicam.
Cornua fronte gerit. Quem vobis indicat augur,
Si Romam intrarit, famularia iura daturum.
Ille quidem potuit portas irrumpere apertas;
Sed nos obstitimus, quamvis coniunctior illo
Nemo mihi est. Vos Urbe virum prohibete, Quirites;
Vel, si dignus erit, gravibus vincite catenis;
Aut finite metum fatalis morte tyranni!«
Qualia succinctis, ubi trux insibilat Eurus,
Murmura pinetis fiunt, aut qualia fluctus
Aequorei faciunt, si quis procul audiat illos:
Tale sonat populus. Sed per confusa frementis
Verba tamen vulgi vox eminet una »Quis ille est?
Et spectant frontes praedictaque cornua quaerunt.
Rursus ad hos Cipus »Quem poscitis« inquit, habetis!«
Et dempta capiti, populo prohibente, corona
Exhibuit gemino praesignia tempora cornu.
Demisere oculos omnes gemitumque dedere,
Atque illud meritis clarum — quis credere possit? —
Inviti vidēre caput; nec honore carere
Ulterius passi festam imposuere coronam.
At proceres, quoniam muros intrare vetaris,
Ruris honorati tantum tibi, Cipe, dedere,
Quantum depresso subiectis bubus aratro
Complecti posses ad finem lucis ab ortu.
Cornuaque auratis miram referentia formam
Postibus insculpunt, longum mansura per aevum.

*) Pandite nunc, Musae, praesentia numina vatum, —
Scitis enim, nec vos fallit spatiosa vetustas —

*) Aesculaps Dienst wird bei einer Seuche in Rom eingeführt, indem dieser Gott, in eine Schlange verwandelt, nach Rom gebracht wird.

Digitized by Google

Unde Coroniden circumflua Thybridis alti
Insula Romuleae sacris adsciverit urbis.
Dira lues quondam Latias vitiaverat auras,
Pallidaque exsangui squalebant corpora tabo:
Funeribus fessi postquam mortalia cernunt
Tentamenta nihil, nihil artes posse medentum;
Auxilium coeleste petunt, mediamque tenentes
Orbis humum Delphos adeunt, oracula Phoebi
Utque salutifera miseris succurrere rebus
Sorte velit tantaeque urbis mala finiat, orant.
Et locus et laurus et, quas habet illa, pharetrae
Intremuere simul, cortinaque reddidit imo
Hanc adyto vocem, pavefactaque pectora movit:
»Quod petis hinc, propiore loco, Romane, petisses;
Et pete nunc propiore loco: nec Apolline vobis,
Qui minuat luctus, opus est, sed Apolline nato.
Ite bonis avibus, prolemque arcessite nostram!«
Iussa dei prudens postquam accepere senatus;
Quam colat, explorant, iuvenis Phoebeius urbem,
Quique petant ventis Epidauria litora mittunt.
Quae simul incurva missi tetigere carina;
Concilium Graiosque patres adiere, darentque
Oravere deum, qui praesens funera gentis
Finiat Ausoniae: certas ita dicere sortes.
Dissidet et variat sententia, parsque negandum
Non putat auxilium; multi retinere, suamque
Non emittere opem nec numina tradere, suadent.
Dum dubitant, seram pepulere crepuscula lucem:
Umbraque telluris tenebras induxerat orbi;
Cum deus in somnis opifer consistere visus
Ante tuum, Romane, torum, sed qualis in aede
Esse solet, baculumque tenens agreste sinistra
Caesariem longae dextra deducere barbae,
Et placido tales emittere pectore voces:
»Pone metus: veniam simulacraque nostra relinquam.
Hunc modo serpentem, baculum qui nexibus ambit,
Perspice et usque nota visu, ut cognoscere possis:

Digitized by Google

Vertar in hunc; sed maior ero, tantusque videbor,
In quantum verti coelestia corpora debent.«
Extemplo cum voce deus, cum voce deoque
Somnus abit, somnique fugam lux alma secuta est.
Postera sidereos Aurora fugaverat ignes:
Incerti, quid agant, proceres ad templa petiti
Conveniunt operosa dei, quaque ipse morari
Sede velit, signis coelestibus indicet, orant.
Vix bene desierant, cum cristis aureus altis
In serpente deus praenuntia sibila misit,
Adventuque suo signumque arasque foresque
Marmoreumque solum fastigiaque aurea movit,
Pectoribusque tenus media sublimis in aede
Constitit atque oculos circumtulit igne micantes.
Territa turba pavet; cognovit numina castus,
Evinctus vitta crines albente, sacerdos.
»En deus est, deus est! Linguisque animisque favete,
»Quisquis adest!« dixit. »Sis, o pulcherrime, visus
»Utiliter, populosque iuves tua sacra colentes!«
Quisquis adest, iussum veneratur numen, et omnes
Verba sacerdotis referunt geminata; piumque
Aeneadae praestant et mente et voce favorem.
Adnuit his, motisque deus rata pignora cristis
Ter repetita dedit vibrata sibila lingua.
Tum gradibus nitidis delabitur, oraque retro
Flectit et antiquas abiturus respicit aras,
Assuetasque domos habitataque templa salutat.
Inde per iniectis adopertam floribus ingens
Serpit humum flectitque sinus, mediamque per urbem
Tendit ad incurvo munitos aggere portus.
Restitit hic, agmenque suum turbaeque sequentis
Officium placido visus dimittere vultu,
Corpus in Ausonia posuit rate. Numinis illa
Sensit onus; pressaque dei gravitate carina
Aeneadae gaudent, caesoque in litore tauro
Torta coronatae solvunt retinacula puppis.
Impulerat levis aura ratem: deus eminet alte,

Digitized by Google

Impositaque premens puppim cervice recurvam
Caeruleas despectat aquas, modicisque per aequor
Ionium Zephyris sexto Pallantidos ortu
Italiam tenuit, praeterque Lacinia templa
Nobilitata dea, Scylaceaque litora fertur.
Linquit Iapygiam, laevisque Amphissia remis
Saxa fugit, dextra praerupta Celennia parte,
Romechiumque legit Caulonaque Naryciamque,
Evincitque fretum Siculique angusta Pelori,
Hippotadaeque domos regis Temesesque metalla
Leucosiamque petit tepidique rosaria Paesti.
Inde legit Capreas promontoriumque Minervae
Et Surrentino generosos palmite colles,
Herculeamque urbem Stabiasque et in otia natam
Parthenopen, et ab hac Cumaeae templa Sibyllae.
Hinc calidi fontes lentisciferumque tenentur
Liternum, multamque trahens sub gurgite arenam
Vulturnus, niveisque frequens Sinuessa columbis,
Minturnaeque graves, et quam tumulavit alumnus,
Antiphataeque domus, Trachasque obsessa palude,
Et tellus Circaea et spissi litoris Antium.
Huc ubi veliferam nautae advertere carinam; —
Asper enim iam pontus erat: — deus explicat orbes,
Perque sinus crebros et magna volumina labens,
Templa parentis init flavum tangentia litus.
Aequore pacato patrias Epidaurius aras
Linquit et, hospitio iuncti sibi numinis usus,
Litoream tractu squamae crepitantis arenam
Sulcat et, innixus moderamine navis, in alta
Puppe caput posuit, donec Castrumque sacrasque
Lavini sedes Tiberinaque ad ostia venit.
Huc omnes populi passim matrumque patrumque
Obvia turba ruit, quaeque ignes, Troïca, servant,
Vesta, tuos, laetoque deum clamore salutant;
Quaque per adversas navis cita ducitur undas,
Tura super ripas aris ex ordine factis
Parte ab utraque sonant et odorant aëra fumis,

Digitized by Google

Ictaque coniectos incalfacit hostia cultros.
Iamque caput rerum Romanam intraverat urbem:
Erigitur serpens, summoque acclinia malo
Colla movet, sedesque sibi circumspicit aptas.
Scinditur in geminas partes circumfluus amnis, —
Insula nomen habet, — laterumque a parte duorum
Porrigit aequales media tellure lacertos:
Huc se de Latia pinu Phoebeïus anguis
Contulit, et finem specie coeleste resumpta,
Luctibus imposuit, venitque salutifer Urbi.

*) Hic tamen accessit delubris advena nostris;
Caesar in Urbe sua deus est. Quem Marte togaque
Praecipuum non bella magis finita triumphis
Resque domi gestae properataque gloria rerum
In sidus vertere novum stellamque comantem,
Quam sua progenies: neque enim de Caesaris actis
Ullum maius opus, quam quod pater exstitit huius.
Scilicet aequoreos plus est domuisse Britannos,
Perque papyriferi septemflua flumina Nili
Victrices egisse rates, Numidasque rebelles
Cinyphiumque Iubam Mithridateïsque tumentem
Nominibus Pontum populo adiecisse Quirini,
Et multos meruisse, aliquos egisse triumphos,
Quam tantum genuisse virum, qui praeside rerum
Humano generi, Superi, cavistis abunde.
Ne foret hic igitur mortali semine cretus,
Ille deus faciendus erat. Quod ut aurea vidit
Aeneae genitrix, vidit quoque triste parari
Pontifici letum et coniurata arma moveri:
Palluit, et cunctis, ut cuique erat obvia, divis
»Adspice« dicebat »quanta mihi mole parentur
»Insidiae, quantaque caput cum fraude petatur,
Quod de Dardanio solum mihi restat Iulo!

*) Julius Caesar wird nach seiner Ermordung unter die Sterne versetzt.

Digitized by Google

Solane semper ero iniustis exercita curis,
Quam modo Tydidae Calydonia vulneret hasta,
Nunc male defensae confundant moenia Troiae;
Quae videam natum longis erroribus actum
Iactarique freto sedesque intrare silentum,
Bellaque cum Turno gerere aut, si vera fatemur,
Cum Iunone magis? — Quid nunc antiqua recordor
Damna mei generis? timor hic meminisse priorum
Non sinit: in me acui sceleratos cernitis enses!
Quos prohibete, precor, facinusque repellite, neve
Caede sacerdotis flammas exstinguite Vestae!«

Talia nequicquam toto Venus anxia coelo
Verba iacit, Superosque movet; qui rumpere quanquam
Ferrea non possunt veterum decreta sororum,
Signa tamen luctus dant haud incerta futuri.
Arma ferunt nigras inter crepitantia nubes
Terribilesque tubas auditaque cornua coelo
Praemonuisse nefas; solis quoque tristis imago
Lurida sollicitis praebebat lumina terris;
Saepe faces visae mediis ardere sub astris,
Saepe inter nimbos guttae cecidere cruentae;
Caerulus et vultum ferrugine Lucifer atra
Sparsus erat, sparsi Lunares sanguine currus;
Tristia mille locis Stygius dedit omina bubo;
Mille locis lacrimavit ebur, cantusque feruntur
Auditi sanctis et verba minantia lucis.
Victima nulla litat, magnosque instare tumultus
Fibra monet, caesumque caput reperitur in extis.
Inque foro circumque domos et templa deorum
Nocturnos ululasse canes, umbrasque silentum
Erravisse ferunt, motamque tremoribus urbem.
Non tamen insidias venturaque vincere fata
Praemonitus potuere deûm, strictique feruntur
In templum gladii: neque enim locus ullus in Urbe

Ad facinus diramque placet nisi Curia caedem.
Tum vero Cytherea manu percussit utraque
Pectus: et aetheria molitur condere nube,
Qua prius infesto Paris est ereptus Atridae,
Et Diomedeos Aeneas fugerat enses.
Talibus hanc genitor: »Sola insuperabile fatum,
Nata, movere paras? intres licet ipsa Sororum
Tecta trium: cernes illic molimine vasto
Ex aere et solido rerum tabularia ferro,
Quae neque concursum coeli neque fulminis iram
Nec metuunt ullas tuta atque aeterna ruinas.
Invenies illic inclusa adamante perenni
Fata tui generis: legi ipse animoque notavi,
Et referam, ne sis etiamnum ignara futuri.
Hic sua complevit, pro quo, Cytherea, laboras,
Tempora perfectis, quos terrae debuit, annis.
Ut deus accedat coelo templisque locetur,
Tu facies natusque suus, qui nominis heres
Impositum feret unus onus, caesique parentis
Nos in bella suos fortissimus ultor habebit.
Illius auspiciis obsessae moenia pacem
Victa petent Mutinae; Pharsalia sentiet illum,
Emathiaque iterum madefient caede Philippi;
Et magnum Siculis nomen superabitur undis;
Romanique ducis coniux Aegyptia, taedae.
Non bene fisa, cadet, frustraque erit illa minata,
Servitura suo Capitolia nostra Canopo.
Quid tibi Barbariem gentesque ab utroque iacentes
Oceano, numerem? Quodcunque habitabile tellus
Sustinet, huius erit; pontus quoque serviet illi.
Pace data terris, animum ad civilia vertet
Iura suum, legesque feret iustissimus auctor,
Exemploque suo mores reget: inque futuri
Temporis aetatem venturorumque nepotum
Prospiciens, prolem sancta de coniuge natam
Ferre simul nomenque suum curasque iubebit;
Nec, nisi cum senior similes aequaverit annos,
Aetherias sedes cognataque sidera tanget.

Digitized by Google

Hanc animam interea caeso de corpore raptam
Fac iubar, ut semper Capitolia nostra Forumque
Divus ab excelsa prospectet Iulius aede!«

Vix ea fatus erat, media cum sede Senatus
Constitit alma Venus nulli cernenda, suique
Caesaris eripuit membris, nec in aëra solvi
Passa recentem animam coelestibus intulit astris;
Dumque tulit, lumen capere atque ignescere sensit,
Emisitque sinu. Luna volat altius illa,
Flammiferumque trahens spatioso limite crinem
Stella micat, natique videns benefacta fatetur
Hic sua praeferri quanquam vetat acta paternis;
Esse suis maiora, et vinci gaudet ab illo.
Libera fama tamen nullisque obnoxia iussis
Invitum praefert, unaque in parte repugnat.
Sic magnus cedit titulis Agamemnonis Atreus,
Aegea sic Theseus, sic Pelea vincit Achilles;
Denique, ut exemplis ipsos aequantibus utar,
Sic et Saturnus minor est Iove. Iupiter arces
Temperat aetherias et mundi regna triformis;
Terra sub Augusto: Pater est et rector uterque.

Dî, precor, Aeneae comites, quibus ensis et ignis
Cesserunt, dîque Indigetes, genitorque Quirine
Urbis, et invicti genitor Gradive Quirini,
Vestaque Caesareos inter sacrata Penates,
Et cum Caesarea tu, Phoebe domestice, Vesta,
Quique tenes altus Tarpeias, Iupiter, arces,
Quosque alios vati fas appellare piumque,
Tarda sit illa dies et nostro serior aevo,
Qua caput Augustum, quem temperat, orbe relicto,
Accedat coelo, faveatque precantibus absens!

*) Iamque opus exegi, quod nec Iovis ira nec ignes

*) Der Epilog des Gedichts.

Digitized by Google

Nec poterit ferrum nec edax abolere vetustas.
Cum volet illa dies, quae nil nisi corporis huius
Ius habet, incerti spatium mihi finiat aevi;
Parte tamen meliore mei super alta perennis
Astra ferar, nomenque erit indelebile nostrum,
Quaque patet domitis Romana potentia terris,
Ore legar populi, perque omnia saecula fama
(Si quid habent veri vatum praesagia) vivam!

Digitized by Google

DATE DUE

OFFIC. JAN 2 0 1987

201-6503

Printed in USA

Digitized by Google

13160079
COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
0113160079
BUTLER STACKS

Digitized by Google